

सूर्यवारुनं

Solis vehiculum

CHRESTOMATHIA
SANSKRITA,

QUAM
EX CODICIBUS MANUSCRIPTIS, ADHUC INEDITIS,
LONDINI EXSCRIPSIT,
ATQUE
IN USUM TIRONUM
VERSIONE, EXPOSITIONE, TABULIS GRAMMATICIS
etc.

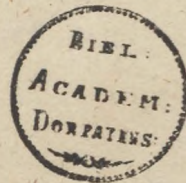
ILLUSTRATAM EDIDIT
OTHMARUS FRANK
PHILOSOPHIAE PROFESSOR

MONACHII

TYPOGRAPHICE AC LITHOGRAPHICE

OPERA ET SUMTIBUS PROPRIIS

MDCCCXX.

4-IIA

~~1172~~

14781

~5051703X

DHRITARĀSHTRĀE SERMO

ex

MAHĀBHĀRATO

excerptus

cum

NĪLAKANTHĀE SCHOLIIS

et

expositione.

PRAEFATIO

Quanquam alibi de operis hujus articulis loquuturus sim pluribus, et hic tamen eorum me quam necessariam oportet rationem reddere. Ac locorum quidem, quos ex codicibus Mss. saṅskritis hic edo, nec ullus adhuc typis impressus est, nec versio vulgata. Quae enim ex Mahābhārato persica aut aliis orientis linguis innotuerunt, huc qui referat, puto neminem.

Dhṛitarāshīrae autem sermone, qui Mahābhārati exordium, quod hic loco posui secundo, consequitur nullo versu intermedio, auctor ipse epitomen exhibet operis sui genuinam ac scribendi consilium indicat. Utrumque descripsi Londini ex praestantiori exemplari, quod in bibliotheca perillustris Societatis Indiae orientalis octo voluminibus in folio magnis adservatur, ubi favit clarissimus D. C. Wilkinsius, qui et alias me semper cum libris tum consiliis humanissime adjuvit. A me scriptum contuli cum exemplis melioribus, uno, societati regiae e G. Jonesii libris donato, in domicilio doctissimi Lee, altero clarissimi H. T. Colébrookii, qui et aditum mihi concessit quotidie liberum ad bibliothecam suam, quae aliquot millia Mss. saṅskritorum optimorum, non casu congestorum sed delectu, continet, et ex his etiam plura, ut domi iisdem uti possem, commodavit. Utraque exempla et in Nīlakanṭhae scholiis, quae ślokae cuiusvis subjunxi, fere prorsus congruunt. Varietatem alicujus momenti quamvis suo loco notavi.

Verum majoris momenti videntur loci sequentes, generis paene ignoti, ex Śaṅkarāe Ātshārjāe et Anandae operibus desumpti. Śaṅkara floruit Sringagiri sub Karnātikāe coelo ardenti ante mille et

quod excurrit, annos, philosophus Hindorum acutissimus et inter Vaedarum interpretes princeps longe celeberrimus, quem et G. Jonesius jam laudavit ut „incomparable, very judicious and most learned“ (Asiat. Res. IV. 161. 164). Discipulus fuit *Govindanāthae*, qui *Gaudāpāda* doctore usus fuerat. Quoniam et ideam et cultum *Sivae* commendasset, factum est, ut ipse ceu Dei hujus metamorphosis praedicaretur, e. c. in libro, cui titulus: *Śāṅkara pradurbhāva*, i. e. *Śāṅkarāe* (*Sivae*) manifestatio. Quum vero etiam *Vishṇi* cultores, qui, hodie in India meridionali frequentiores, ad *Bauddhas* ac *Dshainas* magis accedunt, in ipso perhibeant *Vishṇum* adparuisse, quin et nunc idem aetatibus valde diversis vixisse putetur; asgumento est, unde ejusdem et studium omnes Vaedarum cultores conjungendi probatur, et maxima, qua gaudebat, aestimatio. Ipse, qui et *Sannjasarum* ordinem fundavit, omnibus, qui *Vaedas* rejiciunt, non *Bauddhis* solum et *Dshainis* sed etiam *Nastikis* (qui non quidem Deum negant at Dei existentiam) et *Tshārvākis* vehementer adversatus est. Adhuc juvenis fuisse videtur, quum sub *Amarū* nomine ślokarum centuriam, *Amārūśatakam*, scriberet. Auctor fuit etiam, hymni in laudem uxoris *Sivae*; porro ślokarum sexaginta octo, quibus titulus *Ātmabodha*, spiritus scientia, etc.

Opus vero ejusdem maximum ac per omnem Indiam longe celeberrimum est commentarium, *Bhāshjum*, in quo principales inprimis ac difficillimas interpretatur Vaedarum partes, et singula propemodum earundem verba explicat. Hoc opere non intellecto vix unquam vere intelligi posse videtur literarum indicarum pars major ac praestantior, philosophia Hindorum, ac universa eorum in mythis et artis monumentis sapientia. Quare et in India hoc *Bhāshjum* suos nactum

est commentarios plurimos. E primariis autem Vaedarum partibus eam Upanishadem consilio elegi, quae sub Vṛihadāraṅjaki nomine Jadshurvaedae adnumerata et in ipso laudatur Mani Dharmasāstro. Nam neque Upanishadum extat ulla, quae cum Śaṅkarāe bhāshjo tot interpretes acceperit, neque ullius ita collectos inveni interpretes, ut in claris. Colebrookii bibliotheca eos, qui ad Vṛihadāraṅjakum spectant. Quare ut primum me necessariis praeparaveram subsidiis, accessi ad opus hoc, ut quod ad totius literaturae indicae fundamentum et summam pertinere intelligerem. Ad hoc enim me potissimum vocatum sensi, hujus studii certum prosequuturus finem ac quae in re tam copiosa ac abundanti, nisi tum a me fierent, diutissime putarem infecta manere, ea quidem primo facturis. Ac codice Mss. usus sum meliori, qui olim G Jonesii, hodie in bibliotheca societatis regiae Londini adservatur. (V. Catal. Nro. 30.) Quod descripsi, cura magna contuli cum alio c., quem clariss. Colebrookius mihi commodavit. At licet hic literis bengalicis, daevanāgaricis ille seriori tempore exaratus sit, ambo tamen in paucis differe vidi. Exempli nāgarici scriptor in fine addit: *Jādṛisam pustakaṅ dṛishtvā tādṛisaṅ likhitam majā, jādī śuddham aśuddham vā mama dosho na dījatae*, i. e. Qualem librum vidi, talem scripsi, si pure (bene est); sin impure, mihi culpa non condonatur. In Śaṅkarāe vero commentariis Anandae *tīkam* (expositionem) praetuli, quia et interpres reliquis praestantior videbatur, et exemplum ejusdem, licet Londini unicum, notae tamen inveni melioris. His sane et illis, quae in primo chrestomathiae articulo ex *Nīlakantha* adtuli, et ex *Kullūkabhattae* interpretatione, quae Mani extat, meliori, in altera proferam. methodi specimina praebentur, qua in diversis aetatibus ac generibus literarum indicarum indici usi sunt interpretes. Hos

vero domesticos ad opera Hindorum praecipua intelligenda necessari-
os existimo, ac, quoniam ab iisdem cum linguae maxime excoltae tum
critices ac interpretationis etiam leges suo modo perspicuntur ac ob-
servantur, quin singularibus docentur libris, nec ad nostrum sine illis
morem exigenda opera puto et literas indicas.

Ex Saṅkaræ autem et Anandæ locis hic editis jam aliquo modo
perspiciendum, philosophiam indicam haud esse eam, quæ hoc nomi-
ne apud nos partim laudari solet partim refelli. Illa autem ut tandem
vere, non ex meris vulgi notionibus aut vitiosis concipiatur fontibus,
summopere exoptandum. In ea sane, quemadmodum a Saṅkara ex ip-
sis vaedis profertur, lucem et sensum habent omnis Hindorum mythos
et religio, quæ quidem per universum literarum, morum ac monu-
mentorum indicorum quin et aliorum orbem latissime patent. Neque
enim tam foecuuda mythorum universitas nisi tam sublimis ac vera
Hindorum philosophia fuisset, neque hujus ea contemplandi altitudo
et evidentia, nisi et hanc fertilem mythorum regionem ampliter exco-
luissent, aut producere aut tam diu conservare potuissent tantam et
tam longe lateque diffusam literaturam, sapientiam antiquam ac reli-
gionem. Quoties vero hac in re difficili hallucinari quis debeat, qui
verbi, quod non unius est significationis, maxime vulgarem semper
præferat, alibi pluribus monstrabo exemplis. At optime novi in auc-
toribus meis varia nimis brevia, alia non satis connexa aut obscura,
quia quaedam sibi, ut videtur, opposita; in versione quoque mea, ut
ut perfectam eam reddere studuerim, aliqua non satis propria, conci-
sa ac certa. Subinde studio plures congesti significationes, adnotatio-
nibus meis in fine operis earundem sensum amplius explicaturus.
Caeterum comparationes quasvis, ut hoc loco incongruas, omisi. In

omni enim genere sive etymologico et grammatico sive mythologico ac philosophico nisi ideis certis ducibus integri formarum junctarum orbes comparentur, et in similibus monstretur, quae dissimilia sint et particularia, magna quidem rerum omnium nascetur mixtio ac unitas confusa, unde, quod lubet, finxeris; idea autem formarum singularium vera ac distincta exsurget omnino nulla.

Verum ut hoc opus sacrae Hindorum scripturae et linguae ipso usu facilius addiscendis serviret, non omittendum existimavi, quod quidem in Chrestomathia sanskrita locum habere possit. Quare tabulam praemisi, in qua indicis literarum signis subjeci cognita, solum, ubi discrimen notandum, virgulis aut punctis distincta. De ordine, vi et congruentia eorundem alio loco dicturus hic paucis defungar. Omnes fere germanice sunt pronuntiandae. **ऌ**, quae in medio et fine vocum non scribitur, omni consonanti, quae virgulam in fine non habet adpensam, ut inhaerens ac cognata legitur. In vocalibus *ri* et *lri* spiritus liberius est emittendus, quam in *r* et *l* fieri solet; *ṛ* vero per nasum efferendum; *sh* ut nunc germanicum *sch*; *v* ut *w*; *s* magis palato; *s* dentibus; *h* fere gutture ut spiratio fortis; omnes in linea *t* usque *n* litterae, lingua palati partem, gutturi proximam, premente; quare *d* et *dh* fere ut *r*; reliquae vero *n*, ut earum quamvis quisque etiam non monitus ante lineae suae literas ex naturali oris habitu pronuntiat, itaque aliter *aṅg* aliter *aṅtsh*; loco *c* posui *k*. etc.

Tabulae subjeci viginti paginis legendi exercitium, versibus nāgaricis scripturam cognitam adjungens. Haud raro tamen in hac metri causa retinui nexum vocalium, quas, ut sensum magis distinguerem, in sequentibus separavi. Quare advertendum: vocales aequales plures breves aut longas ut longam, e. c. ut *ā* scribi *a* et *a*, vel *a*

et \bar{a} , vel \bar{a} et \bar{a} ; diversas vero, e. c., a et i ut ae , a et ae ut ai , a et u ut o , a et o ut au , a et ri ut ar etc.

Caeterum orthoëpiae tabula, quam ex clarissimi Wilkinsii grammatica desumsi, ita constructa est, ut, si vocalem in linea perpendiculari sinistima quamcunque cum aliqua in linea suprema transversa jungas, synthesin utrarumque habeas in angulo, qui ex litera utraque ductus est, e. c. उ in linea perpend. si cum इ in transversa, वि in earundem angulo.

Ex iis, quae pro grammatica praeparavi, subjunxi tabulam, in qua literarum cognatio itaque prima linguae elementa exhibentur, quae ex Pāṇini sūt rīs alio loco tradam. Ex eadem literarum conversiones in etymis ac grammatices formis concipiendae. Eam intuenti cuivis facile patet, literarum positiones respondere aliquo modo ordini, quo loquelae organa sunt disposita; e. c. In अ spiritu, qui e pectore procedit, simplicissimo, omnis formae capaci processum fieri in guttur; इ in palati loco positum, in labiorum vero उ, itaque a क gutturis usque ad म labiorum directionem exprimi, qua omnes sonorum modi ac rationes comprehenduntur etc.

In margine paginarum ab 1 usque 21 literarum compositarum formas in simplices resolvi.

Locos vero sequentes ex praemissis solum reddidi per signa nunc cognita, absque sriptura nāgarica, in quam quippe quivis illa facile convertere poterit. Hanc enim conversionem maxime necessariam imprimis facilem certamque, ut absque ambiguitate fieri possit, efficere studui.

Quo declinationum et conjugationum consensus et diversitas uno intuitu concipiuntur, quoque, quale in iisdem systema et

quae sint similitudines cum aliis, quivis peritus facile dijudicando par sit, tabulis duabus earundum subjuncti complexum. Exemplis pluribus componendis spatium deerat, regulae vero paucae sufficiunt. Personae conjug., quas hic per 3. 2. 1. notare malui, in grammaticis sanskritis ordine inverso nuncupantur *prathama, madhjama, uttama*.

Superest, ut dicam, cur, quae ante tres annos conspectu et specimine lithographice impresso promisi, tam sero et forma haud prorsus reddam eadem. Ac quum in opere sine typis indicis edendo nec subscriptionibus adjuvarer, nam his literis communio publica adhuc est nulla, nec bibliopola pacto staret, ego vero et aliis subsidiis essem destitutus, reliquum erat unicum, ut, quantum possem, proprios impenderem sumtus et operam, ne, quae impensis regis ac difficultatibus tantis a me superatis comparata fuerant, prorsus supprimerentur, ipseque in studiis indicis persequendis desponderem animum. Itaque et rei amore ductus et vocatus ad hoc nihil non faciendi consilium coepi, ut ea in usum communem converterem, ad quae per Regis augustissimi munificentiam comparanda ante septem annos Parisios et Londinum missus fueram, ubi, ut mandatum, scientiam non solum sed et libros sanskritos optimos comparandi implerem, omnem lapidem movi, itaque effeci, ut bibliotheca regia acciperet libros, qui in nulla certe Germaniae alia congesti invenirentur. — At qui latine scriberet, lithographus non erat nisi aut pretio nimio, aut ineptus, aut non semper idem. Typographiam ergo cum lithographia ita jungere statui, ut charta typis latinis juste impressa transferretur in lapidem, et in hoc impresso literae indicae a me scriberentur. Ad hunc finem ipse comparavi machinas, typos latinos, lapides, typographum etc., ac utramque imprimendi rationem discendo et adhibendo effeci, ut opus hoc integrum nunc, quale est, quinquaginta novem lapidibus sit im-

pressum. In novo autem hoc imprimendi genere dici non potest, quae difficultates semper novae mihi occurrerint, ac quantum temporis et operae in iisdem superandis non quidem sine taedio, at, quum nimis jam processeram, debuerim consumere. Hoc autem inde didici, illam imprimendi rationem, si sumtus, *meis* paulo majores, et quis his solum rebus addictus adhiberentur, magnopere posse perfici, eoque modo fontes, quos bibliotheca regia possidet, usui communi aperiri. Ego vero hoc modo fui coactus, ut et speciminis ante 3 annos emissi formam et aliquatenus materiam mutarem, et editio operis, licet jam ante 18 menses magnam partem impressum fuerit, tam longo tempore protraheretur, itaque exhaurirentur sumtus, ut, quod paraveram, ceu partem operis primam edere statuerem, reliqua cum notis dissertatione, glossario etc. parti secundae reservans, quam, si primae superi faveant, promptius editurus sum.

Imago Solis indica in fronte operis posita simulacrum est statuae, quae in curia perillustris Societatis Indiae orientalis adservatur, et de qua agam in opere de mythis et monumentis indicis. Plurima in hoc genere maxima cura Londini collegisse, atque animadversionibus illustrasse D. F. V. *Ekenstam* magni ingenii virum Suecum, amicum mihi carissimum et quam maxime colendum, hic praeterire non possum.

Scribendam Monachii XVI. Calend. Septembris MDCCCXX.

DHRITARĀSHTRĀE

SERMO

जयत्सुपाण्डुपुत्रेषुश्रुत्वासुमहदप्रियं ।

Dshajatsu Pāṇḍuputtraeshu śrutvā sumahadapriyaṃ

दुर्योधनमतंज्ञात्वाकर्णस्यशकुनेस्तथा ॥ १ ॥

Durjodhanamataṃ dshñātvā Karnāsja Śakunaes tathā, 1.

धृतराष्ट्रश्चिरंध्यात्वासंजयम्वाक्यमब्रवीत् ।

Dhṛitarāshtras tshiraṇ dhjātvā Saṃdshajam vākjam abravīt.

शृणुसंजयसर्वम्मेनवासूयितुमर्हसि ॥ २ ॥

Śṛiṇu, Saṃdshaja! sarvam, mae na tshā sūyitum arhasi. 2.

श्रुतवानसिमेधावीबुद्धिमान्प्राज्ञसंमतः ।

Śrutavān asi, maedhāvī, buddhimān, prādshñasammataḥ,

Literarum compositarum analysis.

लु=त+स+उ. ण्डु=ण+उ+उ. त्रे=त+त+र+ए. श्रु=श+र+उ.
त्व=त्+व. र्यो=र+घ+ओ. ज्ञ=ज+ञ. णी=र+ण. स्य=
स+य. स्त=स+त. ष्टु=ष+ट+र. श्च=श+च. ध्य=ध+
य. म्व=म+व. क्य=क+य. ब्र=ब+र. शृ=श+ऋ.
म्म=म+म. द्य=ट्+ध. न्य=न+प+र.

B

नविग्रहे

नविग्रहेमममतिर्नवाप्रीयेकुलक्षये ॥३॥

Na vighrahae mama matir na tshāprijae kulakshajae. 3.

नमेविशेषःपुत्रेषुस्वेषुपाण्डुसुतेषुवा ।

Na mae visāeshah- puttraeshu svaeshu Pāndusutaeshu vā,

वृद्धमामभ्यसूयन्तिपुत्रामन्युपरायानाः ॥४॥

Vridham mām abhjasūjanti puttrā manjuparājanāh-. 4.

अहंत्वचक्षुःकार्पण्यात्पुत्रप्रीत्यासहामितत ।

Ahaṅ tvatshakshuh- kārpañjāt puttraprītjā sahāmi tat,

मुह्यन्तंचानुमुह्यामिदुर्घोचिनमचेतनम् ॥५॥

Muhjantaṅ tshānumuhjāmi Durjodhanam atshaetanam. 5.

राजसूयेश्रियं दृष्ट्वा पाण्डवस्य महौजसः ।

Rādshasūjāe śrijaṅ drishtvā Pāndavasja mahaudshasah-

तञ्चावलसनम्प्राप्यसभारोहणदर्शने ॥६॥

Tatsh tshāyahasanam prāpja sabhārohanādarsanae, 6.

अमर्षणाः स्वयंजतुमशक्तः पाण्डवान् राणे ।

Amarshanah-, svajaṅ dshaetum asaktah- Pāndavān raṅae,

निरुत्साहश्चसम्प्राप्तुंसुश्रियंक्षत्रियोऽपिसन् ॥७॥

Nirutsāhas' tsha samprāptuṅ susrijaṅ kshatrijo 'pi san. 7.

Literarum compositarum analysis.

ग्र=ग+र. प्र=प+र. क्ष=क+ष. त्वे=त+त+र+र.
 स्वे=स+व+र. ण्ड=ण+उ. द्व=द+ध. भ्य=भ+य. न्त=
 न+त. न्यु=न+य+उ. त्व=त+व. ण्य=ण+य. त्यु=त
 +प+उ. त्या=त+य+आ. ह्य=ह+य. र्घी=र+घ+ओ. श्रि=
 श+र+इ. षु=ष+ट+व. स्य=स+य. च्च=च+च. म्प्र=म+प
 र. स्व=स+व. न्न=न+र. त्त=त+स. श्च=श+च. पु=प+त+उ. त्रि
 =त+र+इ.

गान्धार

गान्धारराजसहितश्छन्द्यूतममन्त्रपत ।

Gāndhārarādshasahitas' tshhadmadjūtam amantrajat.

तत्रयद्यद्यथाज्ञातमयासंजयतच्छृणु ॥ ८ ॥

Tatra jad jad jathā dshnātan majā, Sandshaja! tatsh tshhrinū. 8.

श्रुत्वा तु मम वाक्यानि बुद्धि युक्तानि तत्वतः

Śrutvā tu mama vākjāni buddhijuktāni tatvatah,

ततो ज्ञास्यसि मां सौते प्रज्ञा च क्षुषमित्युत ॥ ९ ॥

Tato dshnāsyasi mān, Sautae! pradshnātshakshusham itjuta. 9.

यदाश्रौषंधनुराघम्यचित्रम्विद्वलक्ष्य म्पातितम्वै

Jadāśraushaṇ dhanur ājamja tshitram viddhaṇ lakshjam, pātitam vai

पृथिव्याम् ।

prithivjām,

कृष्णां ह्येतां म्प्रेक्षतां सर्वराज्ञां तदानाशं से विजयायै

Kṛishnān hyitām praekshatān sarvarādshnān; tadā nāśānsae vidshajāya,

संजय ॥ १० ॥

Sandshaja! 10.

यदाश्रौषंद्वारकायां सुभद्रां प्रसह्योढाम्माधवीम

Jadāśraushaṇ dvārakājān Subhadrām prasahjodhām Mādhavīm

अर्जुनेन ।

Ardshunaena,

Literarum compositarum analysis.

अ=न+ध. श्छ=श+छ. द्य=द+म. द्य=द+य. त्र=न+
 त+र. त्र=त+र. म्म=म+म. च्छृ=च+छृ. क्य=क+य. द्य
 =द+ध. क्त=क+त. स्य=स+य. त्य=त+य. म्य=म+य. म्व=म+व.
 द्य=द+य. म्य=म+य. व्य=व+य. षा=ष+आ. म्य=म+य. र. द्य
 =द+य. ह्य=ह+य.

शूरान्पांचालान्पांडवेयांश्चयुक्तांस्तदा॥ १४ ॥

Sūrān Pāntshālān Pāṇḍavaejāṅs tsha juktāṅs, tadā (etc.). 14.

घटाश्रौषम्मागधानांवरिष्ठंजरासंधंक्षेत्रमध्ये

Jadāsrausham Māgadhānāṅ varishṭhan Dsharāsandhaṅ kshaetramadhjæ

ज्वलन्तं ।

dshvalantan

दोर्भ्यांहतभीमसेनेनगत्वातदा॥ १५ ॥

Dorbhjāṅ hatam Bhīmasaenaena gatvā; tadā (etc.). 15.

घटाश्रौषंदिग्जयेपांडुपुत्रैर्वशीकृतांभूमिपालांप्रसह्य।

Jadāsraushaṅ digdshajæ Pāṇḍuputtrair vaśīkritāṅ bhūmipālāṅ prasahjæ,

महाक्रतुराजसूयंकृतंचतदा॥ १६ ॥

Mahākratuṅ rādshasūjāṅ kṛitaṅ tsha; tadā (etc.). 16.

घटाश्रौषंद्रौपदीमश्रुकंठीसभांनीतांदुःखिताम्

Jadāsraushaṅ Draupadīm aśrukaṅṭhīṅ sabhāṅ nītāṅ, duh-khitām,

एकवस्त्रां ।

ækavastrāṅ,

रजस्वलांनाथवतीमनाथवत्तदा॥ १७ ॥

Radshasvalāṅ, nāthavatīm anāthavat; tadā (etc.). 17.

घटाश्रौषंवाससांतत्रराशिंसमाक्षिपकितवोमन्दबुद्धिः ।

Jadāsrausham vāsasāṅ tatra rāṣiṅ samākshipat kitavo, mandabuddhiḥ,

Literarum compositarum analysis.

श्र=श+च. क्त=क+त. स्त=स+त. षु=ष+ठ. त्र=त+र.
 ध्य=ध+घ. ज्व=ज+व. भ्य=भ+घ. म्म=म+म. त्व=त
 +व. ज्ज=ज+ज. त्र=त+त+र. क्र=क+र. स्त्र=स+त+र.
 स्व=स+व. म्व=म+व. क्त=त+क. न्द=न+द. द्य=द
 +ध.

दुःशासनो

दुःशासनोगतवान्निवचान्तं तदा ॥ १८ ॥

Duh-sāsano gatavān naiva tshāntan; tadā (etc.). 18.

यदाश्रौषंहतराज्यं युधिष्ठिरम्पराजितं सौबलेन

Jadāsraushan bṛitarādshjan Yudhishtīram parādshitan Saubalaena

अक्षवत्यां ।

akshavatjan

अन्वागतम्भ्रातृभिरप्रमेयैस्तदा ॥ १९ ॥

Anvāgatam bhrātrībhir apramaejais; tadā (etc.). 19.

यदाश्रौषम्बिविधास्तत्रचेष्टाधर्मात्मनां प्रस्थितानां

Jadāsrausham vividhās tatra tshaeshtā dharmātmanāṅ prasthitānāṅ

वनाया

vanāja.

ज्येष्ठप्रीत्याक्लिश्यतां पांडवानां तदा ॥ २० ॥

Dshjaeshthapritjā kliśjatāṅ Pāṅḍavānāṅ; tadā (etc.). 20.

यदाश्रौषंस्नातकानां सहस्रैरन्वागतं धर्मराजम्वनस्थम् ।

Jadāsraushan snātakānāṅ sahasrair anvāgataṅ dharmarādsham vanastham,

भिक्षाभुजांब्राह्मणानां महात्मनां तदा ॥ २१ ॥

Bhikshābhudshāṅ brāhmaṅānāṅ mahātmanāṅ tadā (etc.). 21.

Literarum compositarum analysis.

त्र=न+न. न्त=न+त. ज्य=ज+य. ष=ष+ठ. म्प=
म+प. त्य=त+य. न्व=न+व. म्प्र=म+भ+र. स्त=
स+त. म्ब=म+व. त्र=त+र. ष=ष+ठ. त्म=त+म.
स्य=स+य. क्ल=क+ल. श्य=श+य. स्न=स+न. स्त्र=
स+र. ह्म=ह+म.

यदा

यदाश्रौषमर्जुनं देवदेवं किरातरूपं त्र्यम्बकं
 Jadāsrausham Ardshunaṅ Daevadaevaṅ kirātarūpaṅ, trjambakaṅ,
 तोष्यं युद्धे।
 toshjaṅ juddhae,

अवाप्तवन्तम्याशुपतममहास्रन्तदा ॥ २२ ॥

Avāptavantam Pāsupatam mahāstraṅ; tadā (etc.). 22.

यदाश्रौषं त्रिदिवस्थं धनं जयं शक्रात्साक्षाद्विव्यम्
 Jadāsraushaṅ tridivasthaṅ Dhanandshajaṅ Sakrāt sākshād divyam
 अस्रं यथावत्।
 astrāṅ jathāvat

अधीघानं शंसितं सत्यसंधं तदा ॥ २३ ॥

Adhijānaṅ, śaṅsitaṅ, satjasaṅdhaṅ; tadā (etc.). 23.

यदाश्रौषं कालकेयास्ततस्ते पौलोमानो वरदानाञ्च दृष्ट्वाः।
 Jadāsraushaṅ Kālakaejās tatas tae Paulomāno varadānātsh tsha dṛiptāh-
 देवैस्ते यानिर्जिताश्चार्जुनेन तदा ॥ २४ ॥

Daevair adshaejā nirdshitās tsha Ardshunaenā; tadā (etc.). 24.

यदाश्रौषमसुराणां वधार्थं किरीटिन्यां तममित्रकर्शनं।
 Jadāsrausham Asurāṅaṅ vadhārthae Kirīṭinaṅ jāṅtam amitrakarsanaṅ,
 कृतार्थं चाप्यागतं शक्रलोकात् तदा ॥ २५ ॥

Kṛitārthaṅ tshāpjāgataṅ śakralokāt; tadā (etc.). 25.

Literarum compositarum analysis.

रु=रु+उ. च्य=त्+रु+घ. म्ब=म्+ब. ष्य=ष+घ. द्यु-
 द्यु+ध. प्र=प+त. न्त=न्+त. म्य=म्+प. म्म=म्+म. स्र-
 स+त+र. त्र=त्+र. स्थ=स्+थ. त्स=त्+स. द्यु=द्यु+घ. व्य=व
 य. त्य=त्+घ. स्त=स्+त. च्च=च्+च्. श्र=श+च्. प्य=प+
 य. त्र=त्+त.

यदाश्रौषम्वैश्रवणो नसाद्धसमागतभीममन्धांश्च
 Jadāśrausham Vaisṛavaṇaena sārddhaṇ samāgatam Bhīmam anjāns tsha
 पाथीना
 pārthān

तस्मिन्देशेमानुषाणामगम्येतदा ॥२६॥

Tasmīn daesae mānushānām agamjæ; tadā (etc.). 26.

यदाश्रौषंघोषयात्रागतानांबंधगांधर्वमोक्षणांच
 Jadāśraushaṇ ḡoshajātrāgatānāṇ baṇdhaṇ Gāṇḍharvair mokshaṇāṇ tsha
 अर्जुनेन ।
 Ardshunaena

स्वेषांसुतानांकार्णबुद्धौरतानांतदा ॥२७॥

Svaeshāṇ sūtānāṇ karṇabuddhau ratānāṇ; tadā (etc.). 27.

यदाश्रौषंयक्षरूपेणधर्मसमागतं धर्मराजेन
 Jadāśraushaṇ jaksharūpaeṇa Dharmaṇ samāgataṇ dharmarādshaena
 सूतमा
 sūtam,

प्रश्नान्कांश्चिद्विब्रुवाणांचसम्यक्तदा ॥२८॥

Prāśnān kāṅstshid vibruvāṇāṇ tsha samjak; tadā (etc.). 28.

यदाश्रौषंनविदुर्माभकास्तान्प्रश्नरूपान्वसतः
 Jadāśraushaṇ na vidur māmakās tān pratshannarūpān vasatah-
 पांडवेयान ।
 Pāṇḍavaejān

Literarum compositarum analysis.

म्ब=म+व. द्ध=द+ध. म्म=म+म. श्च=श+च. स्म=
 स+म. स्व=स+व. श्च=श+न. न्क=न+क. द्धु=दु+व. क्त=क
 त. स्त=स+त. न्व=न+व.

विराट् राष्ट्रे सहकृष्णायातांस्तदा ॥२९॥

Virātarāshtrāe sahakṛishñajā tāns; tadā (etc.). 29.

यदाश्रौषमामकानां वरिष्ठाधनं जयेनैकरथेन

Jadāśrausham māmakānām varishthān Dhananḍshajaenaikarathaena

भग्नान्।

bhagnān

विराट् राष्ट्रे वसतामहात्मना तदा ॥३०॥

Virātarāshtrāe vasatā mahātmanā; tadā (etc.). 30.

यदाश्रौषं सत्कृताम्भस्य राज्ञा सुतां दत्तामुत्तरामर्जुनाय।

Jadāśraushaṅ satkṛitām matsjarādshñā sutāṅ dattām Uttarām Ardshunāja

तां चार्जुनः प्रत्यगृह्णात्सुतार्थे तदा ॥३१॥

Tāṅ tsha Ardshunah- pratjagrihñāt sutārthae; tadā (etc.). 31.

यदाश्रौषं निर्जितस्याधनस्य प्रब्राजितस्य स्वजनात्

Jadāśraushaṅ nirdshitasja, adhanasja, prabrādshitasja svadshanāt,

प्रच्युतस्य।

pratshjutasja

अक्षौहिण्यः सप्तयुधिष्ठिरस्य तदा ॥३२॥

Akshauhīñjah- sapta Judhishthirasja; tadā (etc.). 32.

यदाश्रौषममाधवम्वासुदेवं सर्वात्मना पांडवार्थे निविष्टं।

Jadāśrausham Mādhavam Vāsudaevaṅ sarvātmanā pāṅḍavārthae nivishṭaṅ,

यस्येमां गाम्बिक्रममेकमाहुस्तदा ॥३३॥

Jasjaemāṅ Gām vikramam aekam āhus; tadā (etc.). 33.

Literarum compositorum analysis.

ष्टु = ष + ट् + र. षा = ष + ण. षु = ष + ठ. ग्न = ग् + न. कृ = त् + क् +

श्रु. त्य = त् + स + य. त्र = त् + त. ह्म = ह् + ण. च्य = च् + य.

c

यदा

यदाश्रौषंनरनारायणौतौकृष्णार्जुनौवदतो नारदस्य ।

Jadāsraushaṅ naranārāṅau tau kṛishṇārdshunau vadato Nāradasja,

अहं दृष्ट्वा ब्रह्मलोके च सम्यक्तदा ॥ ३४ ॥

Ahaṅ dṛishṭvā brahmalokae tsha samjak; tadā(etc.). 34.

यदाश्रौषंलोकहिताय कृष्णां धर्मार्थिनमुपयातं कुरूणां ।

Jadāsraushaṅ lokahitāja Kṛishṇaṅ dharmārthinam upajātaṅ Kurūṅaṅ,

शमं कुर्वाणमकृतार्थं च यातं तदा ॥ ३५ ॥

Śamaṅ kurvāṅam, akṛitārthaṅ tsha jātaṅ; tadā(etc.). 35.

यदाश्रौषं कार्णदुर्योधनाभ्याम्बुद्धिकृतां निग्रहे केशवस्य ।

Jadāsraushaṅ karnādurjodhanābhjām buddhiṅ kṛitāṅ nigrahae Kaesavasja,

तं चात्मानम्बुद्ध्या दशयानं तदा ॥ ३६ ॥

Taṅ tsha ātmānam bahudhā darsajānaṅ; tadā(etc.). 36.

यदाश्रौषं वासुदेवे प्रयाते रथस्यैकामग्रतस्तिष्ठमानां ।

Jadāsraushaṅ Vāsudaevae prajātae rathasjaikām agratas tishṭhamānāṅ

अर्त्तापृथां सांत्वितां केशवेन तदा ॥ ३७ ॥

Arttāṅ Prithāṅ sāntvitāṅ kaesavaena; tadā(etc.). 37-

यदाश्रौषं मन्त्रिणां वासुदेवं तथा भीष्मं शान्तनवं च

Jadāsraushaṅ maṅtrināṅ Vāsudaevaṅ tathā Bhīshmaṅ Śāntanavaṅ tsha

तेषां ।

taeshāṅ

भारद्वाजं चाशिषो नुब्रुवाणां तदा ॥ ३८ ॥

Bhāradvādshaṅ tsha āśisho nubruvāṅaṅ; tadā(etc.). 38.

Literarum compositorum analysis.

ष्ण = ष + ण. ष्टु = ष्ट + व. ह्म = ह् + म. भ्य = भ + य. म्ब =

म + ब. त्त = त + त. त्र = त + र. ष्म = ष + म.

यदा

यदाकर्णोभीष्ममुवाचवाक्यं नाहं यो तस्येयुध्यमाने
 Jadā Karṇo Bhīṣman uvātsha vākyaṃ : na ahaṃ jotsjæ judhjamānæ
 त्वयीति ।

tvaji iti,

हित्वासेनामपचक्रामचापितदा ॥ ३९ ॥

Hitvā saenām apatshakrāma tsha api; tadā (etc.). 39.

यदाश्रौषन्वासुदेवार्जुनौ तौ तथा धनुर्गीण्डिवम्
 Jadāśrausham Vāsudævārdshunau tau, tathā dhanur Gāṇdivam
 अप्रमेयम् ।

apramæjam,

त्रीण्युग्रवीर्याणिसमागतानितदा ॥ ४० ॥

Trīṇyugravīrjāṇi samāgatāni; tadā (etc.). 40.

यदाश्रौषं कश्मलेनाभिघते रथोपस्थेसीदमानेर्जुनैवै ।
 Jadāśraushan kaśmalaena abhijatae rathopasthæ sīdamānærdshunæ vai
 कृष्णालोकान्दर्शयानंशरीरेतदा ॥ ४१ ॥

Kṛishṇan lokān darsajānaṃ śārīrae; tadā (etc.). 41.

यदाश्रौषं भीष्मममित्रकर्षणं निघ्नन्तं माजावयुतं
 Jadāśrausham Bhīṣmam amitrakarṣanaṃ nighnantaṃ mājavayutaṃ
 रथानां ।

rathānāṃ,

नैषां कश्चिद्व्यथते ख्यातरूपस्तदा ॥ ४२ ॥

Naishāṃ kaśchid vadhjatae khjātarūpas; tadā (etc.). 42.

Literarum compositarum analysis.

ष्म = ष + म. तस्य = त + स + य. व्य = ध + य. ण्य = ण +

य. श्म = श + म. घ्न = घ + न. ख्य = ख + य.

यदाश्रौषंचापगोयेनसंख्येस्वयम्मृत्युम्विहितं
Jadāsraushaṇ tsha Apagaejaena sankhjae svajam mritjum vihitaṇ
धार्मिकेणा ।
dhārmikaena,

तच्चाकार्षुः पांडवेयाः प्रहृष्टास्तदा ॥ ४३ ॥

Tatsh tsha akārshuh- Pāṇdavaejāh- prahrishṭās, tadā (etc.). 43.

यदाश्रौषम्भीष्ममत्यंतशूरहतम्पार्थेनाहवेषू
Jadāsrausham Bhīshmam atjantaśūraṇ hatam Pārthaena āhavaeshv,
अप्रधृष्या
apradhrishjan

शिखंडिनम्पुरतः स्थापयित्वा तदा ॥ ४४ ॥

Śikhaṇḍinam puratah- sthāpajitvā; tadā (etc.). 44.

यदाश्रौषंशरतल्पेशयानम्वृद्धम्वीरंसादितं चित्रपुंसैः
Jadāsraushaṇ śaratalpae śajānam vṛiddham vīraṇ, sāditaṇ tshitrapuṅkhaih-
भीष्मं कृत्वा सोमकानल्पशेषांस्तदा ॥ ४५ ॥
Bhīshmaṇ kritvā Somakān alpaśaeshāṇs; tadā (etc.). 45.

यदाश्रौषंशांतनवेशयानेपानीयार्थेनोदितेनार्जुनेन ।

Jadāsraushaṇ Śāntanavae śajānae, pānījārthae, noditaena Ardshunaena

भूमिम्भित्वा तर्पितं तत्र भीष्मं तदा ॥ ४६ ॥

Bhūmim bhitvā tarpitaṇ tatra Bhīshmaṇ; tadā (etc.). 46.

यदावायुश्चंद्रसूर्यौ च युक्तौ कौतेयानामनुलोमाजयाय
Jadā Vājus Tshandrasūrijau tsha juktau Kaunṭaejānām anulomādshajāya,

Literarum compositorum analysis.

ख्य=ख+य. स्व=स+व. म्व=म+व. च्च=च+च. ष्म=
ष+म. ष्व=ष+व. ष्य=प+य. स्थ=स+थ. ल्य=ल+प.

नित्यं चास्मान्वापदाभीषयन्ति तदा ॥ ४७ ॥

Nitjan tsha asmān śvāpadā bhīshajanti; tadā (etc.). 47.

यदा द्रोणो विविधानस्त्रमार्गसिंद्शयिसमरेचित्रयोधी ॥

Jadā Droṇo vividhān astramārgān sandarsājan samarāe, tshitrajodhī;

नपाण्डवाश्चेष्ठतरान्निहतितदा ॥ ४८ ॥

Na Pāṇḍavān śraeshthatarān nihanti, tadā (etc.). 48.

यदाश्रौषं चास्मदीयान्महारथान्व्यवस्थितानर्जुनस्य

Jadāśraushaṇ tsha asmādījān mahārathān vjavasthitān Ardshunasja

अंतकाया

antakāja

सप्तपत्कान्निहतानर्जुनेन तदा ॥ ४९ ॥

Sapsaptakān nihatān Ardshunaena; tadā (etc.). 49.

यदाश्रौषम्व्यूहमभेद्यमन्यैर्भारद्वाजेनात्रशास्त्रेण

Jadāśrausham vjūham abhaedjan anjair, Bhāradvādshaena atra śastraena

गुप्तमा

guptam

भित्वासौभद्रम्वीरमेकम्प्रविष्टं तदा ॥ ५० ॥

Bhitvā, Saubhadram vīram aekam pravishṭaṇ, tadā (etc.). 50.

यदाभिमन्युम्परिवार्यबालं सर्वेहत्वाहृष्टरूपावभूवुः ।

Jadā Abhimanjum parivārja bālaṇ sarvae hatvā hriṣhtarūpā babhūvuḥ-

महारथाः पार्थमशक्नुवन्तस्तदा ॥ ५१ ॥

Mahārathāh-, Pārtham asaknuvantas; tadā (etc.). 51.

Literarum compositarum analysis.

न्व=न+श+व. न्श्र=न+श+र. न्व्य=न+व+य. न्न=

न+न. म्व्य=म+व+य. व्य=द+य. क्त=क+न.

यदाश्रौषमभिमन्थुनिहत्यहर्षेन्मूढांक्रोशतो
 Jadāśrausham Abhimanjun nihatja harshān, mūdhān krosato
 धार्तराष्ट्रान्।
 Dhārttarāshtrān.

क्रोधादुक्तसैन्धवे चार्जुनेन तदा ॥ ५२ ॥
 Krodhād uktan Saindhavae tsha Ardshunaena, tadā (etc.). 52.

यदाश्रौषसैन्धवार्थे प्रतिज्ञाम्प्रतिज्ञातांतद्विधाय
 Jadāśraushan saindhavārthae pratidshnām pratidshnātān tadvadhaja
 अर्जुनेन।
 Ardshunaena,

शप्तान्तीर्णांशत्रुमध्ये च तेन तदा ॥ ५३ ॥
 Saptān tīrnān śatrumadhjāe tsha taena; tadā (etc.). 53.

यदाश्रौषं श्रान्तहये धनं जये मुक्त्वा हयन्पाययित्वा पवृत्तान्।
 Jadāśraushan śrāntahajae Dhanandshajae muktvā hajān, pājajitvo pavṛittān,
 पुनर्युक्त्वा वासुदेवम्प्रयातंतदा ॥ ५४ ॥
 Punar juktvā Vāsudaevam prajātan, tadā (etc.). 54.

यदाश्रौषं बहनेषु क्षमेषु रथोपस्थेतिष्ठता गांडिवेन।
 Jadāśrausham vāhanaeshv akshamaeshu rathopasthae tishthatā Gāndivaena
 सर्वान्यो धान्वारितानर्जुनेन तदा ॥ ५५ ॥
 Sarvān jodhān vāritān Ardshunaena; tadā (etc.). 55.

यदाश्रौषं नागबलैः सुदुःसहं द्रोणानि किं युयुधानं प्रमथ्या।
 Jadāśraushan nāgabalaib- suduḥ-sahan droṇānikan jujudhānan pramathja

Literarum compositarum analysis.

ष् = ष + ट्, र. क्त = क + त. ध्य = ध + य. क्त = क + त + व.
 ष्व = ष + व. व्य = य + य.

घातम्वाषांघंयत्रतौकृष्णापार्थौतदा॥५६॥

Jātam Vārshāejan jatra tau Kṛishṇapārthau; tadā (etc.). 56.

यदाश्रौषंकार्णमासाद्यमुक्तम्बधाद्भीमंकुत्सयित्वा

Jadāśraushaṇ Karnāma āsādja muktam badhād Bhīmaṇ kutsajitvā

वचोभिः ।

vatshobhih-

धनुःकोट्यातुद्व्यकार्णनवीरंतदा॥५७॥

Dhanuh-kodjā ātudja Karnāena vīraṇ; tadā (etc.). 57.

यदाद्रोणाःकृतवर्माकृपश्चकार्णोद्रौणिर्भद्रराजश

Jadā Droṇah-, Kṛitavarmā Kṛipas' tsha, Karno drauṇir Bhadrarādshas'

चशूरः ।

tsha sūrah-

अमर्षघ्नसैधवम्बध्यमानंतदा॥५८॥

Amarshajan Saindhavam vadhjamānaṇ; tadā (etc.). 58.

यदाश्रौषंदेवराजेनदत्तांदिव्यांशक्तिम्ब्यंसिताम्माधवेन।

Jadāśraushaṇ daevarādshaena dattāṇ divjāṇ śaktim vjaṇsitām Mādhavaena

घटोत्कचेराक्षसेघोररूपेतदा॥५९॥

Ghatotkatshae rākshasae ghorarūpae; tadā (etc.). 59.

यदाश्रौषंकार्णघटोत्कचाभ्यांयुद्धेमुक्तांसूतपुत्रेण

Jadāśraushaṇ Karnaghatotkatshābhjāṇ juddhae muktāṇ Sūtaputraeṇa

शक्तिं ।

śaktiṇ,

Literarum compositorum analysis.

द्व = द् + य. द्व = द् + भ. व्य = म + व + य.

घया

यथावध्यः समरे सव्यसाचीतदा ॥ ६० ॥

Jajā vadhjah- samarae Savjasātshī; tadā (etc.). 60.

यदाश्रौषट्द्रोणामाचार्यमेकंधृष्टद्युम्नेनाभ्यतिक्रम्य
धर्म ।

Jadāsraushaṅ Droṇam ātshārjam aekan Dhṛishtadjumnaena abhjatikramja

dharmān

रथोपस्थे प्रागगतम्विशस्तं तदा ॥ ६१ ॥

Rathopasthae prājagatam, viśastan; tadā (etc.). 61.

यदाश्रौषट्द्रौणिनादूरथस्थम्माद्रीसुतं नकुलं लोकमध्ये ।
Jadāsraushaṅ Drauṇinā dvairathastham, mādrisutan Nakulaṅ lokamadhjāe

समं युद्धे मंडलशश्वरन्तं तदा ॥ ६२ ॥

Samaṅ juddhae maṅḍalaśśashtarantan; tadā (etc.). 62.

यदाद्रोणे निहतैर्द्रोणपुत्रो नारायणं दिव्यमस्त्रम्विकुर्वन् ।
Jadā Droṇae nihatae Droṇaputtro Nārājaṅgaṅ divyam astram vikurvan,

नैषामन्तंगतवान्पाण्डवानां तदा ॥ ६३ ॥

Naishām antaṅ gatavān Pāṅḍavānāṅ; tadā (etc.). 63.

यदाश्रौषभीमसेनेन पीतं रक्तम्रातुर्युधिदुःशासनस्य ।
Jadāsrausham Bhīmasaenaena pītaṅ raktam bhrātur judhi Duh-sāsanasja,

निवारितं नान्यतमेन भीमं तदा ॥ ६४ ॥

Nivāritan na anjatamaena Bhīmaṅ; tadā (etc.). 64.

यदाश्रौषं कर्णमित्यंतशूरं हतमप्यार्थेनाहवेषु

Jadāsraushaṅ Karṇam atjantasūraṅ hatam Pārthaena āhavaeshv

अप्रधृष्यं

apradhṛishjan

Literarum compositarum analysis.

ध्य = ध + य. न्न = न्न + न. स्थ = स + थ. ष्व = ष्व + व.

तस्मिन्

तस्मिन्भ्रातृणां विग्रहे देवगुह्ये तदा ॥ ६५ ॥

Tasmin bhrātrīṇāṃ vighrahae daevaguhjāe; tadā (etc.). 65.

यदाश्रौषं द्रोणपुत्रं च शूरदुःशासनं कृतवर्माणमुग्रं ।

Jadāśrauṣhaṃ Droṇaputtraṃ tṣha, śūraṇ Duḥśāsanaṃ, Kṛitavarmaṇāṃ ugraṇ

युधिष्ठिरं धर्मराजं जयन्तं तदा ॥ ६६ ॥

Judhishtthiraṇ dharmarādshaṇ dshajantaṇ; tadā (etc.). 66.

यदाश्रौषं निहतम्भद्रराजं शूरधर्मराजेन सूत ।

Jadāśrauṣhaṃ nihataṃ Bhadrarādshaṇ raṇae śūraṇ Dharmarādshaena, Sūta!

सदासङ्ग्रामे स्पृहते यस्तु कृष्णां तदा ॥ ६७ ॥

Sadā saṅgrāmae sparddhatae jas tu Kṛishṇaṇ; tadā (etc.). 67.

यदाश्रौषं कलहद्यूतमूलमायाबलं सौबलम्पांडवेन ।

Jadāśrauṣhaṃ kalahadjūtamūlam, mājābalaṇ Saubalam pāṇḍavaena

हतं सङ्ग्रामे सहदेवेन पापं तदा ॥ ६८ ॥

Hataṇ saṅgrāmae Sahadaevaena, pāpaṇ; tadā (etc.). 68.

यदाश्रौषं श्रान्तमेकं शयानं हृदं गत्वा स्तम्भयित्वा

Jadāśrauṣhaṇ śrāṅtama, aekaṇ, śajānaṇ hṛadaṇ gatvā stambhajitvā

तदम्भः ।

tadambhah-

दुर्योधनम्विरथमग्नशक्तिं तदा ॥ ६९ ॥

Durjodhanam viratham, bhagnasaktiṇ; tadā (etc.). 69.

यदाश्रौषम्पांडवांसिष्ठमानान् गत्वा हृदम्वा सुदेवेन

Jadāśrauṣham Pāṇḍavaṅs tishthamānān gatvā hṛadam Vāsudaevaena

सार्द्धं ।

sārdhhaṇ

Literarum compositarum analysis.

ह्य=ह्+य. ङ्र=ङ्+ग+र. व्य=द्+य. ग्न=ग्न+न.

ना=न्+ग.

अमर्षांधर्षघन्तःसुतंमेतदा० ॥७०॥

Amarshaṇaṇ dharshajantah- sutaṇ mae; tadā(etc.). 70.

यदाश्रौषम्विविधांश्चित्रमार्गान् दायुद्धमंडलशश्वरंतं ।

Jadāśrausham vividhāṅś tshitrāmārgān gadājuddhāe maṇḍalaśśāś tsharāṭan,

मिथ्याहतम्वासुदेवस्यबुद्ध्यातदा० ॥७१॥

Mithjā hatam Vāsudaevasja buddhjā; tadā(etc.). 71.

यदाश्रौषंद्रोणपुत्रादिभिस्तैर्हतान्पांचालान्द्रौपदेयांश्च

Jadāśraushaṇ droṇaputrāḍibh is tair hatān Pāntshālān Draupadaejāṅś tsha

सुप्रान् ।

suprān,

कृतम्बीभत्समयशस्यंचकर्मेतदा० ॥७२॥

Kṛitam bībhatsam ajaśasjaṇ tsha karmaṇ! tadā(etc.). 72.

यदाश्रौषभीमसेनानुयातेनाश्वत्याम्नापरमास्रमप्रयुक्तं ।

Jadāśrausham bhīmasaenānujātaena Aśvatthāmnā paramāstram prajuktan

क्रुद्धेनैषीकमवधीद्येनगर्भतदा० ॥७३॥

Kruddhaena, Aishīkam avadhīd jaena garbhaṇ; tadā(etc.). 73.

यदाश्रौषम्ब्रह्मशिरोऽर्जुनेनस्वस्तीत्युक्त्वास्रमस्त्रेण

Jadāśrausham Brahmaśīro rdshumaena, svasti, iti uktvā, astram astraena

शांतं ।

śāntan,

अश्वत्याम्नामणिरत्नंचदत्तंतदा० ॥७४॥

Aśvatthamnā maṇiratnaṇ tsha dattan; tadā(etc.). 74.

Literarum compositarum analysis.

य्य=य+य. द्य=दु+ध. य. त्र=त+तूर. त्य=त+य.

म्र=म+न. ह्र=ह्+म. क्त=क+त+व. त्न=त+न.

यदा

घटाश्रौषट्द्रोणपुत्रेण गर्भे वैराद्यावैपात्यमाने
 Jadāśrauṣhaṇ droṇaputtraeṇa garbhae vairādyaḥ vai pātjamānae
 महास्रैः ।
 mahāstraiḥ-

द्वैपायनः केशवो द्रोणपुत्रम्परस्परेणाभिशापैः
 Dvaipājanah-, Kaesāvo droṇaputtram parasparaeṇa abhi śāpaiḥ-
 शशाप ॥ ७५ ॥
 śāsāpa. 75.

शोच्यागांधारीपुत्रपौत्रैर्विहीना तथा बंधुभिः पितृभिर्
 Śotshjā Gāndhārī puttrapauttrair vihinā, tathā baṇdhubhiḥ-, pitribhir
 भ्रातृभिश्च ।
 bhrātribhiś tsha!

कृतं कार्यं दुष्करम्पांडवेयैः प्राप्तं राज्यमसपत्नम्
 Kṛitaṇ kārjaṇ duṣhkaram Pāṇdavaejaiḥ-! Prāptaṇ rādshjam asapatnam
 पुनस्तैः ॥ ७६ ॥
 punas taiḥ-! 76.

कष्टं युद्धे दशशेषाः श्रुता मे त्रयोऽस्माकं पांडवानां
 Kaṣṭhaṇ! Juddhae dasāśaeshah- śrutā mae, trajo smākaṇ Pāṇdavanāṇ
 च सप्त ।
 tsha sapta!

द्व्युनाविंशतिराहता क्षौद्रिणीनां तस्मिन्संग्रामे भैरवे
 Dvjunāviṅśatir āhatā akshauhinīnāṇ tasmin sangramaḥ bhairavae
 क्षत्रियाणां ॥ ७७ ॥
 kshatrijāṇaṇ! 77.

Literarum compositorum analysis.

अ = च + य. ष = ष + क. द्व्यु = द् + व + य + उ.
 D 2 तमस

तमस्त्वतीवविस्तीर्णामोहआविशतीवमां ।

Tamas tvatīva vistīrṇam, moha āvisati iva māṅ

संज्ञानोपलभेसुतमनोविह्वलतीवमे ॥७८॥

Sanḍshnāṅ nopalabhae, Suta! mano vihvalati iva mae! 78.

सौतिरुवाच ॥

Sautir uvātsha:

इत्युक्त्वाधृतराष्ट्रोथविलप्यबहुदुःखितः ।

Itj uktvā Dhṛitarāshtrō tha vilapja vahuduh-khitah-,

मूर्च्छितःपुनराश्वस्तःसंजयम्वाक्यमब्रवीत् ॥७९॥

Mūrtshhitah-, punar āśvastah- Sanḍshajam vākjam abravīt; 79.

संजयैवंगतेप्राणांस्यक्तुमिच्छामिमाचिरं ।

Sanḍshaja! Aevaṅ gatae prāṅāns tjaktum itshhāmi, mā tshiran!

स्तोकं ह्यपिनपश्यामिफलंजीवितधारणो ॥८०॥

Stokan hjapi na pasjāmi phalaṅ dshīvitadhāraṅae! 80.

Literarum compositarum analysis.

स्व=स+त+व. ह्र=ह्र+व. क्त=क+त+व. क्य=क
य. स्य=स+त+य. ह्य=ह्र+य. श्य=श+य.

SERMONIS PRAEMISSI
EXPOSITIO
CUM
SCHOLIIS NĪLAKĀNTHAE.

Śloka 1.

जयत्सु *vincentibus*, in casu 7: hic absoluto, masc. plur. partic. praes. verbi activi, e radice जि conj. 1, *vincere* etc. इ rad. secundum regulam conj. mutatur in ए, quod ante vocalem fit अय, et affixa partic. praes. terminatione अत् facit जयत्. Idem particip. efficitur, si pro अन्ति terminatione pers. 3 plur. praes. act. substituimus अत्.

पाण्डुपुत्रेषु *Pāṇḍu filiis*, vocabulum ex ea compositorum classe, in qua nomen subst. sub titulo तत्पुरुषा fingitur e duobus vel pluribus aliis, quae praeter ultimum omnia in forma fere rudi casus cujusvis locum tenere possunt exceptis nomin. et vocativo. पाण्डु in eadem hic est pro casu 6. vel 5. Pāṇḍu fuit Indiae rex, qui cum *Dhṛitarāshtra* originem duxerat a *Kuru* rege Quum Pāṇḍu loco *Dhṛitarāshtrae* fratris, qui natu quidem major sed oculis captus erat, aliquamdiu in India septentrionali regnasset, post multas et sapientia et fortitudine subactas regiones deposuit imperium, atque in solitudinem secessit, ut sapientum conversatione uteretur. Ibidem a *Kuntī* et *Mādrī* uxoribus accepit *Judhishtīram*, *Bhīmaśaenam*, *Ardshunam*, *Nakulam* et *Sahadaevam* filios

quinque, ex quinque diis conceptos. Qui, cum, sapientum institutionibus exculti, post patris mortem in patru aulam cum *Kunti* matre venissent, virtutum rerumque gestarum gloria excelluerunt, et in lusibus et in bellis cum regibus vicinis victoriosi. Nominis illius radix est पड conj. 1 et 10. *movere, cumulare*; cui, dum flectitur, ex nasi literis apta inserenda est more verborum plurium, quibus in radicum catalogis इ subjungitur. Eo fit पाड, et, अ affixo, पाड *eunuchus*; vel, si radicis vocalis अ prolongatur, पाड *subflavus, albicans* etc. Hic autem voci subjectum est उ, quod ad nomina diversa formanda adhibetur. *Pāndum*, ut mythos fert, mater ejus, horrore pallida conceperat. पुत्रेषु *filii*, in casu 7, quocum, quippe substantivo suo, congruit जयत्सु. पुत्र in *Mani* legibus et al. derivatur a *put* infernus et *tra* salvans, liberans. त्र formatur e radice त्रै conj. 1 liberare, redimere, fovere, cui, si diphthongo rejecta affigitur अ, ut solet, agentis significatio tribuitur. Ejusmodi vero nomina raro occurrunt nisi in compositis, e. c. द्विष *qui bis bibit*, i. e. *elephas* etc. a द्वि bis et पा *bibere*. In पुत्र est *put* in forma rudi casus 5 loco vel ablativi. Cf. declinat. tab.

श्रुत्वा *audito vel postquam audiverat*, praeteriti indef. participium indecl. rad. श्रु conj. 1 *audire, intelligere* etc. affixo त्वा V. conj. tab.

सुमहदप्रियं *malignissimum* in casu 2 vel accus. neutr. sing. adjectivi compositi. सु adverb. *admodum, bene* etc. a rad. षु conj. 1 *excellere, producere, movere* etc. महत् *magnum, crescens* etc. e rad.

मह conj. 1 *crescere* et c. 10 *magnificare* etc., cui affixum est अत् terminatio partic. praes. अप्रियं *malignum, odiosum, malignitas* etc. e privativo अ et rad. प्री conj. 9 et 10 *placere, satisfacere* etc. य affixo et इ mutato cum इ efficitur प्रिय *placitum, amatum, favor* etc. Adjectiva composita, quae a grammaticis hindicis forma *v a h u v r i h i* notantur, sunt compositione vel substantivorum plurium vel adjectivorum, prae-

posit., negat. etc., quorum fere nullum, praeter nomen in fine, flectitur. Hoc vero cum nomine subst. aut pronomine, etiamsi ipsum non exprimat, ut genere, numero et casu conveniat necesse est. At notandum, in compositione pro महत् ex regula substitui महा, e. c. महात्मा magnanimus, महेश्वर magnus dominus i. e. Śiva, महाबल qui magnae potentiae est. Ante vocem autem, quae aliquid fieri vel transformari indicat, महत् retinetur; e. c. महद्भूतः magnus factus. त् ante literam mollem abit in ट्. V. reg. orthoep.

दुर्योधनमत् Durjodhanae mentem, cas. 2. neutr. sing. substantivi compositi pro norma तात्पुरushae, de qua v. pag. 21. दुर्योधन i. e. male pugnans, nom. proprium, compositum instar सुमहत् pag. 22. दुर male, duriter etc., fere prorsus contrarium vocis सु significat. V. s. Radix ejusdem est दुष् conj. 4. malum, impurum esse, perdere etc., quo fit दोष malum, vitium. Ex orthoepiae regulis radicis ष mutari potest cum ḥ visarga; e. c. दुःस्थ i. e. male stans, pauper; visarga vero ante sonantem cum र, ut दुर्गत i. e. aegre vadens, pauper. Cf. orth. योधन pugnans, pugna, rad. युध conj. 4. pugnare. अन, quod et agentis nomen saepius et actionis format, affixum radicis vocalem una convertit, hic उ in औ. मत् mens, animus, consilium etc. re gitur a श्रुत्वा, et derivatur a र. मन c. 4. et 8. nosse, intelligere, c. 10. inhibere, arcere etc. Partic. praet. त् affixo, न् rejicitur. Participium hoc pro substantivo gen. neut. frequenter ponitur, e. c. दत्त donum; alias ut adj. m. दत्तः f. दत्ता n. दत्तं. In composito मत् etiam casus 2 masc. esse potest vocis मत् intelligens etc., quae ejusdem rad. त् adsumsit pro न्, e. c. परिमत penitus intelligens. Durjodhana Dhṛitarāshtrae et Gāndhāris filius fuit, qui inter centum fratres praecipuus omniumque locum tenens, cum invidia arderet propter adplausum populi, quo Pāṇḍi filii celebrabantur, exitiosi auctor fuit, belli, quod

principale *Mahābhārati* argumentum est. — *Nilakantha* ad
h. l. addit: **दुर्योधनमतं जयो मृत्युर्वीस्तु न तु**
राज्याद्धे देयमिति, i. e. *Durjodhanæ* mens (erat):
“Victoria aut mors, esto. Nonne regni dimidio cedendum (foret)?”

ज्ञात्वा *cognito*, e r. **ज्ञा** c. 9. *nosse, scire* etc. et **त्वा**
part. praet. terminatione affixa. V. supra **श्रुत्वा** quocum eandem
formam habet et constructionis vim, utpote quod ad eundem nomin.
spectat, de quo infra.

कर्णस्य *Karnāe*, nom. prop. in c. 6 vel genit. masc. sing.
Karnā primus erat *Kuntī* filius, quem, ante quam *Pāṇḍo* nuberet, per
artem magicam conceptum a *Sūrja* i. e. sole, in lucem edidit inauri-
bus aureis splendidum. Eo nomen sortitus est a **कर्ण** auris, quod
कर्ण radicem habet et **अ** affixum. *Karnā*, qui et **अर्कतनय** solis
filius dictus, *Pāṇḍavarum* frater natus maximus, *Āṅgae* principatum tenu-
it, unde appellatus est **अंगराज**, et a *Tshampa* urbe nomen tulit
Tshampādhipa i. e. *Tshampae* dominus. Ad nomen hoc et quod se-
quitur, subaudi **मतं** mentem, quod compositi supra pars est, hic vero
suppletur per particulam **तथा**, quae infra ponitur.

शकुनेः *Sakunis*, nom. prop. cas. 6. masc. sing. V. declin.
nominum in **इ**. *Sakuni* idem est cum *Saubala* (infra śloka 19) et
cum *Gāndhārarādsha* i. e. *Candaharis* rege (sl. 8). **शकुनि** quod etiam
et vulturem indicum notat et vulgo avem, derivatur a **शक्** conj.
5. *compotem, capacem esse, c. 1 timere* etc. *Visarga* vero ante mutam
convertitur in **स**, quo fit **शकुनेस**

तथा *similiter*, adverb. e pronomine **तद्** hoc et **था** suffixo,
quo indicantur *modus, ratio, qualitas*; ut **कथं** quomodo? **अन्यथा**
alio modo. **तथा** hic significat eodem modo quam *Durjodhanæ*
affectos *Karnāe* et *Sakunis* animos, eosque *Dhṛitarāshtrāe* cognitos.

Śloka 2.

धृतराष्ट्रः *Dhṛitarāshtra*, in c. 1. sing. masc. est nomen pr. factum ex epitheto composito ad formam vahuvrīhi (v. pag. 22. sq.), quod, ut Durjodhana substantive, ponitur in nominativo, ad quem, quae adhuc exponuntur, respiciunt. Nomen hoc, quod compositum est ex धृत et राष्ट्र, significat eum, a quo imperium tenetur. धृत partic. pr. tentum est a र. धृ c. 1. et 10. tenere, possidere et त suffixo. राष्ट्र subst. m. et n. regnum a र. राज् c. 1. regnare, lucere, affixo त्रे quo formantur nomina instrumenti, vasis etc. Sic शास्त्र est, quidquid legem continet, sive sententia sit sive liber, a शास् regere, praecipere; पात्र patera, a पा bibere. ञultima radice, dum haec formatur, convertitur in ष, unde त sequens fit ट्, V. conjug. et orthoep. Nominativi visarga propter palati literam sequentem exprimitur per श, quo fit धृतराष्ट्रश्. Haec compositionis ratio, quae partic. passivo etiam agentem notat, frequens est et notatu digna: sic धृतपाप is, a quo peccata excussa sunt. Dhṛitarāshtra *Vitshitravirjae* filius fuit natu major et Pāndi frater, caecus in lucem editus; quippe quem *Ambika* mater ejus oculis formidine clausis concepisse fertur. Ipse *Kuravarum* pater habitus, patruus autem et tutor fuit Pāndavarum, qui Pāndo fratre mortuo qua ipse qua per Durjodhanam filium imperium capessiverat. Id vero accidisse Hindi credunt in fine *Dvaparajugae* vel aetatis tertiae, quae praesentem, ultimam, praecessit, i. e. ante 5000 ann.

चिरं *diu, longo tempore*, adverbium e rad. चि c. 5 et 10. colligere, cum र affixo et terminatione cas. 2. sing. neut., qua adverbia multa cum simplicia tum composita formantur. चिर etiam in casibus, si 1. et 8. excipias, reliquis, licet non eodem in omnibus sensu, adverbii tamen vim habet.

धात्वा *reputato*, partic. indecl. e rad. ध्यै c. 1. *reputare*, meditari, versare secum in animo; cui additum est त्वा (v. p. 22. et 24), quo, ut aliis quibusdam affixis, e. c. ता fut., ते partic. praet. etc., radicis ऐ convertitur in आ. *Nilakantha* in h. l. habet: वृत्तमर्थमनुस्मृत्य versatam rem recordatus.

संजयम् (ad) *Sandshajam*, nom. prop. m. sing. c. 2. Vox est composita ex सम् cum, praepositione, qua etiam, quae in conjunctione est, perfectio indicatur, et जय victoria, a जि v. p. 21. affixo अ, quod इ in ए mutari postulat. In compositione hac, quae ad formam tatpuruśhae (p. 21.) facta est, subaudi सन्. Siquidem ponitur pro संजयसन् qui cum victoria est. Sandshaja, cui Dhṛitarāshtra verba fecit, fuit ex numero *Paurāṅkarum*, qui, antiquitatis periti, nomen traxerunt a gravioribus, quas divulgaverunt, mythistoriis. *Purāṅga* enim sunt antiquitatis historiae. In Mahābhārati initio śl. 1. Sandshaja, qui operis hujus vates, dicitur; लोमहर्षणापुत्र उग्रश्रवाः सौतिपौराणिको नैमिषारण्ये. Lomaharṣhaṅae filius, aures teretes habens, Sauti (a Suta oriundus) Paurāṅika in Naimishae solitudine etc.

वाक्यम् *sermonem*, c. 2. sing. neutr. a र. वच् conj. 1. 2. et 10. dicere, loqui; in qua, dum literae ultimae, in क mutatae, य abstractorum affigitur, vocalem produci oportet. Crebra est ejusmodi conversio, ubi in fine radicum, dum flectuntur, pro palati literis ponuntur, quae respondent, gutturis. Sic etiam वक्ति dicit, उक्त dictum etc. Casus 2. hic pendet a verbo sequenti.

अब्रवीत् *loquutus est*, pers. 3. sing. praet. verbi act. e rad. ब्रू c. 2. loqui, dicere praefixo praeteriti augmento अ. Verbi hujus ea est anomalia, quae in formae activae praes. singulari, in 3. et 2. pers. praeteriti atque in 3. sing. imperativi literam इ ante terminationes inseri postulet, qua, quod alioqui ante vocalem in उव mutatur, उ radicis ut

in primis imperativi personis, convertitur in अव; sic अब्रवीत् pro अब्रूत्. Construitur autem more verborum caussalium, petendi, capiendi et aliis cum duobus accusativis, uno rei altero personae.

Integra sententia haec est: Intellecto Durjodhanae animo, propter Pāṇḍavarum victorias malignissimo eodemque Karnāe et Śakunis cognito, postquam diu secum reputaverat Dhṛitarāshtra ad Sandshajam sermonem loquutus est. Vernacule: Da Dhṛitarāshtra bey den Siegen der Söhne des Pāṇḍu den höchst neidischen Sinn des Durjodhana erkannt, den des Karnā und Śakuni derselben Art vernommen, hat er nach langer Besinnung die Rede zu Sandshaja gesprochen.

शृणु audi, 2. pers. sing. imperat. a. श्रु (cf. p. 22.), quae per anomaliam in activi et medii praesenti, praeterito, conjunctivo et imperativo रु mutat in श्रु, et in temporibus iisdem et modis instar verborum conjugationis 5. assumit नु cuius नोब्रू, quae praecedit, literam fit ण

संजय Sandshaja! c. 8. sing. cf. p. 26.

सर्व्वे totum, omne, in c. 2. sing. neutr. pronominale, quod regitur a शृणु praec.

मे mihi, c. 4. sing. pronominis अस्मद् ego, a. र. अस् esse et affixo मद् quo, utpote radice ipsa notatur gaudere, inebriari, dormire stupidum esse. Siquidem Hindus sui ipsius qua separati solum conscientiam pro arrogantis demētia habet et somno. Cf. tab. decl. मे quod ad Dhṛitarāshtram spectat, pendet a verbo seq.

नच neque, sive न non च et.

असूयितुम् exprobrare, vituperare, vilipendere, est infinitivus verbi, quod vel ab असूया calumnia timoris derivatur, vel ab असू periculum, metus etc. ubi ut plura, quae ex nominibus formantur, verba य affixo flectitur. Ejusmodi verba, ut solent alia plura, in quibusdam conjugationis formis ante terminationes इ admittunt (v. conjug. tab. ५)

quo fit असूयितुम्. Construitur autem hic cum c. 4. vel dat. qui praecedit, alias cum praep. अभि ante, coram, quae accus. regit. V. infra.

अहंसि dignus es, (qui mihi nou exprobres, vel, mihi exprobrare te dignum non foret) pers. 2. sing. praes. act. a r. अह्, posse, decere, oportere etc. Nilak. ad h. l. मदीयंप्रज्ञाचक्षुष्टुं दुषधितुं नाहंसि, meum divinationis oculum vituperare te indignum foret.

Śloka 3.

श्रुतवान् doctus, initiatus, in Vaedis versatus, c. 1. sing. m. particip. praet. act., cujus forma rudis affixo तवत् terminatur; casus vero 1. m. sing. aff. तवान्, c. 2. तवंतम् et sic porro, ut कुर्वत् in tab. declin. Foemininum habet श्रुतवती, cujus declinatio, si श्रुतवतीः casum 2. plur. excipias, eadem est, quae कुर्वती, nisi quod hujus anusvara vel न् in illo prorsus omittatur. Hoc etiam observandum in duali neutrius, quod, श्रुतवत्, caeterum plane ut कुर्वत् flectitur. Radix श्रु (cf. p. 22. et 24.) significat audire et discere, unde et Vaedae, libri Hindorum sacri, frequenter nominantur श्रुति auditio, a r. श्रु et ति abstractorum affixo.

असि es, 2. pers. sing. praes. verbi substantivi a r. अस् esse. V. t. conj.

मेधावी ingeniosus, in casu 1. sing. masc. epitheton formatum e मेधा ingenium, acumen etc. (a r. मेध conj. 1. intelligere, immolare, comitari) et affixo विन्, quo possidendi nomina adjectiva ex substantivis fiunt, ut मायाविन् magicus, magus a माया, sic f. rud. मेधाविन्, in c. 1. m. sing. मेधावी, in c. 2. मेधाविनं, in c. 3. मेधाविना. In reliquis casibus terminationes communes vel simpliciter formae rudi affiguntur, vel, ut in dualis cas. 3—5. et pluralis c. 3—6.,

omisso anusvāra vel न्, litera formae rudis. Foem. c. 1. मेधाविनी
easdem per omnes numeros casuum terminationes habet ac श्रुतवती su-
pra. Neutrum vero in c. 1. et 2. sing. मेधावि, du. मेधाविनी, pl.
मेधावीनि, in caeteris a masculino suo non differt, atque cum neu-
tro nominum in ई desinentium, fere convenit. V. tab. decl.

बुद्धिमान् sapiens, in c. 1. m. sing. a बुद्धि ratio, intellectus, intel-
ligentia, sapientia, e r. बुध्, c. 1. et 4. intelligere, nosse, ac ति, quod ad
formanda abstracta radicibus adjicitur, et cujus त् hoc loco a ध् praeece-
denti conversum vel in ट्, quod aspirationem illius adsumendo tollit, vel,
quod eodem redit, in ध्, quod eam extinguit. मत् e rad. मन् participi-
um praesentis (cf. p. 23) ad plura ex conscientia nomina possidendi fingen-
da usurpatur, et in casu 1. m. fit मान्, in c. 2. मन्तं, in c. 3. मन्ता;
atque ita reliqui casus plane regulares sunt, dum modo in du. c. 1. 2. 8.
et pl. 1. 8. न् vel anusvara ante त् inseratur. Foemininum autem मती
et neutrum मत् si म्ponas pro व्, de reliquo per omnes numeros et
casus prorsus flectitur ut वती et वत् in श्रुतवती et श्रुतवत्,
q. v. supra.

प्राज्ञसंमतः inter sapientes aestimatus, casus 1. sing. masc. vocis,
quae ad va h u v r i hi formam composita est. प्राज्ञ quidem i. e. praescius,
sagax, praesagus, sapiens, derivatur a praep. प्र pro, prae, ante, ac आ ad,
apud, et a r. ज्ञा c. 9. scire (p. 24.), quae in locum आ finalis adsumit a-
gentis affixum अ (p. 22.). संमतः aestimatus, a praep. सम् cum, et
rad. मन् nosse. V. p. 23.

Nilak. ad h. l. ha bet: तत्र हेतुः श्रुतवान् अधीती बुद्धिमान् पाठ
तोर्षतश्च ग्रंथधारकः मेधावी उलाघोलकुशलः ॥
अतएव प्राज्ञानां संमतः ॥ i. e. ratio in eo, quia doctus es
(Sandshaja!) multae lectionis (vel, qui literarum studia absolvisi अधीती)
sapiens legendo et studendo (vel, qui sensum eorum, quae legisti, assequu

tus es अर्थतः), libros servans, ingeniosus in perscrutando (उद्), investigandi peritus, itaque etiam inter sapientes aestimatus.

विग्रहे in disjunctione, bello pugna, c. 7. m. sing. विग्रह, quod ut काल in tab. inclinatur, formatum est ex praep. वि, quod crebro locum negationis tenet. cuique latinum *ve* — et *dis* — respondet, ut in वैचित्य vesania, vecordia, ac radice ग्रह c. 1. 9. et 10. capere, sumere, cum अ subjecto, quo plurima variae significationis nomina finguntur.

मम mei c. 6. sing. pronom. V. p. 27 et tab. decl.

मतिः animus, mens, c. 1. f. sing. a r. मन et abstractorum affixo ति, quo radicis न eliditur. V. p. 23. et 28. Visarga post इ mutatur in, र् si sonans sequatur; quo fit मतिर्. Verbum substantivum अस्य hic अस्ति, et alias saepissime subaudiendum. Sic hoc in loco: non in pugnam mihi est animus; vel: disjunctio non est mihi in animo.

नच neque, non quidem. V. supra.

आप्रीये delector, pers. 1. sing. praes. medii, ex praep. आ ad, apud, et rad. प्री conj. 4., quae in activo et medio य praefigit terminationibus praesentis, praeteriti, conjunctivi et imperativi.

Nilak. id explicat verbis: नैवप्रीतिमानस्मि Non equidem gaudio affectus sum.

कुलक्षये in familiae ruina, est casus 7. nominis ad tatpuruṣhae formam compositi ex कुल n. familia (quod radicem कुल conj. 1. necessitudine vel familiae vinculo conjungere, et अ subnexum habet) atque ex क्षय m. ruina, lapsus defectio, destructio, cujus radix est क्षि c. 1. dilabi, consumi, deficere etc. Dum huic अ subjungitur, इ convertitur in ए, quod ante vocalem fit अय.

Śloka 4.

मे mihi. V. p. 27.

विशेषः *disjunctio*, discrimen, c. 1. m. sing. a praep. **वि**, quae, opposita praepositioni **सम्** *cum*, separationem, disunionem etc. indicat (v. supra), et **शिष** c. 7. distinguere, definire, describere, determinare qualitatibus singularibus, quae, quum per omnia, si separatim sumantur, caput mortuum efficiant, radici **शिष** in c. 10 sensum relinquendi vel deserendi tribuunt, et in c. 1. significationem occidendi. Eidem adnexum est **अ** converso **इ** in **ए**. Quo etiam fit **विशेषणा** sub conditione existens sive determinatum, **वैशेषिकाः** dialecticorum genus in India, quibus ab auctore et *Aulukium* nomen est; etc.

पुत्रेषु *in filiis* (inter filios), c. 7. V. p. 22.

स्वेषु *propriis*, a **स्व** *proprius*, er. **सु** *producere, parere*, (cf. p. 22.) et **अ** affixo. Nam, quae fecimus ipsi, ea nostra putamus.

पाण्डुसुतेषु *in Pāṇḍi filiis* (inter P. f.) in c. 7. m. pl. vox composita ex **पाण्डु** ut pag. 22. et **सुत** *genitus, natus, filius*, a **सु** *parere, gignere* cum **त** participii praet. pas. adjuncto.

वा *vel*, particulae *ve*—, quae vocibus subnectitur, respondet. Sensus hic: neve mihi discrimen inter proprios filios et Pāṇḍi genitos.

वृद्धम् *senem*, aetate provectum; c. 2. sing. m. participii praeteriti, a r. **वृध** c. 1. *increscere*, quae, ex ratione supra allata, **त** participii subjecto fit **वृध**.

मां *me*, c. 2. sing. pron. **अस्मद्** de quo p. 27. Accusativus hic regitur ab **अभि** *coram*, praep. sequenti, quae hunc casum postulat.

असूयन्ति *despiciunt* pers. 3. pl. praes. activi V. p. 27.

पुत्राः *Filii*, c. 1. pl. m. V. p. 22.

मन्युपरायणाः *discordiae addicti*, in c. 1. pl. m. adjectivum, quod respicit ad **पुत्राः**, conjunctum ad *vahuvrīhim*. V. p. 22 sq. **मन्यु** *m. contumacia, ira, rixa, libido, malignitas*; a r. **मन्** c. 10. *obsistere, inhibere*, cf. p. 22., cui additum **यु** *ligare, miscere, separare, contemnere*,

ut in अहंयु superbus, arrogans, ab अहं ego et यु. पराघणा studium, retentio, obtemperatio, propensio, a पर alius, diversus et अयन n. via, semita; hinc पराघणा proprie, itio in via alterius, ut परतन्त्र dependens a तन्त्र norma etc., et मन्थुपराघणा libidinis obtemperatio, irae addictio adjective autem मन्थुपराघणा: contumaciae addictus.

Śloka 5.

अहं ego. V. p. 27 et t. decl.

तु vero, autem, etiam etc. particula.

अचक्षुः caecus (connivens), c. 1. m. sing. epitheton compositum ex negat. अ et चक्षुष oculi, a र. चक्ष c. 2. loqui, cui subjectum est उष, quo nomina varia terminantur. Cf. p. 22. sq.

कार्पायात् ex imbecillitate indulgenti, c. 5. sing. neutr. a rad. कृप c. 1. indulgentem, c. 10. imbecillum se praebere; quod subjecto अन fit कृपणा imbecillus, miser; etc. addito autem य abstractorum, unde prima syllaba conversa producitur, habetur कार्पाय.

पुत्रप्रीत्या per amorem erga filios, in c. 3. foem sing. (declin. ut बुद्धि in tab.). Vocis secundum tatpuruṣham (p. 21.) compositae pars prima est पुत्र (p. 22.) altera प्रीति amor, deliciae, quae dependet a प्री amare, delectari (cf. p. 22.) et ति affixo nominum abstractorum.

सहामि sustineo, pers. 1. sing. praes. activi a षह् c. 1. sustinere, tolerare, ferre.

तत् ideo, propterea; particula.

Nilak. ad h. 1. अचक्षुः कार्पायात् । आंध्येन दीनत्वात् पुत्र प्रीत्या च तत्सहामि सहेo caecus, connivens, ex indulgentia; per caecitatem quae ex imbecillitate oritur, itaque amore in filios sustineo etc.

मुर्यंतम् *vesanientem*, participii praes. sing. casus 2., qui regitur a
praep. अनु post. Radix verbi est मृह् vesanire, stultum, dementem, tur-
batum esse, conj. 4. V. p. 21. et tab. decl.

च et.

अनु post, secundum, sequendo. Praepositio.

मुर्यामि *insanio*, perturbatus sum, pers. 1. sing. praes. e r. मृह्, de
qua supra.

दुर्योधनम् *Durjodhanam*, c. 2. sing. V. p. 23.

अचेतनम् *amentem*, vecordem, in c. 2. m. sing. adjectivum ab अ
privativo et चेतना foem. sensus, mens, cogitatio, e r. चित conj. 1. men-
tis compotem, expergitum esse, conj. 10. cogitare, recordari, percipere,
etc., cui adjectum est अन, et vocalis इ conversa in ए, eadem vi ac in
योधन p. 23. अचेतन formatum est ad vahuvrihim ut दुर्योधन,
सुमहत्, अप्रिय, अचक्षु supra. Explicatur autem a Nilakantha
per अल्पबुद्धि exiguus animi.

Śloka 6.

राजसूये in Rādhasūja, i. q. in sacrificio regio; c. 7. sing. m. vel n.
nominis compositi (p. 21.) ex राजन् rex, a r. राज p. 25. et affixo अन,
cujus न finale in compositione hujus nominis omitti oportet. राज hic
locum tenet casus sexti राजः. Altera nominis pars, सूय, sacrificium
singulare, caeterum id significat, quod in lucem edendum, producendum
etc. Derivatur autem a r. सू conjj. 2. 4. et 6., cujus sensus ab eo radice
सु p. 22. non est diversus, et य participii fut. passivi adjuncto.

श्रियम् *adparatum*, copiam, opulentiam, c. 2. foem. sing., cujus casus
1. est श्रीः, reliquorum autem terminationes aequae communes sunt (v. tab.
decl.), si ante eas, quae vocali incipiunt, इय substitueris loco इ. In

casibus vero 4—7. singularis et 6. pluralis etiam duplici modo inclinatur, uno regulari, ut dictum, altero secundo nominum foem. generis, quae in इ desinunt. Rādshasūja sacrificium fuit Hindis maxime solemne, quod gravi quadam occasione data caesar aut rex ipse ingenti sumtu ac magnificentia instituit regibus etiam vicinis assistentibus.

दृष्ट्वा *viso*, quum viderat, particip. indecl. (cf. p. 22. 24. 26.) a r. दृश conj. 1. videre. श palati ante त adnexum fit ष, quo त convertitur in ट. Cf. p. 25.

पाण्डवस्य *Pāṇḍavae* (Pāṇḍo geniti) in c. 6. m. sing. patronymicum formatum affixo अ, quo उ mutatur cum अव. Nomen istud Ardshuna gerit cum quadam excellentia.

महौजसः *propter magnam virtutem splendidi*, adjectivum, quod genere, numero et casu nomini praecedenti respondet. Compositum vero est e महा (cf. p. 3.) et औजस n. lux, splendor, virtus, a r. औज conj. 10. potentem esse, virtute praestare, cum अस subjecto in morem plurium nominum. Haec vero, quae in अस desinunt, inclinantur in masc. et foem. terminationibus declinationum communibus, nisi quod अस in sing. c. 1. vertatur in आः, et in du. ac pl. in ओ ante terminationes quae a भ exordiuntur.

तत् *ideo*, itaque, quapropter etc.

चेत्, adeo.

अवदसनं *derisionem, irrisionem*, c. 2. neutr. sing. a praepos. अव deorsum, de—(in compositione), hinc etc. et rad. हस conj. 1. ridere, subjecto अन. V. p. 23.

प्राप्य *accepto*, vel quum nactus esset, (irrisionem sibi contraxisset); participium praeteriti indecl., quod autem radici ष subjiciendo formatur non nisi praepositione aliqua eidem addita. Itaque hoc verbum ortum ex प्र pro, prae etc., r. आप conj. 5. habere tenere et ष affixo.

समारोहणादर्शने *ascendendo et intuendo in aula*, in c. 7. n. sing. vocabuli compositi pars prima est सभा f. aula, palatium, coetus, quod hic casus 7. सभायां locum tenet, a praep. सह vel सम cum, una, et radice भा conj. 2. lucere, splendere, (unione lux); altera pars est रोहणा ascensus, a r. रह् conj. 1. ascendere, apparere, provenire etc., adjecto अन ut p. 23.; tertia denique दर्शन inspectio, a r. दृश् conj. 1. videre, intueri, cujus श्, adjiciendo अन convertitur in अर् . V.l. c. Integra vox ad duplicem formam composita est; nempe रोहणादर्शन ad eam, quam conjunctionem, dvan dvam, dicunt, quaque nomina substantiva ejusdem casus, omitta eorundem copula, ita conjunguntur, ut ultimum vel in numero singulari generis neutrius ponatur, vel in alterutrius generis duali aut plurali, reliquis, quae praecedunt, nominibus, in forma plerumque rudi, certo tamen ordine, praemissis. Sic रोहणादर्शन ascensus et contemplatio, इन्द्राग्नी Indra et Agni, ब्रह्मविष्णुशिवाः Brahma, Vishnú et Siva. Dictum vero vocabulum hic denuo compositum est alteri सभा ad normam तात्पुरशा e. V. p. 21. Sensus est: postquam Durjodhana in Rādshasūjae sacrificio inspexerat magnificum Pāndavae virtute magna pollentis adparatum, itaque irrisionem sibi contraxerat ascendendo et intuendo in aula, etc., de qua in Mahābhārat. initio: विमानप्रतिमांतत्रमघेन सुकृतांसभां (पाण्डवानां मुपहृतांसदृष्ट्वापर्यतप्यत ॥ तत्रावलसितश्चासति i. e. ad formam currus coelestis a Titanum artifice (mago मघेन q. e. शिल्पिनादैत्यानां) magnifice constructum palatium, a Pāndavis possessum ipse cum vidisset, totus exarsit. Atque hic eidem irrisum fuit, etc.

Śloka 7.

अमर्षाः *impatiens* (furius,) c. 1. m. sing. a privativo अ et rad. मृष conj. 1. 4. et 10. tolerare, pati, ignoscere, quae formata est ut दर्शने, quod praecedit. Cf. p. 23. Subaudiendum hic: factus est. Nilak. ad h. 1. अशान्त *inquietus, implacatus.*

स्वयं *ipse, virtute propria, indecl. ex स्व proprius et य addito. V. supra śl. 4.*

जेतुम् *vincere, infinitivus a rad. जि quam formando इ in ए mutat. V. p. 21. et tab. conj.*

अशक्तः *impotens vincendi, superando impar, c. 1. m. sing. ex privativo अ et r. शक् conj. 5. posse, parem, capacem esse, affixo participii त, quo verba intransitiva significationem activam retinent, ut Latinorum deponentia. Forma compositionis est vahuvrīhi, sed et tatpuru-shae adnumeratur.*

पाण्डवान् *Pāndavas, c. 2. m. pl. V. p. 22. et 32.*

शो *in praelio, c. 7. m. sing. a र. शा conj. 1. ire, sonare, subjecto अ. निरुत्साहः contentioni impar, viribus exerendis ac intendendis, in casu 1. m. sing., vox composita ex praepos. निरू extra, sine, (opposita नि in) et उत्साह virium intentio, fortitudo, a praep. उत् sursum, supra, et सह conj. 4. ferre, posse, vel षह conj. 1. 4. et 10. sustinere, pati, affixo अ et radicis अ producto. Compositio facta est vel ad vah. vel ad tatpurusham, pro plenius dicto उत्साहायाशक्तः. Sed निरुत्साहः etiam simpliciter potest denotare eum, qui sine contentione est. Subaudi अभूत् fuit vel factus est.*

च *et.*

संप्राप्तुम् *in potestatem suam redigere, subjicere, infinitivus, qui*

dependet a निरुत्साहः, i. e. viribus exerendis subigendi impotens, vel simpliciter: qui vires non exerit ad devincendum. Vocabulum ortum ex praep. सं et प्र ac radice आप्, supra.

सुश्रियं fortunatum, felicem, in c. 2. m. sing. Vox haec, quae cum praeced. construitur, ad vahuvrīhim composita est ex सु valde (p. 22.) et श्री fortuna secunda, felicitas p. 33. sq., ut सुप्रजाः is, qui bonam habet progeniem, a प्रजा progenies, (cf. p. 32), सुवचाः eloquentia instructus, a वचस् vox, sermo; sic सुश्रीः felicitate, fortuna secunda fruens. Nilak. ad h. 1. सुश्रियं शोभनाश्रीर्यस्यतंचयुधिष्ठिरं। संप्राप्तुम् वशोकर्तुम् ad felicem i. e. cujus. splendida fortuna, eumque Iudhishtīram devincendum sive in potestatem redigendum. पाठान्तरेऽप्यष्टोऽर्थः sic manifestus lectionis sensus.

क्षत्रियः unus ex Kshattris, sive militibus, i. e. ex secundo Hindorum ordine, qui et militaris et regius est; c. 1. m. sing. a र. क्षद् conj. 1. tegere, defendere, felicem, splendidum esse, affixo त्रे, cf. p. 25., unde क्षत्र is, a quo (regnum) defenditur, et in locum अ finalis substituto इय, fit क्षत्रिय ad Kshattrarum ordinem spectans; ut यज्ञिय ad sacrificium pertinens, a यज्ञ sacrificium etc.

अपि etsi, quamvis, etiam; particula.

सन् qui est, in c. 1. m. sing. participium praes. verbi अस conj. 2. esse. Sensus est: quamvis ex ordine bellatorum sit.

Śloka 8.

गांधारराजसंहितः cum Gāndhārae rege consociatus, foedere junctus, in c. 1. m. sing. vox composita. गांधारराज (ad tatpurusham) rex Gāndhārae est Śakuni, de quo p. 24. sq. 33. et infra Derivatur nomen hoc a radice गन्ध c. 10. quaerere, cupere, petere, ire,

movere etc., quae adsumendo अ fit गन्ध m. odor, aroma, cognatio, superbia, parvum; et, producendo radicis अ, गन्ध odorum plurium copia, odoramentum. Reliquum autem vocis, आर ortum ex श् conj. 3. ire, conj. 1. attingere etc., quod, अ sub finem addito, conversum producit. Hinc गान्धार (odores spargens etc.) septem tonorum unus in musica. De Gāndhāri matre Durjodhanae et de Gandharbis, musicis coelstibus, v. infra. Unde vero Candahar regio, quae inter Persidem et Indiam septentrionalem sita est, nomen istud acceperit, longius perquirere, hic supersedendum ducimus. De altera vocis hujus parte राज rex v. supra. Ultimaem संहितः vel, ut nobis videtur, धा conj. 3. tenere, fulcire, servare, radix est, cujus praeteriti passivi participium per anomaliam est हित; vel हि conj. 5. ire, increscere, limitare, quae eodem participio ex regula utitur. Praepositio सह cum, vel per apocopen स, radici priori tribuit sensum cohaerendi, conjungendi etc. सहित vero cum गान्धारराज ad vahuvrihim conjungitur.

छद्मव्यूतम् *lusum dolosum*, doli, in c. 2. sing. n. substantivum compositum ad tatpurusham. छद्मन् n. in compositione छद्म, dolus, fraus, occultatio, radicem habet छद् conj. 1. et 10. tegere, celare, abscondere, cui subjectum est मन, quo ex radicibus pluribus nomina formantur. व्यूत *lusus*, participium praet., quod frequenter substantivi vicem implet, a र. दिव् conj. 4. ludere etc., quae, त participii admitendo, इव्, prout videtur, contra regulam, mutat in यु vel यू, quo fit व्यूत loco दिवित vel दिक्, quod orthoëpiae repugnaret.

अमन्त्रयत् *consuluit*, clam deliberavit, convenit (cum eo) pers. 3. sing. praeteriti activi, a र. मन्त्र conj. 10. clam loqui, consulere, cui nasi litera inserenda. V. p. 22. Consuluit fraudulentum aleae lusum, quo integrum regnum sortiretur.

तत्र in hoc, ibi, adverbium ortum ex तद् hoc et त्र subjecto, quo,

quae casus septimi locum tenent, adverbia loci ex pronomibus et pronominalibus plurimis formantur. Sic सर्वत्र ubique, a सर्व्व totus, omnis, अन्यत्र alibi, ex अन्य alius, etc.

यद् quid, c. 1. n. sing. pronomem, quod declinatur ut तद् in tab. declinationum.

यत् quare, indecl. cognatum voci priori. Vel यद्यद् quidquid.

यथा quomodo, indecl. a यद् affixo था. V. p. 24.

ज्ञातं cognitum, c. 1. n. sing. participii a radice ज्ञा. V. ibid.

मया a me (per me,) c. 3. sing. pronom. अस्मद् ego. V. tab. dcel.

संजय o! Saṅdshaja! V. p. 26.

तद् hoc, c. 1. n. sing. pronominis.

शृणु audi. V. p. 27.

Hunc ślokaṃ Nilakaṅṭha sic interpretatur: तत्र तस्मिन् व्यूते मंत्रि
ते सतिर्येपश्चाच्च यद्यज्ज्ञातं जयाशाप्रतिरोधकं तत्सर्वमग्रा
निगद्यमानं शृणु ॥ लोकदुयहितज्ञानाभावेपिमूढाः लौ
किकवृत्तार्थस्मृतिभात्रेणास्वात्मानं तुर्वन्ति इति धृतराष्ट्रोक्ति
व्याजेन दर्शयति h. e. ibi, in hoc ludo consulto improbe (सतिर्ये
modo clandestino, perfido ac injusto), posteaque quid, quare eveniat,
quo victoriae spes obstruatur, hoc, totum a me inspectum, audi. In na-
tura scientiae rerum, quae mundo altero servatae sunt, hallucinantes,
quò cursus mundani rationem recordantur, momento spiritum propri-
um laedunt. Ita ex Dhṛitarāshṭrae sermone manifestum iacit.

Śloka 9.

श्रुत्वा audito. V. p. 22.

तु vero.

मम mei. V. supra.

वाक्यानि *sermones*, verba c. 2. neutr. pl. V. p. 26.

बुद्धियुक्तानि *rationi consentaneos*, sapientiae congruentes. Adjectivum hoc, quod spectat ad substantivum praecedens, componitur ex बुद्धि, de quo v. p. 29. et युक्त conjunctum, a radice युज् conj. 7. jungere, unire, meditari etc., ते participii adjecto, quo palati literae in eas, quae ipsis respondent, gutturis convertuntur. Cf. p. 26. et a. 1.

तत्त्वतः *ex principiis*, quod ad essentiam rerum; adverbium formatum ex तत्त्व n. essentia, principium, elementum, interius rei, et subiecto तः, quo adverbium maximam partem cum ablativi significatione finguntur ad originem modumque rerum indicandum. Sic आदितः ab initio, ततः ab hoc, धर्मतः justo modo etc. तत्त्व vero derivatur a तद्, quo cum pronomen hoc exprimitur tum in Vaedis plerumque, primum esse, prima mundi anima, naturalis conditio, primum Brahm., etc. (a तन् conj. 8. extendere, pandere, etc.), ac त्वं, quod et abstracti affixum est et ipse casus primus sing. pronominis युष्मद् tu. Locus hic ita reddi posset: intellecto autem verborum meorum, quae sapientiae congruunt, sensu ac vi interna, etc.

ततः *inde*, a तद् hoc et तः. V. articulum, qui praecedit. Ex orthoepia visarga mutatum est in ओ.

ज्ञास्यसि *cognosces*, pers. 2. sing. futuri indef. a radice ज्ञा. V. supra p. 24.

मां *me*, c. 2. sing. pronominis.

सौते *o! Sauti!* in c. 8. sing. masc. (V. in t. decl. कवि), सौति patronymicum Sandshajae (p. 26.), derivatur a सूत, q. e. ex primo et secundo Hindorum ordine oriundus, filius regius etc., hic vero nomen proprium. Radicem habet सू (cf. p. 22. et 33.), et ते participii praet. subiectum. Quaedam enim patronymica formantur इ suffixo, quo prima nominis vocalis vel simpliciter vel conversa producitur. Infra §. 67.

Saṅdshaja ipse Sūta compellatur, śloka autem 78. vocatur Sauti.

प्रज्ञाचक्षुषं *providendo caecum*, me, qui, quae necessario eventu-
ra sunt, providens, conniveo; in c. 2. masc. sing. adjectivum composi-
tum ex प्रज्ञा f. providentia, scientia, quod casus sexti locum hic implet
(cf. p. 29.), et अचक्षुष caecus, de quo v. p. 32. Verum etiam legi pos-
set चक्षुषं, ubi sensus foret: oculo praescio, providentiae, instructum.

इति *ita*, sic, particula, quae frequenter occurrit, indicans congruen-
tiam, adsensum, causam, finem etc.

उत *annon?* particula interrogandi, dubitandi etc. Vel इत्युत *ita*
etiam; nec aliter.

Nilakanṭha ad h. ślokaṃ: श्रुत्वेति केचित्तु प्रज्ञाचक्षुषमिति विशेषणा
दनागतार्थकथनं धृतराष्ट्रेण क्रियते ० . cognito etc.;
at quidam: Providendo caecum (se dicit). Hac determinatione a Dhri-
tarāshtra fit narratio rerum, quae nondum acciderunt.

Metrum ślokarum 9. praemissurum, quibus praedictionis sequentis
praefatio fit, maxime usitatum in purānis, sāstris aliisque operibus,
anushṭubh dicitur, cujus śloka continet versus duos, versus autem
caesuram unam habet, vel duo pāda sive quadrantes (unde tsha-
tushpād dicitur), pād vero quodvis octo syllabas, quarum in quo-
vis quadrante quintam brevem esse oportet, sextam longam, septimam
vero alternis longam et brevem, sive quarum ante ultimam in pāde pri-
mo et tertio ponendus est bacchius, in secundo et quarto amphibrachys,
post primam vero pādī, syllabam nunquam anapaestus aut tribrachys,
nec post eam in secundo et quarto pāde amphimacer. Quod autem ad pri-
mam cujusvis pādī syllabam et ultimam, idem est, sive breves sint
sive longae. Praedictionis vero sequentis metrum vocatur trishṭubh,
cujus śloka 44. syllabis absolvitur, sive duobus versibus aut 4. pādīs; ho-
rum autem quodvis 11. syllabis. Quatuor pādorū quodvis desinit

in duos bacchios, ac secundam et quartam longam habet, pad autem secund. et quart. quoque tertiam. In quovis śloka primi pādī: initium et quart pad integrum repetuntur.

Śloka 10.

यदा *quum*, quando, quoniam; particula conjungens sive adverbium temporis, ortum ex pronom. यद् quod, et दा affixo ejusmodi adverbii, ofum; ut सर्वदा semper, अन्यदा alio tempore, तदा tunc temporis etc.

अश्रौषं *audivi* (cognoverim, provideam) pers. 1. sing. praet. indef. activi, ubi radice श्रु vocalis उ ex regula convertitur in औ. Nilak. ad h. 1, तत्राश्रौषमिति भूतार्थलुङ्प्रयोगानुपपत्तेः

i. e. hoc in loco, audivi, praeteritum indefinitum (quod Grammatici per लुङ् indicant) denotat id, quod futurum sit. Alia enim ejusdem acceptio inepta foret. Ex his Nilakanthae verbis patet illius temporis significatio. Nam quae aliquando eventura sunt, a Dhṛitarāshṭra ut facta narrantur, atque ut talia per tempus indefinitum describi solent, quod ob id ipsum, quia non de certo facto praeterito, sed de eo est, quod fieri possit vel eventurum sit, in comparatione tempus praesens verbi sequentis adsciscit, quoniam cum eo, quod est, comparatur

धनुः *arcum* c. 2. sing. neutr. a र. धन् conj. 1. sonare, strepere, affixo उष ut in चक्षुष p. 32.

आघम्य *intenso* (adducto arcu), praeteriti participium indecl., quod formatur ex praepositione आ ad, radice घम् conj. 1. tendere, sistere, cohibere, continere, restringere, refrenare, et य adjecto. V. प्राप्य p. 34.

चित्रं *variegatum*, pictum, varium, in c. 2. neutr. sing. adjectivum ortum a radice चित्र conjugationis 10. variis coloribus pingere, cui additum अ.

विद्धं *fissum* c. 2. neutr. sing. participii praet. a radice विध conj. 6. findere, dividere, regere etc. affixo त participii. Cf. p. 29. et 31.

लक्ष्यं *scopum*, metam, signum, in c. 2. neutr. sing. substantivum, ad quod, quae praecedunt, spectant. Radix ejusdem est लक्ष conj. 1. et 10. videre, observare, distinguere, designare, य affixo participii futuri, unde लक्ष्य quod conspiciendum est.

पातितं *dejectum*, c. 2. neutr. sing. participii in forma, quae effecti-
tionem una denotat, ad लक्ष्यं respicit, derivatum a पत conj. 1. cadere,
movere, in forma effecti-
onis पाति facere, ut quid cadat, i. e. de-
jice-
re, cui participii praet. त subnexum est.

वै pro particula ad explendum habetur; hic quidem reddi posset
per *sane, vere* etc.

पृथिव्यां *in terra*, c. 7. sing. foem. subst. पृथिवी a r. पृथ conj. 10. projicere, affixo इवी, vel a r. प्रथ c. 1. et 10. projicere, celebrare,
र converso in श्. In Vaedis terra artificis mundi opus celebre di-
citur et insigne.

कृषां *Krishnam*, in c. 2. sing. foem. nomen proprium Draupadis
i. e. Drupadis filiae, quae postea Pāṇḍavarum uxor communis facta est.
कृषा: generis masculini et celeberrimae Vishnī metamorphosis nomen
est et Ardshunae ac Vjāsae. Radix autem ejusdem कृष conj. 1.
attrahere, allicere, ad se rapere ut magia fascinando animos vel magnete
trahendo ferrum; conj. 6. lineas, sulcos ducere arando terram. Radici
subjectum est न more plurium nominum et foeminini आ.

हतां *captam, acceptam*: c. 2. sing. foem. participii praet. pas.; a r.
ह conj. 1. capere etc. त subnexo.

प्रेक्षतां *inspectantium*, c. 6. m. plur. participii praesentis, a prae-
pos. प्र pro et r. इक्ष conj. 1. videre, percipere. Cf. tab. decl. Parti-
cipium hoc spectat ad nomen, quod sequitur.

सर्वराज्ञां *omnium regum*, c. 6. m. plur., subaudi पुर्वतः coram, quod construitur cum genitivo; i. e. coram inspectantibus omnibus regibus. Nomen istud compositum est ex सर्वो *omnis* et राजन् *rex*. (cf. p. 27, et 25.). Hoc, quum declinando vocalem ultimam अ modo producat, modo, ut et alias न finale, prorsus omittat, e. c. in राज्ञां, caeterum terminationibus utitur plane communibus.

तदा *tum*, tunc, adverbium ex तद् hoc et दा temporis affixo. V. supra यदा, quod si verteret: Ex illo tempore, quo cognovi etc., तदा interpretans omittere posset.

न *non*.

आशांसे *spero, desidero*; pers. 1. sing. praes. verbi medii, quod ortum ex rad. शस् conj. 1. quae cum praep. आ ad, spem indicat et desiderium etc., ac declinata literam nasi insertam habet, ut पड् p. 22.

विजयाय *victoriae* (ex victoria), in c. 3. sing. masc. substantivum, quod regitur a verbo praecedente, et derivatur a praep. वि (v. p. 30.), quae conjuncta est cum जय *victoria*, et cujus radix जि *vincere*. V. 21. et 26.

संजय *Sandshaja!* V. p. 26. sq.

Nilakantha ad h. sl. habet: पुलकच्यायेन पराबल्ये निश्चिते प्राकृतापि बलवता सह प्रसंगनं कुर्वति धृतराष्ट्रपुत्रस्तु जयाशा विद्वदकेषु अनेकेषु निमित्तेषु दृष्टेषु पितानजहौ अहो मोहस्य माहात्म्यमिति वार्णयत् ॥ अर्थाद्धारतार्थं च संगृह्णाति यदा श्रौषंधनुरिति आदिभिः सप्तषष्ठांश्लोकैः । प्रेक्षताम्प्रेक्षमाणानां । ताननादृत्य लक्ष्यं पातितं तथैव दुपदेन प्रतिज्ञातत्वात् विजयाय विजयार्थं । तदा तदारम्यनाशांसे । आशां करोमि ॥ १० ॥

i. e. Qui vir-

tute egregiori demonstrata ac stabilita viraginem sortitus est, eo sane heroe hujus conjunctionem efficiunt. Dhṛitarāshtrae autem filius, post-

quam caussas spei plurimas, quas vincendi habuerat, abscissas vidisset, eandem non abdicavit; vah! magnum dementiae animum hoc modo exhibens! Auctor vero ex proposito Bhāratī caussam 67. śloki com-
 plectitur, quae incipiunt verbis यदाश्रौषं. Coram inspectantibus; nul-
 la eorum ratione habita: metam dejectam; hoc quidem modo, Drupa-
 de agnoscente ac consentiente (quia filiam ea conditione promiserat):
 victoriae caussa. Tunc, ex hoc tempore inchoando non spero, (in vic-
 toria) spem nullam pono. — In Mahābhārata poemate Pāndavarum
 cum Draupade conjunctio maximi momenti est. In ejusdem loco prae-
 cedenti dicitur: समवायेत तोराज्ञांक्यां भर्तृस्वयंवरां प्राप्त्वानर्जुनः
 कृष्णांकृत्वा कर्मसुदुष्करं ॥ i. e. Regum in coetu Krishñam puellam, quum
 ipsa optione sua maritum deligeret, Ardshuna post res difficillimas egre-
 gie gestas assequutus est. Rāmam simili modo Sītam nactum legimus.
 Cf. Rāmājanāe I. 54. Idem vero factum eundemve mythum, qui per
 omnem antiquitatem diffusus videtur, latius patere notum est. De sensu
 autem Dhṛitarāshtrāe, cujus verba interpretamur, pauca addimus. Ipse,
 qui, dum hic loquitur, non quidem vincendi omne desiderium, sed spem
 amiserat, noluit videri fratrum bellum sua culpa fovisse, quod foedum
 foret. Quare se coecum innoxiumque ductum asserit, nec impedire am-
 plius posse, Saṅdshajae lamentatur, quae in fati ipse familiae suae even-
 tura cognoverat. Quae dum recenset singula, totidem Mahābhārata
 capitum argumenta, victoriae spem evanuisse repetens queritur. Quum
 vero, cui obsistere nequeat, invitum patientemque se ferre pluries con-
 firmat, ita temperata est ejus oratio, ut non sontis sed fato insupera-
 bili cedentis verba audiamus.

Śloka 11.

यदाश्रौषं *quum* (vel, ex illo tempore quo) *cognoverim*. V. supra p. 42. et 44.

द्वारकायां *in Dvāraka*, c. 7. foem. sing. est nomen urbis, in peninsulae Gudsharatensis parte extrema sitae, quae Kṛishṇāe tum maxime sedes erat regia, quum a Dsharasanda rege, Mathura, provinciae Dehli, pulsus fuerat; nunc vero a peregrinantibus religionis causa frequentatur. In annalibus autem indicis assertum legimus, Kṛishṇāe Dvārakam post mortem ejus a mari esse absorptam. Nomen illius derivatur a द्वार porta (ex radice दृ conj. 1. inhibere, retinere) affixo क, quo formantur adjectiva nomina pertinendi, respiciendi, referendi, possidendi; subaudi नगरी foem. urbs. Dvāraka etiam अश्विनगरी oceani urbs nuncupatur.

सुभद्राम *Subhadram* (optimam), in c. 2. sing. nomen proprium ab epitheto composito ex सु valde, bene, etc. (cf. p. 22. 37. etc.), rad. भद् conj. 1. gaudere, laetari, placere (et conj. 10.) felicem esse, ac र, quod ad plurima diversae significationis nomina ex radicibus formanda usurpatur. Hinc सुभद्रा valde placens, jucundissima, admodum felix, maxime pulchra.

प्रसह्य *violenter*, per vim, praevalendo, in declin. ex praepos. प्र pro, prae, rad. सह conj. 4. valere, posse, ferre, ac य affixo. Hinc participium indeclinabile, cui plane respondet, praevalendo. Nilak. ad h. 1. पट्ट नयभिभाव्य bellatores etiam audacter et perite dimicantes superando.

उटाम *absportatam*, ablatam, raptam, vel uxorem ductam, casus 2. foem. sing. participii praet., cujus radix est वह् conj. 1. ferre, auferre, transportare; त autem partic. subjecto, quod cum finali ह् pro regula abit

in ट, initialis semivocalis व ex more quorundam verborum convertitur in उ vocalem, quae ipsi respondet.

माधवी Mādhavī, in c. 2. foem. sing. patronymicum pro माधवंशजां Mādhavae familia natam. Mādhava autem et Vishṇu nominatur a Madho daemone, quem cecidit. V. infra śl. 33. Mādhavī eadem est, quae Subhadra supra, Kṛishṇa soror.

अर्जुनेन per Arḍshunam, c. 3. sing. masc. nominis proprii; (v. p. 21. sq.) a r. ऋञ्ज conj. 1. fortem, constantem esse, movere. उ subjecto eadem fit adject. ऋञ्ज rectum, verum etc., addito autem ने, vocalem primam una convertendo, अर्जुन efficitur. Ipse, Pāṇḍavarum praecipuus, plura gerit nomina, ut पाण्डुनन्दन Pāṇḍī voluptas, कौन्तेय Kuntis filius, इन्द्रिय et इन्द्रसुत Indrae natus, कार्णजित Karnāe victor etc. Cf. śl. sqq. et Haematshandrae Kosham

इन्द्रप्रस्थं Indraprastham; in c. 2. masc. sing. nomen propr. regionis ac urbis Indrae, compositum ex इन्द्र m. Indra, qui Svargae vel coeli inferioris rex est etc., et प्रस्थ m. et n. regio sublata, elevata, montis planum et latus inclinatum. इन्द्र vero derivatur a r. इद् conj. 1. cum splendore magno apparere, potestatem supremam habere; quae nasi literam admittit, ut पद् (p. 23.); et र affixo (p. 46.): प्रस्थ autem a praep. प्र pro, prae et ष्टा conj. 1. stare, morari etc., subjecto अ, quo radice आ eliditur (cf. p. 22. et 29.). Indraprastha cum pro Dehli regione tum pro Mēru montis mythici latere accipitur. Cum Indra autem et Arḍshuna et Kṛishṇa cognatione dicuntur conjuncti. Nam Vishṇu est इन्द्रानुज vel इन्द्रावरुज Indrae frater junior. Eidem tamen Svargae regi Arḍshuna et Kṛishṇa adversantur: q. v. infra slokis seqq. Nilakantha Indraprastham dicit सौहार्दं Sauharddam, i. e. amicitiae regionem, a सुहृद् amicus, dilectus.

वृषावीरौ *duos heroes a Vṛishñi oriundos*, in c. 2. masc. dual. vocabulum compositum ex **वृषि** nomine proprio, quod etiam denotat virtutis nobilitatem, fascinationem, inhibitionem, continentiam, a r. **वृष्** conj. 1. et 10. virtute pollere, cohibere, fascinare, concipere, spargere. Cf. śl. 56. **वीर** heros, fortis, est a r. **वीर्** conj. 10. fortem, heroem (virum) esse, addito **अ** in fine. Nilak ad h. l. **वृषावीरौ** **मकृषौमह्यपराधेनसौहार्द्गतौतत्रकास्माकंजघाशेतिभावः** i. e. duo heroes a Vṛishñi oriundi sunt Rāma (Balārāma, Kṛishnāe frater) et Kṛishnā; qui magnam laesionem (violationem) commiserunt, propter quod Sauhārdam profecti sunt; hoc quae nostrorum victoriae spes? Hic sensus. Alio Mahābhārat. loco, nempe Bhagavadgītāe X. 37. Kṛishnā de se dicit: in Vṛishñium stirpe Vāsudaeva sum, in Pāndavarum Dhanāndshaja, i. e. Ardshuna, **वृषावीरौ** **वोऽस्मिपाण्डवानान्धनंजयः** ।

घातौ *profectos*, c. 2. m. dual. participii praet. a r. **घा** conj. ire, attingere, **ते** subjecto.

तदा *tum* etc. ut p. 44.

*passi.

Śloka 12

यदाश्रौषं *quum cognoverim* etc. ut supra p. 42.

देवराजं *Deorum regem* c. 2. sing. masc. nomen compositum. **देव** deus, genius, classis inferioris divinitas vel numen, a r. **देव** conj. 1. ludere, joculari, subnexo, vel a r. **दिव** conj. 10. petere, desiderare, conj. 1. amore delectari, conj. 4. ludere, mercari, splendere, gaudere, etc., ubi **अ** addendo **इ** convertitur in **ए**. De **राज** rex v. supra. Deorum vero rex est Indra.

प्रवृष्टं *pluentem*, eum, quum plueret, in c. 2. sing. masc. particip. praet., quod respicit ad accusativum praecedentem. Compositum autem est ex praep. प्र pro, rad. वृष् conj. 1. pluviam fundere, spargere etc. (v. p. 48.) et त् subjecto, quod propter radice ष mutatur in ट. Nil. प्रवृष्टं वर्षाणि प्रवृत्तं pluendo profusum, praeversum.

शरैः *sagittis*, in c. 3. pl. m. a r. शृ conj. 9. laedere etc. affixo अ.

दिव्यैः *coelestibus*, in c. 3. pl. m. adjectivum, respondens voci praecedenti, et formatum a दिव् foem. coelum (rad. v. p. 48.) addendo य adtributionis.

वारितं *inhibitum*, c. 2. sing. masc. participii praet. in forma effectio- nis वारि a r. वृ conj. 1. et 10. claudere, tegere, operire, retardare etc., cui त् participii subjectum est.

अग्नि *Agnim*, ignis deum, c. 2. m. s. a r. अङ्ग conj. 10. notare, signa- re etc. affixo नि, quo उ eliditur, vel a r. अग conj. 1. movere. Uno ex multis Agnis nominibus, धनंजयं per quem ex opibus est victoria, etiam Ardshuna nuncupatur. V. infra. śl. 23. De hoc deo (a quo Vaed- arum primus nempe Rīgvaeda sic exorditur: अग्निमीलेपुरोहितं यज्ञस्य देवम० Agnim veneror pontificem maximum, sacrificii deum etc.), id solum hic addimus, quod pro mytho indico cum per inferiora tum per superiora pervadat numina, et sensus replendo itaque vincen- do illuminet: unde Kandarpa (sensuum Cupido) radio, qui emissus est ex oculo in fronte Śivae posito, Anāṅga, incorporalis, effectus.

तदा *itaque*, igitur, tunc temporis. Cf. p. 44. et 42.

तपितं *satiatum*, placatum, c. 2. s. m. participii praet. a r. तृप् conj. 1. 5. 6. et 10. placare, satisfacere, placere, illuminare, adjecto त्.

खांडवे *Khāṅdava*; in c. 7. s. m. nomen proprium silvae, a r. खड् conj. 1. et 10. frangere; unde inserta nasi litera खाण्ड pars, fragmentum etc. Cf. p. 22.

Śloka 13.

जातुषात् ab exstructo ex lacca, resina; c. 5. s. n. adjectivi, quod spectat ad sequens substantivum. Derivatum est अजतु n., quod idem ac लाक्षा lacca, subjecto ष, quo vocalis prima producitur; अतु vero a r. जट् conj. 1. massam, coagulum formare, irretire etc. Nil. लाक्षा मघात् idem.

वेश्मनः a domo (domo, quae ex lacca fuit exstructa); c. 5. s. n. a radice विश conj. 6. intrare, subjecto मन्, quo इ convertitur in ए. Caeterum वेश्मन् in singularis cas. 1. 2. et 8. habet वेश्म, c. 3. वेश्म ना et sic porro terminationes eidem adhibentur communes, nisi quod, more plurium generis neutrius nominum, pro c. 1. 2. et 8. in du. formetur वेश्मनी in pl. vero वेश्मानि, ac नो mittatur in du. c. 3—5. et in pl. c. 3—5. et 7. Cf. p. 28. 29. et al.

तान् hos; c. 2. pl. m. pronominis तद् (v. tad. decl.), quod hic ut alibi frequenter articuli demonstrativi loco est.

मुक्तान् liberatos, elapsos; c. 2. pl. m. participii praet. a r. मुञ्च conj. 6. liberare, in libertatem vindicare etc. त् juncto च palati abit in क् gutturis. Cf. p. 26.

पार्थान् Pārthas, principes, i. e. Pāṇḍavas; c. 2. pl. m. patronym. a पृथा nomine Kunti matris eorum. Ponendo अ in loco आ primae syllabae ऋ mutatur in आ. Cf. p. 40. et al. Radix nominis est पृथ, de quo p. 43. Idem Ardshunae tribuitur cum quadam excellentia śl. 44., alibi vero etiam soli, igni et aquae. V. Meḍinī Kosham. Cognata eidem sunt nomina पृथु magnus, princeps, पार्थिव qui ex ordine Hindorum secundo militari ac regio est, et alia.

पञ्च *quinque*, numerale indecl. a rad. पञ्च conj. 1. manifestare, patefacere, revelare, explicare, dilucidum facere, maturare, coquere, conj. 10. extendere, diffundere etc. subjecto अ. Cf. p. 21. seq.

कुन्त्या a *Kunti*; in c. 3. s. f. nomen proprium matris Pāṇḍavarum (cf. p. 21.); compositum ex कु et अन्त. कु particula est, qua notatur malum, culpa, nefas, peccatum, vitium, nequitia, deminutio, obstaculum, atque etiam substantivum foem., quod significat terram. अन्त vero finem, limitem, terminum, mortem indicat. In compositione autem अ eliditur; itaque affixo ई efficitur कुन्ती, i. e. ea, per quam est mali finis; praeter alias hujus nominis significationes.

समेतान् *comitatos*, eos quibuscum Kuntī consociata est; in c. 2. pl. m. particip. praet. compositum ex praep. सम् cum, आ ad, apud, et इत् a rad. इ conj. 2. ire.

युक्तं *junctum*, c. 2. s. m. participii praet. a r. युज् c. 2. jungere, unire etc. त affigendo ज palati vertitur in क् gutturis. V. supra.

एषां *eorum*, Pāṇḍavarum, cum iisdem; c. 6. m. pl. pronominis इदम् id. V. tab. decl.

विदुरं *Viduram*, in c. 2. m. s. nomen proprium consiliarii Pāṇḍavarum, ex adjectivo, quod peritum ac sapientem indicat; a r. विद् conj. 2. nosse, conj. 7. investigare etc. et उर subnexo. Hoc et aliis quibusdam radicibus additum nomini tribuit, quod illis denotatur. Accusativus vero hic atque in plurimis hisce śloki pertinet ad यदाश्रीषं quum cognoverim. Idem fuit Pāṇḍī frater.

स्वार्थसिद्धौ *in re propria perficienda*, ad res proprias bene gerendas; in c. 7. s. f. vox comp. ex स्व proprium (p. 34.), अर्थ m. res, caussa, sensus, opes etc., et सिद्धि f. perfectio, cujus radix est सिध् conj. 1. perficere, perfectum reddere, conj. 4. perfectum fieri etc. De ति affixo abstr. v. p. 29. अर्थ autem est a r. अर्थ conj. 10. quaerere etc.

Sloka 14

द्रौपदी *Draupadim*, c. 2. s. f. patronymicum filiae Drupadis (v. p. 45.), cujus nomen द्रुपदि derivatur a द्रु m. arbor, quod radicem habet द्रु conj. 1. solvi, liquescere, fluere etc., et a पद् m. et n. pes, vel a पद vestigium, indicium, signum etc., quorum radix est पद् conj. 4. et 10. ire, vadere, conj. 1. stare. Cf. *Asiat Res. T. XI. 149. seq. ed. in 8.*

रंगमध्ये *in medio campi*; c. 7. s. n. vocis compositae ex रंग m. campus, pugnae campus, locus aciei (रणक्षिति apud *Medinem*, युद्धः apud *Haematshandram*) a र. रग् conj. 1. ire, movere etc., et ex मध्य n. medium.

लक्ष्यं *metam*, c. 2. n. s. V. p. 45.

भित्ति *findendo, frangendo*; particip. praet. indecl. a र. भिद् conj. 7. findere, dividere frangere.

निर्जितां *expugnatam, victoria acquisitam* c. 2. s. f. participii praet. a praep. निर् ex et र. जि vincere, praevalere. V. p. 21. et al.

शूरान् *fortes, heroes*, c. 2. pl. m. a र. शूर conj. 10. fortem, strenuum esse, conj. 4. firmiter stare, fixum manere.

पाञ्चालान् *Pāntshālenses*; in c. 2. pl. m. patronymicum et nomen incolarum regionis exultae. पञ्चाल derivatur a पञ्च quinque (v. p. 50.) et अल, quod multis nominibus fingendis inservit.

पाण्डवेयान् *Pāndāvas*, c. 2. pl. m. patronym. a पाण्डु affixo एय, quo multa patronymica formantur. Cf. p. 21. 22. et 34. शी palati litera sibilans post न inserta propter palati mutam sequentem, ut ष ante cerebri mutam et स ante dentium mutam, si न praecedat.

युक्तान् *junctos*, c. 2. pl. m. particip. a r. युज् V. p. 51. षद्धि-
tum prout paulo ante monuimus.

Nilak. ad h. 1. केवलाअप्यस्माकमजेयाः पाण्डवाः किमुत
पांचालैरतिशूरैः समैता इतिभावः i. e. unici, meis sa-
ne insuperabiles Pāṇḍavae, quid quaeso? ita cum Pāntshālis heroibus
consociati? Hic est sensus.

Śloka 15.

मागधानां *Māgadhensium* c. 6. pl. m.; i. e. incolarum Maga-
dhae regionis, quae Baharae meridionalis, vel, ex quo latius patuit, Anu-
gaṅgae nomen accepit. An *Magadha* vox derivanda ab ea *Magus*,
itaque a r. मह् (v. p. 22.) vel मच् conj. 1. tenere, exaltare, aut poti-
us a मुच् (v. p. 50., unde मुक्ति et मोक्ष liberatio, felicitas), ea fusius
disquirendi hic non est locus. Cf. As. Res. IX. 32. sqq. VIII. 244.
W. Jonesii Opp. T. I. p. 304. sq. ed. Lond. 1709.

वरिष्ठं *principem*, caput, imperatorem; in c. 2. m. s. superlativus
adjectivi वर delectus, excellens, destinatus, cui negotium mandatum
est, a r. वरू conj. 10. deligere, vel वृ conj. 5. et 9. idem. इष्ठ ad-
ditur ad superlativa formanda. वरिष्ठ etiam ponitur pro superlativo
vocis उरु, quod magnum amplumque denotat.

जरासंधं *Dsharāsandham*, in c. 2. s. m. nomen propr. regis In-
diae antiqui ac potentis, qui et fundator imperii Māgadhensis habetur.
Compositum est hoc nomen ex जरा f. senecta a r. जृ conj. 1. 4. 9.
et 10. senescere, decidere etc. et संधा f. status, a praep. सम् cum et
r. धा conj. 3. tenere, sustinere. Unde fit जरासंध qui in statu se-
nectae est. Fuit hic (ut Madhu p. 47.) unus ex novem Kṛishṇāe si-
ve Vishṇī hostibus, quem ipse cum Balarāma fratre suo unitus tandem

Patalipurae in partes scindi jussit. In Haematsh. III. 363. dicitur **मगधेश्वरः** Magadhae dominus, et in Trikaṇḍae II. 8. 23. **वाह द्रुधिः** in magno curru bellator. Cf. As. Res. T. V. 281. VI. 508. IX. 80. 91. sq.

क्षेत्रमध्ये in medio campi, in c. 7. s. n. vox composita ex **क्षेत्र** campus, corpus etc. a r. **क्षि** conj. 6. inhabitare etc., quae **त्रे** (v. p. 25.) assumendo **इ** convertit in **ए**. Cf. p. 52.

ज्वलन्तं fulgurantem, inflammantem, c. 2. s. m. participii praes. a r. **ज्वल** conj. 1. fulgere, ardere, inflammare etc., cui subjectum est **अतः**, v. tab. conj. et decl.

दोषी brachiis (duobus), c. 3. du. m., cujus forma rudis est **दोष** brachium, quae nonnisi vocalem augendo ex radice **दुष** conj. 4. (p. 23.) formatur; casus vero primus **दोः**, 2. **दोषं**, 3. **दोषा** etc. Sed **ष** mutatur in **र** ante terminationes, quarum litera prima est **भ**.

हतं caesum, c. 2. m. particip. praet. a r. **हन** conj. 2., cui **ते** affigendo **ने** radice eliditur. Cf. p. 23.

भीमसेनेन a Bhīmasaena, vel simpliciter, a Bhīma; in c. 3. s. m. nomen propr. unius ex Pāṇḍavis (p. 21.), compositum ex **भीम** n. terror, vel mfn. terrificus, terribilis, quod et Sīvae nomen est, a r. **भी** conj. 3. timere, horrere, addito **म**, quo multa ex radicibus nomina formantur; et ex **सेन**, quod et in genere f. **सेना** exercitum ac copias denotat, et nominibus additum unius virtutem, quae harum potentiae comparatur. Bhīma quidem, Vento patre genitus (**मरुत्युत** Marutis filius), cum ingens robore tum factis fortibus immanibusque celebratus et Gaṅgae cursum prope Haridvāram direxisse fertur. Nuncupatur quoque **नागबल** Nāgabala, elephanti robore instructus, **वृक** lupus, **दरः** terror, **किर्मिरजरसन्धलिडिम्बजित** victor Kirmīrae rakshasae, Dsharasandhae et Hidimbae. Varia adhuc Indiae septentrionalis loca ab ipso nomen gerunt, ut Bhīmaghora, Bhīmatshulla etc., quin

et colossus Bamianensem Bhīmae imaginem esse Hindi asserunt. Sed et गुणाकार nomen habet, i. e. coqui Pāndavarum fratrum suorum, quando in regno Virātāe morabantur. De Ghatotkatsha rākshasa, Bhīmae filio, qui Barbarikae pater dicitur, v. infra śl. 59. Barbarikam autem in Vishnī doctrina secreta initiatum fuisse perhibent. V. Trikāndaek. II. 8. 15. et Haematshandrae III. 37. Cf. As. Res. T. VI. 458. 508. 136. VI. 465.

गत्वा profecto, quam primum ad ipsum accesserat, participium praeteriti indecl. a radice गम् conj. 1. ire, movere. Affixo त्वा radice म् eliditur.

Nilak. ad. h. 1. ज्वलन्तभासमानं दोर्धामिव न शस्त्रोपा
inflammantem, fulgentem, minas jactantem; brachiis solum, absque armis.

Śloka 16.

दिग्जये regionibus occupatis, in provinciae formam redactis c. 7. s. m. vocabuli compositi. दिश् f. regio mundi, spatium, provincia etc. in compositione et quibusdam casibus literam sibilantem ultimam mutat in eam gutturis, quae sequenti consentanea est. Radicem habet दिश् conj. 6. monstrare, indicare, signare, abundanter dare. De जय v. p. 21. 26. Ejusmodi compositio frequens, sic रजय morbi depulsio. पाण्डुपुत्रैः a Pāndi filiis, c. 3. pl. m. V. p. 21. sq.

वशीकृतान् in potestatem redactos, potestati subjectos; in c. 2. pl. m. participium praet. compositum ex वशी et कृत. वशी forma indeclinabilis ficta est ex वश m. voluntas, arbitrium, potestas a र. वश conj. 2. velle, optare, desiderare, et अ subjecto. Ejusmodi formae, quae oriuntur mutando ultimam vocum. si sit अ, आ vel इ, in ई, si उ,

in उ, si ऋ, in री, nunquam non copulantur cum verbis अस्र esse, भू fieri, कृ facere, ut novum rei vel personae adtributum, statum, proprietatem aut rationem expriment.

भूमिपालान् *terrarum principes, custodes, servatores, altores* vel etiam bellatores regios, idem ac भूषान् Kshattrios, in c. 2. pl. m. nomen compositum ex भूमि f. terra (item ac भू foem., a r. भू conj. 1. fieri, existere, conj. 10. adipisci, cogitare, meditari, purificare miscere, de quo alibi) et ex पाल a r. पाल् conj. 10. conservare etc. Cognatum भूमि est भूमन् m. (in casu 1. भूमा abundantia, copia) quod a बहु multum derivatur, hoc autem a r. बहु conj. 1. increscere.

प्रसह्य *praevalendo, etc.* V. p. 46. Nil. दाडिनैवनतुभेद दिना acie ad lineam continuam instructa, non autem divisione aliisve modis, qui in libris Hindorum de arte bellica explicantur, e. c. भोगेन columnis, माडलेन circulo, असंलतेन forma falcata etc.).

महाक्रतुं *sacrificium magnum*, in c. 2. s. m. substantivum compositum cum adjectivo suo, quae forma, valde frequens, Karmadhāri vocatur. De महा v. p. 22. sq. क्रतु vero derivatur a r. कृ conj. 5. caedere, violare et तु subnexo, quo plurima ex radicibus nomina formantur, quae vid. in Siddhanta Kaumudi p. 191. b.

राजसूयं *Rādshasūjam*. V. supra śl. 6. कृतं factum, a r. कृ conj. 8. facere. Cf. p. 55.

Śloka 17.

अश्रुकांठी *obmutescentem, ipsam, cui vox singultibus in guttore suppressa, in c. 2. s. f. adjectivum, quod respicit ad Draupadim, compositum ad formam vahuvṛīhi ex अश्रु sono expers (a priv. अ et श्रु. p. 27. sq.), quod audiri nequit, obmutescens, ac subst. कांठी mfn. guttur,*

cujus foem. काठी vel काठा, radix autem est काण conj. 1. sonare in primis in afflictatione, ac ठ subjectum. Siddhanta Kaum. p. 192. b.

सभा in coetum, c. 2. s. f. V. p. 35. Nam verba movendi aliquo, ut sequens, secundum loci casum postulant.

नीता ductam in s. f. participii praet. casus 2., qui cum adtributis sequentibus pertinet ad द्रौपदीम nomen subst., quod regitur a यदश्रौषं ab initio ślokae. Radix verbi est णी conj. 1. ducere.

दुःखितां sollicitam, afflictam, metu mali affectam, malo perturbatam, violentia confusam; in c. 2. s. f. part. pr. compositum ex दुर् male (cf. p. 23.) et खिता r. खे conj. 1. cura affici, affligi, dolere, deplorare.

एकवसां una veste indutam, in c. 2. s. f. adjectivum compositum ex एक unus, numerali, quod et pronominalibus adnumeratur, et वस n. vestimentum, pannus.

Hoc a वस conj. 2. tegere, velare, annexo ञे p. 25.; एक autem derivatur ab ई nomine Kāmadēvae et irae, vel ई, quod cum idem significat, tum Lakshmis (quae naturae dea) nomen est, atque etiam cogitationem, perceptionem, conscientiam denotat. ईquippe aut ई (a र. ई conj. 2. ire, vel ई conj. 2. desiderare, ire, pervadere) adtributionis के subjecto ex usu frequenti mutatur in ए.

Cf. Trikaṇḍae et Maedinis Koshas.

रजस्वलां eam, quum in menstruis esset, in c. 2. s. f. adjectivum a रजस n. menstrua mulieris, pulvis florum, trium naturae qualitatum (गुणा) media, scil. adfectus; cujus radix est रज conj. 1. amore adfectum esse, colorare, tingere etc., अस subjecto. बल vero diversis additur nominibus ad notandam copiam ac plenitatem, quam quis rei aliquis possideat. Derivatur autem a बल conj. 1. et 10. firmare, roborare, sustinere, nutrire, dare etc.

नाथवतीम् *maritatum*, viro (5. viris) nuptam, in c. 2. s. f. ad-
jectivum, formatum ex नाथ m. maritus, vir, dominus, affixo वत् (m.
वान् f. वती n. वत्), quod ad multa nomina possidendi usurpatur.
नाथ vero radicem habet नाथ conj. 1. nobilem, generosum esse, ad-
spirare, secundare, petere, turbare, dolore adficere etc.

अनाथवत् *instar non nuptae*, adverbium, quod respicit ad नीतां
componitur autem ex अनाथ maritum non habens (a privat. अ et नाथ)
et ex वत्, quod ad similitudinem exprimendam vocibus affigitur.

Nilak. ad h. śl. पतिव्रताकोपात् पाण्डवानां क्षोभाच्च
नष्टा जयशैत्यः i. e. Mulieris a maritis suis vindicatae indignati-
one ac ira Pāṇḍavarumque perturbatione destructa est victoriae spes.

Śloka 18.

वाससां *pannorum* (vestimenti Draupadis), c. 6. pl. n. nominis
subst. वासस pannus, vestis, a r. वस (v. supra), cujus अ, subjiciendo
अस, producitur.

तत्र *ibidem*. V. p. 38. sq.

राशिं *cumulum*, acervum, multum, c. 2. s. mf., a r. राश conj.
4. sonare, strepitum facere.

समाक्षिपत् *coacervavit*, conjecit, conguessit, pers. 3. s. praeteriti,
a praep. सम cum, अल ad, apud et a r. क्षिप conj. 4. et 6. jacere.

Nilak: वाससां आवृत्त्य । महिमत्वात् द्रौपद्याः नास्माकं
जयः i. e. coniectis vestimentis, propter magnitudinem Draupadis,
nulla meorum. victoria.

कितवः *procax*, protervus, nequam, petulans, c. 1. s. m. nomen
compositum ex किम् quid? et तव tui (c. 6. s. pronominis युष्मद्)
i. e. quae tua sponsio? quid deponis? Quaestio lusori temerario

usitata ut nomen ita quaerentis inclinatur. Hinc Nīlakanṭhāe कितवः
est आक्षिकः धूर्तः aleator fraudulentus. Verum etiam denotat om-
nem procacem, dissolutum etc.

मन्दबुद्धिः infatuatus, mente turbatus, animi insipientis; in c. 1.
s. m. adjectivum compositum ex मन्द stupidus inebriatus etc., quod
radicem habet मद् conj. 1. stupidum esse, inebriari etc. (cf. p. 27. et
22.) et ex बुद्धि, de quo vid. p. 29.

दुःशासनः Duh-sāsana, c. 1. s. m. nominis proprii, ab epitheto
composito ex दुर् (v. p. 23.) et शासन n. imperium, jussum, praecep-
tum vel imperans (a शास conj. 2. imperare, jubere, regere etc., cui
additum अन v. p. 21.). Verbo tenus: qui mali imperii est. De Duh-sā-
sana cf. śl. 64. et 66.

गतवान् adsequutus, potitus, qui adtigit, pervenit (ivit); c. 1. s.
m. participii praeter. act., quod fictum est ex r. गम् (v. p. 55.), et ad
Duh-sāsanam respicit.

न एव च neque tamen, et nihilo minus non; tres particulae.
V. supra.

अन्तं finem, propositum; c. 2. s. m. a r. अत् conj. 1. ligare, limi-
tare, claudere, includere etc., quae, dum formatur, more plurium lite-
ram nasi adsumit. Cf. p. 22. et al.

Constructio hujus ślokae est: Quum cognoverim, qui Duh-sāsana
procax ac infatuatus Draupadis vestimenta conjecerit, neque tamen
ad finem pervenerit, nulla mihi amplius ex victoria spes.

Śloka 19.

हतराज्यं regno privatum, eum, cui imperium ademptum, c. 2.
s. m. adjectivi, quod pertinet ad nomen sequens. Componitur in modum

धृतराष्ट्र, de quo supra p. 25. हत particip. praet. pass. radicem habet ह् conj. 1. capere, eripere, auferre etc. (cf. p. 43.); राज्य n. regimen, radicem राज् et य abstractorum subnexum.

युधिष्ठिरं Judhishtthiram, c. 2. s. m. nomen proprium, quod notat in pugna firmum, fortem; compositum ex युधि (in casu 7. vocis युध् f. bellum, praelium, a र. युध्; q. v. p. 23.) et स्थिर stabilis, constans, a radice स्था conj. 1. stare, morari etc., cujus आ, ut alias fieri solet, eliditur, subjecto इर adtributionis etc. Integri vocabuli compositio ad tatpurushae quidem classem (p. 21.) pertinet; attamen non formam rudem retinendo, sed admittendo casus 7. terminationem, prout nomina solent, quae in consonantem vel अ desinunt; e. c. अप्सु योनि ex aquis natus, दिविज in coelo genitus. Judhishtthira post Karnām (p. 24.) genitus कर्णानुज, Pāṇḍavarum frater natu maximus, fuit धर्मपुत्र filius Dharmae, qui deus est religionis, virtutis, justitiae seu complexionis omnium, quae congruunt, naturae et spiritus legum. Hinc et अजमीठ vocatur, i. e. emissus ab aeterno, अज, qui non natus est. अज autem nomen est Vishnī, Sīvae, Brahmae, et Kamadaevae. Cf. Trikaṇḍae II. 8. 14. Haemathsh. III. 371. As. Res. IX. 88. sq.

परजितं devictum, superatum; c. 2. s. m. participii praet., qui spectat ad vocem praec. Componitur ex praep. परा de—, re— et र. जि. V. p. 21.

सौबलेन a Saubala; c. 3. s. m. nominis propr. Sakunis regis Ghāndhārae, patronymicum, a सुबल (ut द्रौपदी p. 52.) formatum, quod componitur ex सु valde etc. (p. 22.) et ex बल fortis, robustus, validus, firmus, a र. बल्. V. p. 57. 24. 37. et infra śl. 68.

अक्षवत्यां in aleae lusu, in c. 7. s. f. nomen subst. formatum ex अक्ष alea et वती, quo addito varia nomina generis foeminiini finguntur, ut वान् masculini et वत् neutrius. De hoc lusu v. p. 38.

अन्वगतं *consociatum*, comitantibus eum, vel, quem emigrantem prosequuti sunt; c. 2. s. m. participii praet. pass., qui respicit ad Judhisht'hiram, quem, quia lusu regnum amisserat, in solitudinem secedere, ibique in annos duodecim commorari oportuit. V. śl. 8. Vox est composita ex praep. अनु post et आ ad, apud, qua posteriori praefixa ग्म ire (v. supra) verbum veniendi efficitur. Nilakantha illam interpretatur per अनुगतं omittendo आ.

भ्रातृभिः *fratribus*, c. 3. pl. m. nominis भ्रातृ, quod deducitur a र. भृ conj. 9. sustinere, nutrire, vituperare, reprehendere etc. et तृ subnexo, quo illius ऋ mutatur in रा. Inclinator vero in casus ut पितृ in tab. decl.

अप्रमेयैः *haud comparandis*, eximiis; in c. 3. pl. m. adjectivum, quod spectat ad substantivum praec. Deducitur autem a privativo अ, praep. प्र prae, ante, et र. मा conj. 2. 3. et 4. mensurare, metiri, cujus participium futuri pass. in य, ut omnium, quae in आ vel in diphthongum desinunt, formatur ponendo ए in locum finalis. Ex dictis प्र et मा componitur प्रमा f. exemplum etc., unde sensus vocabuli illius satis patet.

Śloka 20.

विविधाः *varias*, plures; in c. 2. pl. f. adjectivum, a praep. वि (v. p. 31.), radice विध् conj. 6. dividere, separare, et अ subjecto; refertur ad substantivum, quod sequitur.

चेष्टाः *contentiones*, studia, conatus etc. c. 2. pl. f. nomin. subst. a र. चेष्ट conj. 1. contendere, studere, conari, niti etc., cui additum आ, quo multa foeminini generis nomina finguntur. Nil. चेष्टाः वाङ्मीक्षणाद्याः studia, spectacula et alia.

धर्मात्मानां *virtutis spiritu animatorum*, qui religionis spiritu pleni, excitati erant; in c. 6. pl. m. adjectivum compositum ex **धर्म** m. et n. virtus (v. p. 60.), et **आत्मन्** m. spiritus. Radix primi est **धृ** conj. 1. 6. et 10. firmiter tenere, fortem firmumque stare etc., quae **म** adsumendo ut alias. - **ऋ** convertit in **अरू**. Hinc **धर्म** proprie est mensura virtutis. cui excolendae persona quaevis individua per naturam suam par est, et qua, cuius propria, exercenda ut teneatur atque ligetur oportet. Inde diversae hujus vocabuli significationes deducendae. **आत्मन्** vero efficitur ex r. **अत्** conj. 1. perpetuo movere, ligare, cui **मन्** (p. 50.) affigendo **अ** producitur. Unde **आत्मन्** qui semper se ipsum spirat; atque hic hujus vocis sensus primitivus est. Quare Deus primus (Kamadaeva, Brahma) **आत्मन्** nuncupatur, nempe: qui a se ipso sive a spiritu est. Principium autem vitae etiam in quovis animali ac planta ut omnis anima ac mens aut quod ipsum **स्व** vel personam cujusvis propriam dicimus, **आत्मन्** est. Cf. Trikaṇḍae I. 1. 113 sq. et al.

प्रस्थितानां *profectorum*, in c. 6. pl. m. partic. praet., a praep. **प्र** pro, ultro, porro, et a r. **ष्ठा** conj. 1. stare (p. 47. et 60.), in quo pro **त्** participii **इत्** addito **आ** eliditur.

वनाय *in deserta*, solitudinem, eremum, in c. 4. s. n. a r. **वन्** conj. 1. vel 10. calefacere, sonare, servire etc.

ज्येष्ठप्रिया *amore in maximum natu*; c. 3. s. f. subst. compositi ex superlativo **ज्येष्ठ** natu maximus, optimus, a r. **ज्या** conj. 9. aetate provehi, senescere etc. ac **इष्ठ** superl. affixo. De reliq. v. p. 32.

क्लिश्यतां *in angustia versantium* c. 6. pl. m. participii praes., quod spectat ad nomen seq. Radix ejusdem est **क्लिश्** conj. 4. et 9. angustia laborare, dolore angi, molestiam habere. Draupadi vero in primis excitavit maritum suum seniore, ut rupto pacto ignominioso ante 12 annos exactos deserta relinqueret. Cf. As. Res. X. 430.

Śloka 21.

स्नातकानां *aqua purificatorum*, eorum qui lavando puri, studiis, literis initiati sunt, c. 6. pl. m. adjectivi, a र. षाण् conj. 2. lavando purificare, abluere etc. के subjecto multa adjectiva formantur.

सहस्रैः *millibus*, c. 3. pl. m. vel n. Neutrius enim generis sunt omnes numeri a centum शत et ultra, qui centum excedunt, si कोटिः f. centum millia excipias; masc. simul sunt शत 100, सहस्र 1000 etc.; foem. solum omnes a 20 usque 90. In illo सह est praep. cum, una et सृ radix conj. 1. 3. et 10. movere, extendere, diffundere etc.

अन्वागतं *consociatum*. V. supra p. 61.

धर्मराजं *Dharmarādsham*, justitiae regem, i. e. Judhishtīram (v. supra), c. 2. s. m. epitheti compositi ex धर्म (v. supra) et राजन् (cf. p. 33.), quod in compositione न् finale amittit.

वनस्थं *in desertis commorantem*, in c. 2. s. m. adjectivum compositum ex वन et स्थ, de quibus supra.

भिक्षाभुजां *mendicando viventium*, c. 6. pl. m. adjectivi comp. ex भिक्षा f. mendicatio, beneficium, a र. भिक्षु conj. 1. mendicare, cui आ foem. additum (v. supra), et ex भुज conj. 7. alere, nutrire, sustentare, edere, frui etc. Edens vero sustentans etc. ipsa radice notatur, sine ulla ejusdem mutatione. भिक्षाभुज idem est ac भिक्षु unus ex quarto Brāhmanum ordine religioso, alias संन्यासी dictus, a संन्यासम्, quod est कात्यानाङ्कर्मणां न्यासं actionum desiderabilium levatio ac servatio (repositio in uno, interno).

ब्राह्मणानां *Brāhmanum*, in c. 6. pl. m. nomen sapientum, quibus Hindorum ordo primus constituitur. Inclinatam est अब्रह्मन् n. (in c. 1 अब्रह्मन्) Deus, scientia, veritas, cognitio vera, devotio etc., vel m.

(in c. 1 ब्रह्मा) creator etc., quod derivatur a वृह् conj. 6. laborare, niti, contendere, conj. 1. et 10. sonare, loqui, increscere, magnum esse, lucere etc., cujus कृ, adjecto मन, conversum est in अ. In ब्रह्मन vero subnexo अ, quo tribuitur possessio alicujus, conjunctio, cognatio cum aliquo etc., अ primum producitur. Unde ब्राह्मणाः principio significat cum deo cognatum atque conjunctum.

महात्मनां magnanimorum, eorum, qui magni animi vel qui spiritu magni sunt; in c. 6. pl. m. adjectivum compos. ex महत् (v. p. 22. sq.) et आत्मन् v. p. 62.

Nilak. ad h. 1. ब्राह्मणानुग्रहादपितेषामिवजयमित्याह ॥
यदाश्रीषंस्नातकानामितिदुःखाभ्यां ॥ स्नातकाः
समापितविद्याव्रताः i. e. Brāhmanum quidem comitatu ac favore (societate et auxilio) eorum sane victoriam indicat; unde dicit: quum cognoverim ablutorum etc.; qui vero duplicis generis erant (उभयस्नातकाः). Nam purificatis aqua hic denotantur illi, a quibus absoluta sunt cum spectationis probationisque tempus, (व्रतस्नातकाः) tum literarum vaedicarum studia (विद्यास्नातकाः).

Śloka 22.

देवदेवं Deorum deum, in c. 2. s. m. Śivae nomen compositum.

V. p. 48.

किरातरूपं in Kirātae speciem transformatum, c. 2. s. m. adjectivi compositi ex किरात nomine gentis barbarae pastorum venatorumque, qui in montibus Indiae septentrionalis prope Kailāsam degere dicuntur, et रूप n. forma, habitus, species, figura, pulchritudo, vel adject. mfn. similis a r. रूप conj. 10. formare, figurare pulchriori reddere etc. किरात vero, quod etiam pumilionem, pygmaeum

(अल्पतनु) denotat, derivatur a r. कृ conj. 6. dissipare, dispergere, disjicere etc. vel conj. 9. violare, laedere, subjecto अत qui vadit etc., a r. अतq. v. supra. किरातरूप etiam significare potest Kirātam pulchrum, formosum. किराती vero et पार्वती Śivae uxor et गंगा vocantur. Ardshuna autem non ante severas religionis exercitationes peractas et ante superatum in pugna Śivam Kirātam ab hoc telum contra Durjodhanam accepit. Argumentum hoc operis est indici singularis किरातार्जुनीय, cujus auctor भारवी, quodque in praestantissimis Hindorum poematibus numeratur. Typis editum fuit primo Kalkuttæ 1814 cum मल्लिनाथ commentario. Cf. Maedin. I. As. Res. III. 319. sqq. VIII. 337. sqq. X. 408. sq.

त्र्यम्बकं tribus oculis instructum, in c. 2. m. s. epitheton Śivae, qui tertium in fronte oculum habet, compos. ex त्रि tres et अम्बक n. oculus (Trikaṇḍ. II. 6. 30., ubi oculus etiam dicitur दैवदीप lampas divina) ab अम्ब conj. 1. movere etc., cui subjectum adtributorum क.

तोष्यं eum (Ardshunam), quum (Śivam) delectando parem se praestaret; in c. 2. s. m. participii fut. pass. forma, quae crebro et alios admittit significatus, e. c. alicujus parís, capacis, habilis, apti, compositis etc.; hic vero et activi vim habet, a r. तुष conj. 4. delectare, delectari, gaudere. Vel: Śivam delectandum, dantem Pāsūpatum.

युद्धे in pugna; c. 7. s. n. participii praeteriti, quod frequenter substantivi locum tenet. Cf. p. 23. 29. et 31.

अवाप्तवन्तं adeptum, consequutum, participii praet. indefn. act., a praep. अव ab, deorsum, ultro etc. et r. आप conj. 1. et 10. acquirere, conj. 5. occupare, possidere. Vox haec spectat ad Ardshunam.

पाशुपतं Pāsūpatum, c. 2. s. n. telum, armorum genus, a Śiva sic dictum. Nam पशुपति (a पशु m. animal quodvis, equus etc., ac पति m. dominus) animalium dominus, hujus dei nomen est, qui et

Kulherae dominus, cūjus servi capita habent equina. Ejusmodi derivatorum inclinatio frequenter fit addito in fine अ, quo eliditur vocalis ultima, ea vero primae syllabae producitur. पशु radicem habet पश conj. 1. et 10. ligare, cohibere, vincire, tangere, ire, cui affixum est उ; पति autem r. पत् conj. 1. 4. et 10. nobilem, opulentum esse, movere etc. Cf. Rāmājanae II. 43. 5. Accusativus hic regitur a participio praeced.

महास्त्रं telum magnum, potens, c. 2. s. n. subst. compos. ex महत् (v. p. 22.) et अस्त्रं telum, armorum omne genus, a r. अस conj. 4. jacere, jactare, torquere, mittere etc., addito च instrumenti. Cf. p. 25. Vocabulum hoc fictum ad formam frequentem, quae, quum adjectivum cum substantivo suo conjungit, Karmadhāra dicitur, praecedentis est adpositio. Cf. p. 56.

Ślokae huic plures accusativi difficultatem aliquam adferre videntur. Sensus est: Quum cognoverim Ardshunam Paśupati, telo, potitum, quippe qui in pugna par esset delectando deorum deum, tribus oculis instructum, dum in Kirātae habitu appareret; etc. Ardshuna plura a diis arma contra Durjodhanam accepit, in quibus a Śiva unum, alterum ab Indra. Armorum ejusmodi coelestium denominationem satis longam v. in Rāmājanae I. 26. Nīlakantha ad h. l. habet चतुर्भिर जुनश्यामानुषी शक्ति दर्शिता quatuor (ślokis a 22. usque 25.) Ardshunae potentia vires humanas excedens demonstratur. Cf. p. 47. 49. In Haematshandrae III. 372. sqq. Ardshunae sexdecim nomina occurrunt in Trikaṇḍae II. 8. 16. alia adhuc tria, inter quae शब्दभेदी sonum dividens.

Si avāp in sensu dandi sumatur, cum duobus accusativis constructum refertur ad Śivam.

Śloka 23.

त्रिदिवस्य in coelo commorantem; in c. 2. s. m. adjectivum, quod spectat ad vocem seq., compositum ex त्रिदिव n. coelum et स्य stans, morans etc. a र. षा ut supra. In त्रिदिव vero conjuncta sunt त्रि tres et दिव coelum, a दिव v. p. 48. Trinum Hindis est coelum ut Deus trinus.

धनंजयं Dhanandshajam i. e. Ardshunam, c. 2. s. m. nominis propr., quod epithetum compositum est ex धन n. substantia, res, opes (a र. धन conj. 2. proferre fruges, frumentum, orizam, conj. 1. sonare) et जि, (v. p. 22. et 26.), quod in compositione nasi literam inseri postulat, ut quaedam aliae radices, de quibus v. Siddhanta Kaumudi 180. b. Cf. supra p. 49.

शक्रात् a Śakra, c. 5. s. m. nominis Indrae, a र. शक conj. 5. esse parem, aptum, capacem, conj. 4. ferre, conj. 1. timere, dubitare; cui र subjectum, quo multa ex radicibus nomina finguntur, quae v. in Siddh. Kaum. 194. a.

साक्षात् coram, in coram, ab ipso, ante oculos, in conspectu; adverbium compositum ex स, pro सह, cum, in cujus loco in compositione plerumque ponitur, et अक्ष n. sensuum organum, oculus etc. subjecto आत् signo casus 5. sing., quo et indeclinabilia formantur.

दिव्यमस्रं telum coeleste, cf. p. 49. et 66. Hujus teli nomen est गांडिव, unde Ardshuna गांडीवी dictus. Cf. śl. 40. et 55. infra.

यथावत् quatenus, quantum, quoad; adverbium compos. ex यथा (a यद् quod, et था v. p. 24.) ac वत्, quo fiunt similitudinis rationisque indeclinabilia. Cf. p. 25.

अधीयानं *accipientem*, (vernacule, *überkommend*), discentem; c. 2. s. m. partic. praes. verbi medii; a praep. अधि *super*, sursum, et r. इ conj. 2. ire, quae alias, si cum अधि copulatur, hujus praepositionis इ producto, vim habet studendi, discendi etc.

शंसितं *celebratum*, c. 2. s. m. participii praet. a r. शंस conj. 1. celebrare, praedicare, laudare, dicere etc. Nil. प्रशस्यं praedicandum. सत्यसंधं *veritati conjunctum*; in c. 2. s. m. adjectivum compos. ex सत्य n. veritas, verum, prima mundi aetas (a सत् quod est, verum, rectum, sapiens, etc., addito य abstractorum), et संधि f. unio, junctio, vel संधा f. promissio, fides (a सं cum et धा conj. 3. tenere, servare). Nil. अवितथप्रतिज्ञं eum, qui fidem non fallit.

S l o k a 24.

कालकेयाः *Kālakaējāe* (gigantum genus), c. 1. pl. m. patronymici a कालका matre Daitjarum, sive Titanum, quod derivatur a काल tempus, Śiva, Jama, mors, nigrum etc., hoc autem a r. कल conj. 1. numerare, ratiocinari, computare conj. 10. etiam jactare. क subjecto efficiuntur verba pertinendi, respiciendi, continendi; patronymica vero एय addito generis plerumque foeminini verbis in अ, इ, उ, vel in easdem literas productas, quae vero omnes eliduntur. Cf. p. 52. Ob praedicentis sensum in hoc śloka, neglecto constructionis nexu, nominativus positus est pro accusativo, quare et demonstrationis ते additum.

ततः *exinde*, deinde, itaque, tum etc. Cf. p. 40.

ते *hi*, pronom. तद्. Cf. p. 50.

पौलोमानः *Paulomānae*, c. 1. pl. m. a patronymico पुलो मन, qui hoc nomen gessit a matre पुलोमा sive शची, Indrae uxore.

वरदानात् *eximio munere*, dono favoris prospero, in c. 5. s. n. substantivum compos. ex वर m. favor, gratia, mn. destinatio, electio, adducendi facultas, mfn. v. p. 53. et दान n. donum, munus, a r. दा conj. 1. et 3. dare vel a r. दान् conj. 1. dare.

दृष्टाः *gavisi*, c. 1. pl. m. participii praet., quod spectat ad nominativum praeced., a r. दृप् conj. 4. gaudere, superbire, conj. 1. et 10. lucere.

देवैः *dīs*, c. 3. pl. m. V. p. 48.

अजेयाः *non vincendi*, invicti, insuperabiles, c. 1. pl. m. a privativo अ et participio fut. pass. verbi जि vincere. Cf. p. 21. 61. et 65.

निर्जिताः *expugnati*, c. 1. pl. m. Cf. p. 52.

Śloka 25.

असुराणां *Asurarum*, deorum infernorum, c. 6. pl. m. a r. अस conj. 4. jactare (cf. p. 66.), conj. 2. esse, conj. 1. lucere, capere, et उर subnexo, quo multa nomina efficiuntur; vel ab अ privativo et सुराः dii superi, cujus radix est सुर conj. 6. magnificum, splendidum esse, lucere; vel a सु (p. 22.) addito र. Asuri, qui deorum infernorum primum constituunt ordinem, sunt filii Ditis (दिति सुताः vel दैत्याः), ipsi dii priores पुर्वदेवाः, superiorum sive Surarum hostes सुरद्वेषः, Śukrae vel Kavis discipuli शुक्रशिष्याः etc., et दानवाः dicuntur a दनु matris nomine, ac primi numerantur inter deos infernos, quibus Śiva praest, in quibus sunt नागाः serpentes, तदितः fulgura, वह्नयः ignes, देवयोनयः Deorum origines, तनिताः extensi, diffusi, aestum patientes, कुमारान्ताः a juvene rege caesi, vel, quibus a regis filio mors. कुमारः vero cum quadam excellentia nuncupatur कार्तिकेयः Śivae filius, alias, in sermone

theatrali, regis filius juvenis, qui regni haeres est, aut successor destinatus et socius imperii.

वधायै (Asuras) *caedendi caussa*, subigendi consilio, in c. 7. s. m. vox composita ex **वध** superatio etc. a r. **वध** conj. 1. caedere, concidere et **अर्थ** m. caussa, finis, propositum, consilium, sensus, petitio, res, etc. a r. **अर्थ** conj. 10. petere, quaerere etc.

किरीटिनं *Kiritinam*; i. e. cristatum in c. 2. s. m. epithetum Ardshunae, a **किरीट** mn. crista, apex, insigne diademati vel tiarae impositum, et **इन्** adtributionis affixo. **किरीट** autem derivatur a **कृ** conj. 6., spargere (e. c. margaritas, gemmas, flores), dispergere, et **कीट** a r. **कीट** conj. 10. ligare, pingere etc. **किरीट** Ardshunae cum Agni communis erat.

यान्तं *euntem*, profectum; c. 2. s. m. participii praes. activi a r. **या** conj. 2. ire, consequi.

अमित्रकर्शनं *inimicos conterentem*, c. 2. s. m. adjectivi compositi ex **अमित्र** hostis et **कर्शनं** conterens, obtritus, a r. **कृश** conj. 4. conterere, comminuere. deminuere, extenuare, **अन** subjecto (p. 23). **अमित्र** vero deducitur a privativo **अ** et **मित्र** n. amicus, socius, m. sol, a r. **मिद्** conj. 1. ex amore voluptatem capere, intelligere, caedere, sacrificare etc., cui **त्रे** subjectum. Cf. p. 25.

कृतार्थं *eum, quum propositum adsequutus esset* (a quo propositum peractum est), c. 2. s. m. adjectivi compos. ex particip. praet. pass. **कृत** factum, peractum, a r. **कृ**, et ex **अर्थ**, de quo supra. Cf. p. 25.

च अपि *atque etiam*, adeo, quoque.

आगतं *reversum*, c. 2. s. m. participii praet. a praep. **आ** ad, qua radici **गम्** conj. 1. ire veniendi sensus tribuitur.

शक्रलोकात् *ex Indrae mundo*, in c. 5. s. m. substantivum compositum ex **शक्र** Indrae nomine (v. supra) et **लोक** m. mundus, a r.

लोकं conj. 1. videre, adspicere, conj. 10. lucere, fulgere, loqui etc. vel a r. लोचं ejusdem significationis. Mundus Indrae est coelum inferius.

Śloka 26.

वैश्रवाणं cum Vaisravaṇa, in c. 3. s. m. patronymicum Kubae-
rae, a patre ejus विश्रवस् Muni celebri, cujus vocalis prima conver-
sa augetur, dum अ in fine additur. Munis nomen vero denotat cele-
bratum, et derivatur a praep. वि, quae indicat distinctionem, diffusi-
onem etc. (q. v. supra), et श्रवस् n. auditus, auris, a r. श्रु (v. p. 22.),
cui असु subnexum. Casus autem tertius regitur a praepositione
seq. साद्धे. Vaisravaṇa saepius nuncupatur कुबेर, qui abscondita mo-
vet, occulta urget (alias कुबेर deformis); गुह्यकेश्वर deorum occul-
tantium dominus (Śiva est गुह्यगुरु arcanorum doctor et filius Śivae,
Karttikaeja गुरु celans); अम्बकसख Śivae amicus, vel ईशेश्वर
idem; मनुष्यधर्म a quo hominibus Dharma (cf. p. 62.); पापजनेश्वर
gentium purarum dominus; यक्षराज Jaksharum (daemonum) rex; कि-
न्नरेश dominus Kinnararum i. e. musicorum historicorumque coeles-
tium (किन्नर idem ac किम्पुरुष qualis homo?); नरवाहन cu-
jus vehiculum est homo; इच्छावसु a quo desiderii copia; धनाधि-
प vel धनेश्वर opum, substantiarum divitiarumque dominus; श्रीद
copiam et prosperitatem impertiens; धनद opes tribuens etc. Haud
raro conjungitur cum Śiva et Śrī abundantiae et prosperitatis dea, qui-
buscum, inferior tamen illis, in कैलास montis Maeru regione septen-
trionali, (ipse in अलका urbe magna, in पुष्पक throno floribus ornato)
sedem habet. Sic Rāmāj. I. 1. 37. sq. श्रीमद्विस्तैस्त्रिभिः साद्धे
चित्रकूटोराजसः अधिष्ठितो यथा मेरुः श्रीवैश्रवाणाशुः

करैः i. e. Tshitrakūta mons his tribus (Rāma, Lakshmanā et Sīta) respresnduit, ut Maeru, qua sedes Śaṅkarāe (i. e. Śivāe), Vaisravanāe et Śrī. Ipse est उत्तरदेशपति mundi regionis septentrionalis dominus, et frater regis Sailanensis, qui Rakshasarum (generis gigantum) imperator fertur. Adhuc cum Durga colitur. Sed alibi plura hac de re, quamque rationem ad Kubaeram Kabiri Samothracii habere possint.

साद्ध cum, a स (pro सह) cum, अद्ध pars, dimidium, et म् casus secundi affixo; quo multa indeclinabilia efficiuntur. अद्ध radicem habet ऋध conj. 4. et 5. increscere.

समागतं comitatum, consociatum, c. 2. s. m. participii praet. a praep. सम् cum, आ ad et र. गम्. Cf. p. 61. etc.

भीमं Bhīmam, c. 2. s. m. nominis proprii. V. p. 54.

अन्यान् शच पार्थान् aliosque Pārthas, i. e. Pāṅdavas, c. 2. pl. m. Cf. p. 50. et 52.

तस्मिन्देशे in regione c. 7. s. m. a pron. तद्, quod et hic articuli demonstr. loco est (v. p. 50.), et र. दिश p. 55.

मानुषाणां hominum, c. 6. pl. m. patronym. a मनु Manu, qui, Brahmae filius hominumque progenitor, primam his legem scripsit (radix ejusdem est मन p. 23. unde et मनसमस), et ष subjecto, quo vocalis prima augetur.

अगम्ये inaccessa, in ea, quae aditui non patet, c. 7. s. m. respicit ad देशे, a priv. अ. r. गम् ire et य partic. futuri. V. p. 55. et 65.

Śloka 27.

घोषयात्रागतानां in Ghoshajātram profectorum, in c. 6. pl. m. adject. compos. ex घोषयात्रा pastorum regio (?) et आगत.

Kuravarum peregrinatio, quam religionis servandae ac demonstrandae virtutis caussa susceperunt. Cf. p. 61.

बन्धं *captivitatem*, vincula, c. 2. s. m. a r. बध् conj. 9. et 10. ligare, vincire, cui अ subjectum.

गान्धारिभ्यः *Gāndharbis* (qui Dhārttarāshtras coeperunt), in c. 3. pl. m. nomen propr. compos. ex गन्ध (v. p. 37. sq.) et अर्षि conj. 1. ire, violare. Gāndharbae dicuntur semidei, qui, Kubaerae servorum instar, equinis instructi capitibus, in mundo Indrae musici sunt coelestes; verum etiam verbi divini investigatores, manes quoque; quin et sol hoc nomine compellatur. De Gāndharbarum gente cf. As. Res. VIII. 369. sqq. The seven towns of the Gandharvas full of men and women. This is a peculiar tribe of the Gandharvas, called *Agnejas*, fire men, or rather artificers by fire, very strong and of mighty deeds. They are the servants of the Cuveras or Guhjas, whose principal employment is to explore the bowels of the earth in search of wealth. Ib. 373.

मोक्षणां *liberationem* (ab Ardshuno cum Pāndavis effectam), c. 2. s. n. a r. मोक्ष conj. 1. et 10. liberare, vindicare, jactare etc., cui additum अन. Cf. p. 23.

स्वेषां सुतानां *filiorum propriorum* (meorum), c. 6. pl. m. V. p. 31.

कर्णाबुद्धौ (in) *Karṇāe sapientia*, c. 7. s. f. vocabuli compositi. Cf. p. 24. et 29.

रतानां *confisorum, gavisorum*, c. 6. pl. m. particip. praet. a r. रम् conj. 1. ludere, jocari, quiescere etc.

Nīl. ad h. śl. habet: वल्कलधर्मिः पाण्डवेभ्यः ॥ स्वैश्वर्ये प्र
काशयितुं स्वत्सुकन व्याजेन घोषयात्रागतानां धार्तरा
ष्ट्राणां धर्मत्सुताबद्धाः तेषामपि जेतुं न मत्सुता

जेतुं शक्ता इत्यर्थः i. e. a Pāṇḍavis, qui animalium pellibus induti erant; ut sub bestiarum habitu suam in Dhārttarāshtras, Ghoshajātram profectos potestatem superiores ostenderent. Victores, adeo horum (Gandharbarum), quibus filii mei ligati sunt, vincendo filii mei impares. —*(Arbor. cortice, ut Ramaj. II. LVII. 11. sq. LXV. 37. —?).

Śloka 28.

यक्षरूपेण in *Jakshae forma*, in c. 3. s. n. subst. compositum ex यक्ष et रूप. V. p. 64. यक्ष nomen semideorum, quorum Kubera rex est, यक्षराज, et ipse Jaksha dictus, derivatur a यक्ष conj. 10. colere, adorare, venerari, servire; cui affigendo अ efficitur यक्ष seruiens (deo superiori Mahādaevae).

धर्मम् *Dharmam*; c. 2. s. m. nomen propr. Jamae, qui mortis infernorumque rex atque iudex manium et Judhishthirae pater est. Cf. p. 60. et 62.

समागतं *comitatum*, c. 2. s. m. particip. praet., quod respicit ad nomen praec. Cf. p. 72. 61. et 51.

धर्मराजेनसूतं *justitiae regis filium*, i. e. Judhishthiram in c. 2. s. m. vocabulum, quod in tatpurusha ex tribus aliis ad exprimendum determinati nominis sensum ita compositum est, ut praeter ultimum etiam secundum sit inclinatum, quo fit exceptio a regula formarum vocum praecedentium rudem postulante. De धर्म v. p. 62., de राजन p. 33. 25. et 65. Dharmarādsha vero idem est ac Dharmā. सूत autem filius, natus, derivatur a सूतु producere etc., de quo v. p. 22. et 33.

प्रश्नान् *quaestiones*, c. 2. pl. m. a र. प्रश्नु conj. 6. interrogare, scire velle etc., cujus श्नु, dum ei न subjicitur, convertitur in श.

काञ्चित् *quascunque, certas; c. 2. pl. m. a pronomine किम् quis? (in c. 1. m. कः ut सः etc. pronominis तद्, q. v. in tab.) et चित्* subnexo, quo pronomini किं omnibusque ejusdem formis sensus plerumque tribuitur infinitus. De litera श inserta v. supra.

विब्रुवाणां *exponentem, solventem, respondentem, dilucidantem, c. 2. s. m. particip. praes. medii a r. व्रु conj. 2. loqui, cum praeos. वि,* qua distinctio, separatio etc. denotatur.

सम्यक् *perspicue, plane, perfecte, omnino; adverb. compos. ex praep. सम् cum, quae ante r. अञ्च conj. 1. et 10. perspicue loqui, adorare, movere etc., adsumta इ fit समि. सम्यञ्च* vero in neutrius casu 1. et 2. habet सम्यक्; casus autem secundus crebro adverbiorum locum tenet.

Sensus est: quum cognoverim, qui Dharma speciem Jakshae indutus Judhishthiram comitaretur, et certas quaestiones plane explicaret, etc. Nil. addit धर्मानुग्रहादपितेषामेव जय इत्याह
A Dharmae favore eorum (Pāndavarum) sane victoria.

Śloka 29.

न विदुः (quod) *non scirent, nescirent, pers. 3. pl. praeteriti remot. activi, quod in hoc verbo cum praesentis significatione usurpatur a r. विद् conj. 2. scire, putare etc. Hic śloka ejusdem constructionis est ac decimus octavus.*

मामकाः *mei (i. e. Dhārttarāshtrae) c. 1. pl. m. pronominis possessivi, quod formatum est ex casu 6. (मम) pronom. असद् ego et क* possidendi affixo, quo vocalis prima producitur. Vernacule: Die meinigen.

तान्प्रच्छन्नरूपान् *hos transformatos, forma aliena celatos, c. 2. pl. m., cum pronomine sive articulo demonstrativo तान् (cf. p. 50.)* adjctivum compositum in vahubrīhi (ut धृत राष्ट्र, p. 25.) ex प्रच्छन्न dissimulatos et रूप *forma, species etc.* प्रच्छन्न *participium praet. indef. pass. derivatur a praep. प्र pro, prae, et r. छद् conj. 1. et 10. tegere, occultare etc.*

वसतः *commorantes c. 2. pl. m. particip. praes. act. verbi वस conj. 1. et 10. morari, manere, habitare, incolere etc.*

विराटराष्ट्रे *in Virātae regno, Indiae septentrionalis parte montana (विराटराष्ट्रेगोग्रहे), in c. 7. s. n. vox composita ex विराट nomine proprio et राष्ट्र (v. p. 25.). विराट idem ac मत्स्य राजा, de quo infra, derivatur a praep. वि et r. रद् conj. 1. et 10. loqui.*

सद् *cum, praep., quae regit casum 3. seq.*

कृषाया *Krishná, in c. 3. s. f. nomen proprium, quod v. p. 43*

तान् *eosdem, hos, c. 2. pl. m. pronominis.*

Nī. ad h. sl. कृषायाद्रौपद्या ॥ वेदनेपुनर्द्वादशवर्षाणि
वनवासस्रयदशप्रच्छन्नचर्येति प्रतिज्ञानात्
cum Krishná, i. e. cum Draupadi. In opinione (Dhārttarāshīrarum, pro eo, quod intellexerunt,) adhuc duodecim anni mansionis in silva tredecim, in quibus eorum vitae ratio (चर्या vernacule Wandel, observantia) occulta. Ita ex conventionem cum Pāndavis.

Śloka 30.

मामकानां वरिष्ठान् *meorum imperatores, principes. V. p.*

75. et 53.

धनंजयेन एकरथेन *ab Ardshuna, quum uno belli curru instructus esset, c. 3. s. m.* धनंजय *v. p. 67.* एकरथः *qui uno belli curru instructus est, adjectivum compos. ex एक unus et रथ m. belli currus, a r. रम् conj. 1. ludere, quiescere, vel राण conj. 1. ire, cum थ subjecto, quo ultima nasi litera eliditur. एकरथेन etiam ut substantivum in karmadhāra compositum accipi potest et verti: cum uno belli curru.*

भग्नान् *fractos, in c. 2. pl. m. participium praet. pass. a r. भञ्ज conj. 7. frangere, contundere, comminuere etc. Subjecto autem न, ut crebro fit, pro ते, palati litera mutatur in respondentem gutturis et ea nasi eliditur.*

वसता महात्मना *a commorante magnanimo c. 3. s. m. Cf. p. 76. et 64.*

Śloka 31.

सकृतां *vere perfectam, eximiam, numeris omnibus absolutam, in c. 2. s. f. adjectivum compos. ex सत् quod est (particip. praes. verbi अस्र esse), verum eximium, excellens, etc. et ex particip. कृते. V. p. 37. 56. et 68.*

मत्स्यराजासुतां *Matsjarādshae filiam, per Mats. genitam, in c. 2. s. f. adject. compos. ex मत्स्यराजा et participio praet. सुत natus (q. p. 74. 31. 22.), in foem. सुता nata. मत्स्यराजा in casu 3. pro forma rudi, ut p. 74. componitur ex मत्स्य m. piscis (a r. मद्, q. v. p. 59.) et राजन्, q. v. p. 33. 25. 44. 63. etc.*

दत्तां *datam, in c. 2. s. f. participium praet. pass. a r. दा conj. 3. et 1. dare.*

उत्तरां *Uttaram*, in c. 2. s. f. nomen proprium, quod Virātae filia gessit. उत्तरः (in foem. उत्तरा) superior, altus, septentrio, excellens, optimus, Virātae filius etc., derivatur a praep. उत्त supra et तर transiens, perficiens, etc. a r. तृ conj. 1. trajicere, tranare, transmeare, perficere, absolvere, cui अ subjiciendo ऋ vertitur in अर.

अर्जुनाय *Ardshunae*, c. 4. s. m. तां च eamque c. 2. s. f. अर्जुनः *Ardshuna*, c. 1.

प्रत्यगृह्णात *accepit*, p. 3. s. praet., a praep. प्रति erga, contra, pro, re—, et a r. ग्रह् conj. 9. capere, accipere. Cf. tab. conjug.

सुतार्थे *pro filio*, filii caussa, c. 7. s. m. V. p. 70. etc.

Sensus est: quum cognoverim, Uttaram, eximiam Matsjarādshae filiam, Ardshunae datam (esse), quam et Ardshuna pro filio suo accepit etc.

Nil. ad h. 1. मत्स्यराज्ञाविराटेनसमासात्त्रिधेरनित्यत्वात् i. e. propter formae mutationem, in qua (occulti) cum Virāta, Matsjarādsha, conjuncti erant, etc.

Sloka 32.

निर्जितस्य *devicti*, casus 6. s. m., qui, cum tribus sequentibus conveniens, ad युधिष्ठिरं spectat. Cf. p. 52. 21. etc.

अधनस्य *opibus privati*, adject. compos. ex priv. अ et धन V. p. 67.

प्रब्राजितस्य *expulsi*, in exsilium ejecti, particip. praet. pass. verbi, in forma effectionis, ब्राजि, a r. ब्रज् conj. 10. relinquere, deserere etc., cum praep. प्र pro, prae etc.

स्वजनात् *patria*, gente propria, c. 5. s. m. vox compos. ex स्व

(p. 31.) et जन persona, gens, a r. जन conj. 3. generare, producere, cui अ subjectum.

प्रच्युतस्य colligentis, ipsius, qui paravit, a quo conflatum est, in c. 6. s. m. participium praet. verbi compos. ex praep. प्र et r. च्यु conj. 1. movere etc.

अक्षौहिण्यः Akshauhines, in c. 2. pl. f. vocabulum, in quo conjunguntur अक्ष m. rota, vehiculum etc. (a r. अक्ष conj. 1. colligere, occupare) et उलिनी f. collectio, a r. उह् conj. 1. perquirere etc. (unde व्यूह m. exercitus), cui additum adtributionis इन्, in foem. इनि. Akshauhini, quae exercitum integrum constituit, 109350 peditum, 65610 equitum, 21870 curruum et 21870 elephantum copiis efficitur.

सप्त septem, indecl. a r. सप् conj. 1. connectere, penitus intelligere, addito ते participii praet. Cf. infra śl. 49. et 77.

युधिष्ठिरस्य Yudhishtirae, c. 6. s. V. p. 60.

Nā. ad h. śl. निजितत्वादिनां त्यंतपराभूतस्यापि स माक्षौहिणी सम्पत्तेर्देवानुकूल्यात् तेषामजं यत् त्वं दृढमित्यर्थः i. e. Ex comparatione septem Akshauhinum, quas (Yudhishtira), quippe praeter modum omnino devictus, ob superationem hanc quaeque exinde consequuta sunt, fatis obtemperando (देवा नुकूल्यात् ordinationi divinae morem gerendo) collegit, aucta est (Pāṇḍavarum) vis invicta (conditio insuperabilis). Hic est sensus.

Śloka 33.

माधवं Mādhavam, i. e. Madhi victorem, in c. 2. s. m. epitheton Vishni sive Krishnae, quo nominatur a मधु daemone, quem cecidit. Cf. p. 47.

वासुदेवं *Vāsudaevam*, in c. 2. s. m. *Kṛishṇāe* patronymicum a patre ejus वसुदेव, qui filius fuit Anakadundubhae. वसुदेव autem significat deum *Vasavarum*, qui, octo numero, deorum superiorum ordinem constituunt, quem terra वसुधा, वसुन्धरा sustinet ac fovet, unde ipsi et *Vasumatis* nomen est. वसु vero, quod denotat et *Vasavarum* unum et ignem, lucis radium, substantiam, aurum, gemmam, thesaurum etc., derivatur a r. वस conj. 10. desiderare, caedere, habitare, occidere, conj. 2. tegere, etc. *Vasavae* praesunt sideri धनिष्ठा i. e. delphino, in quo quum sol et luna ad septentrionem se vertunt, temporis ratio incipit, qua *Vaedae* utuntur.

सर्वात्मना *Universi spiritu*, c. 3. s. m. subst. compos. ex सर्व omne, universum, totum et आत्मन् spiritus (p. 62.).

पाण्डवार्थे *Pāṇḍavarum caussa*, in re *Pāṇḍavarum*, c. 7. s. m. vocis compos. ut p. 70. etc.

निविष्टं *penetratum*, intus pervasum, c. 2. s. m. participii praet. pass. a praep. नि in et r. विश conj. 6. intrare etc. Addito त radi-
cis श mutatur in ष, unde त्विप्सु in ट. Cf. p. 34. 25. et al.

यस्य *cujus*, spiritus, c. 6. s. m. pronominis यद् qui, in casu 1. यः; et sic porro ut सः declinatur. V. tab. decl.

इन्द्राद्याविक्रमं *potentiam Indrae et reliquorum, quibus Indra praest, deorum*, in c. 2. s. m. subst, in tatpurusha compositum ex इन्द्र Indra (p. 47.), आद्य mfn. prior, primus, initialis, principalis, et विक्रम m. potestas, vis magna, fortitudo, a praep. वि dis— et r. क्रम conj. 1. et 4. gradi, progredi, ingredi. इन्द्राद्याः compositum in dvandva (p. 35.), exemplum praebet formulae valde frequentis, ubi in loco membrorum nominandorum ponitur vox principalis cum subnexo vocabulo आद्य vel, quod idem est, आदि, per quod, ut per etc. reliqui enumerationis articuli denotantur, quos ex orationis con-

textusque sensu suppleri oportet. Sic नमो ब्रह्मादिभ्यः honos omnibus diis, quorum primus est Brahma, vel, adoratio Brahmae et reliquis. आदि m. vero deducitur a r. दा dare et praep. आ ad, apud, quae दा radici addita, accipiendi sensum tribuit. इ autem sub-
jecto radices दा et धा, praepositioni conjunctae, आ amittunt.

विक्रमं एकं potentiam unicam, c. 2. s. m. एक unus, solus, eximius, principalis, diversus, alius etc. — Cf. p. 57.

आहुः dicunt, p. 3. pl. praes. a verbo defectivo आहु, quod cum praeteriti remot. terminationibus in tertiis personis et dualis ac pluralis secundis, ubi solum usurpatur, praesentis significationem habet.

Pro यस्येन्द्राद्या in codicibus mss. etiam legitur यस्ये मांगा; quin et Nilakantha utramque lectionem explicat: इमांगा पृथ्वी ॥ यस्य एकं विक्रमं पदमात्रमाहुः । यस्येन्द्राद्या इति पाठे विक्रमम्पराक्रममेकमसाधारणं i. e. hanc bovem Prithvim (v. p. 43. गौ etiam notat Sarasvatim deam matrem etc.). — Cujus unam potentiam loci (vestigii) momentum dicunt. Si vero legatur: Superiorum, quorum princeps Indra etc., tunc: potentiam, hostes superandi vim unam (unicam), singularem (ajunt).

Notandum hic, Indram regem esse in sensuum coelo (इन्द्र etiam vim vitalem significat, et इन्द्रिय sensum, semen), Vishnum vero उपेन्द्रं dici, i. e. eum, qui post Indram natus est.

Śloka 34.

नरनारायणौ Naram et Nārājanam, in c. 2. du. m. vocabulum in dvandva (p. 35. compositum ex duobus nominibus, नर m. homo, humanitas, genus humanum, spiritus dei, et नारायण, quod Vishni epitheton. नर derivatur a नृ conj. 1. et 9. ducere, regere,

cui subjecto **अ** ex **ऋ** fit **अर्**; **नारायण** vero a **नर** et **आयन** adveniēns, pervadens, adventus etc.; hoc autem a praep. **आ**, quae verbo eundi **इ** conj. 2. veniendi sensum tribuit, et **अन** (p. 23.). Adsumto **आयन** vocalis prima in **नर** producitur. Eodem vero **आयन** et patronymica, in gradu plerumque secundo, formantur. Unde **नारायण** etiam hominis filium denotat. Sed aliam hujus nominis derivationem praebet Mani Dharmasāstr. I. 10., ubi **नाराः** aquae dicuntur, quas **परमात्मन्** qua Brahma primum produxit et habitavit, ac **आयनं** sedes, commoratio, locus, ubi quis versatur, motus etc.; unde **नारायणः** is, cui sedes in aquis, motus super aquas, in aquis versatus etc. V. infra. In *Hitopadaesā* (p. 66. ed. Lond.) **नारायणः** dicitur **सृष्टिस्थितिप्रलयहेतुः** auctor creationis, perseverantiae, et interitus. Cf. infra sl. 63.

तौ कृषाार्जुनौ ipsos (hos) *Krishnam et Ardshunam*, c. 2. du. m. **तौ** pronomen est pro articulo demonstr., ut p. 50. Vox seq. componitur in dvandva (v. p. 35.) ex **कृषा** (v. p. 43.) et **अर्जुन** (p. 47.).

वदतः dicentis, indicantis, in c. 6. s. m. particip. praes. act. a r. **वद्** conj. 1. dicere, loqui, declarare, adserere. Subaudi **मुखात्** ab ore.

नारदस्य *Nāradae*, in c. 6. s. m. nomen propr. Munis ac Rishis, qui poemate (purāna) singulari celebratur, quemque Brahmae et Sarasvatis (**सरस्वात्याः**) prolem dicunt atque ex septem rerum creatarum dominis ac progenitoribus unum, eximium etiam astronomum, musicumque, qui **वीणा** citharae genus invenit, oratorem quoque et legislatorem, heroem insuper deorumque nuntium ac *Krishnae* amicum etc. Derivatur a **नार**, ut supra, et **दः** (in compositione) qui dat, a r. **दा**.

अहं दृष्ट्वा ego, quum viderim, अहं v. p. 32. 27. etc., दृष्ट्वा
p. 34.

ब्रह्मलोके in Brahmae mundo, in c. 7. s. m. vox composita ex
ब्रह्मन् (v. p. 63. sq.) et लोक (p. 70. sq.), qua indicatur coelum
superius.

च सम्यक् vere perspicue, adverb. (v. p. 75.) vel unite, in uno
motu.

Sensus est: Quum cognoverim, Naram et Nārājanam ipsos (eos-
dem esse) Krishṇam et Ardshunam ex ore Nāradae adserentis: quin
ego eosdem perspicue vidi in Brahmae mundo.

Śloka 35.

लोकहिताय pro mundi (hominum) salute, in c. 4. s. n. no-
men compos. ex लोक (p. 70. sq.) et हित conservatum, conservatio,
salus etc., quod deducitur a र. धा conj. 3. tenere, sustinere, fovere,
etc., cujus partic. praet. pass. est हित. De hujus vero participii usu
v. p. 25.

कृषां शमार्थिनं Krishṇam pacis cupidum, pacificatorem, c. 2.
s. m. Adjectivum componitur ex शम् m. pax, quies (a र. शम् conj.
4. quiescere, ad tranquillitatem pervenire etc. conj. 1. placare, tran-
quillum reddere etc.) et अर्थिनं cupidus, avidus, petens (ab अर्थे p. 70.
et इन् subnexo).

उप यातं eum, qui adiit (accessisse), in c. 2. s. m. particip.
praet. a praep. उप prope, ad, apud, juxta etc. et यात a र. या conj.
2. ire, obtinere.

कुराणां Kuravarum, c. 6. pl. m. pro c. 2. कुरुन् (ad) Kuravas,
qui etiam regitur a praep. उप. कुरवः sunt Kuri, Hindorum regis

posteri, alias et hic inprimis Dharttarāshtrae solum (cf. p. 25.), licet et Pāndavis ab eodem ortis. Regnum illius situm erat in India septentrionali, qua ad occidentem vergit, et Kuravarum campus **कुरुक्षेत्र**, sive immensa camporum spatia, ubi proelium commiserunt cum Pāndavis, prope Thanasaram ac Hastinapuram urbes, in provincia Dehliensi, sub meridiana Hindorum linea. Ibidem adhuc plurima loca Hindis sacra: Kuru vero, qua una ex principalibus mundi partibus, Mahādvipis (insulis magnis), aut unus ex novem Varshis, regionem mundi maxime septentrionalem constituit. Derivatur autem **कुरु** a r. **कुरु** conj. 6. sonare, cui **उ** subnexum, vel a **कृ** conj. 6. disjicere, conj. 9. violare etc., ubi **उ** addito et radicis **शृ** mutatur in **उ**.

शमंकुर्वीणां pacem conciliantem, eum, ut pacem faceret; **शम** v. supra. **कुर्वीणां** est in c. 2. s. m. participium praes. medii, a r. **कृ** conj. 8. facere.

अकृतार्थं propositum non adsequutum, proposito non peracto, quin ad propositum sibi finem pervenire potuerit, in c. 2. s. m. adjectivum in vahubrīhi compos. ex privativo **अ**, कृत participio praet. et **अर्थ**. Ad verbum **अकृतार्थः** is, a quo non factum est propositum.

यातं profectum, decedentem, c. 2. s. m. particip. praet. a r. **या** q. v. supra.

Śloka 36.

कर्णादुर्योधनाभ्यां a Karṇa et Durjodhana, in c. 3. du. m. vox composita ex **कर्णा** (p. 24.) et **दुर्योधन** (p. 23.).

बुद्धिकृतां rationem (viam) initam, consilium initum, excogitationem factam, in c. 2. s. f. V. p. 29. et al.

निग्रहे *in comprehensione, inclusione, inhibitione, c. 7. s. m. subst.*
a praep. नि in et r. ग्रह. V. p. 78.

केशवस्य *Kaśavae, in c. 6. s. m. epitheton Krishnae, a केश*
m. caesaries, et addito व, quo nomina possidendi finguntur. Idem vo-
cabulum vero etiam derivatur a nominibus क Brahmae ईश Śivae et
व Vishnī, qui trinitatem त्रिमूर्ति i. e. triplicem spiritus divini for-
mationem sive trinas formas constituunt. Cf. As. Res. XI. 126. sq.
क denotat, praeter Brahmam, animam, solem, ventum, caput, aquam, gau-
dium etc. a r. कम् conj. 1. desiderare, amoris auctorem esse etc.;
ईश praeter Śivam dominum etc. a r. ईश conj. 2. potentem, nobilem
esse etc. et व qui movet, a r. वा conj. 2. movere, flare, caedere, conj.
10. servire, felicitatem consequi etc., cui dum अ additur, eliditur आ.

तं च आत्मानं बहुधा *eumque se (spiritum) multiform-*
iter, multimode. Cf. p. 62. बहुधा derivatur a बहु multum, (hoc
a बहु conj. 1. increscere, addito उ) et धा quod subnexum vocabu-
lis, quibus numerus indicatur, distributionis adverbia fingit. Nil. ad h.
बहुधावैश्वरूपेण multimode, sub universi forma.

दर्शयानं *monstrantem (ostendisse) c. 2. s. m. particip. praes.*
verbi medii in forma effectiois, a r. दृश conj. 1. videre.

Sensus est: Quum cognoverim, a Karnā et Durjodhana initum
consilium, Kaśavam comprehendendi, et hunc se ipsum (spiritum)
multiformiter (sub universi specie) ostendisse.

Śloka 37.

वासुदेवे प्रयाते *Vāsudaeva discedente, c. 7. s. m., quum Vāsu-*
daeva proficisceretur. प्रयात est partic. praet., quod hic et alias saepe
pro praesenti usurpatur, a praep. प्र et r. या. V. supra.

रथस्य *belli currus*, c. 6. s. m. V. p. 77. Casus 6. regitur ab अग्रतस्य *infra*.

एकां *solam, unam*, c. 2. s. f. Cf. p. 57. et 81.

अग्रतस्य *a fronte*, in antica parte etc., adverb. derivatum ab अग्र n. frons, pars antica, culmen, extremitas (etiam adjective mfn. principalis etc.). et तस्य adverbiorum subjecto. Cf. p. 40. अग्रतस्य constructur cum c. 6., ut omnia adverbia, quae situm, positionem, directionem, unius rei ad alteram indicant, si terminantur affixis आ, एन, रि, अस, तस्य, तात्.

तिष्ठमानां *stantem*, c. 2. s. f. particip. praes. medii verbi a r. ष्टा conj. 1. stare, morari, quae ante terminationes praesentis, praet., conjunctivi indef. et imperativi convertitur in तिष्ठ.

अतीं *adflictam* c. 2. s. f. particip. praet. a r. अट्टं conj. 1. dolore adficere, cui त additum, observata orthoepiae regula.

पृथां *Pritham*, in c. 2. s. f. nomen propr. Kuntis, Pāndavarum matris, unde Pāndu dictus माद्री पृथापतिः Madris et Prithae maritus (Tri. Saeshae II. 8. 13.). Vishnu qua terrae maritus dicitur पृथु, unde पृथ्वी terra nominatur. Cf. p. 50. 43.

सांत्वतां *recreatam, tranquillatam, solatio fruentem*, c. 2. s. f. particip. praet. a r. षान्त्व conj. 10. solatium praebere etc.

केशवेन *a Kaesava*, c. 3. s. m. V. p. 85.

Śloka 38.

मन्त्रिणां *consiliarium, Vāsudaevam*, in c. 2. s. m. adject. a r. मत्रं conj. 10. consiliari, arcano loqui, inserta न (p. 22.) et subnexo इन् (p. 70.).

भीष्मं *Bhīṣmam*, in c. 2. s. m. herois indici nomen propr., quod *terribilem* significat. Derivatur a r. भी conj. 3. timere, terreri, in forma effectiois भीषि terrere, cui adjectum est म eliso इ. *Bhīshma* fuit filius Gaṅgae (inde dictus गांगीयः, गंगजः etc. ut *Karttikaeja*) ac *Santani*, cui et *Vitshitravīrja*, *Pāṇḍi* pater, filius fuit. Eidem adhuc *Maghae* mensis die octava aquae libantur.

शांतनवं *Śāntani filium*, in c. 2. s. m. patronymicum *Bhīshmae* a शंतनु. V. supra.

भारद्वाजं *Bhāradvādsham*, in c. 2. s. m. nomen propr. *Munis*.
आशिषः *prosperitatis preces*, c. 2. pl. f. substantivi आशिस, quod deducitur a praep. आ, ad et r. शास conj. 1. et 2., quae cum आ conjuncta vocalem suam convertit in इ.

अनुब्रुवाणां *pronuntiantem*, c. 2. s. m. particip. praes. medii, a r. ब्रु p. 26. et praep. अनु p. 26. post, secundum, cum, sequendo etc. Hoc participium respicit cum ad *Bhāradvādsham* tum ad *Bhīshmam*, qui preces pronuntiarunt, et cum duobus accusativis construitur.

Śloka h c sic reddi potest: Quum cognoverim, eorum (*Pāṇḍavarum*) consiliario, *Vāsudaevae*, etiam (adeo) et a *Bhīshma*, *Śantani* filio, et a *Bhāradvādsha* prosperitatis preces esse factas (*pronuntiatas*); etc.

Śloka 39.

यदा कर्णाः भीष्मे उवाच वाक्यं *Quum Karṇa ad Bhīshmam verba diceret.* यदा v. p. 42., वाक्यं p. 26. उवाच pers. 3. s. praet. remot, *dixit*, quod cum duobus accusativis conjungitur, deductum est a r. वच् conj. 1. et 2. dicere, loqui, quae in praet. rem. cum

literam duplicatam tum, ante vocalem, radice **व** convertit in **उ**. Idem valet de radicibus **वद्** loqui, **वस्** morari etc., **वप्** texere etc., **वह्** ferre etc., **वश्** velle etc.

न अहं योत्स्ये non ego dimicabo pers. 1. s. futuri indef. medii a r. **युध** p. 23. **ध** radice ante **स्** terminationum affixarum mutatur in **त्**.

युधमाने त्वयि dimicante te c. 7. s. m. **युधमान** est particip. praes. medii. Cf. p. 21. In aliis cod. mss. est **जीवमाने त्वयि** te vivente.

द्विवा derelinquens, derelicto, particip. praet. indecl. a r. **दा** conj. 3. derelinquere, **आ** per anomaliam converso in **इ**.

सेनां exercitum, c. 2. s. f. Cf. p. 54.

अपचक्राम decessit, pers. 3. s. praet. rem. activi, a praep. **अप** sub, de—, etc. et r. **क्रम** p. 80. **च अपि** quin etiam.

Integer ergo śloka hic est: Quum Karnā ad Bhīshmam verba diceret: Non dimicabo ego te dimicante (vivente), quin et exercitum derelinquens decederet; etc.

Nil. ad h. l. sic: **स्वपूथकलहोपिपराजयावहइत्या रूपदाकाराइति** quin ob propriam injuriam pugnando victoriam deseruit. Unde dictum: Quum Karnā etc.

Śloka 40.

वायुदेवार्जुनौ तौ utrumque hunc Vāsudaevam et Ar-dshunam, c. 2. du. m. Cf. p. 80. 47. et 50.

तथाधनुः eodem modo (praeterea) arcum. **तथा** v. p. 24., **धनुः** c. 2. s. n. p. 42.

गांडिवं *Gāṇḍivam*, in c. 2. s. mn. nomen proprium arcus ce-
lebris (de quo v. p. 67.) derivatum a गांडि vel गांडी, quo et ar-
cus praestantia, et quod corporis partem, in primis genas, adfcit, no-
tatur. Radix nominis est गांडि conj. 1. esse partem corporis, genam
etc., unde गांडि m. gena. व autem voci subjecto relatio conjunctio-
ve rei cum alia exprimitur.

अप्रमेयं *eximium*, c. 2. s. n., quod refertur ad धनुः. V. p. 61.
त्रीणि उग्रवीर्याणि *tres potentias acres, vehementes, fortes*,
c. 2. pl. neutr. Vocabulum ultimum in Karmadhāra compositum est
ex उग्र mfn. acer, acerbus, iracundus, m. Śiva, n. ira (a र. उच् conj.
4. convenire, conjungi, quae इ adsumto palati literam mutat in eam
gutturis,) et ex वीर्यं n. robur, fortitudo, splendor, animal etc. a
वीर fortis, hero etc. (hujus radix est वीर् conj. 10. esse fortem)
et प abstractorum affixo.

समागतनि *consociatas*, particip., quod spectat ad vocem prae-
ced. V. p. 72. 74.

Śloka 41.

कश्मलेन *stupore, animi deliquio*, in c. 3. s. m. subst. a र. कश्
conj. violare, laedere, etc., ac मल subjecto, sive ab अल, ante quod
म inseritur. Nil. hanc vocem interpretatur मोहेन mentis perturba-
tione etc. a र. मुह. V. p. 33.

अभिघते *attacto, correpto, percusso*; in c. 7. s. m. particip. praet.
pass., quod spectat ad Ardshunam, a praep. अभि coram etc. et r.
यम् conj. 1. ligare, cohibere, arcere, cessare. त participii addito म
eliditur.

रथोपस्थे *instante in belli curru*, c. 7. s. m. adjectivi in vahu-
brīhi compositi, ex रथ (p. 77.) et उपस्थ instans, a praep. उप cum,
prope etc. et r. षा.

सीदमाने *sidente*, in c. 7. s. m. particip. praes. medii a र. षद्
conj. 1. vel 6. sidere, considerare, cedere etc., quae inclinata muta-
tur in सीद्.

शरीरे *in corpore*, c. 7. s. n. subst. a र. शृ conj. 9. laedere, de-
ficere, labi, decrescere etc. et इर subnexo, quo nomina possidendi
formantur. *

I. e.: Quum cognoverim Krishnam Ardshunae, dum hic in belli
curru stans, animi deliquio correptus, consideret, mundos in corpore
monstrantem etc. *Vel potius a षष sex, ut alibi.

Sloka 42.

भीष्मं अमित्रकर्शने *Bhishmam inimicos conterentem*, c. 2. s.
m. V. p. 87. et 70.

निघ्नन्तं *concidentem*, in c. 2. s. m. particip. praes. activi, quod
respicit ad Bhishmam, et derivatur a praep. नि in etc. et r. हन् conj.
2. caedere, occidere etc. in pers. 3. pl. praes. घ्नन्ति caedunt, unde
participium praes. formatum.

आजौ *in praelio*, c. 7. s. f. substantivi आजि a praep. आ ad,
apud etc. et r. अज conj. 1. ire, movere, jactare, vituperare etc., cui इ
subjectum.

अयुतं *decem millia*, (दशसहस्राणि) c. 2. s. n. a priv. अ
et युत, cujus radix यु conj. 2. jungere, miscere, separare etc. रथानां
belli curruum, v. supra.

न एषां कश्चित् वध्यते *nec eorum aliquis caeditur*. Cf. p.
75. 70. etc.

ख्यातरूपः *nominis claritatem consequutus*, qui celebratus, genere aut factis clarus, inclytus armis esset, in c. 1. s. m. adjectivum in Vahubrīhi compositum (v. p. 25.) ex **ख्यात** particip. praet. pass. a **ख्या** conj. 2. loqui, describere, celebrare etc. et **रूपः**, q. v. p. 64. 74. et 76.

I. e.: Quum cognoverim, a Bhīshma, hostes conterente, decem millia in praelio concidi, quin tamen inter eos aliquis caedatur nominis claritate florens. — Eadem constructionis ratio saepius occurrit, e. c. śl. 29. 31. 43. etc., ubi res futura nunc tempore praesenti nunc praeterito enuntiatur.

Śloka 43.

आपगेयेन a *Gaṅgae filio*, Bhīshma, in c. 3. s. m. patronymicum ab **आपगा** f. qua aquae movent, i. e. Gaṅga. Haec autem vox derivatur ab **आपस** n. aquae (cui r. est **आप** conj. 5. occupare, possidere etc. et **अस** affixum) ac **ग**, qui movet, it, in foem. **गा**, a **गम** conj. 1. ire. **एष** nominibus adjecto, quo **आ** eliditur, patronymica formantur. V. p. 52. Cf. p. 87.

संख्ये in *proelio*, c. 7. s. n. subst. a praep. **सं** cum et r. **खै** conj. 1. violare, laedere, fodere etc. (an **ख्या** conj. 2.?). Eadem voce et numeri indicantur.

स्वयं ab *ipso*, ipsius (v. p. 36.). **मृत्युं** mortem c. 2. s. mn. a r. **मृ** conj. 6. mori, e vita excedere, et **यु** affixo insertaque **त**. Cf. **मन्यु** p. 31. sq.

विहितं *designatam*, praestitutam (mortem) in c. 2. s. n. partic. praet. pass., quod respicit ad vocem praec. Derivatur a **वि** dis—et **हित** a r. **धा** conj. 3. tenere etc. Cf. p. 83. Nil. **प्रकाशितं** *declaratam*.

धार्मिकेः *justo, bono, probe, in c. 3. s. m. adjectivum, quod spectat ad Gāṅgāe filium, a धर्म (cf. p. 62.) et इक, quo ad possessiva formanda nominibus subjecto horum vocalis prima producitur.*

तद् च *idque, मृत्युप्रापकंद्वारं eamque mortis (prolatae) consequendae rationem. Nil.*

अकार्षुः *perfecerunt, pers. 3. pl. praet. remot. a र. कृ facere. Nil.*
कृतवतः *facientes.*

प्रहृष्टाः *laetati, laeti, in c. 1. pl. m. participium praet. spectans ad Pāṅdavas a praep. प्र prae, pro et हृष्ट a र. हृष् conj. 4. laetari, gaudere.*

I. e.: Quum cognoverim, a justo Gāṅgāe filio in pugna sui ipsius mortem praestitutam, eamque a Pāṅdavis laetis effectam; etc.

Śloka 44.

अत्यंतशूरं *summe fortem, heroem fortissimum, c. 2. s. m. Bhīshmae epitheton compositum ex अत्यंत mfn. infinitus, multus, extremus, summus (a praep. अति supra, ultra et अन्त finis, limes, mors etc., cui radix est अत conj. 1. ligare, claudere, (इ cf. p. 22.) अ subnexo) ac शूर, v. p. 52.*

हतं *caesum, vulneratum, in c. 2. s. m. particip. praet. pass., quod respicit ad Bhīshmam, a र. हन्, q. v. p. 54. 90. पार्थेन ab Ar-dshuna v. p. 50.*

आहवेषु *provocationibus in pugnam, in imperiis bellicis, in proeliis, c. 7. pl. m. substantivi, quod deductum a praep. आ ad, apud et र. ह्वे conj. 1. provocare in pugna, lacessere, vel, ut aliis placet, a ह् conj. 3. sacrificare immolare, dare, devorare.*

अप्रधृष्यं *invictum, insuperabilem* c. 2. s. m. particip. fut. pass. a priv. अ, praep. प्र pro, prae et r. धृष conj. 1. et 10. superare, impatientem esse, conj. 5. esse audacem, impavidum, conj. 10. vim ligare, potentiam vincere, neutrius partis seu medium quem facere Cf. p. 65.

शिखंडिनं *Sikhandem*, in c. 2. s. m. nomen proprium, quod significat cristatum. Derivatur autem a शिखंडे crista, hoc vero a शिखा f. (a r. शि conj. 5. acuere?) lucis radius, flamma, pavonis crista, crista ex capillis facta vel cirrus in capitis tonsi vertice relictus, ramus; unde शिखिनं cristatus nomen est ignis, pavonis, galli, sagittae, arboris etc., Karttikaejae autem शिखिवाहनः pavone vectus, Agnis vero शिखावत. Cf. p. 70.

पुरतस *coram*, ob oculos, adverb. a पुर, quod radicem habet पुर् conj. 6. praecedere, anteire etc., et cui additum तस. Cf. p. 40.

स्थापयित्वा *dum statueret*, Sikhande coram statuto, particip. praet. indecl. a r. ष्टा in forma effectionis स्थापि, ut दापि facere, ut detur, a दा dare; ज्ञापि notum facere a ज्ञा nosse; आपि ab ई ire; लापि a ली liquescere; अपि a ऋ ire, etc.

I. e.: Quum cognoverim, Bhishmam, heroem fortissimum, in pugna provocando ac imperando invictum, superatum ab Ardshuna, dum Sikhandem coram eo sisteret; etc. — Ut ratio, ubique fere mythica, hic notetur, id solum addendum: et Agnem (ignis deum, Dhanandshajam) Hindis esse कूपीटयोनि aquae originem et Bhishmae, a Ganga nati, ab Ardshuna (Dhananshaja cf. p. 40. 67.) devicti, sitim ab eodem aqua extingui.

Śloka 45.

शरतल्पे *in sagittarum lecto*, c. 7. s. mn. subst. compos. ex शर
m. sagitta (a शृ conj. 9. violare, laedere) et तल्प mn. lectus a तल्
conj. 1. vel 10. fundare, stabilire (unde तल् fundus, solum), et प
conservans.

शयानं *cubantem*, in c. 2. s. m. particip. praes. medii a र. शी
conj. 2. cubare, quiescere, dormire.

वृद्धं वीरं *senem heroem*, in c. 2. s. m. V. p. 31. et 89.

सादितं *depressum, demersum, submersum*, in c. 2. s. m. parti-
cip. praet. pass. a र. षट् (p. 90.) sidere, mergi, in forma effectio-
nis सादि submergere etc.

चित्रपुंखैः *variis sagittis (infixis, vulneribus)*; c. 3. pl. m. subst.
compos. ex चित्र varius (p. 42.) et पुंख sagittae pars pinnata.

सोमकान् *Somae posteros, lunae progeniem* in c. 2. pl. m. pa-
tronymicum a सोम Luna, cujus radix est षु conj. 5. movere, commo-
vere, agitare. excitare, succum florum subjecto igne elicere, exprimere,
liquorem educere (cf. p. 22.). Affixo म radice ङ conversum produ-
citur. कं vero nomina pertinendi etc. finguntur.

अल्पशेषान् *paucos reliquos, restantes*, in c. 2. pl. m. adjectivum
compositum ex अल्प mfn. paucus parvus, et शेष mn. reliquum, residu-
um. Cf. p. 31.

I. e.: Quum cognoverim Bhīshmam, heroem senem, postquam ex
Somae posteris paucos reliquerat, sagittarum lecto cubantem, depres-
sum, multis quippe sagittis confixum; etc.

Śloka 46.

शान्तनवे शयाने पानीयार्थे Śāntanava (Bhīshma)
jacente, aquae sitiante, c. 7. s. m. Cf. p. 87. 94. पानीय n. aqua,
 mfn. bibendum, potabile quid vel aptum potui, est particip. fut. pass.
 a r. पा conj. 1. bibere et अनीय subjecto. V. p. 65.

नोदितेन अर्जुनेन *ab Ardshuna arcessito, adducto; c. 3. s.*
 m. नोदित particip. praet. pass. a r. गुट् conj. 6. mittere, in for-
 ma effectiois. I. e. ab Ardshuna, ad quem, ut veniret, missum
 fuerat.

भूमिं *terram etc., c. 2. s. f. Cf. p. 56. 52. 49. 38. sq.*

I. e.: Quum cognoverim, Bhīshmae, dum, aquae sitiens, jaceret,
 satisfactum ab Ardshuna, qui, arcessitus, terram idcirco fiderat; etc.
 Nilakantha hujus rei momentum in eo ponit, quod terrae fissio fac-
 tum sit naturae modum excedens, अलौकिककर्म. (opus supramun-
 danum).

Śloka 47.

वायुः *Vāhu, in c. 1. s. m. nomen propr. aeris ventique dei, a*
 r. वा conj. 2. movere, flare, conj. 10. servire, felicitatem acquirere, cui
 यु subnexum. Cf. p. 31. sq.

चन्द्रसूर्यौ *Tshandra et Sūrja, in c. 1. du. m. nomen in dvan-*
dvae forma compositum ex चन्द्र m. Lunae deus (etiam aqua, aurum,
camphora, a r. चट् conj. 1. lucere, splendere, laetari, hilarem esse,
quaerere, (इ), unde et चन्द्र luna; hic vero eidem affixum est र)
 et ex सूर्य m. solis deus, a r. सुर् conj. 6. esse illustrem, gloriosum,
 lucere etc., cui य adjiciendo उ producitur. Cf. p. 69.

तौ युक्तौ (quum) *etiam juncti (essent)*, c. 1. du. m. V. p. 51. 53.
 कान्तिपानी *Pāndavarum*, in c. 2. pl. m. patronymicum a Kun-
 ti Pāndavarum matre. Cf. p. 51. 21.

अनुलोमजयाय *consociatorum (congruentium et rerum et
 amicorum) victoriae*, in c. 4. s. m. vocabulum compos. अनुलोमन
 quod secundum pilorum directionem est, unde congruens, rationi al-
 terius consentaneum, concors; derivatur a praep. अनु post, secundum,
 et लोमन pilus, crinis; hoc vero a r. लू conj. 9. abscindere, ampu-
 tare, ac मन् subjecto. Cf. p. 26.

Vel potius legendum अनुलोमाः, quod respicit ad nominati-
 vos praecedentes; ubi sensus est: Quum et Vāju atque Sūrja et Tshan-
 dra ambo conjuncti Pāndavarum victoriae faventes etc. Cui etiam
 consentaneum est, quod Nīlakantha addit: वायोरानुलोम्यं द
 क्षिणापृष्ठवाहित्वंचन्द्रसूर्ययोर्लाभस्थानस्थात्वे
 न। शक्रसूर्यावितिपाठेशक्रस्थानुकूल्यंपरेषांसै
 न्येऽशनिपातादि i. e. Vāji concordia in dextris et a tergo
 (ex meridie et occasu) auxilium ferendo (flando); quae per Tshan-
 dram et Sūrjam occupatae, stationum obtenta possessione. Si vero
 legatur: Śakra et Sūrja (Indra et sol); Śakrae favor in hostium exer-
 citum fulmina jactando etc. adparet.

नित्यं *perpetuo, semper*, a praep. नि in ac त्य adjecto. Casus 2.
 neutr. sing. hic, ut solet, in adverbii loco ponitur.

अस्मान् *nostros*. V. अहं pronom. in tab. decl.

श्वापदाः *adgressiones ferinae, bestiarum rapacium*, in c. 1. pl.
 f. subst. compos. ex श्वन् m. (in c. 1. श्वा) canis, et आपदा f. impe-
 tus, calamitas, fortuna adversa, a praep. आ ad et r. पद् conj. 4. et
 10. movere, ire. In uno codd. mss. legitur श्वादयः i. e. canes cum
 aliis bestiis; quam lectionem et Nīlakantha explicat per श्वापदाश्वा

कपिक्रोष्ट्रापद् ab adgressionē canibus, simiis et thoibus (Schakalis) facta. Cf. p. 80. sq.

भीषयन्ति terrent (terreant), pers. 3. pl. praes. a र. भी in forma effectiois भीषि. V. p. 87.

Alias svāpada etiam omnis bestia rapax.

Śloka 48.

द्रोणाः Drona, in c. 1. s. m. nomen propr. a र. द्राा conj. 6. ire, inclinare, caedere, quae अ adsumto उ convertit in औ. Drona alibi etiam dicitur Ātshārja, ut śl. 61., i. e. magister, doctor, quo quippe et Pāndavae et Kuravae rei militaris praeceptore usi sunt; porro nuncupatur Kīrtibhādsh i. e. nominis famam consequutus etc. Ipse est Pater Asvatthāmae, de quo śl. 73.

विविधान् अस्रुमार्गान् varios armis decertandi modos; c. 2. pl. m. V. p. 61. अस्रु n. telum v. p. 66. मार्ग via, ratio etc. est a र. मार्ग conj. 1. et 10. movere, quaerere, venari.

निर्देशयन् demonstrans, evolvens, exhibens, c. 1. s. m. particip. praes. a praep. निर् ex et र. दृश. V. p. 34. sq.

समरे in proelio, c. 7. s. m. a praep. सम् cum et र. शृ conj. 3. movere, 5. laedere, 1. consequi, attingere, cui अ subjectum, quo शृ mutatur in अर. Vel a स (= सरु) + मृ.

चित्रयोधी mirum in modum pugnans, in c. 1. s. m. epitheton compos. ex चित्र (v. p. 42.) et योधिन् a युध (v. p. 23.), cui additum इन्. Cf. p. 70.

श्रेष्ठतरान् optimates, principales, primarios; c. 2. pl. m. adject. in comparativo superlat. श्रेष्ठ, — a श्र, pro प्रशस्य bonus, et इष्ठ, q. v. p. 53., — cui accessit तर comparativorum terminatio. श्र vero derivatur a र. श्री conj. 1. et 10. satisfacere etc. Cf. p. 33. et 37.

निहन्ति caedit, pers. 3. s. praes. a praep. नि in et r. हन्.

Sloka 49.

अस्मदीयान् nostrates, in c. 2. pl. m. adject. a pron. अस्मद्
ego et इय. subjecto, quo pertinendi, possidendi etc. nomina adjectiva
fiuntur.

महारथान् magnorum belli curruum praefectos; in c. 2. pl. m.
vocabulum compos. ex महत् et रथ. Cf. p. 56. et 77.

व्यवस्थितान् stationem tenentes, dispositos stantes; in c. 2. pl.
m. particip. praet. verbi derivati a praep. वि dis— et अव deorsum,
de— ac r. षा.

अन्तकाय ad internecionem, in c. 4. s. n. subst. ex अन्त (v. p.
92.) et agendi nominum क subjecto.

संसप्तकान् conjunctos, c. 2. pl. m. adject. a praep. सं et verbi
सप्त (p. 79.) particip. praet., cui additum क.

निहतान् caesos, c. 2. pl. m. a praep. नि et r. हन्.

Sloka 50.

व्यूहं aciem, exercitum c. 2. s. m. subst. a praep. वि et r. उह
q. v. p. 79.

अभेद्यं impenetrabilem, non perrumpendam, c. 2. s. m. particip.
fut. pass. a priv. अ et r. भिद्. Cf. p. 52. 65.

अन्यैः per alios, in c. 3. pl. m. pronom. a r. अन् conj. 2. et 4. spirare,
vivere, cui अ subjectum. Discrimen enim ex spiritu et vita oritur.

भारद्वृजेन per Bhāradvādsham c. 3. s. m. (p. 87.). अत्र hic,
isto in loco. adverb. a pron. अद् istud et त्रि loci adverbiorum affixo.

शस्त्रेन *telo*, c. 3. s. n. a r. शस conj. 1. caedere, occidere, et त्रि instru-
menti subjecto गुप्तं *tectam*, in c. 2. s. m. particip. praet. pass. a r. गुप
conj. 1. tegere, celare, protegere, conservare etc. भित्वा *perrumpen-*
do, acie perrupta. V. p. 52.

सौभद्रं *Saubhadram*, in c. 2. s. m. patronymicum Abhimanji, qui
filius fuit Ardshunae et Subhadris, quae Kṛishnae soror, de qua v. p. 46.
et śl. sq. infra.

वीरं एकं प्रविष्टं *heroem, solum irruentem, penetrantem, prorum-*
pentem, in c. 2. s. m. Cf. p. 48. 57. 81. प्रविष्ट particip. praet. deduci-
tur a praep. प्र pro, prae et विश intrare. Cf. p. 50. 34. etc.

I. e.: Quum cognoverim, qui Saubhadra heros, postquam aciem,
aliis impenetrabilem, qua telo a Bhāradvādsha tecta est, perruperit, in
eam, solus mediam irruat; etc.

Śloka 51.

अभिमन्युं *Abhimanjum*, in c. 2. s. m. nom. propr. filii Ardshunae,
a praep. अभि ante, coram et मन्यु de q. v. p. 31. sq. Nominis hujus
sensus cognatus videtur ei, qui est in अभिमान m. superbia, arrogantia,
cognitio, laesio, petitio etc.

परिवार्यं *postquam circumdederunt*, particip. praet. indecl. a
praep. परि circa, circum et र. वृ conj. 1. et 10. claudere, includere, cohi-
bere etc.

बालं *juvenem*, in c. 2. s. m. adpos. nominis Abhimanji a r. बल conj.
10. sustinere, nutrire, firmare, corroborare, figere, etc.

सर्वे *omnes*, in c. 1. pl. m. pronominale. हत्वा *cecciderunt*, particip.
praet. indecl. a r. हन्. हृष्ट रूपाः *laetitiae ac irrisionis speciem ha-*
bentes, in c. 1. pl. m. adject. compos. ex particip. praet. हृष्ट a हृष conj.
1. irridere, deludere, etc. (cf. p. 92.) et रूप (p. 64.).

बभूवुः fuerunt, facti sunt, pers. 3. pl. praet. remot. a r. भू v. tab. conjug. महारथाः magnorum belli curruum duces. Cf. p. 98.

अशक्रवतः (Ardshunam caedendo) impares; in c. 1. pl. m. particip. praes. act. a r. शक्र conj. 5. parem, capacem, aptum esse praefixo अ privativo. Subaudi हतुम्.

I. e.: Quum magnorum belli curruum duces circumdederint Abhimanjum juvenem, eoque caeso omnes laetitiae et irrisionis speciem habentes Pārtham caedendo impares fuerint; etc. Nil. ad h. śl.: तेनार्जुनकोपाग्नेः अत्यंतं प्रदीपनात्वास्माकं जघाशेत्यर्थः i. e.: Hinc ab immenso splendore ignis, quo Ardshunae ira exarsit, nulla spes nostris ex victoria.

Śloka 52.

निहत्य caeso (Abhimanjo), partic. praet. indecl. a नि in et r. हन्. हर्षान् hilares ac irridentes, in c. 2. pl. m. ut seq. मूढान् dementes (particip. praet. a r. मुह्, q. v. p. 33.) et क्रोशतः clamorem tollentes (a r. क्रुश conj. 1.), quae tria adjectiva sunt sequentis patronymici धार्तराष्ट्रान् Dhārttarāshtras, a Dhṛitarāshtra deducti.

क्रोधात् furore, ira, c. 5. s. m. subst. a r. क्रुध conj. 4. irasci etc. उक्तं dictum, in c. 2. s. n. particip. praet. pass. a r. वच् conj. 1. et 2. dicere, loqui, quae ते adsumendo palati literam convertit in congruam gutturi et semivocalem in vocalem.

सैधवे Saindhavae, in c. 7. s. m. nomen propr. a सिन्ध, quod nomen est Indi fluminis et regionis adjacentis, maris etc. e r. स्यन्द् conj. 1. fluere etc. Casus 7., in Saindhava, prope Saindhavam, hic locum tenet secundi.

I. e.: Quum cognoverim, Dhārttarāshtras Abhimanjo caeso deridentes, vesanos, clamorem edentes, et qui Ardshuna, furore commotus dixerit Saindhavae; etc.— Nil. ad h. śl. सैन्धवेजय द्रुथे उक्तं अद्यैनं न हनिष्यामि चेदग्निम्प्रवेक्ष्यामि इति प्रतिज्ञा तं॥ मूठान् अनेन स्वेषां क्षय एव भविष्यतीति जयोप्ययं परा जय एवेत्यजानंतः i. e.: Saindhavae Dshajatrathae (qui curru triumphali vectus, ab Ardshuna) dictum: Hodie nisi hunc cecidero, Agnem incursurus sum, jusjurandum datum. — Vesanos; id quippe proprio ipsis exitio erit. Haec sane victoria ipsa strages fuit. Sic Adshānanta.

Śloka 53.

सैन्धवारथे quod spectat ad Saindhavam, propter Saindh. Cf. p. 70. et 78.

प्रतिज्ञां प्रतिज्ञातां jusjurandum juratum (jurejurando per ignis numen promissum), in c. 2. s. f. प्रतिज्ञा subst. promissum, fides, votum, a praep. प्रति erga, contra, adversus, etc. et r. ज्ञा conj. 9. cognoscere, agnoscere, ubi in locum आ rad. positum आ, subst. foem. terminatio. प्रतिज्ञातां vero est particip. praet. pass., quod congruit cum subst. praecedente.

तदुधाय in caedem ejusdem, (eundem a se caedendum, se eum interenturum), c. 4. s. m. subst. in tatpurusha compositi ex तद् hic, is et वध m. caedes, a r. वध q. v. p. 70.

सप्तं dire dictum (votum, sacramentum), in c. 2. s. f. particip. praet. pass., quod derivatur a r. सप् conj. 1. et 4. maledicere, jurare, conviciari, dira precari etc., ac respicit ad प्रतिज्ञां.

तीर्णां *servatum*, (votum) solutum, in c. 2. s. f. particip. praet. pass. a r. तृ conj. 10. perficere, absolvere, trajicere, tranare etc., quae, more radicum in श्च desinentium, नेप्रोत्त participii adsumendo श्च mutat in इर्. शत्रुमध्ये *in hostium medio*, c. 7. s. n. subst. compos. ex शत्रु m. hostis, inimicus et मध्य d. medium.

I. e. Quum cognoverim jusjurandum ab Ardshuna Saindhavae datum, se eum interemturum, juratumque ab eodem servatum in medio hostium; etc.

Śloka 54.

श्रान्तहये *equo fatigato, fesso*, sing. (pro pl.) m. in c. 7., hic absolute substantivum in Karmadhāra compos. ex श्रान्त particip. praet. (a r. श्रम conj. 4. defatigari) et हय equus a r. हय conj. 1. movere, ire.

मुक्त्वा *postquam solverat* (cum equum equo tum omnes loris ac armis), abjunctis equis. particip. praet. indecl. a r. मुच् conj. 6. liberare, solvere etc. हयान *equos*, c. 2. pl.

पाययित्वा *quum (illis) potum praebuisset*; particip. praet. indecl. a r. पा conj. 1. bibere, in effectiois forma पायि.

उपवृत्तान् *eos, quorum curam gessit*; in c. 2. pl. m. partic. praet. pass. a praep. उप apud. prope, cum, et r. वृत् conj. 4. servire, conj. 1. versari etc.

पुनश्च *rursum, denuo, adverb.* युक्त्वा *quum junxisset*, partic. praet. indecl. Cf. p. 51.

प्रयातं *profectum*, in c. 2. s. m. particip. praet., quod respicit ad Dhanandshajam, a praep. प्र et r. या, q. v. p. 48. Constructum autem est cum accusativo Vāsudaevae, ad quem ille ivit.

Śloka 55.

वाहनेषु अक्षमेषु *vehiculis invalidis, equis (elephantibus) lassatis* etc. in pl. n. casu 7. seu absoluto. वाहन subst. derivatur a र. वह् conj. 1. vehere, portare, fluere etc., cui cum ad actionis nomen formandum adjicitur अन, vocalis producitur.

रथोपस्थे v. p. 90. तिष्ठता *stante, in c. 3. s. m. particip. praes. activi a र. ष्ठा, q. v. p. 86.* गाण्डिवेन *ope Gandivae.* Cf. p. 89.

सर्वान् योधान् वारितान् *omnes bellatores rejectos, cohibitos, in c. 2. pl. m.* Cf. p. 23. et 99.

I. e.: Quum cognoverim, ab Ardshuna, dum equis lassatis in curru instaret, ipso stante, Gāndivae ope, omnes bellatores (impugnantes) repulsos; etc.

Śloka 56.

नागबलैः *elephantum agminibus, viribus, elephantibus validis, in c. 3. pl. m. subst. compos. ex नाग m. elephas, serpens, Naga semideus sub specie serpentis, etc. (a र. नञ् conj. 1. pudere, erubescere, cujus vocalis, subjecto अ, producitur, et ultima palati convertitur in congruam gutturis), ac ex बल m. robur, firmitas, vires, mfn. validus, potens, etc. a र. बल conj. 10. roborare etc.* Cf. p. 99.

सुदुः सहं *difficillime sustinendum, in c. 2. s. m. adject. compos. ex सु (p. 22.), दुर् (p. 23.) et सह mfn. a र. सह, q. v. p. 46.*

द्रोणीकम् *Dronae exercitum, aciem, bellum etc. in c. 2. s. m. subst. compos. ex द्रोणी (p. 97.) et आनीक exercitus, acies, bellum, a र. अन् conj. 2. et 4. spirare, vivere, cui इक् subnexum.*

पुयुधानं *proeliatum*, quum pugnasset (Vārshñaeja contra Dronae exercitum); in c. 2. s. m. particip. praet. medii a r. युध. q. v. p. 23.

प्रमथ्य *postquam perturbasset*, confusa (acie), particip. praet. indecl. a praep. प्र et r. मथ conj. 1. confundere, turbare, agitare etc. या तम *profectum*, spectat ad nomen seq. Cf. p. 48.

वाषाण्यं *Vārshñaejam*, in c. 2. s. m. patronymicum Sātjakis bellatoris invicti सात्यक्यपराजितः, qui ad Kṛishñae familiam pertinet. Cf. śl. 11. As. Res. III. 41. VI. 506.

यत्र *ubi*, quo, ex यद् et त्र. Cf. p. 38. sq. तौ कृषापाथौ *Kṛishña et Ardshuna* (erant), in c. 1. du. m. Cf. p. 82.

Śloka 57.

आसाद्य *impetu facto*, oppugnato, partic. praet. indecl. a r. षद् conj. 1. et 10. quae adsumta praep. आ significationem adoriendi accipit.

मुक्तं *liberatum*, partic. praet. pass. V. p. 102. बधात् *a caede*, c. 5. s. V. p. 101.

कुत्सयित्वा *postquam objurgatus fuisset*, partic. praet. indecl. a r. कुत्स conj. 10. vituperare, despicerere, conviciari. वचोभिः *sermonibus*, verbis, in c. 3. pl. n. a r. वच् (p. 26.) adjectoque अस.

धनुःकोट्या *arcu extremo*, arcus mucrone, in c. 3. s. f. subst. compos. कोटि *arcus extremum*, mucro gladii etc. a r. कुट् conj. 10. urere, pungere. आतुष्य *postquam vexasset*, sollicitasset, particip. praet. indecl. a praep. आ et r. तुट् conj. 6. stimulare, cruciare, urgere, exagitare, torquere.

I. e : Quum cognoverim, Bhīmam *postquam verbis objurgatus fuisset a Karnā et arcus mucrone vexatus*, in heroem (Karnām) impetu facto a caede liberatum; etc. Nil. ad h. śl. कार्णामासाद्यापिवधान

मुक्तं अप्राप्तमृत्युं भीमं यदा श्रौषमित्यन्वयः ॥
 आतुद्य सर्वतो व्यथयित्वा वचोभिर्ननुमनसा कुत्स
 यित्वा भूढ औदरिकेत्यादि शब्दैर्निन्दित्वोपेक्षितमिति शेषः
 i. e.: Bhiratur, dum Karnam impugnasset, a caede vindicatum; nec mor-
 tem nactum quum cognoverim etc. Haec sermonis cohaerentia. Vexa-
 tum, ex omni parte sollicitatum. Sermonibus, in mente objurgatum;
 dum conviciis urgeretur: Vesane! ventribus operam dans! (coque, ven-
 trium curam gerens!) et aliis ejusmodi verbis increpitum, itaque despec-
 tum, contumeliis atque ignominiis adfectum. Sic reliqua. Cf. p. 54. sq.
 Si pro औदरिक, ab उदर venter, adoptetur lectio औदनिक, ab औ
 दन oryza cocta, idem est ac सूपकार qui conficit intinctum, embam-
 ma, eliquamen sive condimenta, unde coquus dictus.

Śloka 58.

कृतवर्मा Kṛitavarma, in c. 1. s. m. herois nomen propr., quod
 perfecte cataphractum denotat, compos. ex कृत particip. praet. pass (र.
 कृ) factum, perfectum, absolutum, aptum, etc. ac ex वर्मन् n. lorica, cata-
 phracta a र. वृ conj. 1. et 10. tegere etc., cui मन् affigendo ऋ converti-
 tur in अर्. Cf. p. 38. 25.

कृपः Kṛipa, in c. 1. s. m. nom. propr. sapientis, qui Dronae levir fuit,
 a र. कृप v. p. 32. Kṛipa' et Vjāsa nuncupatur, qui Vaedarum ac Purāna-
 rum auctor habetur; Kṛipi vero Dronae uxor unde Asvatthāma vel Drau-
 ni genitus कृपीसुत. V. Trik. II. 8. 19. Cf. p. 97. śl. 73. etc.

द्रौणिः Drauṇi, Dronae filius, in c. 1. s. m. patronym. ex numero eo-
 rum, quae इ subjecto vocalem primam convertendo producunt. Cf. śl. 53.

भद्रराजः Bhadrarādsha, in c. 1. s. m. nomen pr. herois, cujus ety-
 mon v. p. 46. 33. et 25. शूरः v. p. 52.

अमर्षयन् *passi sunt*, pers. 3. pl. praet. act. a r. मृष conj. 10. (etiam 1. et 4.) ferre, tolerare, indulgere, condonare.

सैन्धवं v. p. 100. वध्यमानं *caedi*, ut caederetur, in c. 2. s. m. particip. praes. pass., quod respicit ad Saindhavam, a r. वध, q. v. p. 70.

Nil. अमर्षयन् अमर्षणां सहनं कृतवन्तः अशक्त्या i. e. pertulerunt, inviti patientiam exercentes ex imbecillitate.

Śloka 59.

देवराजेन *ab Indra*, in c. 3. cf. p. 48. दत्ता *datam* q. v. p. 77. दिव्यां *coelestem*, in c. 2. s. f. v. p. 49. 67. शक्तिं *hastam ferream*, in c. 2. s. f. a शक्, q. v. p. 36. व्यंसितां *aversam*, a Mādhava depulsam, hebetatam, inefficacem factam in c. 2. s. f. partic. praet. pass. a praep. वि et r. असु conj. 10. dividere, partiri.

घटोत्कचं *in Ghatotkatsha*, in c. 7. s. m. nom. pr. (q. v. p. 55.) compos. ex घट *urceus testaceus magnus*; qui nititur, vires intendit, etc., cujus r. est घट् conj. 1. quaerere, contendere, conj. 10. unire, laedere, splendere, loqui, et ex उत्कच, quod deducitur ab उत् praep. sursum, supra (p. 78.), multum, magnum etc. ac कच conj. 1. ligare, lucere, murmurare.

राक्षसे *in Rākshasa*, voc. praec. appos. patronymicum a राक्षस nomine gigantum, quod derivatur a r. रक्ष conj. 1. servare, custodire, protegere, cui अस subjectum. Eidem अ in fine addendo vocalis prima producitur.

घोररूपे *in eo, qui atrocis, horribilis formae, aspectu terribilis fuit*; adject. quod respicit ad subst. praec., compos. ex घोर *horrendus* etc. a r. घृ conj. 6. terroris clamorem edere, et ex रूप, q. v. supra.

Nil. ad h. śl. व्यंसितां व्यथस्कृतां माधवेन कार्णास्यापि
धियः प्रवर्तकेन ॥ घोररूपे इति घटोत्कचस्यापि वध
यत्वेन तद्वधेनापि कृषास्य हर्ष एव न क्षतिरिति भावः

i. e. aversam, laedendo imparem factam a Mādhava, quippe qui Karnāe
intellectum praevertit. — Corpore atroci; quo vero Ghatotkatsha cae-
dendus erat. Nam ex ejusdem caede gaudium Krishnāe non vero clades.

Śloka 60.

कार्णाघटोत्कचाभ्यां a Karnā et Ghatotkatsha, c. 3. du. m. युद्धे
proelio comisso, in c. 7. s. n. partic. praet. pass., pro subst. a r. युध.
Nil. युद्धे क्रियमाने.

मुक्तां missam, vibratam c. 2. s. f. partic. praet. pass. a r. मुच. शक
तिम् lanceam, hastam.

सूतपुत्रेण a Sūrjæ filio, i. e. a Karnā; in c. 3. s. m. vocab. compos.
ex सूत nomine Surjæ etc. Cf. p. 40. 41. 21. sq. Karnā etiam nuncupa-
tur Ghatotkatshae occisor घटोत्कचान्तक Trikaṇḍa II. 8. 19.

यया per quam, in c. 3. f. s. pronom. यद्.

वध्यः caedendus, partic. fut. pass. a r. वध. I. e.: qua Karnā
Ardshunam caedere voluit.

समरे in proelio, c. 7. s. m. a praep. स cum et r. ऋ conj. 3. move-
re, conj. 5. violare etc.

सव्यसाची Savjasātshi, in c. 1. s. m. nomen Ardshunae, quod ab
Indra accepit (cf. p. 47.), compos. ex सव्य mfn., quod est a sinistra,
item a dextra, porro contrarium (a सु nobilem, magnum esse etc., cf. p.
22.), et ex साची maritus Satshis (सची vel सचि) i. e. Indra, qui ab
uxore etiam सचीपति nuncupatur. Hujus radix est षच् conj. 1.

spargere, conspergere, rigare, perfundere, unire, sociare etc. स्व्य vero est वामेप्रतीप in Maedin. k.

Nīl. ad h. śl. अर्जुनस्यावध्यत्वेसिद्धेकाजयाशेतिभावः

i. e.: Quum Ardshunae vis invicta ac conditio insuperabilis perfecte demonstrata sit, quae victoriae spes? Hic sensus.

Śloka 61.

आचार्यं *praeceptorem, doctorem, magistrum, in c. 2. s. m. Dro-
nae epitheton (cf. p. 97. Trikaṅd. II. 8. 9.) a praep. आ ad, apud et a r.
चर् conj. 10. investigare, probare, dijudicare, dubitationem tollere, cer-
tum facere etc., conj. 1. movere, ire, agere, cui subjiciendo particip. fut.
pass. य vocalis producitur. Hinc आचार्यं exercendum, peragendum ;
unde et is, qui, quae exerceri oportet, antiquos mores et consuetudines
religionis, legis, etc. (आचार) ac harum perfecte exercendarum ratio-
nem novit et docet, Ātshārja nominatur.*

धृष्टद्युम्न a *Dhṛishtādjumna*, qui frater Draupadis (p. 52.) in c. 3.
s. m. nom. pr. compos. (cf. p. 25.) ex धृष्ट particip. praet. pass. a धृष, q.
v. p. 93., ex द्युम्न n. res, substantia, divitiae a r. दिव् conj. 4. (q. v. p.
48., unde etiam द्युति lux, splendor, द्युमणि lucis gemma i. e. sol etc.)
et ex म् (in compos.) studens, exercens etc. a r. मा conj. 1.

अभ्यधिक्रम्य *quum migrasset, non servasset, violasset, particip.
praet. indecl. a praep. अभि ante, coram, अधि supra, trans et r. क्रम*
p. 80. धर्मै.

प्रायगतं *fame voluntaria se conficientem, in c. 2. s. partic. praet.
compos. ex गत et प्रायः m. mors, quae fit fame voluntaria, sive quam
quis a cibo omni se abstinendo sibi adfert, abundantia, frequentia, a praep.
प्र pro, prae et r. अय् conj. 1. ire, movere, प्राय in compos. similitu-*

dinem denotat, प्रायस indecl. maximam partem, paene, fere, frequenter, in universum, vulgo.

विशस्तं *discissum*, in c. 2. s. m. partic. praet. pass. a praep. वि et र-शस conj. 1. caedere etc.

I. e.: Quum cognoverim, Dronam Ātshārjam solum (dum depositis armis secesserat) fame voluntaria morientem, a Dhṛiṣṭādjumna in belli curru, virtutem migrando, scissum (neglectis omnibus Judhishthirae monitis contrariis); etc.

NI. प्रायगतं मरणार्थमनशनं प्रायस्तत्र गतं तदर्थं निश्चलं स्थितं विशस्तं चिन्तं i. e. fame voluntaria se conficientem; dum caedis factae caussa cibo omni abstineret, ac in mortis hujus voluntariae genus procederet; itaque e statu egressum. — *Discissum*, dissectum.

Śloka 62.

द्वुरथस्थं *currui duplici (bigae?) instantem*, in c. 2. s. m. adjectiv. compos. ए in द्वु ortum ex इ subjiciendo in fine अ.

माद्रीसुतं a *Mādre natum*, in c. 2. s. m. adject. compos. माद्री (v. p. 21.) deducitur a मद्र m. laetitia, hilaritas, gaudium, cui इ addendo अ primum producitur et alterum eliditur; मद्र vero a र. मद्र conj. 1. gaudere, laetari etc. et र subnexo.

नकुलं *Nakulam*, in c. 2. s. m. nom. pr. (v. p. 21.), ad quod reliqui hujus ślokae accusativi spectant, a र. कुल (q. v. p. 30.), cui न negatio praeposita.

लोकमध्ये *in medio exercitu*, c. 7. s. n. subst compos. ex लोक et मध्य. Cf. p. 83. 70. 54. 52. समं *parem, aequalem*, a र. षम conj. 1.

sollicitum, aegrum esse, etc. सम postulat casum 3. illius, cui quid simile dicitur. युद्धे in pugna, v. p. 107.

माडलशस gyros ducendo, in gyri forma, adverb. deductum a subst. मंडल n. circulus, orbis, gyrus, discus, quaedam aciei forma, certus jaculatorum genua inclinantium status, etc., cujus radix est मड् (इ) conj. 1. circumdare, cingere, ambire, includere etc. शस autem frequenter vocabulis subjicitur ad formanda adverbia rationis cum arithmeticae tum geometricae omnisve quantitatis. चरंतं moventem, in c. 2. s. m. partic. praes. verbi. चर. Cf. p. 108.

Nil. द्रौणो निःकृष्टत्वमुक्तं Drauṇis natura locusque inferior adsertus.

Sloka 63.

Hujus slokae expositio jam patet ex paginis 90. 92. 54. 105. 81. 82. 49. 66. 50. 51. 59. 34. et sl. 20. etc. Hoc solum addendum, नारायणा et adjective accipi posse pro eo, quod a Narājana datum est, ad eumve pertinet, विकुर्वन् vero in particip. praes. act. a verbo कृ facere, cum praep. वि di — dis — sensum habere dimittentis, jaculantis etc. Cf. p. 56. et 84. Integer autem sloka totidem verbis transfertur: Quum Droṇa occiso, Droṇae filius nārājanicum telum coeleste jactans, nec usque ad (hos) Pāṇdavas perveniens (horum terminum non attingens) etc.

Sloka 64.

पीतं रक्तं potum sanguinem, in c. 2. s. n. रक्तं subst. factum ex particip. praet. pass. a r. रज्ज् p. 57. Cf. p. 26. 54. भ्रातुः fratris, adpositio Duh-sāsanae, qui Durjodhanae frater erat. Cf. p. 59. et 61. युधि

in bello v. p. 60. निवारितं *inhibitum* a praep. नि in et वृत्. v. p. 40. 99. et 103. अन्यतमेन *ab eorum alio*, ab aliquo in c. 3. s. m. superlativus pronom. अन्य.

I. e.: Quum cognoverim, a Bhīmasaena potum in pugnae campo sanguinem Duh-sāsanae, qui (Durjodhanae) frater (et a Bhīma trucidatus fuit), nec a quopiam Pāṇḍavarum Bhīmam impeditum; etc.

Śloka 65.

Cf. śl. 44. pp. 92. sqq. 24. 52. 72. 61. 30. 48. देवगुह्ये *deorum mysterio*, *adject. compos. ex देव (p. 48.) et गुह्य partic. fut. pass. occultandum, mysterium, a r. गृह्, occultare, tegere, celare. In bello quidem fratrum, cujus ratio et diis (inferioribus) ipsis arcana, et a diis occultata. Nil. देवगुह्ये पार्थीनां कर्णोऽयं दयत्वाज्ञानात् प्रवृत्ते विग्रहे युद्धे* i. e. *deorum mysterio: Karna quippe rationem Pārtharum sane reverendam ignorando (longius) processit — in pugna facta. — Pāṇḍavae ad Kuruvās in eadem fere sunt ratione, quam ad Asuras Surāe, illorum victores.*

Śloka 66.

Cujus sensus est: Quum cognoverim, et Droṇae filium, Duh-sāsanam fortem, ac Kṛitavarmam ardentem omnes devictos a Judhishthira, justitiae rege etc. Ad expon. cf. p. 105. 89. 63. etc. Nil. युधिष्ठिरं द्रोणापुत्रादीन् जयन्तमित्यन्वयः Judhishthiram vincentem Droṇae filium et reliquos. Haec est constructio.

Śloka 67.

मद्रराजं *Madrarādsham*, nom. pr. Śaljae. Ad vocabulum hoc et seqq. cf. p. 109. 36. 74. etc. सदा (idem ac सर्वदा) *semper*. omni tempore Cf. p. 44. संग्रामे *in proelio*, c. 7. m. a सं et r. ग्रह *capere* (?). Cf. p. 97. स्पृष्टते *vincere cupit*, ad pugnam lacessit, a र. स्पृष्ट conj. 1. ferociter aliquem appetere, ad pugnam provocare, etc.

Śloka sic reddi potest: Quum cognoverim, o Sūta! Madrarādsham, in bello heroem, qui vero Kṛishṇam in pugna perpetuo vincere cupit, caesum* a Dharmarādsha (Judhishthira); etc.

* caedendum.

Śloka 68.

कलहद्यूतमूलं *eum, qui auctor est lusus (fraudenti) harmoniam turbantis*, unde bellum exarsit; in c. 2. s. m. adject. compos. कलह m. dissidium, dissensus, bellum, pugna, fraus, dolus, violentia, caedes etc. deductum a कल m. sonus jucundus etc., cujus radix est कल conj. 1. numerare, ratiocinari, sonare, mittere, accipere, ligare etc., et a ह in compos. quod destruit, cujus r. est हन्. द्यूत v. p. 38. मूल n. radix origo etc. a र. मूल conj. 1. radicari, radices agere, crescere, fundari, etc., मायाबलं *virtute magica instructum*, adject. compos. माया *naturae vitaeque scientia, magice, praestigiatrix etc.*, a र. मा conj. 2. 3. et 4. mensurare (Māja, per quam rebus mensura fit), ab aliis deducitur a negat. मा, unde Māja ipsa negatio. Cf. p. 60. et 57.

सहदेवेन *a Sahadaeva, Pāṇḍava*, nom. prop. compos. ex praep. सह cum, vel सह m. virtus, potentia etc. ac देव deus. V. p. 21. etc. पापं *scelestum*.

I. e.: Quum cognoverim Saubalam improbum auctorem lusus, unde bellum exarsit, praestigiis potentem, caesum in proelio a Sahadaeva Pāṇḍava; etc. Nil. पुन व्यृतप्रसंजनेनापि जयाशानास्तीति भावः i. e. quin et lusus strategemate adhibito nulla victoriae spes.

Śloka 69.

श्रान्तं defatigatum v. p. 102. एकं solum p. 57. 81. शापानं cubantem p. 94. ह्रदं lacum, stagnum profundum, m. c. 2., qui regitur a verbo seq. गम, a r. ह्राद् conj. 1. sonare, tonare. गत्वा quum iverit v. p. 55. स्तम्भयित्वा, quum se comminaverit, firmaverit, (aquis) munitionem sibi fecerit, particip. praet. indecl. in effectiois forma, a r. ष्टम्भ vel स्तम्भ conj. 1. figere, stabilire, defendere, unde dependet casus seq.

तदम्भः ejus aquam, in c. 2. s. n. ab अम्भस, cujus radix est आप conj. 5. occupare, possidere etc., quae अस admittendo mutatur.

विरथं eum, qui absque belli curru est, adject. a praep. वि et subst. रथ. भग्नशक्तिं eum, cujus hasta est fracta, adject. compos. ex particip. pract. pass. भग्न, q. v. p. 77., et शक्ति, p. 106.

I. e.: Quum cognoverim Durjodhanam, belli curru amisso fractaque hasta, ad lacum profectum (fugisse), ejusdem aquas munitionem sibi fecisse, cubantem, fatigatum, solum; etc. — Nil. भग्नशक्तिर्मत्रो त्साहादिजं सामर्थ्यं यस्य i. e. fracta ei lancea, cujus ratio habilis orta ex consiliis, contentionibus etc.

Śloka 70.

Cf. pp. 86. 103. 72. 36. 93. 27. 31. etc. — I. e.: Quum cognoverim, Pāṇḍavas adstantes cum Vāsudaeva accessisse ad lacum, ubi furiosum debellaverunt filium meum; etc. — Nil. प्रह्नोऽपि परैरदृष्टं

चेद्देवात्कालान्तरेऽपि जायाशास्यात्सापिनास्तीत्याह।
 पदाश्रौषं. अमर्षाणां अशक्तस्यातिति क्षाम्भिराणामवश्यम्
 भावीति भावः i. e.: Etiamsi occultatus, aliis non visus, quamvis ex fa-
 to ad tempus quidem spes muliebris sit, ea certo nulla est. Hinc dicit,
 quum cognoverim etc. Implacabilem; impotentis autem ac inermis mors
 necessaria in fatis.

Sloka 71.

Cf. pp. 61. 97. 42. गदायुद्धे in pugna, clavis commissa; a गदा
 f. clava, fustis, a r. गद् conj. 10. tonare, etc. Cf. p. 107. 108. et 110.
 मिथ्या injuste, inique, turpiter; adverb. a r. मिथ conj. 1. caedere, in-
 genii prompti et acris esse, etc. बुद्ध्या cum scientia, c. 3. s. f. a बुद्धि
 q. v. p. 29.

I. e.: Quum cognoverim, eundem, dum in pugna, clavis commissa,
 per gyros ingrederetur varias atque mirandas vias (pugnandi rationes),
 turpiter caesum conscio Vāsudaeva; etc. Nil. मिथ्याहृतं नाभेरथः
 प्रहारात् कपटेन हृतं तस्मिन् हते जयाशानास्ति मूलोच्छे-
 दादिति भावः ॥ दुष्कर्मकारिणां दुर्योधनस्य दारिषुक-
 श्चिभलानुभावः ॥ पुत्रमपिनोत्पादयिष्यति ॥ अतस्तद्-
 दूराजयाशानास्तीति भावः i. e.: inique caesum, eo quod in-
 fra umbilicum invaderetur (quod clava pugnantibus lege prohibitum, a
 Bhīma vero factum, frangendo clava Durjodhanae femur, cui Draupadem
 violenter imposuerat, ac caput ejusdem pedibus obterendo), fraude occi-
 sum; quo caeso victoriae spes nulla est, stirpe quippe eradicata. Hic
 sensus. An vero in uxoribus Durjodhanae malefactorum auctoris magna
 quaequam fiducia ponenda? Filium quidem haud producet. Quare,
 quae inde efficeretur, victoriam sperandi occasio nulla habetur. Ea lo-
 quentis mens est.

Śloka 72.

द्रोणापुत्रादिभिः तैः *His, quorum dux Droṇae filius, vel, Droṇae filio et reliquis c. 3. pl. m. Cf. pp. 80. sq. 97. 52. supra et Mani Dharmasāstr. II. 19. सुप्रान् dormientes, c. 2. pl. m. a r. ष्वप् conj. 2., quae, dum, ut radices variae solent, रे in fine adsumit, semivocalem in vocalem solvit. बीभत्सं nefandum, reprehensione dignum, vitiosum, in c. 2. s. n. adject. a r. बर्ध conj. 1. vituperare, reprehendere etc. in desiderii forma, qua vero eidem ac aliis quibusdam radicibus desiderationis vis minus aperta inesse videtur. अपशस्यं infame, indignum c. 2. s. n. adject. a priv. अ et subst. यशस n. fama, honor, claritas, celebritas, gloria, laus, cui adtributionis प subjectum. यशस्यं vero derivatur a r. अश conj. 5. occupare, pervadere, possidere et अस adnexo.*

I. e.: Quum cognoverim ab iisdem, quorum dux Droṇae filius, Pān-tshālas et Drupadis stirpem in somno caesos: facinus nefandum atque infame commissum; etc.

Śloka 73.

भीमसेनानुयातेन *ab eo, quem Bhīmasaena insequutus est, in c. 3. s. m. adject. compos. Cf. pp. 48. 61. अश्वत्थाम्ना ab Aśvatthāma, in c. 3. s. m. nom. pr., quo adpellatus Droṇae filius sapiens et fortis, compositum ex अश्व m. equus, स्थि stare et प्त affixo. अश्वं vero derivatur ab अश pervadere (v. supra), cui additum व. अश्वत्थं m. vocatur ficus religiosa.*

परमास्रं *telum eximium, in c. 2. s. n. vox comp. ex परम (a r. पृ conj. 10. complere etc., unde subjecto अ fit पर praestans etc., cui म additum) et अस्र. प्रयुक्तं emissum, a praep. प्र et r. युञ्ज conj. 7. jungere, adhibere etc. क्रुद्धं ab irato, in c. 3. s. m. particip. a r. क्रुध*

conj. 4. irasci etc. **एषीकं** *Aishikam*, in c. 2. s. m. nomen pr. a r. **एष**
 conj. 1. movere, ire, accedere, et **इक** subjecto, quo **ए** mutatur in **ए**.
Aishika etiam armis magicis adnumeratur. *Rāmājanāe* I. 26. 19.

अवधीत् *cecidit*, pers. 3. s. praet. indef. a r. **वध** quae cum accusati-
 vis duobus hic construitur. **येन** *qua*, c. 3. s. m. pron. **यद्**. **गर्भं**
ventrem, in c. 2. s. m. a r. **गृ** conj. 1. spargere vel **गृ** conj. 6. glutire, de-
 vorare, quae radices **भ** adsumendo vocales convertunt.

I. e.: Quum cognoverim ab *Asvatthama* irato, dum *Bhīmasaena* ipsum
 insectaretur, telum eximium conjectum, quo *Aishikam* in ventre vulnera-
 vit; etc. *Nil.* **अनुयातेन हंतुमनुदुतेन** dum *Bhīma* eum insequi-
 tur, i. e. eum occisurus currit ruitque. *Asvatthama* et acinace a *Mahā-*
daeva accepto *Dhṛishtadyumnae* dormientis caput amputavit.

Śloka 74.

ब्रह्मशिरः *Brahmasīram*, *Brahmae* caput, c. 2. s. n. nom. propr. te-
 li, quod *Rāmājanāe* I. 26. 9. **उग्रम्** dicitur. Cf. p. 89. 63. 64. **शिरस**
 deductum a r. **शृ** conj. 9. violare, laedere, deficere etc. et **अस** subnexo,
 quo **शृ** convertitur in **शृ**. **स्वस्ति** *bene est*, *salus sit*, adverb. precatio
 prosperitatis, compos. ex **सु** bene et **अस्ति** est. **इति** *ita*, particula, qua
 quae praecedunt, verba ut alterius adferri saepissime indicatur. **उक्त्वा**
precatus, particip. praet. indecl. a r. **वच**, **व** converso in **उ**. **शान्तं**
hebetatum, inhibitum, particip. praet. a r. **शम** conj. 1. sedare, compes-
 cere, delere, tollere etc. **मणिरत्नं** *gemma eximiam*, in c. 2. s. n.
 subst. compos. ex **मणि** inf. *gemma* a r. **मण** conj. 1. sonare, cui **इ** ad-
 ditum, et ex **रत्न** n. *gemma*, vel mfn. praestans in suo genere. Si hoc
 pro substantivo sumatur, vertendum: gemmas varias.

I. e.: Q. cogn. *Brahmasīram* telum telo hebetatum ab *Ardshuna* post-
 quam bene precatus esset, atque gemmam praestantem ab *Asvatthāma* tra-
 ditam; etc.

Śloka 75.

वैश्या *divellendo, dirumpendo, in c. 3. s. f. a वि et r. रट् conj.*
 1. eruere dentibus, ut apri terram solent, proscindere etc. वै enimvero,
 certe, revera, et particulis expletivis adnumeratur. पात्यमाने *de-*
jecto, respicit ad गर्भे in c. 7. s. m. particip. praes. pass. a r. पत् conj. 1.
movere, cadere. महास्रैः armis potentioribus, in c. 3. pl. n. compos.
 द्वापायनः *Dvaipājana, in c. 1. s. m. nomen pr. Vjāsae compos. vel*
ex द्विप m. elephas aut द्वीप mn. insula et आयन q. v. p. 82., vel ex
द्वि et पायन deducto a पा bibere in caussae forma et अन subnexo,
quo vocabuli vocalis prima conversa producitur. द्विप autem et द्वीप
utrumque denotat, bis bibens; द्वीप vero etiam derivatur a द्वि duo et
इप, quod, ut alias solet, loco अप, aqua, positum est. — केशवः
Krīṣṇa, in c. 1. V. p. 85. परस्परौ alternis, alternatim, alter post al-
terum, deinceps, in c. 3. s. vocabulum compositum ex पर remotus, alius,
praestans, subsequens, inimicus etc. (cf. p. 115.) bis posito et स inserta.
 अभि *coram praep. jungitur cum c. 2. द्रोणापुत्रं. शपैः detestati-*
onibus, maledictis, in c. 3. pl. m., a r. शप् conj. 1. maledicere, execrari,
detestari etc., unde et sq. शशाप execratus est (uterque Krīṣṇa et
Dvaipājana) in pers. 3. s. praet. remot.—

I. e.: Qu. cogn., qui, postquam viscera a Dronae filio armis po-
 tentibus eruta itaque dejecta essent, Dvaipājana et Kaesava uterque alter-
 natim Dronae filium maledictis execratus sit; etc.

Nil. ad li. 1. अग्रिमश्लोकत्रयेण स्वयंस्यापि अश्वत्या
 म्नांति जुगुप्सितकर्मत्वात् मणिहीनत्वात् बहुशापग्रस्त
 त्वाच्च दुर्घातनक्षत्रेषु पुत्रजननद्वारा राज्यलाभरूपा जया
 शंसापि नास्तीति सूच्यते यदा शशापतदानाशंसे वि
 जयायेत्यंतिमेश्लोकपूर्वानुकर्येणान्वयः i. e.: In

praecedentium ślokarum (73—75.) triga indicatur, ob Asvatthāmae, qui a Dhṛitarāshtrae partibus stetit, agendi modum summe detestandum, ob statum, in quo ipse gemma ammissa positus fuit, atque ob maledicta multa ab eo devorata, nullum amplius desiderium sive spem esse victoriae, quae sobolis ex Durjodhanae uxoribus producendae auxilio ad regnum recuperandum vim habeat.— Quum exsecratus sit, ideo non est mihi spes ex victoria.— Itaque in ultimo śloka ab effectu ejus, quod ex prioribus trahitur, fit orationis nexus.

Śloka 76.

शोच्या miseranda, in c. 1. s. f. particip. fut. pass. a r. शुच conj. 1. dolere, miserari. गांधारी Gāndhāri, Durjodhanae mater; in c. 1. s. f. V. p. 37. Idem nomen est unius ex Dshainarum deabus. पुत्रपौत्रैः a filiis et nepotibus, in c. 3. pl. m. vocab. compos. पौत्र filii filius, deductum est a पुत्र, उ convertendo in औ. V. p. 22. विहीना destituta, in c. 1. s. f. particip. praet. pass. per anomaliam formatum a r. हा conj. 3. derelinquere etc. et praep. वि. तथा v. p. 24. बन्धुभिः a propinquis, conjunctis cognatione aut affinitate, in c. 3. pl. m. subst. a r. बन्ध conj. 10. ligare, उ subjecto. पितृभिः parentibus, item. पितृ pater deducitur vel a r. पि conj. 6. movere, addito तृ, quo agendi nomina formantur, vel a r. पी conj. 2. conservare, cujus आ, in sanskrito elisum, recurrit in linqvis cognatis, e. c. graeca, lat., german. etc. कार्यं opus, quod faciendum est, in c. 1. s. n. particip. fut. pass. अकृ facere. दुष्करे difficile factu, vel quod male fit, a दुर et कृ. Cf. pp. 23. 34. 36. sq. 60. असपत्नं haud impugnatum, inoffensum, (regnum) adject. a priv. अ et सपत्न inimicus, quod derivatur a praep. स pro सह cum et r. पत conj. 1. movere, cadere, conj. 4. magnum, potentem esse, cui न subnexum. पुनः iterum, adverb. तैः his.

I. e.: Miseratione digna Gāndhāri, destituta filiis et nepotibus, propinquis etiam parentibus et fratribus. Factum facinus difficile factu (male factum); a Pāndavis iisdem recuperatum regnum, quod nemo amplius impugnat! Nil. addit: शोच्यागांधारीअहंतुतामपिशोचन् शोच्यतर इतिभावः॥ यद्गौंधार्येवशोच्यानत्वहमुदासीनत्वात्तन्मेविशेषइतिप्रागुक्तः॥ अतः पाण्डवानां जयोऽपि ममैव जय इति भावः i. e.: Miseranda Gāndhāri; ego vero ejus quidem misertus, miseratione tamen dignior. Vel quare Gāndhāri solum miseranda, non autem ego? An quia medius sum neutri parti magis favens? Nam nullum mihi discrimen etc., ut supra dictum (sloka 4). Quare licet Pāndavarum sit, etiam mea est victoria.

Sloka 77.

कष्टं *ah!* heu! pro! interj. adv. ceu c. 2. s. n. participii praet. pass. a r. कष्ट conj. 1. laedere, caedere, interficere, destruere. दश *decem* in c. 1. pl. a r. दश conj. 10. loqui, lucere, videre etc. affixo अन. शेषाः *relicti*, c. 1. pl. m. a r. शिष conj. 10. relinquere. श्रुताः *auditi*, cogniti, in c. 1. pl. m. partic. praet. pass. a श्रु q. v. p. 22. et 42. मे *mihi* त्रयः *tres*, c. 1. pl. m. a r. त्रै q. v. p. 22. अस्माकं *meorum*, c. 6. pl. pron. अस्मद्. सप्त *septem* v. p. 79. द्वादशविंशतिः *duodeviginti*, in c. 1. s. f. numerale card. compos. ex द्वि duo, उन्ना minus (a r. उन् conj. 1. minuere), et विंशति *viginti*. आहता *caesi*, in c. 1. s. f. particip. praet. pass. a r. हन् prae fixa praep. आ ad, usque; vel आ interjunctio est dolorem indicans. अक्षौहिणीनां *Akshauhiniū*, c. 6. pl. Cf. p. 79. तस्मिन् संग्रमे *in hoc bello*, v. p. 97. भैरवे *terribili*, in c. 7. s. m. adject. a r. भी (q. v. p. 54.) et ऐ subjecto, unde भीरु, in quo, dum अ *eidem* additur, इ convertitur in ऐ et उ in अव. Cf. p. 37.

I. e.: Heu! decem in pugna reliquos ego audivi, tres ex nostris et ex Pāndavis septem! Ah! duodeviginti caesae Akshauhines in hoc Kshatri-

jarum bello atroci! — Nil. ad h. śl. त्रयः कृपोश्चत्थामाकृतव
मीत्रं॥ सप्तकृषासात्यकीपंचपाण्डवाश्च i. e.: Tres sunt,
Kṛipa, Aśvatthama, et Kṛitavarma: septem, Kṛishna, Sātjakī (cf. p. 104.)
et quinque Pāṇḍavae.

Śloka 78.

तमः *caligo* tenebrae, ex tribus naturae qualitibus ultima (cf. p. 57.);
c. 1. n. s. a r. तम conj. 4. hebetem, obscurum, segnem, tristem fieri etc.,
cui अस subjectum. तु *sed*, autem etc. अतीव *supra modum*, im-
mense, adverb. compos. ex praep. अति *supra* et इव *sicut*, ita, instar.
विस्तीर्णं *diffusum*, extensa (*caligo*), c. 1. s. n. particip. praet. pass. a r.
स्तृ conj. 9. obducere, inducere, integere etc. Cf. p. 102. मोहः *stu-*
por, c. 1. s. m. a r. मुह् q. v. p. 33. आविशति *invadit*, pers. 3. s.
praes. act. a praep. आ et r. विश q. v. p. 50. 99. आ et interjectionem
denotare potest. संज्ञां *mentis potestatem*, cognitionem, intelligen-
tiam, c. 2. s. f. a praep. सं cum et r. ज्ञा p. 24. उपलभे *adsequor*,
possideo, compos fio, adtingo, pers. 1. s. praes. medii a praep. उप
apud, prope, cum et r. लभे conj. 1. adtingere, consequi etc. सूत o *Sūta!*
Cf. p. 40 et 41. मनः *mens*, ratio, c. 1. s. n. subst. a r. मन conj. 8 et
4. scire, intelligere, cui additum अस. विह्वलति *labat*, loco move-
tur, perturbatur, pers. 3. s. praes. act. a praep. वि et r. ह्वल conj. 1. va-
cillare. moveri etc. मे *mihi* vel *mei*.

सौतिः *Sauti*, v. p. 40. उवाच *dixit*, respondit v. p. 87. sq.

I. e.: At *caligo* immense diffusa obducitur. Ah! *stupor* quasi inva-
dit me! *Mentis potestatem* non adsequor! O *Sūta!* ratio mihi sic labat
perturbata! — *Sauti* retulit.

Śloka 79.

इति उक्त्वा postquam ita loquutus esset, v. p. 116. अथ sic, hoc modo, et, etiam, nunc, indecl. विलप्य quum conquestus esset, lamentatus, particip. praet. indecl. a r. तप conj. 1. loqui, quae cum praep. वि juncta denotat, conqueri, lamentari, deplorare. बहु दुःखितः graviter afflictus, c. 1. s. m. compos. ex बहु multum, magnopere, valde vehementer etc. Cf. p. 85. 57. मूर्छितः sensus stuporem (animi deliquium) passus, c. 1. s. m. particip. praet, a r. मूर्च्छ conj. 1. sensibus privari, animo deficere etc. पुनर् denuo, p. 102. 118. आश्वस्तः respirans, reviviscens, c. 1. s. m. partic. praet. compos. ex praep. आ et r. श्वस conj. 2. spirare, vivere. Cf. śl. 2.

I. e.: Haec quum dixisset Dhṛitarāshtra, hoc modo conquestus, gravissime est afflictus, ac animi deliquium passus. Quum denuo respirasset, ad Sandshajam verba loquutus est.

Nīl. ad śl. 78 et 79. तमः शोकविशेषाच्चक्षुरावराणाम्बाह्यं मोहः कार्याकार्ययोरप्रतिपत्तिः। अत एव संज्ञाविशेषविज्ञानं नोपलभे विह्वलतिशोकेन कुली भवति अत एव मूर्छितः अन्तः संज्ञाशून्यः

i. e.: Tenebrae; unde, ob mentem dolore perturbatam, (caeci) oculum (cum praescium tum conniventem, v. p. 29. et 41.) claudi manifestatur. Stupor, quo quae agenda quaeve ommittenda sint, haud percipiuntur amplius. Inde vero cognitio, qua diversitas distincta est, non attingitur. Mens labat, i. e. dolore sui fit impos et confusa. Quare autem ipse demens, animi deliquium passus, rationis expers.

Śloka 80.

एवं ita, hoc modo. गते quum evenerit, quum, quae eventura sint, cognoverim, particip. praet. s. n. c. 7. hic absolut. a r. गम. प्राणान्

vitam, vitae spiritus, quos Hindi quinque statuunt c. 2. pl. m. a praep. प्र
pro, qua progressionem denotat, et r. अन conj. 2. et 4. spirare, vivere.
त्यक्तुं relinquere, infinitivus a r. त्यज् conj. 1. relinquere, renuntiare,
decedere. इक्षामि desidero, pers. 1. s. praes. act. a r. इष conj. 1. v.
6. desiderare, cupere, etc., quae in quibusdam temporibus ac modis dum
inclinatur, in इच्छ convertenda. Cf. p. 90. प्राचिरं sine mora;
adverb. compos. ex neg. मा et चिरं q. v. p. 25. स्तोत्रं parvum, exi-
guum, c. 2. s. n. adject. spectans ad फलं, a r. षु conj. 2. laudare. हि
nam, quia etc. indecl. अपि etiam, quidem etc. indecl. Cf. p. 37.
पश्यामि video, pers. 1. s. praes. act. a r. दृश् conj. 1. videre, quae in-
clinando mutatur in पश्य. फलं fructum, c. 2. s. n. subst. a r. फल
conj. 1. fructus producere, prosperari, succedere etc. जीवितधा
रा in vita conservanda, c. 7. s. n. subst. compos. ex particip. praet.
जीवित a r. जीव conj. 1. vivere, et धारणा conservatio a r. धृ tene-
re (cf. p. 62.) in forma caussae धारू, cui अन subjectum, q. v. p. 23.

I. e.: Ita quum evenerit (quum quae eventura sint, cognoverim),
 vitam sine mora relinquere desidero. Nam ne exiguum quidem
 fructum video in vita conservanda.

MAHĀBHĀRATI

EXORDIUM

cum

versione.

R 2

MAHĀBHĀRATI

EXORDIUM.

Oṅ nārājanam namas kṛitja naram tshaiva narottamam daevīm
sarasyatīm tshaiva tato dshajam udīrajaet oṅ namo bhagavatae vāsu-
daevāja oṅ namah- pitāmahāja oṅ namah- pradshāpatibhjāh- oṅ na-
mah- kṛishnādvaipājanāja oṅ namas sarvavighnavinājakaebhjāh- **

1. Lomaharshaṅaputra ugraśravāh- sautih- pauraṅikoh- naimi-
shāraṅjāe * śaunakasja kulapatair dvādaśa- vārshikae satrae **

2. Sukhāsīnān abh jagatshhad brahmarshīn saṅsitabratān * vina-
jāvanatoh- bhūtvā kadātshit sūtanandanāh- **

3. Tam āśramam anuprāptaṅ naimishāraṅjavāsīnān * tshitrāh- śro-
tuṅ kathās tatra parjjabruvan tapasvināh- **

4. Abhivādja munīns tāns tu sarvān aeva kṛitāndshalih- * apri-
tshhat sa tapovridhim sadbhis taís tsha abhināditāh- **

5. Atha taeshu pavishātaeshu sarvaeshv aeva tapasvīshu * nir-
dishātamāsanam bhaedshae vinajāl laumaharshaṅih- **

6. Sukhāsīnaṅ tatas taṅ tu viśrāntam upalakshja tsha * atha apri-
tshhad pīshis tatra kaśtshit praśtāvajan kathāh- **

7. Kuta āgamja tae sautae kva tsha ajām vihṛitas tvajā * kālāh-
kamalapatrāksha śaṅsa aetat pṛitshhato mama **

Versio.

Om! Reverentia (praestita) *Nārājanāe* (qui humanitate manifestatur) ac una homini, qui hominum optimus; *Sarasvati* etiam deae, ut victoriam proferat! Om! reverentia *Vāsudaevae* felici, item patri magno ac progenitoribus et *Krishnāe Dvaipājanāe* iisque, qui omnia impedimenta amorent.

1. *Sautis*, *Lomaharshaṅae* filius, aures teretes habens, *paurāṅika*, (fuit) in *Naimishae* solitudine, ubi *Śaunaka* cum nobilibus duodecim annorum sacrificium fecit.

2. Ibidem aliquando hic *Sūtae* filius, humilitatis inclinationem faciens, ad Brahmarishes accessit, perfectos meritis, felicitate fruentes.

3. Quum hunc ordinem eorum, qui in *Naimishae* sylva habitant, consequutus esset, ipsi, studii fervore ardentis, enarrarunt historias auditu mirabiles.

4. Salutatis autem sapientibus omnibus, ipse manus componens etiam rogavit studii ardentis progressum; iisdemque justis hilariter acceptus est.

5. Tum inter hos universos, qui purificati studio ardebant, sedem adsignatam, humilitate occupavit *Laumaharshaṅes*.

6. Deinde vero, quum et ipsum felicitate fruentem, requietum observassent, ibidem aliquis Rishis historias celebrans, ita quaesivit:

7. Unde venisti? *Sautis!* et quo a te hoc tempus acceptum? Tu, qui oculos nymphaeae foliis similes habes, responde hoc quaerenti mihi.

8. Aevam priṣṭhō' bravīt samjag jathāval laumaharshañih- * vāk-
jam vatshanasampannas taeshān tsha tshāritās'rajam **
9. Tasmin sadasi vistīrñae munīnāṅ bhāvitātmanān * sautir uvā-
tsha * dshanamaedshaja(sja)rādsharshaeh- sarpasatrae mahātmanah- **
10. Samīpae pārthivaendrasja samjak pārīkshitasja tsha * krishna-
dvaipājanaproktāh- supūñjā vividhāh- kathāh- **
11. Kathitās tsha api vidhivad jā vaiśampājanaena vai * śrutvā
ahaṅ tā vitshitrārthā mahābhāratasaṅśritāh- **
12. Bahūni samparīkramja tīrthāñj ājatāni tsha * samantapañtsha-
kan nāma puñjam dvidshanishaevitam. **
13. Gatavān asmi taṅ daesam juddham jatra abhavat purā * ku-
rūnām pāñdāvānān tsha sarvaeshān tsha mahīkshitaṅ **
14. Didrikshur āgatas tasmāt samīpam bhavatām iha * ājushman-
tah- sarva aeva brahmabhutā hi mae matāh- **
15. Asmin jadshñae mahābhāgāh- sūrjapāvakaavartshasah- * kri-
tābhīshaekāh- śutshajah- kṛitadshapjā hutāgnajah- * bhavanta āsanae
svasthā bravīmi kim ahaṅ dvidshāh- **
16. Purāñasaṅhitāh- puñjāh- kathāh- dharmārthasaṅśritāh- * iti
vṛittāṅ naraendrāñām riṣhīñāṅ tsha mahātmanām **
Rishaja ūtshuh- *
17. Dvaipājanaena jat proktam purāñam paramarshiñā * surair
brahmarshibhīś tshaiva śrutvā jad abhipūdshitam **
18. Tasja ākhjānavarishthasja vitshitrapadaparvañah- * sūkshmar-
thanjājajuktasja vaedārthair bhūshitasja tha **
19. Bhāratasja itihāsasja puñjāñ granthārthasañjutām * sanskā-
ropagatām brāhmīn nāñāsāstropabṛiñhitām **

8. Itaque interrogatus *Laumahasanes* eloquens sermonem dicit omnino verum, quoque universum refugium eorum adtractum est.

9. In hoc magno (secretoque) coetu sapientum, quibus spiritu vita perfecta fuit, *Sautis* ita loquutus est: In *Dshanamaedshajae*, *rādsharishis* magnanimi sacrificio ad serpentes destruendos instituto,

10. Et proxime *Pārikshitam* kshattriarum regem a *krishna Dvairājaua* ad veritatem enarratae sunt historiae sanctissimae variae.

11. Et prolatae etiam illae, quibus providentiae verbum continetur, a *Vaisampājana*. Quum audissem ego has diversi argumenti, in *Mahābhārato* congestas,

12. Atque multa peregrinatus essem loca et monumenta sacra, in *Samantapantshakam* regionem puram, a bis genitis (renatis) veneratione cultam

13. Profectus sum, in hanc regionem, bellum ubi accidit olim inter *Kuravas* et *Pāndavas* omnesque kshattrijas.

14. Videndi cupidus (illam) obivi. Inde ad vos huc veni, dominos magistros. Utinam diu vivatis omnes! *Brahmo* quippe perfecti a me aestimamini.

15. Qui in hoc sacrificio magnam sortem tenetis; vos *Sūryae* et purifici *Agnis* splendore lucentes; qui in constituendo ungendero rege perfecte versamini; sancti (ignes puri); qui preces consummastis atque *Agnis* sacrificium peregistis; Viri amplissimi! immobilitate in spiritu constantes! Quid potius ego loquar? O! renati!

16. Historias purānis conservatas, sanctas, ad virtutem augendam coactas? Ita quae acciderunt inter hominum principes, *Ṛishesque* magnanimos?

Ṛishes dixerunt:

17. Quod a *Dvairājana Ṛishi* praestantissimo dictum *Purānum*, a *Suris* et *Brahmi Ṛishibus* etiam, ut auditum, venerabundis exceptum est;

18. Hujus libri, historiarum principalis, locorum varietate distincti substantiae vivae (corporis spiritalis) sensum et vim ex mente *Njājae* docendo utilis, ac *Vaedarum* virtutibus ornati,

19. *Bhārati*, *Itihāsae* compositionem, libri integri formandi causa factam, puram, sacram, initiantem, *brahmanikam*, *sāstris* variis auctam,

20. Dshanamaedshajasja (jān) rādshño vaiśampājana ūktavān *
jathāvat sa rishis tushṭjā satrae dvaipājanādshñajā **

21. Vaedais tshaturbhih- sanjuktām vjāsasja adbhuta-karmañah- *
sanhitān śrotum itshhāmah- puñjām pāpabhajāpahām **

Sautir uvātsha *

22. Ādjam purusham īśānam puruhūtam purushṭutam * ṛitam
aekāksharam brahma vjaktāvjaktaṅ sanātānam **

23. Asatsh tsha sadasatsh tsha aeva jad viśvaṅ sadasatparam *
parāvarāñāṅ srashṭāram purāñam param avjajam **

24. Maṅgaljam maṅgalam vishṇum varaenjam anaghaṅ śutshim *
namas kṛitja hrishīkaesān tsharātsharaguruṅ harim **

25. Maharshaeh- pūdshitasja iha sarvalokae mahātmanah- * pra-
vakshjāmi matam puñjam vjāsasja adbhutakarmanah- **

26. Ātshakhjuh- kavajah- kaetshit sampratjātshakshatae parae *
ākhjāsanti tathaiva anja itihāsam imam bhuvi **

27. Idaṅ tu trishu lokaeshu mahadsh dshñānam pratishṭhitam *
vistarais tsha samāsais tsha dhārjatae jad dvidshātibhih- **

28. Alaṅ kṛitaṅ śubhaih- śabdaih- samajair diviamānushaih- *
tshhandovṛittais tsha vividhair anvitam vidushām prijam **

29. Nishprabhae 'smin naralokae sarvatas tamasā āvṛittae * bri-
had aṅdam abhud aekam pradshānām vīdsham avjajam **

30. Jugasja ādau nimittam tan mahad divjam pratshakshatae *
jasmin saṅsrūjatae satjaṅ dshjotir brahma sanātānaṅ **

31. Adbhutaṅ tsha apj atshintjan tsha sarvatra samatāṅ gatam *
avjaktāṅ kāraṅaṅ sūkshmam jat tat sad asad ātmakam **

20. Quam *Vaisampājana* coram *Dshanamaedshaja* rege protulit, ut hic *Rishis* in sacrificio jussu *Dvaipājanae* cum gaudio (dixit),

21. Vaedis quatuor cognatam, *Vjāsaē* mirando opere conservatam indeque collectam audire cupimus, sanctam, qua peccata et timores delentur.

22. Sautis respondit: Primum *Purusham* (adoro), dominum, multitudinis sacrificio satiatum, a multitudine veneratione cultum, verum, solum immutabilem, *Brahmum*, visibilem et invisibilem una, sempiternum,

23. Et qui est id, quod non existens, atque etiam id, quod existens una est et non existens; universum existens, non existente superius; primorum et ultimorum creatorem; antiquum, summum, indeclinabilem;

24. *Vishnum* felicissimum, principem, culpa ac poenae expertem, purum veneratus, sensuum dominum, mobilium et immobilium doctorem, Harem.

25. Praedicabo sensum purum (historiae sanctum), quem habet *Vjāsaē*, maharishis, in omni mundo aestimati, magnanimi opus stupendum.

26. Consentientes narraverunt eundem poetae quidam, alii simul dissentientes contradicunt. Verum tamen celebrabunt alii *Itihāsam* hunc in terra.

27. Itaque hanc scientiam magnam, tribus mundis fundatam, quae a renatis cum diffusis tum congregatis servatur,

28. Ornātam verbis dilucidis ac splendidis, veritatibus divino-humanis demonstratis, selectisque vaedarum locis variis expositis instructam, sapientibus dilectam,

29. Proferam, ut luceat in hoc hominum mundo undique tenebris circumfuso.

Magnum ovum extitit, unicum procreatorum semen indeclinabile.

30. In jugi principio signum hoc (quod caussa finalis est,) magnum coeleste eloquitur, quo veritas una omnis auditur, lux, *Brahmum* aeternum,

31. Ac sane admirabile, imperceptum, ubique aequalitatem iniens, caussa non manifesta, substantia spiritalis viva, id, quod et existens et non existens et spiritale est.

32. Jasmāt pitāmaho dshadshnae prabhur aekah- pradshāpatih- *
brahmā asuragurusthānur manuh- kah- paramaeshthj atha **
33. Prātshtshaetasas tathā daksho dakshaputtrās' tsha sapta vai *
tatah- pradshānān patajah- prābhavanta aekavinśatih- **
34. Purushas' tsha apramaejātmā jaṇ sarva rishajo viduh- * viś-
vaedaevās tathā āditjā vasavo 'thā asvināv api **
35. Jakshāh- sādjhāh- piśātshās' tsha guhjakāh- pitaras tathā * ta-
tah- prasūtā vidvānsah- śishtā brahmarshisattamāh- **
36. Rādsharshajas' tsha vahavah- sarvaih- samuditā guṇaih- * āpo
djauh- pṛithivī vājur antarikshan diśas tathā **
37. Samvatsararttavo māsāh- pakshāhorātrajah- kramāt * jatsh tsha
anjad api tat sarvaṇ sambhūtaṇ lokasākshikam **
38. Jad idan dṛiśjatae kintshid bhūtaṇ sthāvaradshangamam * pu-
nah- saṅkshipjatae sarvaṇ dshagat prāptae jugakshajae **
39. Jatharttāv ṛitulingāni nānārūpāni parjājae * dṛiśjantae tāni
tānj aeva tathā bhāvā jugādishu **
40. Aevam aetad anādjantaṇ bhūtasāṅhārakārakam * anādinidha-
naṇ lokae tshakraṇ samparivarttatae **
41. Trajas triṅsatsahasrāni trajas triṅsatsh tshhatāni tsha * trajas
triṅsatsh tsha daevānān sṛiśtih- saṅkshaepalakshānā **
42. Divah- putroh bṛihadbhānuś' tshakshur ātmā vibhāvasuh- *
savitā marīṭshikah- kah- bhānur āśāvaho ravih- **
43. Puttrā vivasvatah- sarvae mahjas taeshān tathā varah- * daeva-
bhrāt tanajas tasja subhrād iti tatah- smṛitah- **
44. Subhrādshas tu trajah- puttrāh- pradshāvanto bahusrutāh- *
daśadshjotih śatadshjotih- sahasradshjotir aeva tsha **

32. Unde pater magnus genitus est, primo existens, gentium procreatarum dominus, *Brahma*, *Sthānus*, Asurarum praeceptor, *Manus*, spiritus, (sol) in supremo stans.

33. Ante intellectum hoc modo *Daksha* atque septem *Dakshae* filii. Inde procreatarum gentium (*Pradshā*) domini extiterunt viginti et unus (7 × 3).

34. *Purusha*que spiritu incomparabili plenus, quem omnes *Rishes* cognoscunt; similiter *Viśvaedae*vae atque *Āditjae*, tum *Vasi* et *Asvines* gemini,

35. *Jakshae*, *Sādhjae*, *Pisātshae*, *Guhjakae*, manesque. Inde prognati sapientes, reliqui *Brahmarishes* rerum vere existentium principes.

36. *Rādsharishes*que multi omnibus praediti qualitibus; aqua, coelum, terra, aer, id quo coelum dividitur a terra, atque mundi regiones;

37. Annus, anni tempora (6), menses, mensis lunaris dimidia, dies noctesque, unum ex ordine post alterum. Et quidquid aliud, sane hoc omne ortum mundi instar.

38. Unde hoc, cernitur quodcunque factum, mobile et immobile iterum componitur totum universum (movens), absoluto jugorum delapsu.

39. Sicut in anni tempore tempori succedente, signa varie indicata, nunc haec, illa nunc in successione cernuntur; eadem est ratio conditionum in jugis et aliis temporis partibus.

40. Ita sane haec, quae nec initium habet nec finem, quaque rerum creatarum comprehensio efficitur, et quae vi aeterni mortem adfert, rota in mundo una se circumvolvit.

41. Triginta tribus millibus, triginta tribus centenis et triginta tribus (36333) deorum creatio summatim distincta est.

42. Coeli filius, magnus sol, oculus, spiritus, lucis fons, savitri radios emittens, caput, potens lucis in mundi spatio vectus, *Ravi*.

43. Filii solis (olim) omnes terreni, inter eos vero princeps *Dae-vabhrādsh*, cujus filius porro *Subhrādsh* fuisse traditur.

44. A *Subhrādsho* autem tres filii sunt procreati, qui multum celebrantur, nempe *Daśadshjotis* *Śatadshjotis*, atque *Sahasradshjotis*.

45. Daśa puttrasahasrāṇi daśadshjotir mahātmanah- * tato daśa guṇās tsha anjāe śatadshjotaer iha ātmadshāh- **
46. Bhūjas tato daśa guṇāh- sahasradshjotishah- sutāh- * taebhjo jaṇ kuruvaṅśās tsha jadūnāṇ bharatasja tsha **
47. Jajātikshvākuvāṅśās tsha rādeharshīnāṇ tsha sarvasāh- * sambhūtā bahavo vaṅśā bhūtasargāh- suvistarāh- **
48. Bhūtasthānāni sarvāni raḥasjaṇ trividhaṇ tshajat * vaedājogah- savidshnāno dharmo 'rthah- kāma aeva tsha **
49. Dharmakāmārthajuktāni śāstrāni vividhāni tsha * lokajātrāvidhānaṇ tsha sarvaṇ tad dṛishtavān rishih- **
50. Itihāsāh- savaejakhjā vividhāh- srutajo 'pi tsha * iha sarvam anuktāntam uktaṇ granthasja lakshaṇam **
51. Vistīrja aetan mahadsh dshnānam rishih- saṅkshipja tsha abravīt * ishtaṇ hi vidushāṇ lokae samāsavjāsadharaṇam **
52. Manvādī bhārataṇ kaetshid āstīkādi tathā ārīrae * tathā uparitsharād adja jae viprāh- samjag dhijatae **
53. Vividhaṇ sanhitādshnānaṇ dīpajanti manīshīnāh- * vjākhjātun kuśalāh- kaeshid granthān dhārajitum parae **
54. Tapasā brahmatshārjaeṇa vjasja vaedaṇ sanātanam * itihāsam imaṇ tshakrae puṅjaṇ satjavatīsutah- **
55. Parāsarātmadsho vidvān brahmarshih- sanśītabratah- * tadā khjānavarishīthaṇ sa kṛtvā dvaipājanaḥ- prabruh- **
56. Katham adhjāpajāmi iha śīshjān aevam vjatshintajat * tasja tatshtshintitaṇ dshnātvā rīshaer dvaipājanasja tsha **
57. Tatra ādshagāma bhagavān brahmālokaguruh- svajam * prītarthaṇ tasja tsha aeva 'rshaer lokānān hitakāmajā **

45. Decem filiorum millia habuit Daśadshjotis magnanimus, porro decem generum stirpes diversas hic sibi genitas Satadshjotis.

46. Tum insuper decem stirpes habuit Sahasradshjotis natas. Ab his haec *Kuravarum* gens, et eae *Jadorum* et *Bhāratae*,

47. *Jajātis* etiam et *Ikshvaki* gens atque ea Rādsharishinum undique (diffusorum); (unde) orta multa genera, a quibus stirpes et rami producti, valde dispersi.

48. Genitorum mansiones omnes triplex mysterium conjungit, nempe: virtus scientiae unione et vi exercenda diversisque cognitionibus instructa, fructus (utilitas) atque etiam cupido.

49. Quae autem virtuti, cupidini et fructui propria (consentanea) sunt legum instituta varia, atque idcirco gentium migrantium studium et nisum omnem consideravit Rishis.

50. Itihāśae, qui *Sāvaeji* (sacrificales) nuncupantur, varii Vaedaeque etiam, istic omne, quatenus nondum editum, dictum libri argumentum.

51. Postquam disposuisset magnam hanc scientiam atque composuisset, dixit: „Desideratum sane a sapientibus id, quo in hominum genere congestum et digestum tenetur.“

52. *Mani* et aliorum *Bhāratum* aliqui, *Āstikae* etiam et reliquorum nacti sunt; itaque ergo ex recensione superiori, qui hodie *Brāhmaṇae* (sunt, acceperunt id) quod integrum verum servatur.

53. Diversam (hanc) sanhitarum scientiam expositionibus illustrant periti, interpretando pares quidam, alii componendo libros.

54. Quando *Brahmatshārinis* studio ardenti *Vaedam* aeternum disposuerat, *Itihāśam* hunc purum fecit *Satjavatis* filius,

55. A *Parāśara* genitus, sapiens *Brahmarishis*, virtutis exercitiis perfectus. Itaque quum historiarum principalem composuerit *Dvaipājana* magister,

56. Quomodo doceam nunc, discipulos ut instruxit (ipse), et quidem hujus *Dvaipājanae* *Rishis* sensu cognito?

57. Tunc advenit felix *Brahmici* mundi doctor sua sponte. Ob amorem atque etiam hujus *Rishis*, homines (mundos) conservandi cupiditatem,

58. Taṅ drishtvā vismito bhūtvā prāṇdshalih- prānatasthītaḥ *
āsanāṅ kalpajāmāsa sarvair muniguṇair vṛitah- **

59. Hiraṅjagarbham āsīnaṅ tasmīn tu paramāsanāe * parivṛitja
āsanābhjāsae vāsavae jah- sthito bhavat **

60. Anudshṅāto 'tha kṛishṇas brahmaṇā paramaeshṭhīnā nishasā-
da āsanābhjāsae prījamāṇab- śutshismitah- **

61. Uvātsha sa mahātaedshā brahmāṇam paramaeshṭhitaṅ * kṛi-
tam majā idam bhagavan kāvjaparamapūdshitam **

62. Brahman vaedarahasjaṅ tsha jatsh tsha anjat sthāpitam majā *
sāyugopanishadāṅ tsha aeva vaedānāṅ vistarakriyā **

63. Itihāsapurāṇām unmaeshaṅ nirmitaṅ tsha jat * bhūtam bhav-
jam bhavishjau tsha trividhaṅ kālasaṅdshṅitam **

64. Dsharāmṛitjubhajavjadhībhavābhavaviniśṭhajah- * vividhas-
ja tsha dharmasja bj āśramānāṅ tsha lakshanaṅ **

65. Tshāturvarṅjavīdhānan tsha purāṇārthaṅ tsha kṛitsnaśah- *
tapaso brahmatsharjasja pṛithivjās tshandrasūrjajoh- **

66. Grahanakshatratarāṇām pramāṇaṅ tsha jugaiḥ- saha * ṛitsho
jadshūnshi sāmāni vaedādhjātman tathā aeva tsha **

67. Njājasikshātshikitsās tsha dānam pāsūpataṅ tathā * haetunā
aeva samaṅ dshanma divjamānushaṅ saṅdshṅitanaṅ **

68. Tīrthānāṅ tsha aeva puṅjānāṅ daeśānāṅ tsha aeva kīrttanaṅ *
nadīnām parvatānāṅ tsha vanānāṅ sāgarasja tsha **

69. Purāṇaṅ tsha aeva divjānāṅ kalpānāṅ juddhakaśālam * vāk-
jadshātivīsāeshās tsha lokajātrākramaś tsha jah- **

70. Jatsh tshā 'pi sarvagam vastu tataḥ tsha aeva pratipāditam *
paraṅ na laekhakah- kastshid aetasja bhuvī vidjatae **

58. Eo viso admiratione et gaudio adfectus, compositis manibus et inclinatione facta steti. Sedem adsignavit in omnibus Munis virtutibus exercitatus.

59. Brahmam autem Sedentem in (hac) sede suprema (throno) quum circumdederit sedi proximus *Vāsava* (Indra), qui adstitit,

60. Jussus tum etiam *Kṛishna* (Dvaipājana) a Brahma supremo consedit prope sedem, dilectus, puro amoris igne adridens.

61. Dixit hic magna virtute pollens ad Brahmam supremum: Opus factum a me hoc, Felix! pictura superiori (poesi sublimiori) celebratum.

62. Scientiae quoque mysterium, o Brahma! et quidquid aliud institutum est a me, atque etiam Vaedarum opus late diffusum una cum eo Vaedangarum Upanishadumque,

63. Itihāsarum et Purānarum patefactio, ac quidquid manifestatum; quod fuit, esse debet, et erit, triplex temporis cognitio;

64. Senectutis, mortis, timoris, morbi, vitae, extinctionis definitio et destinatio certa, virtutis quoque variae ac religionis ordinum distinctio,

65. Quatuor etiam generis humani classium dispositio ordinata, et quae *Antiqui* causa universim omni modo facta sunt; *Tapasique*, *Brāhmatsharjæ*, *Prithivis*, *Tshandrae* et *Sūrjæ*,

66. Eclipsium constellationumque mensura praescripta, cum *Jugis*; *Ritshes*, *Jadshūsha*, et *Sāmā*^{na} atque non minus etiam spiritus incorporatus, Vaedis superior eorumque conservator,

67. *Njāja*, *Siksha*, atque medicina, liberalitas, *Pāsūpatum* etiam, quin, quae causae (originis rerum) aequalis est, nativitas divinohumana cognita.

68. Nec non locorum sanctorum purarumque regionum celebritas, fluminum, montiumque, sylvarum ac maris,

69. Et civitatum quoque, divinorum kalparum ac belli scientia, quae in sermonis generibus sunt, distinctiones, et qui hominum migrationis ac vitae progressus et ordo.

70. At verum substantia omnia penetrans, eadem superior, atque etiam *manifestata*, haec a quo describatur, in terra nullus existit.

Brahmā uvātsha *

71. Tapoviśiśhtād api vai viśiśhtān munisañtshajāt * manjao śraeshthataran tvām vai rahasja dshñānavaedanāt **

72. Dshanmaprabhṛiti satjān tae vaedmi gām brahmavādinīn * tvajā tsha kāvjam itj uktan tasmāt kāvjam bhavishjati **

73. Asja kāvjasja kavajo na samarthā viśaeshānae * viśaeshānae grihasthasja śaeshās traja iva āśramah- **

74. Kāvjasja laekhanārthāja gañaeśah- smarjatām munae *

Sautir uvātsha *

Aevam ābhāshjatam brahmā dshagāma svañ nivaesanan **

75. Tatah- sasmāra haerambam vjāsah- satjavatīsutah- * smṛita- mātro gañaeśāno bhaktatshintitapūrakah- **

76. Tatra ādshagāma vighnaeśo vaedavjāso jatah- sthitah- * pū- dshitaś tsha upavishṭaś tsha vjāsaena uktas tadānaja **

77. Laekako bhāratasja asja bhava tvañ gañanājaka * majā ae- va protshjamānasja manasā kalpitasja tsha **

78. Śrutvā aetat prāha vighnaeśo jadi mae laekhanī kshanān * likhato na avatishṭhaeta tadā sjān laekhako hj aham **

79. Vjāso 'pj uvātsha tañ daevam abuddhvā mā likha kvatshīt * om itj uktvā gañaeśo 'pi babbhūva kila laekhakah- **

80. Granthagranthīn tadā tshakrae munir gūdhān kutūhalāt * jas- min pratidshnajā prāha munir dvaipājanas tv idam **

81. Ashtau ślokaśahasrāñi ashtau ślokaśatāñi tsha * aham vaed- mi sūko vaetti sandshajo vaetti vā na vā **

82. Tat ślokakūṭam adja api granthitan sudriṭham munae * bhaet- tuñ na śakjatae 'rthasja gūdhatvāt praśritasja tsha **

Brahma respondit:

71. Equidem ob studii ardentis praestantiam, eamque ex frequenti cum Munibus conversatione ortam, sane ob mysteriorum scientiam tibi cognitam te Vjāsam excellentissimum novi.

72. A nativitate adhuc veridicam tibi esse novi linguam, Brahmum celebrantem; tibi nunc etiam picturae (poesi, scientiae) aptandam. Hinc ita dictum pictura (poema) erit.

73. Ejusmodi poesi describendae poetae impares, quemadmodum describendo *Grihasthae* ordinem tres reliqui ordines.

74. Poeseos scribendae causa (poesin scribenti) Ganaesa recordandus est, o Munis! Sauti dixit: Itaque ergo invocetur. Brahma ivit in propriam mansionem.

75. Tum adloquutus est *Haerambam* (Ganaesam) Vjāsa, Satjavatis filius. Invocatione digna attractus Ganaesa, qui cogitationibus cultorum suorum praeest,

76. Eo advenit, impedimentorum dominus. Quo Vaedavjāsa stetit. Veneratione autem cultus ac in exordio positus a Vjāsa invocatus sic: *Tadānaja*, (hoc instituas et ducas.)

77. Bhārati hujus scriptor (auctor) tu sis, Gaṇarum ductor! quod quidem a me imaginatur ac profertur.

78. Quo audito respondit obstaculorum dominus: Si calamus meus ne momento quidem ex scribentis manu excidat, tum ego sane scriptor sim.

79. Vjāsa vero dixit: (Sauti) nisi hujus Dei sensum adsequutus sis, nusquam scribas. Itaque, *Om* dicto, Gaṇaesa factus est revera scriptor.

80. Libri articulum tum fecit Munis occultatum ob cupiditatis acerrimae impetum, ubi tamen ex concessu (permisso) Munis Dvaipājana hoc prodidit.

81. Octo millia Ślokarum atque octingentos ślokas ego novi, Śuka novit, Saṅdshaja novit, an non?

82. Haec autem ślokarum summa, hodie quidem conjuncta, valde aucta, o Munis! dividi nequit, quia latet sensus et finis ejus occultus;

83. Sarvadshno 'pi gañaeśo jat kshañam āstae vitshārajan * tā-
vatsh tshakāra Vjāso 'pi ślokān anjān bahūn api **

84. Adshnānatimirāndhasja lokasja tu vitshaeshtatah- * dshnānan
dshanasālākābhir naetronmīlanakarakan **

85. Dharmārthakāmamokshārthaih- samāsavjāsakirttanaih- * tatha
bhāratasūrjaeña nriñām vinihitān tamah- **

86. Purānapūrñatshandraena sruṭidshjotsnāh- prakāśitāh- * nri-
jūdhi kauravanān tsha kṛitam aetat prakāśanam **

87. Itihāsapradīpaena mohāvaranāghātinā * lokagarbhagrihan
kṛitsnan jathāvat samprakāśitan **

88. Sangrahādhjāvīdsho vai paṇlomāstīkamūlavān * sambhava-
skandhavistārah- sabhāranjavitankavān **

89. Āranīpūrvarūpādjo viratodjogasāravān * bhīshmaparva mahā-
sākho droṇaparva paśāśavān **

90. Karnāparva sitaih- pushpaih- śaljaparva sugandhibhih- * strī-
parva aishīkaviśrāmah- śāntiparva mahāphalah- **

91. Aśvamaedho 'mritarasas tv āśramasthānasañśrajah- * mausa-
lah- śrūtisañkshaepah śishtadvidsha nishaevitah **

92. Sarvaeshan kavimukhjanām upadshīvjo bhavishjati * par-
dshanja iva bhūtānam akshajo bhāratadrumah- **

Sūta uvātsha *

93. Tasja vrikshjasja vākshjami śāśvat pushpaphalodajan * svā-
dumaedjarasopaetam atshhaedjam amarair api **

83. Quam autem omniscias Gañaeśa momento sedet investigans. Inde vero fecit etiam Vjāsa ślokas alios et quidem multos,

84. Ac scientiam (docuit), quae aperiret oculos mundi, ignorantiae tenebris obcoecati et studiis in diversa tendentis, mores et res gestas hominum narrando,

85. Virtutis, utilitatis, cupidinis et unionis momentis, quae conjunctionibus et disjunctionibus celebrantur, Hoc modo Bhārati sole hominum caligo tollitur (sublata),

86. Purāñae luna plena Vaedarum luces illustratae, atque in Kuravarum bello, quo genus humanum implicatum est, haec illustratio perfecta.

87. Itihāśae luce, quae ignorantiam mundo obductam destruit, domicilium, in quo mundi (generis humani) foetus habitat, totum penitus illuminatur,

88. (Itihāśa) qui in summae capite (elenchi libro) seminis instar continetur, per Paulomam in Āstika radices agit, per generationis stirpem ramos diffundit, palatio et sylvae solitudine moratur,

89. Qui prima specie sylvestris confirmatur articulis (*parvis*), qui *Vivāta* et *Udjoga* compellantur, in *Bhīshmae* articulo ramos extendit magnos, in *Droñae* articulo folia emittit,

90. In *Karñae* articulo albis perfectis ornatur floribus, qui in articulo *Śalyae* odores suaves spargunt; in *Strium* (mulierum) articulo arma componit (armis requiem dat),

91. In *Āsvamaedhae* articulo amritae (ambrosiae) gustum praebet, et in *Āśramasthana* unionis confugium; in *Mausala* vaedarum summam, in discipulorum et his genitorum articulis venerationem intimam.

92. Omnibus poetarum principibus vita erit et anima, instar *pardshanjae* (supra tempestates elati) inter ea, quae vivunt, Bhārati arbor aeterna (non destruenda).
Sauti dixit:

93. Arboris hujus florum fructuumque ortum perpetuum narra-
bo. Suavi puroque sapore est instructa, quam ne immortales quidem excindere poterunt.

94. Mātur nijogad dharmātmā gāṅgaejasja tsha dhīmatab- * kshae-
trae vitshitravīrjasja kṛishṇadvaipājanah- purā * trīn agnīn iva kaurav-
jān dshanajāmāsa vīrjavān **

95. Utpādja dhṛitarāshīraṇ tsha pāṇḍum viduram aeva tsha *
dshagāma tapasae dhīmān punar aeva āsramam prati **

96. Taeshu dshātaeshu vṛiddhaeshu gataeshu paramān gatim *
abravid bhārataṇ lokae mānushae 'smin mahān rīshih- **

97. Dshanamaedshajaena prishtah- (san) brāhmanais tsha sahas-
raśah- * śāsāsa śishjam āsinam vaiśampājanam antikae **

98. Sa sadasjaih- saha āsinah- śrāvajāmāsa bhāratam * karmān-
taraeshu jadshṇasja bodjamānah- punah- punah- **

99. Vistarāṇ kuruvaśāsja gāṇḍhārjā dhārmāsīlatān * kshattub-
pradshṇāṇ dhṛitin kuntjāh- samjag dvaipājano 'bravit **

100. Vāsudaevasja māhātmjam pāṇḍavānān tsha satjatāṇ * dur-
vṛittāṇ dhārttarāshītrānām uktavan bhagavān rīshih- **

101. Tshaturviṅśati sāhasrīṇ tshakrae bhāratasaṅhitam * upākhjā-
nair vinā tāvad bhāratam protshjatae budhaih- **

102. Tato 'dhjarddhasatam bhūjah- saṅkshaepan kṛitavān rīshih. *
anukramaṅikādhjajam vṛitāntānaṇ saparvaṅam **

103. Idaṇ dvaipājanah- pūrvam puttram adhajāpatish tshhukan *
tato 'njaebhjo 'nurūpaebhjah- śishjaebhjah- pradadau vibhuh- **

104. Shashīṇ śatasahasrāni tshakāra anjāṇ sa saṅhitān * trin-
śatshtshhatasahasraṇ tsha daevalokae pratishthitān **

105. Pitṛjāe pantshadaśa proktan gandharvaeshu tshaturdaśa *
aekaṇ śatasahasraṇ tu mānushaeshu pratishthitān **

106. Nārado 'śrāvajad daevan asito daevalah- pitṛin * gandhar-
vajaksharakshānsi śrāvajāmāsa vai śukah- **

94. Ex (*Satjavatis*) matris persuasione et *Gāṅgaejæ* (i. e. *Bhīshmae*) sapientis *Kṛishṇa Dvaipājana*, virtutis spiritu ductus, in *Vitshitravīrjæ* regno olim instar trium ignium kuravas generavit heros.

95. Quumque produxisset *Dhṛitarāshṭram Pāṇḍum* atque etiam *Viduram*, studio et animi ardore profectus est sapiens iterum in solitudinem.

96. His filiis senibus ad iter superius (moksham) profectis magnus *Rishi* enarravit *Bhāratum* in hoc hominum mundo

97. Interrogatus millies a *Dshanamaedshaja* et *Brāhmaṇis* adsignavit *Vaisampājanae* discipulo proxime sedem.

98. Ipse cum ad̄sidentibus considens enarravit *Bhāratum*, operis intervallis saepius sacrificii admonitus.

99. De *Kuri* familia ramis diffusa, de *Gāndhāris* justa animi temperatione, habitu et vita, de *Kshattri* mente praescia, de *Kuntis* perseverantia constanti plene perfecteque *Dvaipājana* dixit.

100. De magni in *Vāsudæva* animi natura, *Pāṇḍavarumque* ingenua veritatis indole; de malis *Dhṛitarāshtrae* filiorum moribus loquutus est *Rishi* felix,

101. *Bhāratī Saṅhitam* in viginti quatuor ślokarum millibus constantem fecit. Hactenus *Bhāratum*, praeter id, quod a sapientibus dictum, qui, quae intexta sunt, descripserunt.

102. Inde porro *Rishi* epitomen confecit quinquaginta śloki majorem, integrorum parborum (articulorum) summae caput.

103. Hoc *Dvaipājana* docuit primum filium *Śukam*; dein aliis discipulis addictis impertivit Magister.

104. Idem aliam *Saṅhitam* sexaginta centum ślokarum millibus fecit. Triginta centum millia in deorum mundo fundata (edita) sunt,

105. In manium mundo quindecim prolata, inter *Gandharbas* quatuordecim, centies mille autem inter homines editum.

106. *Nārada* praedicavit ea diis, *Daevaḷa* niger (*Daevabrahmā*) manibus, *Śuka* vero praedicavit *Gandharbis*, *Jakshis* et *Rakshasis*;

107. Asmins tu mānushae, lokae vaiśampājana uktavān * śishjo
vjasasja dharmātma sarvavaedavidān varah- aekam śatasahasraṇ tu ma-
jā uktam vai nibodhat **

108. Durjodhano manjumajo mahā-drumah- skandhah- kar-
nah- śakunis tasja śākhāh- * duhśāsanah- phalapushpae samṛiddhae
mūlam rādshā dhritarāshṭro manīshī **

109. Judhishṭhiro dharmamajo mahādrumah- skandho 'rdshuno
bhīmasaeno 'sja śākhāh- * mādrīsutau pushpaphalae samṛiddhae mū-
laṇ kṛishṇo brāhma tsha brāhmaṇās tsha. **

110. Pāṇḍur dshitvā bahūn daeśān buddhjā vikramaṇaena tsha *
araṇjāe mṛigajāśilo njavasaṇ munibhih- saha **

111. Mṛigavjavājanidhanāt kṛitshhṛām prāpa sa āpadam * dshan-
maprabhṛiti pārthānān tatra ātshāraavidhikramah- **

112. Mātror abhjuapattiś tsha dharmopanishadam prati * dhar-
masja vājoh- śakrasja daevajoś tsha tathā aśvinoh- **

113. Tāpasaih saha samvṛiddhāh- mātribhājām parirakshitāh *
maedjāraṇjaeshu puṇjaeshu mahatām āsramaeshu tsha **

114. Rishibhir jat tadā nītā dhārttarāshṭrān prati svajān * śīsa-
vaś tsha abhirūpāś tsha dshatīlā brahmatshāriṇah- **

115. Puttrās tsha bhrātarās tsha imae śishjās tsha suhṛidas tsha
vah- * pāṇḍavā aeta itj uktva munajo tarhi tās tatah- **

116. Tāps tair nivaeditān drishtvā pāṇḍavān kauravās tadā *
śishtās tsha varṇāh- paura jae tae, harshātsh tshukrusur bhṛīsaṇ **

117. Āhuh- kaetshin na tasja aetae tasja aeta iti tsha aparae *
jadā tshiram mṛitah- pāṇḍuh- kathān tasja iti tsha aparae **

107. In hoc autem hominum mundo dixit Vaisampājana, Vjāsae discipulus, virtutis spiritu plenus, inter omnes Vaedarum scientia instructos princeps, Verum centum millia a me dicta sane inspirata.

108. *Durjodhana* discordiarum auctor (est) arbor magna; stirps sive truncus *Karṇa*; *Śakuni* constituit ejusdem ramos, *Duh-śāsana* fructus et flores pullulantes, radicem rex *Dhṛitarāshtra* peritus.

109. *Judhishthira*, ab ipsa virtute et justitia formatus, arbor magna, truncus (ejusdem est) *Ardshuna*; *Bhīmasaena* autem ramos ejus efficit, *Mādris* filii gemini flores et fructus pullulantes, radicem *Krishna* Brahmaque et Brāhmaṇae.

110. *Pāṇḍus* superatis multis regionibus sapientia et fortitudine in sylva venationem exercens habitavit cum sapientibus.

111. Ipsi accidit, ut gazellas coeuntes caedendo poenam contraheret: inde a nativitate per omnem vitam *Pārtharum* (consequutus est) ordo ex (illa patris) vita a providentia divina dispositus,

112. Atque gratia duabus matribus facta, ex virtutis mysterio, a *Dharma*, *Vājo*, *Śakra* atque etiam ab *Asvinis* diis geminis.

113. Inter ferventes ardore animi et studio simul educati incrementa coeperunt, a matribus duabus conservati foticque in purificatis sylvis et sacris virorum magnorum ordinibus.

114. Quare, quum a Rishibus sponte conducti ad *Dhārttarāshtras* et infantes, et pulchri cincinnati *Brahmatshārinēs*;

115. Tunc, „filii, fratresque hi et discipuli dilectique vobis amici, „Pāṇḍi filii isti“ dixerunt Munes.

116. Quos ab his indicatos *Pāṇḍavas* quum ita intuerentur *Kauravae*, ac reliquae civium classes gaudio clamorem ederent;

117. Ajunt aliqui: „Nonne hujus isti, illi hujus, itaque alii? „Quum dudum mortuus *Pāṇḍus*, quomodo hujus, itaque alii?“

118. Svāgatan sarvathā dishtjā pāṅdoh- paśjāma santatim *
utshjatā svāgatam iti vātsho srūjata sarvaśah **

119. Tasminn uparatae śabdae diśah- sarvā ninādajan * antar-
hitānām bhūtānāṅ nih-svanas tumulo 'bhavat **

120. Pushpavṛishṭih subhā gandhāh- śaṅkhadundubhinih-svanāh-
asan pravaeśae pārthānān tad adbhutam iva abhavat **

121. Tat prītja tsha aeṅva sarvaeshām paurānān harshasambha-
vah- * śabda āsīn mahāns tatra divasprik kīrttivaddhvanah- *

122. Tae 'dhītja nīkilān vaedāns tshhāstrāni vivīdhāni tsha *
njavasan pāṅdavās tatra pūḍshitā akutobhajāh- **

123. Judhishṭhīrasja śautshaena prītāh- prakṛitajo 'bhavan * dhṛit-
jā tsha bhīmasaenasja vikramaena 'rdshunasja. tsha **

124. Gurusūsrushajā kuntjā jamajor vinajaena tsha * tutosha lo-
kah- sakalas taeshāṅ śaurjaguṅaena tsha **

125. Samavājāe tator rādshnāṅ kanjām bhartṛisvajamvarām *
praptavān ardshunah- krishnāṅ kṛitvā karma sudushkaram **

126. Tatah- prabhṛiti lokae 'smin pūḍshjah- sarvadhanushmatām *
āditja iva duh-praekshjah- samaraeshv api tsha abhavat **

127. Sa sarvan pārthivān dshitvā sarvāns tsha mahato gaṅān *
ādshahāra ardshuno rādshno rādshasūjam mahākratuṅ **

128. Annavān dakshīnāvāns tsha sarvaih- samudito guṅaiih- *
judhishṭhīraeṅa samprāpto rādshasūjo mahākratuh- **

129. Sunajād vāsudaevasja bhīmārdshunabalaena tsha * ghātajit-
vā dsharāsandhaṅ tshaidjan tsha balagarbitan **

118. „Bene evenit omnimodo (salvete). Evoe! *Pāndi* videmus „sobolem! Dicatur: optime accidit (macti estote!)“ Haec verba audita sunt undique.

119. Quo clamore ovantium laeto omnes resonarunt regiones. Ab iis, qui intra urbem morabantur, tumultus trans eam strepens (auditus) ciebatur.

120. Flores sparsi, odores suaves diffusi, concharum ac tympanorum sonitus factus introeuntibus *Pārthis*, ita, ut stupendum esset.

121. Itaque quum laetarentur, etiam omnium sane civium jubulum ex gaudio ortum increvit, nunc aethera feriens gloriantium clamor.

122. Ipsi *Pāndavae*, quum universorum vaedarum diversorumque sāstrorum studia absolvissent, hic commorabantur honorati, metus omnis expertes.

123. *Judhishthirae* animo puro delectati fuerunt proceres, *Bhīmasaenae* constantia ac robore et *Ardshunae* fortitudine atque virtute bellica;

124. *Kuntis* obedientia virtutis praeceptori praestita, geminorum obtemperazione et animi humilitate; atque virtutis eorum heroicae qualitātibus diversis gavisus est omnis populus.

125. Quare in conventu regum *Krishnam* virginem, dum maritum sponte sua eligeret, accepit *Ardshuna*, patrato opere factu difficillimo.

126. Exinde semper a populo honoratus inter omnes sagittarios; quin et in bellis solis instar fuit, cui similis haud videndus.

127. Devictis principibus omnibus et universis gentibus magnis *Ardshuna* compulit reges ad *Rādshasūjam*, sacrificium magnum.

128. Abundans victu et alimentis praemiisque et muneribus, excellens omnium qualitatum praestantia a *Judhishthira* perfectus est *Rādshasūja* sacrificium magnum,

129. Postquam ad *Vāsudaevae* ductum optimum *Bhīmae* et *Ardshunae* virtute caedi curaverat *Dsharasandham* et *Tshaidjam* fortitudinis gloria superbientem.

130. Durjodhanah- samāgatshhann arhañāni tatas tatah- * mañi-
kāntshanaratnāni gohastjaśvadhanāni tsha **

131. Vitshitrāni tsha vāsānsi prāvārāvarañāni tsha * kanbalādshi-
naratnāni rānkavāstarāñāni tsha **

132. Samṛiddhāṇ tṇ tathā dṛishtvā pāñdāvānāṇ tadā śrijam *
īrshjā samutthah- sumahāns tasja manjur adshājat **

133. Vimānapratimāṇ tatra majaena sukritāṇ sabhāṇ * pāñdāvā-
nām upahṛitāṇ sa dṛishtvā parjatapjat **

134. Tatra avahasitaś tsha āsīt praskanndann iva sambhramāt *
pratjaksham vāsudaevasja bhīmaena anabhidshātavat **

135. Sa bhogān vividhān bhūndshan ratnāni vividhāni, tsha *
kathito dhṛitarāshtrāsja vivarño harinah- kṛīśah- **

136. Anvadshānāt tato djuṭaṇ dhṛitarāshtrah- sutaprijah- *
tatsh tshhṛutvā vāsudaevasja kopah- sambhavan mahān **

137. Na atiprītamanās tsha āsīd vivādaṇś tsha anvamodata * dju-
tādīn anajān ghorān vividhāṇś tsha apj upaikshata **

138. Nirasja viduram bhīshmaṇ droṇaṇ śāradvataṇ kṛipaṇ * vi-
grahae tumulae tasmin dahan kshattram parasparam **

130. *Durjodhana* accessit visurus collectos hinc inde pro cultu adparatus, gemmas, aurum, quae inde facta, in quovis genere pretiosa, boum elephantum ac equorum copias.

131. Pannos miris picturis variegatos, amicula et tunicas, pelles villosas et stragula pretiosa atque tapetes ex *ranki* lana textos.

132. Coacervatam hanc hoc modo ubi viderat Pāṇḍavarum abundantiam, invidiam concepit, (et) maxima ejus malignitas apparuit.

133. Ad formam currus coelestis a Maja ibidem magnifice constructum palatium, a Pāṇḍavis inhabitatum quum vidisset, totus exarsit.

134. Atque hic eidem irrisum fuit, cum rapido prosiliret gradu, terrore quasi festinans coram *Vāsudaevae* oculis instar genere ignobili nati.

135. Idem voluptatibus rebusque pretiosis variis licet frueretur, descriptus tamen *Dhṛitarāshtrae*, discolor (colore vultus mutato) pallidus et macilentus.

136. Concessit hanc ob causam ludum *Dhṛitarāshtra* amore in filium ductus. Quo audito in *Vāsudaeva* ira excitata est magna.

137. Neque magnopere delectatus fuit. Ille enim et contentionibus favit et ludis aliisque ejusmodi rebus male gestis, quin vitiis (filiorum) variis indulsit horrendis.

138. Dejectis, *Vidura*, *Bhīshma*, *Droṇa*, *Sāradvata* et *Kṛipa* in bellum hoc atque tumultum, alter alterius regnum accendit.

ŚĀṆKARĀE ĀTSHĀRJĀE

PRAEFATIO

ad

JADSHURVAEDAE BRIHADĀRĀNJAKUM

cum versione

et

ANANDAE

animadversionibus.

ŚĀṆKARAE
PRAEFATIO.

Śrīgaṇaeśāja namaḥ- ** Om namo brahmādibhjo brahmavidjāsam-
pradājakarttribhjo vaṅsarishibhjo namo gurubhjo namaḥ- ** Ushā vā aś-
vasja itj aevam ādjā vādshasanaejibrāhmaṇā upanishat taṣjā ijam alpagan-
thāvṛittir ārabhjatae * Saṅsāravjāvivṛitsubhjāh- saṅsārahaetuniṅvṛittisā-
dhanabrahmātmavidjā pratipattajae * Sā ijam brahmavidjā upanishatsh
tshhabdavātshjā * Tatparāṇān sahaetoh- saṅsārasja atjantāvasādanād
upanipurvasja sadaes tadarthakatvāt * Tādarthjād grantho 'pj upani-
shad utshjatae * Sā ijan shad' adhjjā arāṅjāe 'nūtshjamānatvād āraṅ-
jakam brihatvāt parimāṇato brihad āraṅjakam * Tasja asja karmakāṅ-
daena sambandho 'bhidhijatae *

Versio.

Śrī Gaṇaeśae reverentia! Om! reverentia *Brahmo* ac numinibus,
quae *Brahmum* continet! Traditionum, in quibus scientia brahmica
docetur, verarum auctoribus, sapientum stirpe natis reverentia! reve-
rentia spiritus magistris! *Ushā vā aśvasja* etc. Sic prima *Vādsha-*
sanaejis brahmica *upanishad*, cujus haec in parvo libro interpretatio
exorditur. Jis, qui desiderant universi liberationem, ut universi in
caussa componendi vim efficacem (synthesis perfectionem) in spiritus
brahmici (universalis) scientia intelligant. Hanc eandem Brahmi scien-
tiam *Upanishadem* nuncupari oportet. Nam qui eam praeferunt rebus
omnibus, universum cum caussa conjunctum (naturale, vivum) ratione
aeterna solvunt (in aeternum imergunt); atque praepositionibus *upa* (ad
vel *apud*) et *ni* (*in*) haec vocis compositae significatio efficitur. Quam-
obrem etiam liber *upanishad* dicitur. Haec, quia in nemore, sex lec-
tionibus repetita est, *āraṅjakum* audit, et ob magnitudinem compre-
hensionis (ejus, quod comprehendit) *Brihad āraṅjakum*. Inde cum
sua actionis parte (latere) *Sambandha* (conjunctus, conjunctio, Ge-
samtband) nominatur (*Aupanishada*).

Sarvo 'pj ajam vaedah- pratjaksbhānumānābhjām anavagataeshā-
 nishtāprāptiparihāropājaprakāśanaparab- * Sarvapurushāñāñ nisargata
 aeva tatprāptiparihārajor ishtātvāt drishtavishajae tsha ishtānishtāprāp-
 tiparihāropājadshhāñāsja pratjaksbhānumānābhjām aeva siddhatvān na
 āgamānvaeshāñā * Na tsha usati dshanmāntarasambandhjātmāstitva-
 vidshāñae dshanmāntaraeshāñānishtāprāptiparihāraetshhā sjāt * svabhā-
 vavādishv adarsānāt * Tasmādsh dshanmāntarasambandhjātmāstitvae
 dshanmāntaraeshāñānishtāprāptiparihāropājavīśaeshae tsha śāstram pra-
 varittatae * Jā ijam proktavitshikitsā manushjāe 'sti itj aekaena ajam
 asti iti tsha aeka itj upakramja asti itj aeva upalabdhavja itj aevam
 ādinirñajadarsānād.

Universa quidem haec scientia primitiva (hic vaeda) quam maxi-
 me adjumentum dilucidat, quo in opposita voluntate voluntatis effec-
 tio (absolutio) est et comprehensio, quod nec sensibus subjicitur, nec
 ratiocinatione exploratur. In omnibus enim hominibus jam per
 naturam inest hujus cum effectiois tum comprehensionis voluntas,
 atque in mundi physici manifestatione percepta, cognitio adjumenti,
 quo in voluntate voluntatis contrariae adeptio fit et comprehensio,
 sensibili etiam perficitur et ratiocinando, non autem scrutando *Āga-
 mam* (revelationem). At ubi deficit de *sambandhici* spiritus existen-
 tia extra nativitatem (vitam hanc) cognitio, extra eandem in opposita
 voluntate voluntatis perficiendae et complectendae esse cupido nequit.
 Nam in sermonibus eorum, qui de natura propria disceptant, non
 manifestatur. Quare si per auxilium, quo extra nativitatem in con-
 traria voluntate voluntatis effectio est et complexus, distincta sit ea,
 quae extra nativitatem est, spiritus sambandhici existentia, demum
śāstrum (lex) prodit. Quae haec est ante dicta in homine dialectica.
 Ita per unum hic est; itaque unus; ita est libere incipiendo; ita etiam
 concipiendus. Ita certe ex evidentiae primae demonstratione.

Jatha tsha marañam prāpja itj upakramja jonim anjae prapadjantae śarīratvāja daehinah- Sthānum anjae 'nusanjanti jathā karma jathā śrutam iti tsha * Svajaṇ dshjotir itj upakramja tam vidjākarmaṇi samanvarabhaetae * Puñjo vai puñjaena karmaṇā bhavati * Dshṇapajishjāmi itj upakramja vidshṇānamaja iti tsha vjatribhāṅgātmāstivam * Tatpratjakhavishajam aeva iti tshaen na vādivipratipattidarsanāt na hi daehāntarasambandhina ātmanah- pratjakhāeṇa astitvavidshṇānae laukājatikā bauddhās tsha nah- pratikūlas sjur na astj ātmā iti vadanto * Na hi ghatādaupratjakhavishajae kaśtshid vipratipadjatae na asti ghata iti * Stānvādau purushādidarsanān na iti tshaen na nirūpitae 'bhāvān na hi pratjakhāeṇa nirūpitae stānvādau vipratipattir bhavati * Vaināsīkās tv aham iti pratjajae dshajāmānae 'pi daehāntaravjatribhāṅgasja nāstivam aeva pratidshānatae *

Et quemadmodum morte obita sic libere incipiendo in locum nativitatis progrediuntur alii, ut corpori spirituali incorporentur; alii *Sthānum* (immutum) sequuntur; utque opus, sic auditum (traditum). Ita quum eam, quae a se ipsa est, lucem, sic libere ingressus est, ipsi una consentaneae exordiuntur et scientia et actio. Nam sanctus sancto fit opere. Docebo scientiam, quomodo libere exordiando per conscientiam formatus, itaque spiritus naturam externam transcendens sit existentia. At haec etiam sensibus manifesta. Nequaquam. Non enim disceptantes ex eo, quod sentiunt, idea gaudent. Nam si per sensum cognosceretur existentia spiritus, qui extra corpus est *Sambandhicus*; Laukajatikae et Bauddhae, spiritum existere, negando, nobis minime repugnarent. Nemo enim est, qui in *ghata* (materia prima) et attributis ejus ut si per sensus distingueretur, intelligentiam habeat. *Ghata* non existit (sic). An vero in *Sthāno* et attributis ejus conspicitur *purusha* (persona) cum qualitatibus ejusdem? Nequaquam. In eo enim, qui forma effectus est externa, non existit. Nam in *Sthāno* et attributis ejus, qui per sensibile formatus est, non est intelligentia. *Vaināsīkae* autem, eo quod nascatur *Ego* reflexio (modus subjectivus, abstractus), etiam eum, qui extra corpus diremptionem transcendit, similiter non existere confirmant.

Tasmāt pratjakshavishajavālakshāñjat pratjakshān nāstitvāprasid-
dhas tathā anumānād api srutj ātmāstitvāe līngasja darsitatvālīngasja
tsha pratjakshavishajatvān na iti dshaen na * Dshanmāntara samban-
dhasja agrahañāt * Āgamaena tv ātmāstitvāe 'vagatae vaedapradarsītae
laukikalīngavīśaeshaiś tsha tadanusārīno mīmāṅsakās tārkkikās tsha abam
pratjajan līngāni tsha vaidikāñj aeva svam atiprabhāvāni iti kalpajan-
to vadanti' pratjaksho 'numaejas tsha ātmā iti sarvathā apj astj ātmā
daehāntarae sambandhī itj aevam pratipattur daehāntaragataeshānīsh-
tāprāptiparihāropājavīśaeshārthīnas tadvīśaeshavidshāñāñja karmakāñdan
samārabdhañ na tv ātmana ishtānīshīāprāptiparihāraetshhā *

Quum hoc, quod sensibus distinctum est, accidens sit et vanum,
ex sensibilitate nulla existentiae est agnitio. Eandem vim etiam habet
ratiocinatio ad demonstrandam eam, quam srutis docet, spiritus exis-
tentiam. Quod quidem signi demonstratione signique, instar ejus quod
sub sensum cadit, manifestantis distinctione effici putant. Hoc vero
negamus. Nam Sambandhi, qui extra nativitatem est, comprehensio
(idea) hic deficit. *Mīmāṅsakarum* vero et *Tārkkikarum* (Logicorum)
alia est ratio. Hi enim, postquam imprimis spiritus existentiam reve-
latam per intelligentiam altiorem investigarunt, atque ex primitiva de-
monstrarunt scientia (vaeda), demum essentiam ejusdem et vim etiam
per signorum mundanorum distinctionem sunt prosequuti. Hi quum
Ego conscientiam et signa animo forment solum vaedica, quae relatio-
nem subjectivam per productionem et existentiam transcendunt (ac
comprehendunt), hac mente confirmant: „sensibilis et intelligibilis est
„ spiritus.“ Omni quippe modo, qui extra corpus hoc est, samban-
dhicus existit spiritus. Itaque ab idea pendet, qui adjumentum hoc
distinguere desiderat, quo in eo, quod extra corpus voluntati opponi-
tur, hujus effectio concipiatur et comprehensio. Ut haec distinctio
intelligatur, ab aequali et toto incipit operis pars.—Non autem a spi-
ritu est desiderium adipiscendi et comprehendendi cupitum in eo, quod
cupito opponitur.

Kāraṇam ātma viśhajam adśhānam kartṛibhokṛisvarūpābhimāna-
lakṣhaṇaṁ tadviparītabrahmātmasyarūpavidśhānāe na apanītam na tu
karmaṇā apanaetavyam *. Jāvaddhi tatra apanījatae tāvad ajam karma-
phalarāgadvaeshādīsvābhāvīkadoshaprajuktah- śāstravihitapratishiddhā-
tikramaena api pravarttamāno mānovākkājair dṛiśhṭādrīśhṭānīśhṭasādha-
nāni adharmaśhāśhānāni karmāñj upatśhinoti bahuljaena svābhāvīka-
doshabalījastvat tatah- śihāvarāntā 'dhogatih-*. kadātśhitśh tśhhāstrari-
tasāṅskārabalījastvam *. Tato manaādībhīr iśhṭasādhanam bahuljaena
upatśhinoti dharmākhjam *. Tad dvividhaṁ dśhnāna pūrvakaṁ kaevalaṁ
tśha *

Causa (instrumentum, fundamentum), unde spiritus sensibus ma-
nifestatur, inscientia (irrationabile) est, quae designatur per cupidinem
et arrogantiam, qua agens et fruens in propriam fertur naturae for-
mam. Hoc, (quod spiritum sensibus subjicit) per naturae propriae
(arrogantis) cognitionem, quae brahmi spiritui opponitur, deductum
est et aversum, non autem opere deducendum. Quantum enim per
hoc deducitur, tantum, qui amoris proprii et adfectuum, operis fruc-
tuum, repugnantiam continet, in naturae arrogantis propriae vitium
ac culpam immersus prodit. Quae lege jussa sunt et prohibita, dum
transgrediendo in externa procedit, mente, voce et corpore in se col-
ligit opera, quae in viso et invisio ad id, quod cupito opponitur, per-
ficiendum instrumenta, in *adharma* (injusto, vitio) concepta nuncu-
pantur. Quum per copiam majorem (nimietatem) praevaleat naturae
propriae arrogantis vitium abundans, inde fit in internum, quod in
immobili aeterno est, infernum descensus. Aliquando autem veritatis,
quae in Śāstro (lege divina) profertur, puritas et absolutio praevalent.
Hinc mente, voce et corpore per copiam majorem praevalentem cupiti
perficiendi instrumentum, quod *dharma* (justum, virtus, religio) nomi-
natur, in se congerit. Hic dharma duplex, scientiam sequutus (cui
ipsa antecedit) et indivisus (qui est absolutus, unus et totus).

Tatra kaivalyam pitṛilokādiprāptiphalam vidhānāpūrvakam daevādi-
brahmalokāntapṛāptiphalaṃ *. Tathā tsha śāstram ātmajādshīśraejān daeva-
jādshina itjādi smṛitis tsha dvididham karma vaidikam itj adjāsāmjae tsha
dharmādharmaṃ manushyatvapṛāptir itj aevam brahmādijā sthāvarāntā
tsha svābhāvikā avidjā ādidoshavato dharmādharmaśādhanaakṛitā sansā-
ragatir nāmarūpakarmāsṛajā *. Tad aeva idam vjākṛitam sādhyasādha-
narūpaṃ dshagat prāg utpattaer avjākṛitam āsīt *. Sa aevā bīdshān-
kurādivad avidjākṛitah- sansāra ātmani kriyākārakaphalādhjāropalaksha-
ṇo 'nādir anānto 'nartha itj aetasmād viraktasja avidjānivṛittajae tadvi-
parītabrahmavidja pratipattjarthopanishadā ārabhjatae *.

Quare hic indivisus e paterno (manium) mundo etc. fructum fert
adeptionis. Scientiam vero sequutus eo, quod in daevorum mundo
initium, in brahmi autem habeat finem, adeptionis fructum profert.
Itaque śāstrum docet: Qui spiritui sacrificat, eum praecedit, qui sacri-
ficat daevis, etc.; et smṛitis: Duplex est opus vaedicum. In primi-
tiva (absoluta) autem dharmae et adharmae conciliatione et aequalita-
te est humanitatis absolutio. Hoc modo, quae in brahmo est primi-
tiva, in aeterno immobili composita (ultima, interna), inscientia (irra-
tionabilitas) naturae propriae, unde qui prima in culpa est, pro dhar-
ma et adharma perficiendi instrumentum format, eadem constituit uni-
versi (aeterni) cursum, in quo vocis figurae et operis refugium sustine-
tur et mansio. Qua ratione hic mundus, cui ad id, quod absolvi oportet,
consummandum apta est instrumenti forma, explicitus, non expli-
citus fuit ante rerum originem. Idem hoc universum in speciem se-
minis, sanguinis et reliquorum animantis attributorum, creatum per insci-
entiam (irrationabile), insignitum in spiritu fructibus, qui operum effec-
tione orti sunt, congrue superstructis (eximiis), absque initio est, abs-
que fine nec sensibus subjectum. Itaque igitur ut in eo, qui solutus est
ab arrogantia, inscientiae fiat compositio; in upanishade, quae intelligen-
tiae absolutae vim habet et significationem, ea, cui inscientia opposita
est, brahmi scientia exorditur.

Asja tv aśvamaedhakarma sambandhividshñānasja prajodshanaṃ jaeshām aśvamaedhaena adhikāras taeshām asmād aeva aśvamaedhavidshñānāt tat phalaprāptir vidyajā vā karmaṇā vā *. Taddhā aetal lokadshid aeva itj aevam ādisrutibhjah- *. Karmavishajatvam aeva vidshñānasja iti dshaen na *. Jo 'svamaedhaena jadshatae ja utshtshainam aevam vaeda iti vikalpaśrutaeh- *. vidjāprakaraṇae tsha āmnānāt *. karmāntarāe tsha sampādanadarśanāt *. Vidshñānāt phalaprāptir asti itj avagamjatae sarvaeshām api karmaṇām paraṃ karma aśvamaedhae samashīvjashīprāptiphalatvāt tasja tsha iha brahmaavidjāprārambhae āmnānaṃ sarvakarmaṇāṃ sansāravishajatvapradarśanārthaṃ tathā tsha darśajishjati phalam aśanājām mṛitjubhāvam *. Na nitjānāṃ sansāravishajaphalatvam iti tshaen na sarvakarma phalopasaṅhāras śrutaeh- *

Inde vero sambandhicae de aśvamaedhae opere cognitionis positio et usus. Quibus per aśvamaedham est ipse summus auctor et actor, illis hac de caussa etiam ex aśvamaedhae cognitione cum per scientiam tum per actionem efficitur ejus, quem profert, fructus adeptio. Tot modis est etiam mundi hujus victor, ut non minus in primitivis śrutibus docetur. Operis manifestationem ad cognitionem solum pertinere negamus. Quisquis in aśvamaedha sacrificat, altitudinem hac ratione certo cognoscit. Ita constat cum ex institutionis śrute, tum ex studio et recordatione in scientiae determinatione ac exercitio, tum ex intuitu divitiarum ad operis essentiam accumulatarum. A cognitione adeptionem fructus esse concipitur. Omnium itaque operum opus praestantissimum est aśvamaedha. Eo enim et in rerum accumulatione ac magnificentia et in earum compositione consumptioneque foecunditas est adeptionis (absolutio obtinetur). Ac hujus foecunditatis hic in scientiae brahmicae exordio propterea fit recordatio, ut, quae mundi manifestatio operibus sit universis, antea demonstretur. Hoc igitur modo demonstrabit fructum, cibi desiderium esse mortis naturam. At rebus aeternis non convenit foecunditas, qua universum manifestatur? Imo vero opus universum (creatio tota) est fructuum complexio, secundum śrutem.

Sarvaṃ hi paṭnī sambandhaṃ karma dśhājā mae sjad aetāvān vai kāma iti nisargata aeva sarvakarmaṇān kāmjatvaṃ darśajitvā puttrakarmāparavidjānāṃ tśha ajaṃ lokah- pitriloko daevāloka iti phalaṃ darśajitvā trjannātmakatāṃ tśha antae upasaṃharati trājam vā idaṃ nāma rūpam karma iti sarvakarmaṇam phalam vjākṛitaṃ saṃsāra aeva iti * Idam aeva trājam prāg utpattaeh- tarhḃ avjākṛitam āsīt *. Tad aeva punah- sarvaprāṇīkarmavaśād vjākrijatae bīdśhād iva vṛikśhaḥ-*. So 'jam vjākṛitāvjākṛitarūpah- saṃsāro 'vidjāvīśhajah- kriyākārahaphalāt-matajā ātmasvarūpatvaena adhjaropito 'vidjajā aeva mūrttāmūrttatadvāsanātmako 'to vilakśhaṇe 'nāmarūpakarmātmako advajo nitjasuddhabuddhamuktasvabhāvo 'pi kriyākārahaphalabhaedādiviparjajaena avabhāsatāe *.

Totum enim conjux, opus sambandhicum genitrix mihi sit, eatenus vero cupido. Ex naturae solum indole operibus universis conditionem desiderii inesse, quum demonstraverit; filiique, operis ac diversae scientiae quomodo hic mundus, pitrium mundus isque daevarum; quum fructum demonstraverit; trium etiam ciborum naturam spiritualem in fine complectitur. Triplex sane istud, nomen, figura et opus. Itaque omnium operum fructus explicitus est universum. Hoc quoque triplex est ante rerum ortum. Tunc non explicitum fuit. Idem autem denuo ex ejus, quo omnia animantur, operis voluntate et potentia evolvitur, ut a semine arbor. Ipsum hoc universum, quod formam explicitam habet et non explicitam; quod per inscientiam manifestatur (sensibus subjicitur); cui per spiritualem essentiam fructuum, qui operum effectione producti sunt, a propria spiritus natura formatio altior (concretio) superstructa est; quod animatum est per inscientiam etiam in rerum corporearum et incorporearum mansionibus, ideo accidens et vanum; quod nomine, figura et opere non animatum, quod non anceps, (dupliciter expers), cui essentia naturalis propria aeterna est, purificata, scita ac liberata, — hoc quidem per oppositionem diversorum fructuum etc., qui operibus producti sunt, (primam) deorsum lucet.

ANANDAE

ANIMADVERSIONES

Om śrīgaṇaeśaja namaḥ- * Om śrīgurubhṛṇo namaḥ- *

1. Jad avidjāvasād viśvaṇ dṛiśjatae raśanā hi tat * Jadvidjajā tsha taddhānis tam vandaē purushottamam **
2. Namas trajjantasandohasarasīruhabhānavae * guravae parapakshau jad dhvāntadhvaṇsapatījasae **
3. Bhagavat pādapādābdshap dvandvaṇ dvandvanibarhaṇaṇ * suraesvarādisad bhangair avalambitam ābhadshae **
4. Brihadāraṇjakae bhāshjae śiśjopakṛitisiddhajae * Suraesva-roktim āśritja krijatae njājanirṇajah- **

Versio.

Om! Śrī Gaṇaeśae reverentia! Virtutis ac religionis magistris reverentia!

1. Ut ex inscientiae voluntate universum adpareat, eo quidem lingua (verbum est). Per cujus vero scientiam ejusdem relictio (est), hanc praedico ut personam supremam.
2. Reverentia Soli, qui ut nelumbium speciosum e mari, ex vae-darum essentia perfecte educta, ascendit; virtutis magistro, quippe qui tenebras pellendo (componendo) duo latera (duas alas, duale summum) lucidissime enuntiat.
3. Sanctam copulam, lucis basi in aquis effectam, qua oppositio composita, Surarum domini primum existens, undis fundatum adoro.
4. Ut in *Brihadāraṇjaki* commentario discipuli officium absol-vatur, iis, quae a *Suraesvara* (Surarum domino) dicta sunt, fidendo evidētia (confirmatio) ex *Njāja* efficitur.

Kānvopanishadvivaraṅavjādshaena āśaeshām aeva upanishadam śo-
dhajitum kāmo bhagavān bhāshjakāro vighnopasāmadisamarthaśishtā-
tshārapramāṅakam parāparagurunamaskārarūpam maṅgalam atsharati *
— § Namo brahmādibhja iti * Vaedo hiraṅjagarbho vā brahma
tannamaskaraeṅa sarvā dāevata namaskṛitā bhavanti tadarthatvāt tadāt-
makatvatsh tsha * Aesha hj aeva sarvae daevā iti śrutaeh * Adipa-
daena paramaeshthiprabhṛitajo gātjantae jadj api taeshām ukto brah-
māntarbhāvas tathā api taeshv anādaranirāsārtham pṛithag grahaṅaṅ *
Tshaturthā namo jogae namah- śabdā trividhah- prahvībhāvavishajah-
nanu brahmavidjām vaktu kamaena kim itj aetae namas krijantae sā
aeva hi yaktavjā itj ata āha — § Brahmavidjā iti * aeshā tatsam-
pradājakakarttṛitvae vanśabrāhmaṅam pramāṅajati *

§
Ad
pag.
151.
lin.
1.
ib.

Bhāshji auctor beatus (*Śaṅkara*), qui quidem integram upanisha-
dem a corruptione, qua per *Kaṅvae* editionem adfecta erat, liberare
desideravit, opus fecit boni nuntium (tractavit consensum omnium),
quod cum more insigni ad difficultates etc. amovendas apto exempla-
re est, tum diversis doctoribus reverentiam exhibet. § *Brahmum* est
scientia vel corpus substantiale (foetus aureus). Ipsum quum vene-
ratur, omnes venerantur dii. Ab eodem enim et substantiam habent
et spiritum. «Ipse quippe solus omnes dii.» Hoc vaedae docent. Ver-
bo *ādi* omnes *Paramaeshthem* (in supremo stantem) consequentes in-
telliguntur. Quum enim eorum substantia in *Brahmo* enuntiata sit,
eo certe, haec, dum accipitur separatim, sine respectu evelli probatur.
Quadruplex est reverentia, quae *namah* dicitur, in *Jogae* (*Njājae*)
systemate. Vocabulum *namah* est triplex illius, quod in exclamatio-
nem convertitur, manifestatio. An non Brahmi scientiam enuntiandi
desiderio? Quid! quod sic illi venerantur. Hanc enim potissimum
enuntiari oportet. Unde ait: § Brahmi scientia etc. Ipsa quippe effi-
cit, ut in opere ex veris traditionibus composito, qui ex stirpe brah-
maṅica est, auctoritate ejusdem nitatur.

- ib. § Vanśarīshibhja iti * Jadj api tatra pautimāshjādajo brahmān-
 l. 2. tāh- sampradājakarttārah- srujantae tathā api gururīshjakramaena brah-
 mañah- prāthamjam iti tad āditvam iti bhāvah- sampratj aparagurūn na-
 mas karoti * — § Namō gurubhja iti * Jadj api brahmavidjāsam-
 pradājakarttrantarbhāvād aetae prag aeva namas kṛitās tathā api śishjā-
 nān guruvishajādarātiraekakārjārtham pṛithaggurunamaskarañan * Jas-
 ja daevae parābhaktir itj ādiśrutaer iti * Jad uddiśja maṅgalam ātshari-
 tañ tat paridshñātum pratīkam ādattae **
- ib. § Ushā vā iti * Tshikīrshitājāh- vṛittaer bharttriprapañtshabhāsh-
 jaena āgatārthatyam uktam tad dhi dvajā āha itjādi mādhjandinaśrutim
 adhikṛitja pravṛittam ijam punar ushā vā aśvasja itjādi kāñvaśrutim
 āśritja iti jatha uddaesjañ nirddiśjati * —

§ Licet *Pautimāshja* et ex ordine reliqui, qui in Brahmo stant, auctores verae traditionis hic audiant; tamen, quin Gurorum et Rishium servetur ordo, a Brahmo eminentia; inde *āditvam*, principatus. Hic est sensus. Nunc aliis doctoribus reverentiam exhibet. § Si quidem ob conditionem, quae auctoribus, qui Brahmi scientiam vere tradunt, propria est et essentialis, isti prius veneratione coluntur; discipulorum reverentia, quam magistro separatim exhibent, ob finem praestatur, qui magisterii, quod exercuit, venerationem excedit; cujus in Daeva alius est cultus, ut prima Srutis docet. Quo exhibito (absoluto) ut opus faustum, ab ipso tractatum inde penitus cognoscatur, ejusdem partem sumit.

§ *Ushāvā* etc. In commentario, quo a *Bharttre* interpretationis desideratae expositio ampla et fusa facta est, jam revelati sensus ratio profertur. Enim vero haec duplex, ait, interpretatio. *Mādhjandinae* recensionem Vaedicam retractando, quod proditum est, haec iterum (repetita, nova interpretatio): *Ushāvā aśvasja* etc. Itaque *Kāñvae* Srute (*Kāñvica Vadshasanaejis Sākhā*) innixus, quomodo relinquere oporteat, praecipit.

§ *Tasjā iti* * *Bharttriprapañtshabhāshjād visaeshāntaram aha* * Al- 1. 3.
pagrantha iti * — *Asjā granthato 'lpatvae 'pi na arthatas tathātvam iti* *ib.*
granthagrahaṇam * — § *Āvṛittisābdo bhāshjavishajah- sūtrānukāri-* 1. 4.
bhir vākjāis sūtrārthasja svapadānān upavarṇasja bhāshjalakshaṇasja atra
bhāvād iti * *Nanu karmakāṇḍo adhikāriṇo vilakshaṇo 'dhikārī na dshhā-*
nakāṇḍae sambhavati arthitvādaeh- sādharānatvād vairāgjādaes' tsha dur-
vatshanatvān na tsha niradhikāraṇ śāstram ārambham arhati itj ata
āha * — § *saṁsāra iti* * *karmakāṇḍae hi svargādikāmah- saṁsārapa-* *ib.*
ravaṣo narapaśur adhikārī iha tu saṁsārād vjāvṛittim itshhato viraktāh-
na tsha vairāgjaṇ durvatshaṇ suddhabuddhaer vivaekino brahmalokān-
tae saṁsārae tatsambhavād *

§ Ut notam praebeat aliam, externam, qua distinguatur a *Bharttris* expositione fusa et copiosa, parvum dicit librum; § etsi in parva ejusdem externa forma ratio, qua libri argumentum et sensus indicetur, sit nulla. § *Avṛitti* vox commentarium denotat. Per hunc enim ea designatio hic intelligitur, in qua sermonibus, qui auctoris sententias imitando exprimunt, cum harum vis pateat et sensus, tum qui verbis aptis et convenientibus descriptus ad hunc proxime accedat. Nonne actionis latus abstractum in eo, qui ad supremum auctorem et ad actorem (dominum) tendit, accidens est et vanum? Neque fieri potest, ut in scientiae tantum parte idem actor summus obtineatur. Communis enim est eadem cupidinis primae et eorum, quae inde consequuntur, ratio; amoris autem sui et animi perturbationum (si postuletur) solutio, sermo gravis est et severus. Neque vero consentaneum est, ut principium lege fiat, quae a supremo auctore abstracta discedat. § Quare *San-sāra*, ait, etc. In actionis enim latere svargae et rationum ejusdem amor, qui a mundi alterius objecti cupiditate et potestate pendet (huic subditus), humano-animalis est, idemque auctor ibidem et actor. Qui vero hic ex mundo liberationem desiderant, sui amore etc. soluti evaserunt. Nec amoris sui liberatio et vacuitas sermo durus. Ea quippe investigatori, qui scientiam dialectice scrutando sibi puram reddidit, in hoc oritur universo, quod in Brahmi mundo est interno.

Uktaṃ hi so 'dhjāmānaṃ tu tats̄ tshittam īśvarārpitakarmabhih-
vairāgjam brahmalokādaṃ vjanaktj āśu sunirmalam iti * Ato jathā uk-
tavisīshṭādhikāribhjo vrittaer ārambhah- sambhavati itj arthah- tathā
ib. api vishajaprajodshanasādhanānām abhāvae tatra āha * — § Saṃsāra-
haetv iti * Pramāṭritāpramukhah- kartritvādir anarthah- saṃsāras tas-
ja haetur ātmā vidjā tannivṛittaeh- sādhanāṃ brahmātmavidjā tasjāh-
pratipattir apratibaddhājāh- prāptis tadartham vrittir ārabhjatā iti jo-
dshata aetad uktam bhavati * Sanidānānarthanivṛittisāstrasja prajodsha-
nam brahmātmajaikavidjā tadupājas tadaikjam vishajah- sambandho
dshnānaphalajor upājopaejatvam sāstratadvishajājor vishajavishajatvam

Dictum est enim: Hic vero demonstrat animum, qui arrogantiam
superavit, unde in Brahmi mundo ac statibus ejusdem sensum, qui, per
opera, quae a domino (isvara) consequutus est (quae dominus matu-
rando adjuvit), amoris sui perturbatione solutus, mox quam purissimus
evadit et immaculatus. Quare quemadmodum ab his, qui, ut eosdem de-
scribendo diximus, ad auctorem et actorem summum tendunt, inter-
pretationis initium exorditur; ita etiam, licet instrumenta ad mani-
festationis finem perficiendum adhuc desint, expositio conformis de-
scriptionem incipit. § Unde Saṃsārahaetu, ait, etc. Universum
per virtutem, qua ipsum est matrix, primam primigenium, archetypum,
per creandi potentiam primitivum (principiale), infinitum, ac insensile.
Hujus causa est spiritus. Scientia, quae conceptus ac compositionis
ejusdem instrumentum, est spiritus brahmici (universalis) scientia. Hu-
jus intelligentia est adeptio indifferentiae. Quare sic exorditur, Ita
hoc ab eo, qui haec conjungit, dictum est. Sāstri finis, qui univer-
sum istud insensile cum causa componere praecipit, scientia est de
Brahmi unitate spirituali; hujus scientiae conciliatio ejusdem unitas,
manifestatio autem Sambandha. In duobus, scientia et fructu (operis
essentialis) ea, quam adjumentum habet, auxiliandi ratio est; in utra-
que evidentia per legem demonstrata manifestationis demonstratio.

Tadārabhjam śāstram iti prajodshanādishu pravṛittjaṅgatajā uktaeshv
 api sarvavjāpārāṇām prajodshanārthatvāt tasya prādhānyam uktaṃ hi *
 Sarvasya aeva hi śāstrasja karmaṇo vā api kasjatshīt jāvāt prajodshanap
 na uktaṃ tāvat tat kaena gṛihjata iti tathā tsha sāstrārambhopajikam
 prajodshanam aeva nāmavjūtpādanadvārā vjūtpādajati * — § Sā ijām 1. 5.
 iti * Adhjatmasāstrae prasiddha sanihitā tsha atra brahmātmaikjavid-
 jā tannishthanan sarvakarmasannjāsinan sanidanasja sānsarasja atjanta-
 nāsakatvāt bhavati * — § Upanishatsh tshhabdavātshjā * Upanisha- ib.
 dam bho brūhi itj ādjā tsha śrūtis tasmād upanishatshhabdavātshja-
 tvaprasiddhaer vidjājas tato jathoktaphala siddhir itj arthah- * Kathaṃ
 tasyās tatshtshhabdavātshjatvae 'pj aetāvān artha upalabhjatae * Tatra
 āha * — § Upanipurvasja * Asja arthah- shadlṛi visaraṇagatjajasā- 1. 7.
 danaeshv iti smarjatae *

Hinc exordienda lex. Quum in finibus (usibus, nexibus), qui per
 productionum membraturam descripti sunt, omnes contentiones substan-
 tiam finis et sensum habeant, sequitur finis praedestinatio, Dictum est
 enim: Sic sane omnis legis operisve cujuscunque finis (usus, effectio) si
 non sit pronuntiatus, a quo comprehendi poterit? Itaque finis, qui Sāstri
 initio in auxilio ponitur, etiam demonstratur per nominis derivandi signi-
 ficationem. § *Saejam* etc. In śāstro, quod ad corpus spirituale spectat,
 perfecte agnita est ibique conservata de spiritus brahmici unitate scientia,
 quae his, qui ejusdem studiosi (in ea firmati) opera omnia in ipsa com-
 ponunt, ea ratione efficitur, qua mundum cum caussa conjunctum mo-
 do aeterno solverint. § *Upanishad* etc. Eandem Upanishadem sane
 dixeris. Atque hinc śrūtis (Vaeda) principalis ad scientiam pertinet,
 quae insignis ex ratione agnoscitur, qua upanishadem oportet nuncu-
 pari. Unde nominati fructus perfectio. Hic est sensus. Quomodo
 vero ea, quum hoc nomine sit nuncupanda, in ejusdem etiam sensu
 intelligatur? Respondit: § *Upanipurvasja* etc. Hoc est: *shad*, nexum
 cum litera $\sqrt{\text{ś}}$ (qua in radicem catalogis indicatur certa conjugationis
 regula) usurpatur, ubi denotandum est sidere, mergi, solvi, diffluere,
 destruere, movere, cedere, etc.

Sadaer dhātor upanipurvasja kvib antasja sahaetusansāranivartta-
 kabrahmavidjārthatvād upanishatsh tshhabdavātshhā sā bhavati ukta-
 phalavati * Upa śabdo hi sāmīpjam ātaś tsha asati sañkotshakae prati
 viparjajasjati * Ni śabdaś tsha nīstshajārthas tasmād aekatmjam nīstshi-
 tam * Tadvidjā sahaetum sañsāram sādajati itj upanishad utshjatae *
 Uktam hi * Avasādanārthasja tsha avasādād iti * Brahmavidjā aeva
 tshaed upanishad ishjatae kathaṇ tarhi granthae vridhās tatsh tshhab-
 dam prajudshjantae na khalv aekasja śabdasja anaekārthatvam njājjam
 ib. itj āśaṅkja āha * — § Tadarthjād iti * granthasja brahmavidjādsha-
 nakatvād upatshārāt tatra upanishattvam itj arthah- * Jathā uktavid-
 jādshanakatvae granthasja kim iti tadā adhaetriṇā sarvaeshan vidjā
 na bhāvati itj āśaṅkja *

Quum haec copulationis pars per grammatices regulam, quae *Kvip*
 audit, in forma immutata nominis vim admittat, eique hic praepositiones
upa apud, ad, et *ni* in, addantur, hoc autem modo eadem accipiat
 sensum scientiae brahmicae, per quam mundus cum caussa componi-
 tur; Upanishadis nomine nuncupanda est haec eadem, quae, ut dic-
 tum, operis fructum profert. Nam *upa* vox propinquitatem expri-
 mit, atque hinc, quum, quod non existit, se concludat (contrahendo
 impediatur, vel deficiente obstaculo), adversus idem penetrando (luce et
 amore) complectendo (cognoscendo) existet possidens et conservans.
Ni autem vox denotat *nīstshājam* decretum firmum, certum, quo Unius
 natura spiritualis decreta est et confirmata. Hujus scientia mundum,
 quo caussa continetur, imergit (componit), itaque Upanishad nuncu-
 patur. Dīctum est enim: A substantiae autem immergendae immer-
 sione. Si vero Brahmi scientia solum Upanishad desideratur, qua men-
 te periti de libro etiam hanc vocem usurpant? Haud facile enim uno
 verbo consentanea est multarum significationum ratio. § *Tādarthjāt*
 etc. ait. Ex eo, quod liber ad scientiam brahmicam per exercitium
 spirituale generandam aptus sit, upanishadis vim (rationem) habet.
 Hic sensus. Si vero haec libri utilitas admittatur, ad quid ergo om-
 nium doctorum scientia?

Sravanādīparānām aeva ārañjānuvatshanād iti nijamādhītāksharae-
 bhjas tadsh dshanma iti bṛihadārañjākanāmanirvatshanapūrvakam āha *
 — § Sā ijam iti * Bṛihadārañjākanūvatshanādinijamādhītavaedāntā- 1. 8.
 nām api kaeshāntshid vidjānupalambhāt kuto jathā uktāksharaebhjas
 tadutpattir itj * Ata āha * — § Bṛihattvād iti * Upanishadantarae- 1. 9.
 bhjo granthaparimāñātiraekād asja bṛihattvam prasiddham artho 'pi
 tasja tad asti brahmaṇo * Khañdaikarasasja atra pradipādjatvāt tadsh
 dshñānaetūnāṇ tsha antarangabahirangānām bhujasām iha pratipāda-
 nād bṛihattvād ārañjakatvātsh tsha vṛihadārañjakam * Na tsha aetad
 asuddhabuddhaer adhītam api vidjām ādadhāti * Kashājae karmabhih-
 paktae tato dsñānam iti smṛitaer itj arthah- *

Quia quibus auditio ejus et studium fuerunt potiora, eum in syl-
 va nuncupando tradiderunt (repetierunt); inde literas injuncto modo
 legentibus haec generatio efficitur. *Bṛihadārañjaki* nomen indicat tra-
 ditionem libro priorem. § *Saejam* etc. Nisi ex repitita bṛihadāra-
 ñjaki traditione etc. hi quoque, qui Vaedāntae ex praescripto studue-
 runt, quicumque sint, scientiam animo conceperint; unde ex dictis li-
 teris haec eadem oriatur? § *Bṛihattvāt* etc. ait. Quum liber com-
 plexu superetur ab Upanishadis argumentis, illius magnitudo agnoscitur.
 Quae quidem ejus significatio est a Brahmo (cujus etiam radix *bṛih*
 magnum fieri, loqui, lucere). Quoniam hic unius aequalis individui
 amor potens et sanctus proponendus, hujus vero altioris scientiae fun-
 damenta, quae intra corpus sunt et extra, sensu et potestate auctiori
 hic traduntur; ideo ex magnitudine et communicatione in sylvis fac-
 ta dicitur *Bṛihadārañjakam* (opus magnum sylvestre). Neque vero
 huic, qui mali animi (mentis impurae) est, quamvis ipsi det operam,
 scientiam impertitur. Infusione (educatione) operibus maturata, in-
 de scientia altior (nascitur); secundum smṛitem (ethicam) hic intel-
 lectus.

- Dshñānakāndaśja viśiṣṭadhikārjādīvaiśiṣṭjāe 'pi karmakāndaena
 nijatāpūrvāparabhāvānupapattīlabhjasambandho vaktavjāh- sa tsha parī-
 kshakavipratipattaeh- aśakjo viśāeshato dshñātum itj āsaṅkja āha * —
1. 9. § Tasja iti * Pratiḍshñātam sambandham prakatājītum asiddhapramā-
 nabhāvānām vaedāntānāṅ sambandhābhīdhānāvasānābhāvāt tat prāmāṅ-
 jam pratipādja paśtshāt taeshāṅ karmakāndaena sambandhaviśāeshava-
 tshanam utshitam iti manvānas tat prāmāṅjaṅ sādhaḥjati * — § Sar-
 vopi iti * Pratiḥkshānumānābhjām itj āgamātiriktapramāṅopalaksha-
 nārtham * Aesho 'rithah adhājāvidhijupāttah- sarvo 'pi kāndaadvajātma-
 ko vaedo mānāntārānadhigataṅ jad īshṭopājādi tadsh- dshñāpanāparas *

Etsi determinato hoc, qui ad supremum auctorem tendit actorem-
 que, et opera sua in eo ponit, scientiae altioris latus distincte descrip-
 tum sit; operis tamen latere Sambandha nuncupandus est atque tra-
 dendus, quippe quem ex essentia (conditione), quae ab injuncta prima
 discedit, absque agnitione obtineri oportet. Atqui ex acri circumspi-
 cientis judicio hic definite nosci nequit. § *Tasja* etc. ait. Quum
 scientiae interna scrutantibus (Vaedantis) idea deesset ad nuncupandum
 Sambandham, quippe qui auctoritatis (evidentiae) essentiam, qua eun-
 dem agnitum (promissum) demonstrare possent, nondum perfectam ha-
 berent (agnoscerent); post eos tamen, cum proposita erat haec evi-
 dentia integra, verbum, quo Sambandha definitur, pronuntiatum est.
 Itaque contemplans (consciens, in idea) hanc evidentiam prodit perfec-
 tam. § *Sarvopi* etc. Conspectu, ait, et ratiocinatione; quo, quam
 auctoritas Āgamae transcendens vim (sublimiorem) habeat, significatur.
 Hic sensus per studium decretis providentiae nutritus. Universa qui-
 dem haec scientia primitiva (hic vaeda) duorum (cognitionis et actio-
 nis) laterum spiritu plena, quod aestimationis (mensurae externae) mo-
 dis finitis inaccessum, voluntatis nempe universalis auxilium, quaeque
 ad hoc spectant, docendo praestat.

Tathā tsha adshhātadshhāpakatvāvīsaeshāt tuljam prāmāñjan kām-
 dajor iti * Atha vā vaedanam vaedo 'nubhavah- sa tsha śabdaē mā-
 nājogjo rūpādihīnatvād aetad apramaejam iti hi śrutaeh- * Sa tsha
 ishānīshāprāptiparihāropājas tasja aeva tat tadatmanā avasthānāt satsh
 tsha tjatsh tsha abhavād itj adi śrutaeh- * Sa tsha prakāśanah-
 sarvaprakāśakatvāt tam aeva bhāntam anubhāti sarvam iti śru-
 taeh- sa paro vidjāyās tatkārjātītatvād viradshah- para ākāśād itjādi
 śrutaer aevaṅ rūpo vaedapadavaedanījās tshidaekarasah- pratjag dhātur
 aeva sarvo 'pi karjakaranātmakah- prapāntshah- * Ātmā aeva idaṅ
 sarvam iti śrutaes * Tathā tsha jathā uktam vastuprakāśajanto vaedān-
 tā vidhivākjavat pramāñam iti *

Itaque, quum nullum sit discrimen in ratione incognitum docen-
 di, aequalis est duorum laterum evidentia. Sic scientia est vere scien-
 tia primitiva conscia. Per hominis autem mensuram haec in verbo
 conjungi (cogitari) nequit, quippe quae figura et figurae finitionibus
 careat. Hoc non praemetiendum (mensurandum); ita quidem Śrutis
 (Vaedae) habet. Eadem vero (scientia prima conscia) adjumentum est,
 quo voluntatis (universalis), in voluntate contraria, effectio est et com-
 plexus. Quum ergo hoc (haec eadem) inde non nisi per spiritum con-
 sistat, et existens et derelinquens (componens) factum est, ita Śru-
 tis. Eademque dilucidat omnia dilucidando. Post hanc splendentem
 resplendet universum; sic Śrutis. Haec eadem superat scientiam vul-
 garem, quum eam fine caussali transcendat; libera ab amore sui et ani-
 mi perturbationibus supereminet luce purissima etc., secundum śrutem.
 Integre formosa, ante quodvis scientiae punctum scienda, per intellectum
 unitatis amore potens; ipsa, per quam solum radix reflectitur; universa-
 lis, quae finis et fundamenti caussalis spiritu plena, revelans et expli-
 cans. Spiritus est hoc universum, secundum Śrutem. Itaque, ut
 dictum, qui scientiae primitivae interna penetrarunt (Vaedāntae), ex
 essentia (substantia) providentiae decretorum instar auctoritatem di-
 lucidant.

Atha vā pratyakshādinā anavagato jo 'sāv ishtaprāptijādjuhājo brahmātmā tasja prakāśanaparāh- sarvo 'pj ajam vaedas tasja aeva adshnātātāt * Tatra karmakāndaṅ karmānussthānaprajuktābuddhiśuddhidvārā brahmādhigatāvārād upakārakam * Vividishanti jadshnaena iti śrūtaer dshnānakāndaṅ sākshād aeva tatra upajuktam paramapurushasja aupanishadatvaśravaṅāt sarvae vaedā jat padam āmananti * Iti tsha śrūtaes tad juktam karmakāndaṅ vadsh dshnānakāndaṅ sja api prāmāṅjam iti * Adhikārisaulabhjapratipādanadvārā dshnānakāndaṅ prāmāṅjam aeva
 1. 2. sphutajati * § Sarvapurushāṅām iti * Ajam arthah- sukham mae sjād duh-kam mā abhūd iti svabhāvatah- śāstram vinā sarvaeshām purushāṅām anavatshinnasukhādīmātrābhilāshopalambhāt tanmātrasja tsha amokshatvāt *

Enim vero idem, quod sensibus etc. inexploratum, voluntatis liberae obtinendae adjumentum, Brahmi spiritus est. Hunc universa quidem haec scientia (hic vaeda) maxime dilucidat. Ipse enim solus non cognoscitur. Unde operis (divini) latus, per puritatem mentis ad opus sequendum applicatae, ex eo obtento adjuvat (cooperatur), quod ad Brahmum accedit, (Brahmi contiguum ulterius est). Scire cupiunt per sacrificium, ita Śrutis. Scientiae divinae latus etiam hic nunc hac ratione adjunctum, quoniam homo supremus Aupanishada dicatur, quod nomen omnes Vaedae ex traditione antiqua usurpant. Itaque secundum Vaedas ut operis latus, sic haec, quam scientiae latus habet, auctoritas unitate copulatur. Eodem modo, quo ejus, qui ad summum auctorem tendit et actorem, adeptio eximia proponitur, et ea, quae est in scientiae latere, auctoritas aperitur. § *Sarpapurushāṅām* etc. Hic sensus: Voluptas mihi sit, dolor ne fiat, ita (quisque desiderat) ex propriae naturae essentia. Quoniam absque sāstro omnes homines voluptatis incircumcisae materiam (momentum) obtinendi cupidinem animo concipiunt, neque ab hoc momento liberi sunt.

Tatkāmino dshhānakāndādādhikāriṇah sulabhatvāt tasmin pramāṇ svārthavishajām ādadhāt kathaṇ tad apramāṇam iti *. Nanu vaedasja kārjaparatajā prāmāṇjat kārmaṇāḍavat kāndāntarasja api kārjaparatajā prāmāṇjam aeshtavjam iti na itj āha *. — § Dhrištavishajae 'ti *. 1. 3. Krijākārakaphalae 'ti karttavjatvānām anjatamasmin kārjae samihitaprāptjadjupājabhūtae vjūtpattikālae pratjakshādisiddhae tathā vidhikārjadhijo 'njathā labdhatvāt tatra na āgamo 'nusandhaejah- *. Na hi lokavaedajos tad bhidjatae alaukikae tasminn avjūtpattiprasaṅgān na tsha avjūtpannāni padāni bodhakānj atiprasaṅgān na tsha brahmaṇj api tuljāvjūtpattjanupapattis tasmin brahmatvaena ātmatvaena tsha prasiddhaes tat sāmānjopapattau vidshhānādipadānām vjūtpattaeh- sukaratvāt *

Qui vero, libertatis hujus cupidus, ad supremum in scientiae latere auctorem tendit, eandem facile assequitur; ideo in hoc propriae substantiae archetypum continet. Quomodo huic non sit auctoritas (evidentia)? Nonne quum scientia primitiva, finem omnibus praeferendo, auctoritatem habeat; ut in actionis primae parte, ita etiam in ea, qua pars exceditur, si finis anteponatur, auctoritas est postulanda? Minime vero, ait: § *Dhrištavishajae* etc. In fructu, quem agens agendo (in mundo) profert. Si officiorum (obligationum) finis quicumque alius captatae adeptionis etc. adjumentum fieret, quod originis tempore perfecte absolutum agnosceretur, (ut temporale) oculis etc. percipiendo; de praedestinationis (legis primitivae) fine obtineretur intelligentia diverso modo; ubi āgamam (doctrinam traditam) nec investigari oporteret nec respici. Enim vero hoc non dividitur duobus, mundo et (vaeda) scientia prima. Nam quum haec sit extramundana (supermundialis, non mundana), eam non ortam esse efficitur. Nec res (signa, verba), quae non sunt ortae, intelliguntur vim earum et consecutionem primam migrando. Neque etiam idea deest, cur in brahmo non sit ortum aequale. Nam in eodem cum per Brahmi tum per spiritus essentiam perfecta est agnitio. In hujus vero aequalitatis cognitione transcendente ex actionis integritate orta sunt scientiae et operis signa.

Tāni tsha alaukikam akhāṅdam pratjag brahma nirluṅthitasāmān-
 javiśaesham lakshanaja bodhajanti * Tasmād brahma aeva vaedapra-
 māṅakam na kārjam iti bhāvab- * Kiṅ tsha tishṭhatu vaedāntaprāmāṅ-
 jan karmakāṅdaē 'pi vjatribhāṅgāṅgāu siddhaē 'rthae prāmāṅjam
 avāśjakaṅ * Tad abhāvae tatprāmāṅgājogān na hī abhavishjaed daeha-
 sambandhātmasadbhāvānadhigamaē pārālaukikapravrittivisrambhas *
 Tasmāt karmakāṅdapramāṅjam itshhatā asiddhaē 'rthae 'bhavishjaed *
 Daehasambandhinī ātmani svargāhau tsha prāmāṅjasja abhījupaejatvāt
 kārjāe vaedapramāṅgānījamād vaedāntānām api svārthae mānatvaṅ sidh-
 jati iti āha na tsha iti * Nanu daehāntarasambandhātmadshnānam vinā
 vidhivaśād adriśhtārthakriyāsu pravrittih- sīdā iti na iti āha * —

Haec extramundanum docent, absolutum, (operis fructu aeterno,
 ethice) manifestatum indicando in aequalitate, quam ex Brahmae coe-
 pit per oppositionem. Quare auctoritatem scientiae primae nonnisi
 Brahmae efficit, non autem finis. Hic sensus. Imo vero etsi in ope-
 ris latere consistat vaedantae auctoritas, tamen in prima est spiritus
 transscendentis existentia. Si perfecte cognita sit substantia (sensus
 absolutus), auctoritas est necessaria. Deficiente quippe illa haec fun-
 damento caret. Neque enim alterius mundi productionibus fides fo-
 ret, nisi mente attingeretur hic existentiae et lucis status, qui sam-
 bandhici corpore spiritus est. Unde lateris, quod actionem continet,
 auctoritas, substantia si imperfecta esset, nonnisi per desiderantem fo-
 ret. In spiritu enim, qui corpore sambandhicus, svargae victor (adver-
 sarius) est, ejus auctoritas attingenda promittitur. Nam fini deest ex
 scientiae primae auctoritate injunctio (obligatio interna). Atqui eorum,
 qui scientiae primae interna penetrarunt, etiam in proprio sensu (pro-
 pria substantia) perficitur aestimatio (opinio, investigatio)? Minime.
 Nonne productio esse potest absque spiritus scientia, qui extra corpus
 sambandhicus est, ad providentiae decretum (ad legis primae volun-
 tatem) in actionibus ex invisibili substantia perfectis? Non potest, ait.

§ Svabhāva iti * Jadā ātmadaehāntarasambandhī śāstrān mānatarātsh tsha na pramitas tadā bhoktur anavagamān na praekshāpūrvakārī jāgādj anutishthael lokājatasja vjatribhātmastitvam adshanato dshanmāntaraeshānishtādi itj āhā anīshhajā vaidikakrijāsv aprayrittaer darsānād * Ato na atiriktātmadshānam vinā sāmparājikae pravṛittir itj arthah- * Nanu vidhajah sādhanavisāesham bōdhajanto na atiriktātmastitvādau mānam vākjabhaedaprasangād itj ata āha * — § Tas- 1. 6.
mād iti * Atiriktātmadhijam vinā pārālukikapravṛittjanupapattjā karmakāndapramāñjājogād itj jāvat * Vidhīmāṇṇ sruṭjarthābhjām ubhajārthatvam aviruddham itj arthah * Na kaevalam vidhibhir aeva arthād ākshiptam atiriktātmastitvam kiṇ tu śrūṭjā api svamukhaena uktam itj āha * 1. 7.

Quando, qui per spiritum extra corpus sambandhicus est, ex lege et aestimatione non est proditus (revelatus), tum, quoniam animo non concipitur fruens (aeterno felix), non consequetur sacrificium etc. (non manifestabitur) ab eo factum, qui prior ex providentia est actor. Nam Lokājata, qui spiritus transcendentis existentiam ignorat (negat), in voluntate voluntati, quae extra nativitatem est, contraria versatur. Itaque ait, quia per desiderium oppositum (voluntatis defectum) in actionibus vaedicis productionem (exitum) non conspicit. Quo fit, ut absque spiritus transcendentis (extramundani) scientia in congressu cum adversario locum non habeat progressio (productio). Hic sensus. Nonne leges primitivae (providentiae decreta) perfectionis subsidium distinguere docent? Imo in principio existentiae spiritus transcendentis nulla est aestimatio (opinio), quia consequetur sermonis diversitas et repugnancia. Unde ait: § Tasmāt etc. Eo quippe, quod spiritu transcendente non intellecto, non concipiatur alterius mundi progressio, nec unita videtur, quae in operis latere est, auctoritas. Sic. Per duplicem sruṭis essentiam et sensum aperta est duplex legum primitivarum vis et significatio. Hic sensus. Neque ex significatione per leges primitivas solum adjecta est absoluta (positiva) spiritus transcendentis existentia. Quin etiam per sruṭem in propria refertur forma.

- l. 9. § Jā ijam iti * Nirñajadarśanād atiriktātṁmāstitvam iti sambandhab- * Tatra aeva prakṛitopajogitvaena upakramopasanḥārāntarac
 §. p. darsajati * — § Jatha iti * Purvavad aeva sambandhadjotanārtham
 153. tsha kārah- * Upakramopasanḥāraikarūpjat kathaval' līnām atiriktāt-
 l. 1. māstitvae tātparjam uktvā bṛihadārañjakavākjasja api tatra tātparjam
 l. 3. aha * — § Svajam iti * Na hi prasiddhadshadātvasja daehādaeh-
 svajan dshjotishīvam iti dshjotir brāhmaṇagatopakramas tadviśhajo
 daehadivjatiriktātṁmānam adhikaroti * Tam praetam vidjākarmañi pūr-
 vopārdshitae phaladānāja anugatsbhatah- * Sa tsha gatvā dshñānakar-
 mānugūnaphalam anubhavati iti śārīrakabrāhmaṇagatopasanḥāro 'pi
 dshanmāntarasambandhavishajo *

§ *Jaejam* etc. Ex evidentiae demonstratione est prima spiritus transcendentis existentia, itaque Sambandha. Sic per aequalitatem in unione distribute praeformatam adparet in comprehensione principii liberi absoluta. § *Jathā* etc. In morem primitivum nec minus ut Sambandha luceat, nisus est ethicus et sacrificium. Quum ob unius, quae in principii liberi comprehensione est, formam, doloris specie, complexus solutionem in spiritus transcendentis existentia hujus praesentiam enuntiaverit, inde quoque efficitur sermonis, qui in Bṛihad-ārañjako est, excellentia. § *Svajam* etc. Non enim a se ipso lucis qualitatem habet corpus primigenium, cujus perfecta est et agnita caligo (stupor, aqua) Lux ejus est liberum, quod per eum, qui a brahmo est, advenit, principium. Eo manifestatus (hoc manifestans) spiritum corporis primitivi transcendentem superat. Hunc post vitam, ut fructus ferant, sequuntur, quae primitus universim collecta sunt, scientia et opus. Idemque quum excessit, agnoscit fructum, cujus est consentanea scientiae et operi qualitas. Ita, quae per eum, qui a brahmo est, et cui corpus spirituale, advenit, comprehensio, non minus hunc, qui extra nativitatem est, manifestat Sambandham.

Na tsha atra aeva bhasmī bhavato daehādaer dshanmantara sambandho juktas *. Taena ātmā daehādivjatirikto dshanmāntarasambandhī siddho brāhmaṇābhjām itj arthah- *. Adshātaśatrubrāhmaṇae tsha vjavatvādsh dshṇapajishjāmi itj upakramo vjatiriktātāmāstitvavishajo *. Na hi pratjakshae daehādau dshidshṇāsā asti *. Tatra aeva upasaṇhārae ja aesha vidshṇānamajah- purusha iti vidshṇānamajaviśaeshanād atiriktātāmāstitvam darśitaṇ *. Na hi daehādaer vidshṇānamajativam asti tas- māt tad apj upākramopasaṇhārābhjām vjatiriktātāmāstitvaṇ gamajati itj āha *. — § Dshṇapajishjāmi itj upakramja iti *. Na tsha udāhṛitā- l. 4. nām vākjanām aprāmāñjaṇ tatprāmāñjasja autpattikasūtrae haetvaviśaeshād abhjupaejatvād iti bhāvah- *. Jatha uktātmani abam pratjajo mānaṇ tatra daehākārās sphuranād atiriktātāmāstitvasja taena aeva sphur- tjupapattaer, ato na tatra srutiprāmāñjam iti śāṅkatae *. —

Neque vero hoc in loco e corpore primo, quod in cineres ver- titur, recte conciperetur, qui sit extra nativitatem sambandha. Quare spiritus, qui corpus primum transcendit, extra nativitatem sambandhi- cus, a duobus, qui in Brahma sunt, perfectus est. Hic est sensus. Eum, qui per inimicum non natus a brahma est, ex defectione doce- bo. Ita principium liberum, quo manifestatur spiritus transcendentis existentia. Nam in corpore primigenio, quod coram oculis est, non invenitur sciendi cupido. Ibi (in principio) solum, qui est in com- prehensione hic ex conscientia natus (formatus), in eaque consistit pu- rusha (persona, homo). Hoc modo, quum, qui ex conscientia forma- tus est, describatur, una spiritus transcendentis demonstratur existen- tia. Non enim corporis initio convenit, quae ex conscientia fit, for- matio. Licet inde haec per utrumque, principium nempe liberum et comprehensionem doceat spiritus transcendentis existentiam § *Dshṇa- pajishjāmi* etc. Neque verba adlegata carent auctoritate. Hanc enim in lege (*sūtra*) de rerum origine, eo quod caussarum sit distinctio, ad- mitti oportet. Hic sensus. Ex dicto in spiritu *Ego* reflexio est deter- minatio, finitio. Hic corporis ex perturbatione adfectus et sollicitatio- nes, inde etiam, quum, ad spiritus transcendentis existentiam pertur- bationem accedere intelligatur, effici, ut hac in re non sit universalis in srute auctoritas; ita querit.

- l. 5. § Tatpratjaksha iti * Pratjakshasja vishajo 'vakāso jasminn itj atiriktātmāstitvam utshjatae * Jadj api vjaticiktātmāstitvam tvad abhi-prājaena ahaṅ dhigotsharas tatha api na sā vjaticiraekam ātmano gotsharajati * Juktāgamavivaekasūnjanām ahampratjajabhādshām vjaticiraekapratjajaprāptau vipāstshitām vipratipattjabbhāvaprasaṅgād iti pariharati *
- l. 6. — § Navādi iti * Vivādapratikūlā vādino nāstikā na aeva vivādam
 ib. muntshanti itj āha * — § Na hi iti * Taeshu pratikūljasambhāvanārtham viśaeshanām * Na itjādi vadantah- santo no 'smākam pratikūlā na hi sjur aevam vadanasja aeva sambhavād adhjakhavirodhād iti jodshanā * Pratjakshae vishajae vipratipattjabbhāvae dṛishtāntam aha * Tatra vjabhitshāram sānkatae * —

Tatpratjaksha etc. Ejus, qui visibilis est, manifestatio luce fit deorsum splendente, in qua sic enuntiatur spiritus transcendentis existentia. Etiam si vero spiritus transcendentis existentia ad tuam opinionem *Ego* sit, quod per intellectum res sensibus objiciat; eodem tamen hic modo haud objicit sensibus absolutionem spiritus transcendentem. Ita complectitur, quoniam idea absoluta iis deest, qui, quod conjunctum est et integrum in scientia altiori tradita per disquisitionem suam inane reddunt; qui *Ego* reflexum objectum dispertiunt, quippe, quum absolutionis transcendentis abstractiones reflexas consequuntur, laudantur empirici (qui ex posteriori conjiciunt). § *Navādi* etc. Qui dialectica adversaria disceptant, *Nastikae*, controversam haud magis solvunt quaestionem. § *Nahi* etc. Ipsis efficitur distinctio in ratione et vi, quam dissensionis origo habet. Neutiquam etc., ita dicentes, licet sint, non nobis tamen forent, adversi. Nam non forent, si et ejusdem originis esset sermo eorum, ubi solum, quod sub sensum cadit, negarent. Haec connexio. Quae in manifestatione versatur visibili, ubi idea absoluta deficit, doctrina empirica (*Dhrishtānta*) vocatur. Nunc de investigatione ideali quaerit.

§ Sthān'vādāv iti * Pratyakshae dharmīni sthān'ur vā puruṣho vā 1. 9.
 iti vipratipattaer upalambhān nā pratyakshae vipratipattjabhāvo vja-
 bhīṣhārād iti śānkārthah- * Ādīpādaena pāshānādau gadshādiviprati-
 pattih- saṅgrihjatae * Kim pratyakshamātrae vipratipattih- * Kim vā
 taena viviktae pratīpan na * Na agho 'ṅgīkarān na tsha aevam ātma-
 ni pratyakshae vipratīpat tāvad hi na āgamānvaeshanāgatae na aeva tan
 nīrāstraena tan nīrñājād iti manvāno dvitījam dūshajati * Na itjādi-
 nā * Pratyakshato viviktae 'rthae vipratīpattjabhāvam prapantsha-
 jati — § Na hi iti * Ātmanah- sthūladaehavjatīriktatvaṅ na prat- 1. 10.
 jaksham iti pratīpādja sūkshmadaehavjatīriktatvam api na ahampratja-
 jagrahjam itj āha * —

§ *Stān'vādau* etc. In visibili justo vel Sthān'us est (immobilis, colligens) vel Puruṣha, (homo, persona) ex ideae absolutae conceptu. Nam in visibili non deficit idea absoluta, ut patet ex investigatione ideali. Hic dubii sensus est. Per vocem primam (Sthān'u) comprehenditur notio aggeris in petra exstructi atque aedificio apti. Quomodo in momento (materia) visibili idea sit absoluta? Aut quomodo in hoc, quod per eam distinguitur, ideale? Nullo modo. Nec vero ex corporis membrorum formatione hoc sequitur. Neque etiam idea est in spiritu visibili, nisi quis eo, quod revelatam altiorem investigetur scientiam, eundem obtineat; non autem ita, ut rejiciat hanc, in qua quippe est absolutio certa. Ita. meditatus (auctor) punctum refellit secundum. *Na* etc. Amplius, ideam in substantia, (sensu), quae visibilium instar investigata est, absolutam esse nullam explicat. § *Nahi* etc. Postquam naturam, quae physicorum (externorum) corporum a spiritu est, transcendentem non esse visibilem exposuit, eam quoque corporis (spiritualis interni) transcendentem per *Ego* notionem abstractam concipi posse negat.

1. 11. § Vaināsīkās tv iti * Tae khalv aham iti dhijam anubhavanti ta-
 thā api daehāntarasthūladaehātiriktāṅ sūkshmaṅ * Tatra pradhānabhū-
 tājā budhaer atiriktasja ātmano nāstitvam aeva paśjanti * Tatra ahaṅ
 dhijā sūkshmadaehātiriktātmāsiddhir itj arthah- * Kiñ tsha pratjak-
 shasja vishajo rūpādis tad rāhitjaṅ tad vailakshāṅ tadā ātmano 'sti *
 Asābdam asja arśaejam arūpam itjadi śrutaeh- * Na hi rūpādi tad ādhā-
 ram vinā pratjaksham kramatae * Ato na daehādjatiriktātmāstitvasja
 §. pratjakshatvāt prasiddhir itj āha * — § Tasmād iti * Pratjakshato
 P. vivikto vipratipattjajogāt prakṛitae tsha tad darsanād iti jāvat * Atha
 154. l. 1. itshhādajah- kvatshid āśritāh- guṇātād rūpavad itj anumānād atiriktāt-
 masiddhir iti na itj āha *

§ *Vaināsīkās tu* etc. Hi sane per *Ego* conscientiam (intellectum subjectivum) intelligunt, similiter etiam substantiam internam (corpus absolutum spirituale), quod quum sit extra relativum hoc corpus, corpora relativa transcendit. Quo fit, ut sic etiam non existere videant spiritum, qui ex ratione (sapientia), quae per praedestinationem (aequalitatem absolutam) viva facta, transcendens est. Itaque ipsis per conscientiam *Ego*, spiritus, qui corpus internum (absolutum) transcendit, perficitur. Quid vero? Illius igitur, quod sub sensum cadit, distinctio, quae fit per figuram etc., inde directio et separatio (singularitas, relictio), inde conditio accidens et vana in spiritum cadant? Sed „absque sono ut hoc (eum) cogitem, absque figura“, śrūtis docet. Quin enim finiatur figura externa et reliquis cohaerentiae terminis circumscriptis, non subjicitur sensibus. Hoc fit, ut ad existentiam spiritus, qui corpus ejusque attributa transcendit, nulla ex sensibilitate accedat perfectio, atque illius ex hac nulla sit cognitio. § *Tasmāt* etc. Sensibilis rei instar per intellectum illis distinctus (spiritus transcendens) absque ideae absolutae unione et contemplatione est in creato, directo ac dispersito et ex ejusdem aspectu. Haud ultra patet, quod sentiunt. Itaque cupidines earumque momenta aliquo quasi confugiunt, ac pro qualitatibus principio et proprietate in figurae modum adhaerescunt. Unde per ratiocinationem illis similiter spiritus transcendentis perfectio fit et agnitio. Falso tamen.

§ Tathā iti * Na ātmastitvapasiddhir iti sambandhārthas tathā l. 2. śabdah * Ajam bhāvah * Itshbādīnaṃ svātantrjāe svarūpasiddhih- pā-ratantrjāe parasparāśrajatvam ādhārasjā idānīm aeva sādhamānatvāt * Kvatshitsh tshhabdaena tsha āśrajanātravatshatae siddhasādhanatvam mānasas tadāśrajasjā siddhitvāt ātmoktau tsha dṛishtāntasjā vikalā iti * Jah- prāhaena prāhīni itj ādi śrutjā * Prāhīnādivjāpārākhjasjā lingas- ja ātmāstitvae pradarsitah- * Svāt tasjā tsha vjāptisāpekshasjā prat- jakshādisiddhātmaṃvishajtvān na tasjā śabdaikagamjātā iti śānkatae * Śrutjā iti * Ātmanah- svātantrjāena līngagamjāvābhīprājaena śrutjā līngān na upanjastam iti pariharati * — \sadhja

§ Tathā etc. Neque enim ita perficitur et agnoscitur spiritus existentia. Sambandhi substantia et vis hac ratione non nisi vox esset et sonus. Hic est sensus. Si cupidines earumque momenta a se ip-sis pendendo libertate gaudent, eam, quae formae propriae ac naturae est, perfectionem obtinent. Sin ab alio pendent, efficitur, ut ad se in- vicem confugiant et adhaerescant. Etenim cohaerentiae circumscrip- tio nunc solum certis terminis finita absolvitur. Per vocem autem aliquo, qui refugium hic innuit, huic a mente adjuncti, quo perfec- tio obtinetur, vis est et potestas. Ab hac autem, quae hujus refugii est, perficiendi vi, et in spiritus vocabulo doctrina empirica habet, un- de ejus, quod perfici oportet, particularem et deformatam efficiat figu- ram. At „qui per vitam in vivo“ ait, confirmat Śrutis prima. Ejus signi, quod ex vivorum etc. actione mutua ac interna et processu essen- tiali nomen habet, est is, qui in spiritus existentia demonstratur. Ex naturae enim proprietate ac possessione, et quia ejusdem comprehen- sionis conspectus per mundum sensibilem et attributa illius ab eo, per quem spiritus perfectus est et agnitus, manifestatur, non est solum (unius) in verbo intelligentia (comprehensibilis ratio). Sic dubitanti. Ita per Śrutem. Per libertatem, qua signi comprehendendi cupidus est spiritus, secundum Śrutem non habet signum oblatum et intus compo- situm. Ita complectitur (omnia).

- l. 3. § Na iti * Jo tshaetanavjāpārah- sa tshaetanādhishtānapūrvako *
 Jathā rathādivjāpārah- prānādivjāpārasja apj atshaetanavjāpāratvātsh
 tshaetanādhishtānapūrvakatvam, iti sambhāvanāmatriṅgalingopanjāso *
 Na hi nīstshajavattvaena tad upanjasjatae * Ātmanah- dshanmān-
 tarasambandhasja pramāntaraena agrahaṅāt tadvjāptilingājogād itj
 ib. āha * — § Dshanmāntara iti * Nanu vjātiriktātmāstitvam āgamae
 aekagamjan tshaet kathan tat prajaksham anumaejan tsha iti vādino
 l. 4. vadanti tatra āha * — § Āgamaena tv iti * Jā ijām proktae vitshi-
 kitsa itj āgamaena * Ko hj aeva anjasmād itjādi * Vaedoktaīs tsha
 prānanādibhir laukikair lingaviśaeshair ātmāstitvae jathoktātmāsiddhim
 anusāranto vādino * Vaidikam aeva aham pratjajam pratilambham nā-
 nā vaidikānj aeva tsha lingāni paśjantah- * Tan

§ Na etc. Qui per insensilis processum est, hic ordine ante eum ponitur, qui per conscientiam (sensile) supra illum consistit. Ut est corporis spiritualis (ratha, rheda, hic idem ac śarīra) etc. processus; sic ex processu, qui in processu vivorum est, non conscio efficitur ejus, qui per conscientiam superius stat, praepositio, itaque signi, quod est in creationis (contemplationis unitae) momenti sive materia, oblatio est ac interna compositio. Non enim per modum decreti in mente firmi offertur hoc atque intus componitur. Quoniam absque Sambandhi, qui extra nativitatem est, auctoritate spiritus non concipitur, quum ejusdem non conjungatur comprehensionis (adeptionis) signum. § Dshanmāntara, ait, etc. At si per Āgamam (scientiam altiore traditam) solum intelligi potest spiritus transcendentis existentia, quomodo etiam sensibus et ratiocinatione obtinetur? Ita discipulantes quum objiciant, respondet: § Āgamaena tu etc. Quae haec ex ante dictis in homine dialectica sit (cf. p. 152. l. 9.), per Āgamam (solvitur). Quis enim hoc modo aliunde (id efficiat)? etc. Per signi distinctiones in Vaedis propositas, vivas efficaces ac mundanas (universales), in spiritus existentia, eam, quam diximus, spiritus absolutionem, dum eam dialectice tractant, essentialiter prosequuntur. Ipsi et vaedicam Ego conscientiam in idea adeptionis absoluta concipiunt, et vaedica eodem modo signa varia considerant.

Svotpraekshānirmitāni tāni vikalpajanto dvidhā ātmānam vadanti * Vastu tastv ātmā jathoktasrūtjā aekasamādhigamja itj arthah- * Tasja asja itjādina kāndajoh- sambandham pratidshñāja tādarthjaena siddhjae rthae vaedāntaprāmañjan * Sarvopitjādina prasādhja edhunā karmabhih- sūddhabuddhaer vairagjādīdvārā dshñānotpattir iti tajoh- sambandhan kathajati * — § Āgamān mānātarād vā vjātiriktāt māstitvam pratipat- 1. 7. tāv api itj arthah- * Pumarthopājavisaeshārthino dshñāpanārthan karmakāndam ārabdhan * Tshaet tarhi tatra uktakarmabhir aeva vivak- shitapumarthasiddhaer vaedāntārambhavaidjarthāt na sambandhoktib- sā avakāśā *

Quoniam haec ita formant animo, uti in sensu (conspectu), quam qui subjecti particularis est, producta sunt multo altiori. Hac autem mente spiritum duplicem esse affirmant. In eo, quod materiale una est et formale, spiritus est, ut dictum in Śrute, unius contemplatione (aequalia in unitate continendo) attingendus. Hic est sensus. Quum jam per id, quod ad locum *tasjāsja* etc. (v. p. 168. supra) profertur, in duobus lateribus Sambandha sit agnitus promissus, ad eundem sensum in substantia perficienda continetur Vaedantae auctoritas. Loco *Sarvopi* etc. (ib. supra) quum absolutus (perfecte agnitus) sit, nunc ab eo, qui purum reddidit intellectum (qui puri intellectus) operibus, per statum ab amore sui et animi perturbationibus liberum scientiae est origo. Itaque his duobus (scientia et opere) describit Sambandham. § *Sarvathā* etc. Aut ex Āgama sit, aut ex eo, quod propria subjecti mensura superetur, semper in idea absoluta (intelligentia) est spiritus transcendentis existentia. Ut scientia ei tradatur, qui desiderat distinguere, quo hominis substantiam concipi oporteat, auxilium, operis pars est suscepta. Si nunc hic per dicta etiam opera ex eo, quod substantiae, quam enuntiare animus est, humanae absolutio in principio Vaedāntae sensum habeat a sacrificii loco (*vaedi*), nonne Sambandhi nomen hoc luculentum?

- l. 10. Itj āsānkja āha * — § Na tv itī * Ātmādshhānam khalv anarthakāraṇam anvajavjatiraekasāstragamjam mithjā dshhānakārjalīngakaṇ tsha tatsh tsha akarttabhoktribrahmātmadshhānād apanaejam * Na hi tat karmakāṇḍae uktair aeva karmabhih- śakjam apanaetum virodhābhāvāt * Tasmāt taddhānārthadshhānasiddhajaē vaedāntārambhasambhavād uktasambandhasiddhir itj arthah- * Jādī karmabhir dshhānaṇ na nivarttataē mā nivarttishthasatj aeva tasmin karmavaśāu mokshah- sjād itj āsānkja āha * — § Jāvaddhi itī * Samjagdshhānam aeva sākshān moksha-
 155. haetur na karma * Tat tu prañādhjā tadupajogī * Na hi satj aeva
 l. 3. adshhānaē muktis * Tasmin sati saṅsārasja durvāratvāt * Tasmāt karmakāṇḍasja vairāgjadvārā pravaśo muktāv itī bhāvah- * —

Ita dubitanti § *Natu* ait, etc. Spiritus inscientia sane insensibile fundamentum est et organum, quod ex sastro de nexus successionum transcensu intelligi potest, quo (organo) etiam scientia et finis (faciendum) perperam et fallaciter designantur, quodque igitur per eam, quae in agente est et fruente, spiritus brahmici inscientiam est deducendum (avertendum). Non enim hoc per actiones, quae quidem in operis parte (absoluta) describuntur, deduci potest, ubi quippe deficit oppositio. Quare ut magis perspiciatur, quam significationem et vim habeat ejusdem (inscientiae) relictio, ad hujus rei scientiam perficiendam, ex principii, quod a vaedanta docetur, origine est dicti Sambandhi absolutio. Hic sensus. Quodsi vero per actiones se non componat ininscientia, nec justus (existens) etiam, qui in compositione constat, ex actionum potestate libertate absoluta gaudere poterit. Ita objicitur. § *Jāvaddhi* etc. Causa libertatis spiritualis evidenter solum veritatis scientia est, non vero actio. Haec autem sollicitando in copulatione conjuncta servit. Nec enim in justo (sati) insciente est libertas spiritualis. Nam in hoc justo contractio mundi (aeterni) dura foret atque conclusio. Igitur eo quod in operis parte (absoluta) amor sui et animi perturbationes solvantur, libertati spirituali aperitur introitus.

§ *Ajam* itj adshno nirdiśjatae * *Rāgadvaeshādi* itjādi śabdaena l. 3. avidjā'smitā'bhinivaesādajo gṛihjantae * *Doshānām* svābhāvikatvaṅ śāstrānapaekshatvam * *Api* kārah- sambhāvanārthah- * *Dṛishṭatvam* an- vajavjatiraekasiddhatvam * *Adrishṭatvam* śāstramātragamjatvam * *Adhar-* mopatshajaprātshurjae haetum āha * — § *Svābhāvika* iti * *Atha vai-* l. 6. rāgjārthan karmaphalaṅ prapañtshajann adharmaphalam āha * — § *Ta-* l. 7. ta iti * *Uktaṅ* hi * śarīratshaih- karmadoshair jāti sthāvaratām nara iti * *Tat* kim punjopatshajābhāvād anavakāśaṅ svargādiphālam na itj āha * — § *Kadātshid* iti * *Sāstrījasanskārasja* balijastvae phalitam ib. aha * — § *Tata* iti * *Ādiśabdo* vāgdaehavishajah- * *Phalavibhāgam* l. 8. vjaktuṅ karma bhinatti * —

§ *Ajam* etc. Insciens demonstratur. Per formulam *Rāgadvae-* *shādi* (amoris proprii et animi commotionum repugnantia etc.) comprehenduntur illi, qui per inscientiam in propriae existentiae particularis arrogantiam ingrediuntur. In noxiis molimen existentiae suae particularis est legis (aeternae) despectus. Quamvis hic nisus et studium vim quoque creationis (rerum originis) et significationem habeat. Visi substantia (essentia) est absolutio, quam habet in transcensu successionum nexus; invisī autem substantia per legis momenta (materiam, ethice) intelligi potest. In copia, quae igni sacrificiali ex injusto est, abundante fundamentum esse affirmat. § *Svābhāvika* etc. Quum jam operis fructum explicat, ob arrogantiae solutionem, de fructu injusti loquitur. § *Tatah-* etc. Dictum est enim: operum culpis in corpore productis fit, ut homo in immobilis aeterni internum vadat. Quid ergo? Si purorum (sanctorum) collectio ad unitatem (ignem sacrificialem) desit, non eluceat syrgae etc. (principalis) fructus? Imo vero § *Kadātshit* etc. ait. In puritatis et absolutionis legalis vi praepollente fructum produci asserit. § *Tatah-* etc. Verbum *ādi* denotat subaudiri vocem et corpus. Ad fructuum partitionem explicandam opus dividit (auctor),

- l. 9. § Tad dvividham iti * Tasja muktīphalatvam nīrasitum phalam
 § p. vibhadshatae * — § Tattra iti * Kaevalam ishtādi karma iti śaeshah- *
 156. Karmanā pitriloka iti hi vakshjati * Tasmīn phalae nānātvaṃ abhi-
 l. 1. praetja ādi sabdah- * Vidjajā daevaloka iti * Śrutim āśritja āha * —
 ib. § Vidshñāna iti * Daevaloko jasja ādir brahmalopasja antah- tasja
 arthasja praptir aeva phalam asja iti vighrahah- * Uktae rthae śātapa-
 l. 2. thīm śrutim pramāñajati * — § Tathā tsha iti * Sarvatra paramāt-
 mabhāvanāpurah-saraṇ nitjaṇ karma anutishthann ātmajādshī * Kāma-
 nāpurah-saraṇ daevān jadshamāno daevajādshī * Tajor madhjae kata-
 rah- śraejān iti tsatj ātmajādshī śraejān iti nirñajah- kṛito * Ato dshñ-
 napūrvam karma daevalokasja kāmanāpūrvam pitrilokasja prāpakam itj
 arthah- * T vitshārae

§ *Tad dvividham* etc. Quem hoc pro libertate spirituali fructum ferat, ut distincte demonstret, eundem distribuit. § *Tattra* etc. Absolutum (ex virtute individua profectum), quod cupiti (voluntatis universalis) etc. instrumentum est, opus et reliq. Per actionem est pitrium (manium) mundus. Hoc quippe vult dicere. In hoc fructu varietatem significat vocabulum *ādi*. Per scientiam est mundus daevarum. Quod ad Śrutem provocando confirmat. § *Vidshñāna* etc. Cui daevarum mundus est exordium, et eo, quod brahmo elidatur, finis, huic substantiae adeptio solum fructus, huic hoc modo pugna (effusio, corpus). Quum indicavit substantiam (essentiam), ex Śrutis parte, quae *Śātapathi* nominatur, auctoritatem adfert. § *Tathā tsha* etc. Ubivis, qui perpetuam, quae ex supremi spiritus contemplatione dux est, actionem sequitur, spiritus cultor audit, qui cupidinem ducem, deos colens, deorum est cultor. Horum duorum uter praecedit? Ita scrutanti, prima, veritatis nempe, aetate, spiritus cultorem praecessisse pro comperto est. Quo fit, ut opere, cui scientia antecedit (v. quod scientiam sequitur) daevarum mundus obtineatur, eo autem, cui cupido, mundus pitrium. Hic sensus.

Pravṛittan tsha nivṛittan tsha dvividhan karma vaidikam * Iha
 vā amutra vā kāmjam pravṛittam karma kīrttjatae * Nishkāmam dshñā-
 napūrvam tu nivṛittam abhidhijata itjādi * Manusmṛitiṅ tsha udā-
 harati * Smṛitiś tsha iti * Dharmādharmaḥ aekaikasja phalam ukt-
 vā misrajoh- phalam āha * — § Sāmjae iti * Ubhābhjām punjapā- 1. 3.
 pābhjām mānushṭvaṅ labhatae 'vaśa iti * Trividham api karmaphalaṅ
 vairāgjārthan saṅkshipja upasaṅharati * Sā tsha avidjā kṛitatvād anar-
 tharūpā itj āha * — § Svābhāvika iti * Tshitrakarmadshanjatajā tas- 1. 4.
 jāh- vaitshitrjam āha * — § Dharmādharma iti * Tarhi dharmādhar- 1. 5.
 mābhjām aeva tan nirmāṇasambhavāt kṛitam avidjā itj āha * —
 § Nāma iti * Taешaṅ sūkshamāvasthā vidjā tad ālambatae iti jāvat * 1. 6.
 Dharmādaer avidjās' tsha nimittatvopādānābhjām upajoga iti bhāvah- *

Et progrediens et regrediens est duplex opus vaedicum. Sive hic
 sive ultra (extra hanc vitam) in cupidine sit, ad externa progrediens
 opus dicitur; quod vero supra cupidinem est, cuique scientia antece-
 dit, vocatur intus regrediens, et sic porro. Mani smṛitem (legum co-
 dicem) etiam adlegat: *Smṛitiś tsha* etc. Postquam unius cujusque,
 justī et injustī nuncupavit fructum, et, qualis amborum mixtorum sit,
 enuntiat. § *Sāmjae* etc. Per utrumque sanctum et impium (virtu-
 tem et vitium una), qui in arbitrii necessitate est, humanitatem nan-
 ciscitur. Triplicem ergo comprehendit operis fructum, in (pro) arro-
 gantiae solutione essentialē, conjunctum atque compositum. Atque
 haec inscientia ob absolutionem non habet speciem sensibus subjectam.
 § *Svābhāvika* etc. Per operis variegati producendi rationem, varie-
 tatem ejus enarrat. § *Dharmādharma* etc. Nunc etiam pro dhar-
 et adharma, eo quod hujus subjectioni locus detur, per inscientiam
 creatum (perfectam varietatem) dicit. § *Nāma* etc. Horum in ideis
 (sūkshma) constans scientia inde pendet. Inscientia vero, quae dhar-
 mae et adhaemae est organum, per effectiōnem causalem et adsum-
 tionem (complexum) applicatur (impenditur). Hic sensus.

- Nanu saṅsāragataer avidyatvam ajuktam pratyakshādi pratipanna-
tvāt tannāmarūpābhjām aeva vjākrijatae iti * Śrutau tsha nāmarūpātma-
no dshagato abhivjaktiśravaṇān * Na tsha prāmāṇikasja avidjākṛitatvam
- l. 6. ata āha * — § Tad aeva idam iti * Dshagatah- svarūpam ātmā tatra
adhjastatvād * Ātmatattvae 'nabhivjaktae pratyakshādinā śrutjā tsha
abhivjaktam iva dṛiśjamānam api dshagad anabhivjaktam aeva iti * Na
tasja avidjākṛitavakshatir iti bhāvah- * Avidjākṛitāṅ saṅsāragatim anu-
- l. 7. bhāshatah- * — § Sā aesha iti * Avidjākṛitvae katham anādityam
ib. iti āśānkja tasja pravāharūpaena itj āha * — § Bīdshāṅkurād iva
iti * Tarhi kadātshit kalajā sādhanāpāpekshām antaraeṇa nāśo bhavish-
jati itj āśānkja āha * —

Nonne conditio inscientiae, quae in cursu universi esse dicitur, inepta est, quum ex sensibilibus etc. intelligentia hic (cursus) etiam per vocem et figuram explicetur? Imo in Śrute explicatur ex perceptione manifestationis mundi, qui vocem et figuram a spiritu habet (cui in voce spiritus est et in figura). Neque archetypi (exemplaris mundi) per inscientiam est creatio (perfectio). Quare § *tad aeva idam* etc. ait. Propria mundi forma et pulchritudo est spiritus, qui quippe illum superfulget (se illi superimmittit). Quum non sit revelatum spiritus principium (fundamentum), tamen per sensibile etc. ac śrutem quasi reveletur, ita manifestatur mundus non revelatus. Hic autem eo, quod ex inscientia creatus sit, non deficit. Iste est sensus. Ex inscientia creatum esse cursum universi, utroque confirmatur (sensibili et Śrute). § *Sa aesha* etc. At si creatio ex inscientia, quomodo aeternitas? Ita dubitanti respondet: Eo quod haec continui successionum fluxus speciem adsumat (quod ipsi provectionis sit species). § *Bīdshāṅkurād iva* etc. Nunc aliquando ab malum abundans (ob mali nimietatem a *kala* menstruum profluvium, indigestio ex satieta- te etc.), ubi ad perfectionis instrumentum nullus in eo est amplius respectus, futura deletio. Hoc objicienti respondet.

§ Anādir iti * Tshaitanjavād ātmani tasja avidjākṛitatvānupapat- l. 9.
 tim āśānkja nānārūpatvaena tato vilakshaṇatvād aekarūpae juktam tasja
 kalpitatvam iti āha * — § Krijā iti * Anādaer api saṅsārasja prāg l. 8.
 abhāvavan nivṛitih- sjād iti tshaet tathā api brahmavidjām antaraena
 nāśo na asti itj āha * — § Ananta iti * Pralajato haetutvam djota- l. 9.
 jitum anartha iti viśaeshānam * Naisargika iti pāthae kāraṇarūpaeṇa
 tattvam unnaejaṅ jasmāt karinasāṅsārāphalaṅ na moksham phalajati tas-
 māt sanidānasāṅsāramivarttakātmadshñānārthatvaena sādhanatshatushtāja
 sampannam adhikāriṇam adhikṛitja vaedāntārāmbhah- sambhavati itj
 upasaṅharati * — § Itj aetasmād iti * Jathā uktadshñānārthatvaena ib.
 upanishadārambhae brahma vā idam agra āsīd itj ārabdhavjam * Tas-
 mād ārabhjadshñānopadaesād *

§ *Anādih-* etc. Rationabilis (rationabilitatis) instar in spiritu eum (mundi cursum) ob creationem ex inscientia factam non posse comprehendī, si objiciatur, quia per formarum varietatem conditio ejus sit accidens et vana: in unius, ait, habitu justa est (congruit) ejus formatio. § *Krijā* etc. Quin ante universum aeternum (quod initium non habet) involutionem, ut si non existeret, admitti oportet. Quodsi ita, eodem modo etiam intra brahmi scientiam non est interitus. § *Ananta* etc. Ex solutione productio (fundatio) ut dilucidetur, sensibus non subjectus (dicitur). Inde ejusdem distinctio. In voce *creatura* per instrumenti caussalis formam educendum est fundamentum (principium). Unde opus, quod universi est fructus, libertatem (non) conservat; hinc, quum per vim et significationem scientiae spiritus brahmici, qua mundus cum caussa conjunctus componitur, is, qui perficiendi adjumentorum quaternario instructus, ad summum auctorem tendit et actorem, sit absolutus (obtentus), efficitur vaedantae exordium. Ita (integrum) comprehendit dum ait § *Itj aetasmād* etc. Ex dictae scientiae sensu in Upanishadis exordio fuisset ponendum: Brahmum quidem hoc in principio fuit, etc. Inde enim scientiae institutionem inchoari oportuisset.

Ushā vā āśvasja itj ārambhas tu na juktah- * Sākshād atra tad
 anuktaer itj āśankja * Asmād ārabhjopanishadārambhae abhishāpha-
 lam abhidhīsamānah- prathamam āśvamaedhopāsanaphalam āha * —
 § p. § Asja tv iti * Rādshajadshnatvād āśvamaedhasja tadanadhikārinām
 157. api brāhmaṇādīnāṃ tatphalārthinām asmād aeva upāsanād tadāptir iti
 l. 1. matvā śrutau tadupāsanoktir itj arthah- * Kim atra nijāmakam itj āśank-
 ja vikalpaśravaṇam kaevalasja api dshnānasja sādhanatvam sūtsajati itj
 l. 3. arthato vikalpaśrutim udāharati * — § Vidjajā iti * Tatphalaprāp-
 tib. tir iti pūrvaēna sambandhah- * Tatra aeva śrutjantaram āha * — §
 Taddhā iti * Tad aetat prānadarsanaṃ lokaprāptisādhanam iti jāvat *
 Ādiśabdaena kaevalopāstjā brahmalokāptivādinjah- śrutajo grihiantae *

Istud autem *Ushāvā āśvasja* ineptum est initium. Haec enim
 propositio hic manifesto incongrua. Quod si objiciatur, respondet:
 In Upanishadis inchoandae initio fructum desideratum nominandi cupi-
 dus primo cultus āśvamaedhici fructum nuncupavit. § *Asja tu* etc.
 Ex eo, quod *Āśvamaedha* sit sacrificium regium, et quod a brāhmaṇiis
 et aliis geratur ejus procuratio, qui etiam si supremum auctorem ejus
 et actorem non caperent, hinc tamen desiderarent fructum, inde haec
 adeptio; idem animo concipitur. Hic in śrute sensus est de ejus pro-
 curatione sermoni. Quae vero in hoc obligatio? Ita si objiciatur,
 institutionis auditionem instrumentum primae indivisae scientiae per-
 ficiendae declarat. Hoc sensu institutionis śrutem adlegat. § *Vid-
 jajā* etc. Ejusdem fructus adeptio (de qua Śāṅkara, secundum inte-
 grum) ex primitivo est Sambandha. Ubi de eo, quod Śrutem exce-
 dit, loquitur. § *Taddhā* etc. Haec eadem vitae demonstratio est
 mundi absolvendi (obtinendi) instrumentum. Vocabulo *ādi* (primus,
 primitivus) Śrutes accipiuntur, quae mundi brahmici, qui cultu primo
 indiviso (kaevala) obtinetur, tractant complexum.

Aśvamaedhae jad upāsanāṅ tasja api aśvādivat tatsh tsbhaeshatvae-
 na phalavattvān na svātantrjaena taddhātvam āngaeshu svātantrapha-
 lābhāvād iti sāṅkatae * — § Karmavishajtvam iti * Dshñānasja 1. 4.
 kratvarthatvam dushajati * Na iti * pūrvatrārthato darśitām vikalpa-
 śrutim atra haetutajā svarūpato 'nukramati * — § Jo 'śvamaedhae- 1. 5.
 na iti * (Sarvam pāpmānam tarati brahmahatjām iti sambandhah- *)
 Dshñānakarmaṅos tuljatvasja njājjatvād iti śaeshah- * Upāstiphalaśru-
 taer arthavādatvam āsāṅkja aśvamaedhavadupāstaer api karmatvād vihi-
 tatvāt karmaprakaraṅād vjūtthitatvātsh tsha na aevam itj āha * — § 1. 6.
 Vidjā iti * Phalaśrutaer arthavādatvābhāvae haetvantaram āha * —
 § Karmāntarae tsha iti * Aśvamaedhātiriktae karmani ajam vā ava- ib.
 loko agnir itj ādau tshitjāgnādāv aetal lokādisampadanāsja svatantra-
 phalopāsanāsja darśanān na phalaśrutaer arthavādatā itj arthah- *

At qui in aśvamaedha est cultus, etiam instar equorum etc. per
 eorundem destinationem, quae ex fructuum productione est, non au-
 tem per libertatem distinguitur. Etenim in membris corporeis (ad-
 jumentis inferioribus) liberi fructus deficit. Ita dubitanti § *Karma-*
vishajtvam etc. (respondet). Sacrificii significationem in scientia inesse
 negat. *Na* etc. Ad sensum superius (in srute primitiva) indicatum,
 monstratam institutionis śrutem hic effectioni (causae) congruenter ex
 natura rei sequitur. § *Jo 'śvamaedhaena* etc. (Omne vitium supe-
 rat, ipsam brahmi occisionem Sambandha). Scientiae enim et actionis
 aequalitatem esse oportet. Sic reliqua. Si expositio sensus, quem sru-
 tis de cultus fructu habet, in dubium vocetur, nonne etiam (confir-
 matur) ex modo cultus asvamaedhici peragendi, ex finita destinationis
 (usus) ratione, ex eo quod hic actio primitiva membratim demonstre-
 tur, et ex agendi potestate summa ac libertate? § *Vidjā* etc. Si in
 srute de fructu desideratur sensus expositio, rationem aliam (inter-
 nam) profert. § *Karmāntarae tsha* etc. In opere, quod aśvamae-
 dham transcendit, vel hic deorsum lucet (loquitur, despicit) agnis. Ita
 quum primitus in loci, ubi mortui comburuntur, igne primo (etc.)
 intuitus sit opulentiae, quae hujus mundi etc. est, quaeque pro liber-
 tatis fructu, (sacris conficiendis) cultui inservit, ex fructuum Srute sig-
 nificatio et vis non amplius exponitur. Hic est sensus.

- Asvamaedhopāsanāṅ na kratvarthaṅ kin tu purushārthaṅ tatra tsha
 adhikāro 'svamaedhokratvanadhikārinām api itj aetāvad aeva ishtaṅ
 tshaed upāsanāe karmaprakaraṅasthae 'pi tallābhād vidjā prakaraṅaena
 l. 8. asjā dhjājanam arthavad itj āsānkja āha * — § Sarvaeshām iti * Pa-
 ratvae haetuh- * samāshṭi iti * Anuvṛittavjāvṛittarūpahiraṅjagarbha-
 prāptihaetuttvāt tasja śraeshṭhatā itj arthah- * Tasja puṅjaśraeshṭhatvae
 l. 9. 'pi prakṛitae kim ājātaṅ tad āha * — § Tasja tsha iti * Jadā kra-
 tupradhānasja asvamaedhasja upāstisahitasja api saṅsārāphalatvaṅ tadā
 alpījasām agnihotrādīnāṅ sansārāphalaṅ kim vātshjam itj asmin karma-
 rāsau bandhahaetau viraktāh- sādhanatshatushtājā visishtāh- dshnānam
 apaekshamānās *

At in asvamaedhae cultu non est sacrificii ratio et vis, quid vero
 purushae? Et eo summus sit auctor et actor, iis, qui in asvamaedhae
 sacrificio ne hujus quidem auctoris supremi rationem habent? Eatenus
 vero solum (etiam) voluntas est universalis (cupitum). Si quidem in
 cultu, qui in operis (altioris) manifestatione versatur, ex hujus lucro
 (adeptione) etiam sit scientia; per manifestationem ejusdem contempla-
 tioni vis est et significatio (essentia). Sic dubitando § *Sarvaeshām*
 etc. ait. Fundamentum est in praestantia ejus transcendentī. *Samashti*
 etc. Praestantia illius in hoc est, quod rationem contineat, in forma
 ejus quod adjunctum est, et quod exemptum, nanciscendi Hiraṅjagarbham
 (foetum aureum i. e. naturam brahmi divinam). Hic est sensus.
 Etiam si praestantia, quae in hujus sanctitate est, manifestata sit, quae
 inde accessio? Ad hoc § *Tasja tsha* etc. ait. Quum ex asvamaedha,
 qui per sacrificium in aequalitate praeformatus est, qua quidem cum
 cultu altiori conjungitur, universi foecunditas sit spiritualis, ex mino-
 ribus quoque focus Agnis sacrificialibus fructus quis est dicendus? sic.
 Qui in operum copia (cumulo), quae fundamentum est copulae (vin-
 culi) liberi sunt ab amore sui et animi perturbationibus, perfici-
 endi instrumentorum quaternario sunt distincti, ad scientiam altio-
 rem respicientes.

Tadupājāe śravaṇādāv aeva sarvakarmasannjāsapūrvakae katham pravrittāer anitjāsajavati śrutir upāsanām vidjārambhāe bhidadhāti * Taena ushā vā aśvasja itjādi upanishadārambho kto asja viśiṣṭādhi-kārisamarthakatvād itj arthah- * Upāsanaphalasja saṅsāragotsharatvam aeva kutah- siddham ata āha * — § Tathā tsha iti * Asanājā hi l. 10. mṛitjuh- sa vai na aeva raemae 'sau 'bibhaed iti bhajāratjādi śrava-ṇād upāstijuktakratuphalasja sūtrasja bandhamadhjapālitvād viśiṣṭo 'pi kratur na muktajae parjāpnoti itj arthah- * Uktae sarvakarmaṇām bandhaphalatvae nitjanaimittikānāṅ tatphalatvap taeshām vidhjuddaesae phalaśrutaer nashīāsavadagdarathanjājāe na muktiphalalābhād iti śau-katae *

Quodsi hoc etiam ex traditione prima et alias agnitum adjumen-
tum, quod omnium operum compositionem praemitti postulat, accipi-
atur; quomodo Vaeda, perinde ac si, quod inconstans est, indicaret, in
scientiae exordio, e progressu, qui ad externa tendit, cultum sublimio-
rem internum nuncupat? Ideo Upanishad verbis *Ushā vā aśvasja*
etc. inchoatur, quia hoc aptus habilisque redditur, qui ratione descrip-
ta ad summum auctorem tendit et actorem. Hic sensus. At fructus,
quem cultus sublimior profert, etiam in universo sensibus subjicitur.
Unde (ergo in hoc) absolutio (perfectio, agnitio)? Quare § *Tathā*
tsha etc. ait. Fames enim est mors; quae quidem non quievit (non
lusit). Ipsa timuit. Unde metus et ira etc., ex traditione, per quam
in lege, quae spectat ad fructum sacrificii cultui altiori convenientis,
conservatur (illustratur) vinculi medium, sacrificium etiam descriptum
pro libertate non sufficit: Hic sensus. Quodsi dicta foecunditas, quae
est in omnium operum junctione (copula), admittatur, hinc illis quae
aeterno fundantur, foecunditas est in horum oblatione, quae ad provi-
dentiae legem facta, fructuum śruti in equo delendo et curru combu-
rendo consentanea est, non ex eo, quod libertatis fructus obtineatur.

- l. 11. § Na nitjānām iti aetāvān vai kāma iti * Sarvakarmaṇām avisāe-
 shaṇaphalasambandhaśravaṇāt paśtshād aeva kāmjaphalatvasja vidhjud-
 daeśavaśāt siddhatvāt karmaṇā pitṛiloka iti vākjasja nitjādi karmapha-
 lavishajatvān na mokshaphalatvāsankā iti pariharati * Na iti * Uktam
 § p. aeva sphuṭajati * — § Sarvaṇ hi iti * Patnī sambandhamātā aha dshā-
 158. jā iti * Tathā api kathaṇ karmaṇah- sarvasja kāmopajatvaṇ tatra āha *
 l. 1. Aetāvān vai kāma iti * Kathaṇ tarhi taeshām phalabhaedo labhjatae
 l. 2. tatra āha * — § Puttra iti * Atha aevam phalavibhāgae kathaṇ sam-
 l. 4. ashtīvjashṭīsamāptiphalatvam aśvamaedhasja uktam ata āha * — §
 Annātmakatāṇ tsha iti * Asja adhājāsja avasānae karmaphalasja hiraṇ-
 jagarbharūpatāṇ trajam itj ādjā śrutir upasaṇharishjati itj arthah- *
 Upasaṇhārasrūtaes tātparjam āha * —

Haec si objiciantur, § Na nitjānām etc. ait, et, aetāvān vai
 kāmah- etc. Ex absoluteione, quae fructuum, quos opera universa absque
 discrimine proferunt, sambandha (conjunctio) audit, et quae post desi-
 derabilium foecunditatem oblatione (ad legem) providentiae facta, vo-
 luntatis vim habet et potestatem, per opus est pitrium mundus. Ita
 sermo: nitja etc., libertatisne foecunditas sit ex fructuum, qui operum
 sunt, manifestatione, dubitationem non habet. Sic haec comprehendit.
 Na etc. Dictum hoc modo explicat. § Sarvaṇ hi etc. Patnī est
 Sambandhae mater. Porro Dshājā etc. ait. Hac etiam ratione, quo-
 modo operi universo sit cupidinis adjumentum? Quare ait: Eatenus
 vero cupido etc. Quomodo autem tunc ex ipsis (operibus) fructuum
 diversitas obtineatur? Unde § Puttra etc. Porro in fructuum etiam
 partitione quomodo explicetur ea, quae aśvamaedhae est, foecunditas
 absoluteionis, qua congestio et digestio (consumptio) perficitur? Hinc
 ait: § Annātmakatāṇ tsha etc. In hujus lectionis fine śrutis primi-
 tiva triplicem substantiae divinae (Hiraṇjagarbhae) formationem in
 operum fructu comprehendet. Hic sensus. Ex vaeda de Sambandha
 (upasaṇhāra complexione) nuncupat hujus praestantiam.

§ Sarvakarmanām iti * Karmaphalaṃ saṃsāras' tshaet prōktād 1. 5.
 anushīhānāt tadabhāvān muktānām punar bandhah- sjad itī āśānkja
 āha * — § Idam aeva itī * Tarhi tasjām avasthājām itī jāvat tasja pu- 1. 6.
 nar vjākaraṇo kāraṇam āha * — § Tad aeva itī * Vjādshnatāvjakri- ib.
 tātmanah- saṃsārasja prāmāṇikatvaena satjatvam āśānkja avidjādshna-
 tatvaena tan mithjātvam uktaṃ smārajati * — § So 'jam itī * Sa 1. 7.
 aeva hi bhrantivishajo na prāmāṇikas kuto 'sja satjatā itj arthah- *
 Katham asja ātmanj advajae kūlasthae prāptir itj āśānkja āha * — § 1. 8.
 Krijā itī * Samāropae mūlakāraṇam āha * — § Avidjajā itī * Āt- 1. 9.
 manj avidjāropitaṃ taddvaitam itj atra dvae vā ava brahmaṇo rupae
 mūrtaṇ tsha aeva amurtaṇ tsha itj ādi * Vākjam prāmāṇajati * —

§ *Sarvakarmanām* etc. Si operum fructus est mundus ex praedicta consequentia, eo deficiente liberatorum denuo vinculum obtinere necesse est, ita dubitanti reponit: § *Idam aeva* etc. Tunc, in hoc gradu, quatenus; ejusdem explicatio repetita fundamentum (rerum) et caussa est. § *Tad aeva* etc. Universum, in quo spiritus scientia non autem actu explicitus est, per rationem archetypam veritate niti si quis dubitat, eo, quod inscientia cognita sit, falsitatem ejusdem et et praestigias descriptas commemorat. § *So 'jam* etc. Haec certe, quae quippe per turbam, errorem et distractionem manifestatur, non est archetypa. Unde ergo ejusdem veritas? Hic sensus. Quomodo in spiritu, duplicitatis experte (unico, consentiente) in supremo stante, ejusdem (veritatis) adeptio? Ita si quis dubitat, § *Krijā* etc. respondet, In adstructione perfecte unita (in concretione) adserit fundamenti (radicis) caussam. § *Avidjajā* etc. ait. In spiritu per inscientiam adstructa est concretaeque haec duplicitas; ubi quidem duae, quae a brahmo decedunt, formae, cum corporea tum etiam incorporea. Sermonem auctoritate confirmat.

1. 9. § Mūrta itī * Nanv ātmanj āropo na upapadjatae tasja nītja-
śuddhabuddhamuktasvabhāvasja dvaitavilakṣaṇātvād asati sādriśjāe 'dhjā-
sāsiddhaer ata āha * Ata itī * Saṅsārād vailakṣaṇjam aeva prakafa-
1. 10. jati * — § Anāma itī * Ādi padaena anjāe 'pi viparjajabhaedhāh-
saṅgrihantae * Āropae pramiṇomi karomi bhūndshae tsha itj anu-
1. 11. bhavam-pramānajati * — § Avabhāsata itī * Ātmanj adhjāsah-sādriś-
jādj abhāvae 'pi na bhāsi malinatvād iva djuno 'nubhūjatae * Atah- sa
vilāsah- vidjā nivarttakabramavidjātvaena upanishadārambhah- sambha-
§ P. vati itī upasaṅharati * — § Ata itī * Aetāvad itj anarthoktiḥ *
159. 1. 1. Tattvadshhānād adshhānanivṛittau drishitāntam āha * — § Radshvam
1. 3. iva itj * Aevam upanishadārambhae sthitae prāthamikabrāhmaṇajor
avāntaratātparjam ***

§ *Mūrta* etc. Nonne concretio in spiritu inepte admittitur? Imo vero hic aeternus, purus, scitus, liber, qui a se ipso est, quum ejus similitudo, quia haec per duplicitatem accidens est et vana, in eo est, quod non existit, ipse in alta eminet absolute. Quare § *Atah-* etc. ait. Ex mundo solum rationem ejus, quod accidens est et vanum, deducit. § *Anāma* etc. Verbo *ādi* alia quoque oppositionis genera comprehenduntur. In concretione (concreando) projicio, facio, nutrior (fruo). Sic conceptum auctoritate probat. § *Avabhāsatae* etc. Qui in spiritu superius sedet, quamvis ejusdem similitudo, quaeque ex ea sunt, in nihilo versentur, nonne in luce quasi ex maculatione splendens concipitur? Quare hic idem, quo invitatio fit, est ipsa scientia. E ratione scientiae, qua in brahmo fit compositio, exordium Upanishadis incipit. Ita haec comprehendit (auctor). § *Atah-* etc. Vocabulo *aetāvat* insensibile denotatur. Ex principii scientia in inscientiae compositione (synthesi) est sensilium essentia et finis (*Drishitānta*, philosophia naturalis). § *Radshvam iva* etc. Itaque constituto Upanishadis exordio in primis duobus brāhmanis ad humiliorem hunc potius adtenditur descensum.

CONSPECTUS PARTIS PRIMAE.

- I. Literae daevanāgaricae.
- II. Dhṛitarāshtrae sermo ex Mahābhārato excerptus cum Nilakanthae scholiis et expositione. Pag.
- III. Mahābhārati exordium cum versione. 125.
- IV. Śaṅkarae Ātshārjæ præfatio ad Jadshurvaedæ Brihadaraṅjakum cum versione et Anandæ animadversionibus. . . 149.
- V. Cognatio literarum sanskritarum.
- VI. Orthoepia vocalium sanskritarum.
- VII. Complexio declinationum.
- VIII. Conjugationum conspectus.

In fronte est solis imago indica.

Singularis

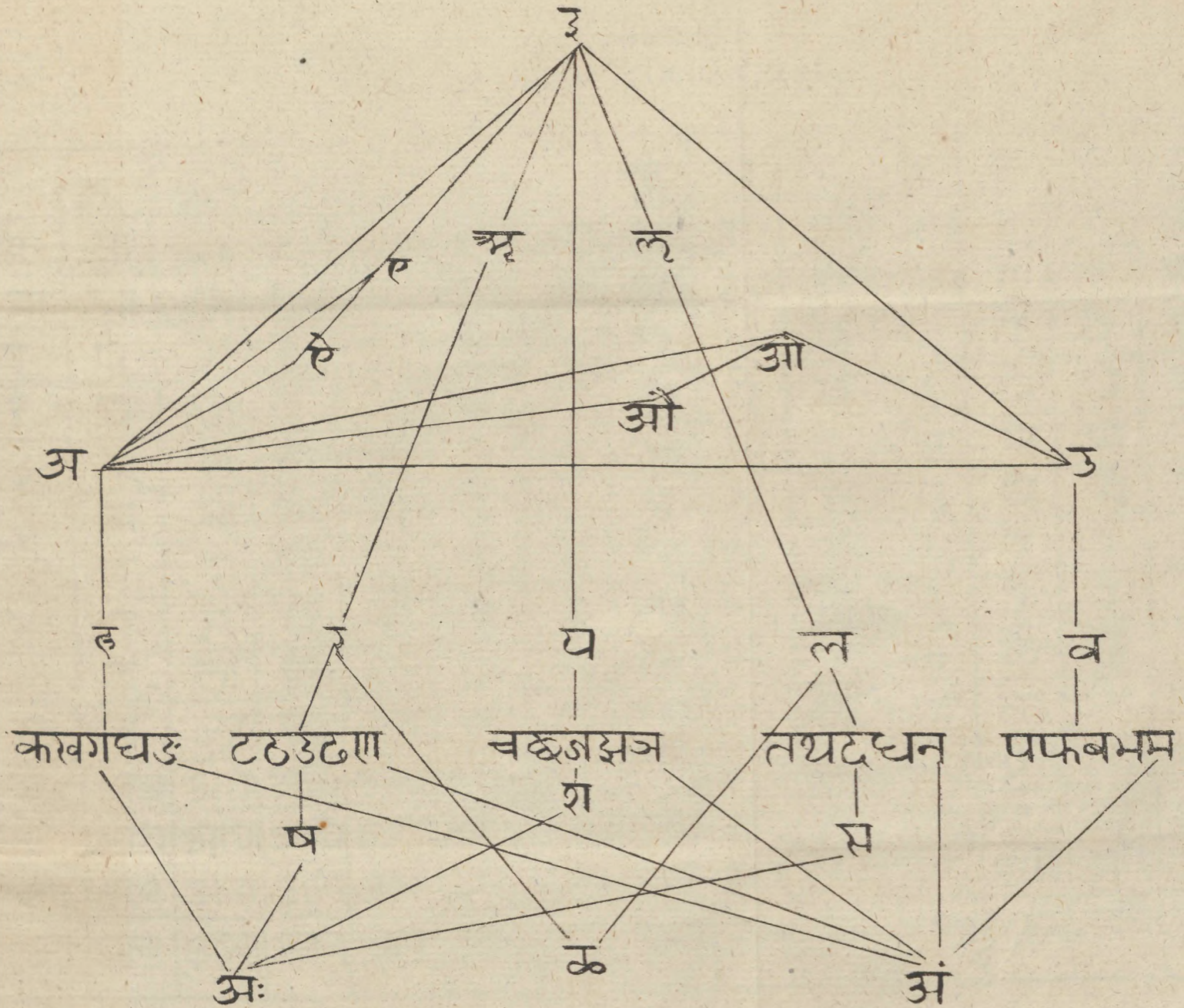
Dualis

Pluralis

		casus 1.	c. 2.	c. 3.	c. 4.	c. 5.	c. 6.	c. 7.	c. 8.	c. 1.	c. 2.	c. 3.	c. 4.	c. 5.	c. 6.	c. 7.	c. 8.	c. 1.	c. 2.	c. 3.	c. 4.	c. 5.	c. 6.	c. 7.	c. 8.
Terminationes communes		:	म्	आ	ए	अः	अः	इ		औ	औ	भ्यां	भ्यां	भ्यां	ओः	ओः	औ	अः	अः	भिः	भ्यः	भ्यः	आम्	सु	
Paradigmata	forma rudis मौ m. luna पितृ m. pater faciens कुर्वतृ masc. foem. neutr.	पिता	पितरं	पित्रा	पित्रे	पितुः	पितुः	पितरि	पितः	पितरौ	पितरौ	पितृभ्यां	पितृभ्यां	पितृभ्यां	पित्रोः	पित्रोः	पितरौ	पितरः	पितृन्	पितृभिः	पितृभ्यः	पितृभ्यः	पितृणां	पितृषु	पितरः
	कुर्वन्	कुर्वन्तं	कुर्वता	कुर्वते	कुर्वतः	कुर्वतः	कुर्वति	कुर्वन्	कुर्वन्तौ	कुर्वन्तौ	कुर्वद्भ्यां	कुर्वद्भ्यां	कुर्वद्भ्यां	कुर्वतोः	कुर्वतोः	कुर्वन्तौ	कुर्वन्तः	कुर्वन्तः	कुर्वद्भिः	कुर्वद्भ्यः	कुर्वद्भ्यः	कुर्वद्भिः	कुर्वद्भिः	कुर्वन्तः	
	कुर्वन्ती	कुर्वन्ती	कुर्वत्या	कुर्वत्यै	कुर्वत्याः	कुर्वत्याः	कुर्वत्यां	कुर्वन्ती	कुर्वन्त्यौ	कुर्वन्त्यौ	कुर्वन्तीभ्यां	कुर्वन्तीभ्यां	कुर्वन्तीभ्यां	कुर्वन्त्योः	कुर्वन्त्योः	कुर्वन्त्यौ	कुर्वन्त्यः	कुर्वन्त्यः	कुर्वन्तीभिः	कुर्वन्तीभ्यः	कुर्वन्तीभ्यः	कुर्वन्तीनां	कुर्वन्तीषु	कुर्वन्त्यः	
	कुर्वन्त	कुर्वन्त	कुर्वन्ता	कुर्वन्ते	कुर्वन्तः	कुर्वन्तः	कुर्वन्ति	कुर्वन्त	कुर्वन्ती	कुर्वन्ती	कुर्वन्तीभ्यां	कुर्वन्तीभ्यां	कुर्वन्तीभ्यां	कुर्वन्तोः	कुर्वन्तोः	कुर्वन्ता	कुर्वन्ति	कुर्वन्ति	कुर्वन्तीभिः	कुर्वन्तीभ्यः	कुर्वन्तीभ्यः	कुर्वन्तीनां	कुर्वन्तीषु	कुर्वन्ति	
Terminationes nominum desinentium in	इ	m.	इम्	इना	अये	एः	एः	औ	ए	ई	ई	इभ्यां	इभ्यां	इभ्यां	घोः	घोः	ई	अयः	ईन्	इभिः	इभ्यः	इभ्यः	इनां	इषु	अयः
		f.	इम्	या	येचै	एःघा	एःघा	औःघां	ए	ई	ई	इभ्यां	इभ्यां	इभ्यां	घोः	घोः	ई	अयः	ईः	इभिः	इभ्यः	इभ्यः	इनां	इषु	अयः
	उ	n.	इ	इना	इने	इनः	इनः	इनि	ए.इ	इनी	इनी	इभ्यां	इभ्यां	इभ्यां	इनोः	इनोः	इनी	इनि	इनि	इभिः	इभ्यः	इभ्यः	इनां	इषु	इनि
		m.	उम्	उना	अवे	ओः	ओः	औ	ए	उ	उ	उभ्यां	उभ्यां	उभ्यां	वोः	वोः	उ	अवः	उन्	उभिः	उभ्यः	उभ्यः	उनां	उषु	अवः
	अ	f.	उम्	वा	वे.वै	ओः.वा	ओः.वा	औः.वां	ओ	उ	उ	उभ्यां	उभ्यां	उभ्यां	वोः	वोः	उ	अवः	उः	उभिः	उभ्यः	उभ्यः	उनां	उषु	अवः
		n.	उ	उना	उने	उनः	उनः	उनि	ओ.उ	उनी	उनी	उभ्यां	उभ्यां	उभ्यां	उनोः	उनोः	उनी	उनि	उनि	उभिः	उभ्यः	उभ्यः	उनां	उषु	उनि
	अ	m.	अम्	एन	आय	आत	अस्य	ए	अ	औ	औ	आभ्यां	आभ्यां	आभ्यां	अघोः	अघोः	औ	आः	आन्	ऐः	एभ्यः	एभ्यः	आनां	एषु	आः
		f.	आम्	अघा	अघै	आघा	आघा	आघां	ए	ए	ए	ए	आभ्यां	आभ्यां	आभ्यां	अघोः	अघोः	ए	आः	आनि	ऐः	एभ्यः	एभ्यः	आनां	आसु
अ	n.	अं	अं	एन	आय	आत	अस्य	ए	ए	ए	आभ्यां	आभ्यां	आभ्यां	अघोः	अघोः	ए	आनि	आनि	ऐः	एभ्यः	एभ्यः	आनां	आसु	आनि	
Paradigmata	forma rudis कवि m. sapiens बुद्धि f. ratio वायु m. ventus काल m. tempus माया f. imaginatio पुष्प n. flos	कविः	कविम्	कविना	कवये	कवेः	कवेः	कवौ	कवे	कवी	कवी	कविभ्यां	कविभ्यां	कविभ्यां	कव्योः	कव्योः	कवी	कवयः	कवीन्	कविभिः	कविभ्यः	कविभ्यः	कवीनां	कविषु	कवयः
	बुद्धिः	बुद्धिम्	बुद्धिना	बुद्धये	बुद्धेः	बुद्धेः	बुद्धौ	बुद्धे	बुद्धी	बुद्धी	बुद्धिभ्यां	बुद्धिभ्यां	बुद्धिभ्यां	बुद्ध्योः	बुद्ध्योः	बुद्धी	बुद्धयः	बुद्धीन्	बुद्धिभिः	बुद्धिभ्यः	बुद्धिभ्यः	बुद्धीनां	बुद्धिषु	बुद्धयः	
	वायुः	वायुम्	वायुना	वायवे	वायोः	वायोः	वायौ	वाये	वायु	वायु	वायुभ्यां	वायुभ्यां	वायुभ्यां	वाव्योः	वाव्योः	वायु	वायवः	वायुन्	वायुभिः	वायुभ्यः	वायुभ्यः	वायुनां	वायुषु	वायवः	
	कालः	कालम्	कालेन	कालाय	कालात	कालस्य	काल	काली	काली	काली	कालाभ्यां	कालाभ्यां	कालाभ्यां	कालयोः	कालयोः	काली	कालाः	कालान्	कालैः	कालेभ्यः	कालेभ्यः	कालीनां	कालेषु	कालाः	
	मायाः	मायाम्	मायया	मायायै	मायायाः	मायायाः	मायायां	मायै	माये	माये	मायाभ्यां	मायाभ्यां	मायाभ्यां	माययोः	माययोः	माये	मायाः	मायाः	मायाभिः	मायाभ्यः	मायाभ्यः	मायानां	मायासु	मायाः	
पुष्पः	पुष्पम्	पुष्पेन	पुष्पाय	पुष्पात	पुष्पस्य	पुष्पे	पुष्पे	पुष्पे	पुष्पे	पुष्पे	पुष्पाभ्यां	पुष्पाभ्यां	पुष्पाभ्यां	पुष्पयोः	पुष्पयोः	पुष्पे	पुष्पानि	पुष्पानि	पुष्पैः	पुष्पेभ्यः	पुष्पेभ्यः	पुष्पानां	पुष्पेषु	पुष्पानि	
Pronomina	forma rudis m.	सः	तम्	तेन	तस्मै	तस्मात्	तस्य	तस्मिन्	स	तौ	तौ	ताभ्यां	ताभ्यां	ताभ्यां	तयोः	तयोः	तौ	ते	तां	तैः	तेभ्यः	तेभ्यः	तेषां	तेषु	ते
	तद् hoc f.	सा	ताम्	तया	तस्यै	तस्याः	तस्याः	तस्यां	सै	ते	ते	ताभ्यां	ताभ्यां	ताभ्यां	तयोः	तयोः	ते	ताः	ताः	ताभिः	ताभ्यः	ताभ्यः	तायां	तासु	ताः
	n.	तद्	तद्	तेन	तस्मै	तस्मात्	तस्य	तस्मिन्	तद्	ते	ते	ताभ्यां	ताभ्यां	ताभ्यां	तयोः	तयोः	ते	तानि	तानि	तैः	तेभ्यः	तेभ्यः	तेषां	तेषु	तानि
	m.	अयं	इमं	अनेन	अस्मै	अस्मात्	अस्य	अस्मिन्	अयं	इमौ	इमौ	आभ्यां	आभ्यां	आभ्यां	अनयोः	अनयोः	इमौ	इमे	इमान्	एभिः	एभ्यः	एभ्यः	एषां	एषु	इमे
	f.	इयं	इमां	अनया	अस्यै	अस्याः	अस्याः	अस्यां	इयं	इमे	इमे	आभ्यां	आभ्यां	आभ्यां	अनयोः	अनयोः	इमे	इमाः	इमानि	आभिः	आभ्यः	आभ्यः	आसां	आसु	इमाः
	n.	इदम्	इदम्	अनेन	अस्मै	अस्मात्	अस्य	अस्मिन्	इदम्	इमे	इमे	आभ्यां	आभ्यां	आभ्यां	अनयोः	अनयोः	इमे	इमानि	इमानि	एभिः	एभ्यः	एभ्यः	एषां	एषु	इमानि
m.	असौ	अमुं	अमुना	अमुष्यै	अमुष्यात्	अमुष्य	अमुषिन्	असौ	अम्	अम्	अम्भ्यां	अम्भ्यां	अम्भ्यां	अमूयोः	अमूयोः	अम्	अमी	अमून्	अमीभिः	अमीभ्यः	अमीभ्यः	अमीषां	अमीषु	अमी	
f.	असौ	अमून्	अमुया	अमुष्यै	अमुष्यात्	अमुष्य	अमुषिन्	असौ	अम्	अम्	अम्भ्यां	अम्भ्यां	अम्भ्यां	अमूयोः	अमूयोः	अम्	अम्	अम्	अम्भिः	अम्भ्यः	अम्भ्यः	अमूषां	अमूषु	अम्	
n.	अदः	अदः	अमुना	अमुष्यै	अमुष्यात्	अमुष्य	अमुषिन्	अदः	अम्	अम्	अम्भ्यां	अम्भ्यां	अम्भ्यां	अमूयोः	अमूयोः	अम्	अमूनि	अमूनि	अमीभिः	अमीभ्यः	अमीभ्यः	अमीषां	अमीषु	अमूनि	
अस्मद् ego	अहं	मां.मा	मया	मह्यं.मे	मतः.मे	मत्.मे	मम.मे	मयि	अहं	आवां	आवां	आवाभ्यां	आवाभ्यां	आवाभ्यां	आवयोः	आवयोः	आवां	वयं	अस्मान्	अस्माभिः	अस्मभ्यः	अस्मत्	अस्माकं	अस्मासु	वयं
युष्मद् tu	त्वं	त्वां.त्वा	त्वया	तुभ्यं.ते	तव.तव	तव.ते	त्वयि	त्वं	युवां	युवां	युवाभ्यां	युवाभ्यां	युवाभ्यां	युवयोः	युवयोः	युवां	यूयं	युषान्	युषाभिः	युषभ्यः	युष्मत्	युष्माकं	युष्मासु	यूयं	

1. नौ 2. नः 3. वां 4. वः

COGNATIO
LITERARUM SANSKRITARUM.

ORTHOËPIA
VOCALIUM SANSKRITARUM.

	अ	आ	इ	ई	उ	उ	ऋ	ॠ	लृ	लृ	ए	ऐ	ओ	औ
अ	आ	आ	ए	ए	ओ	ओ	अरू	अरू	अल	अल	ऐ	ऐ	औ	औ
आ	आ	आ	ए	ए	ओ	ओ	अरू	अरू	अल	अल	ऐ	ऐ	औ	औ
इ	घ	घा	ई	ई	यु	यू	घृ	घृ	यू	यू	घे	घै	घो	घौ
ई	घ	घा	ई	ई	यु	यू	घृ	घृ	यू	यू	घे	घै	घो	घौ
उ	व	वा	वि	वी	उ	उ	वृ	वृ	वू	वू	वे	वै	वो	वौ
उ	व	वा	वि	वी	उ	उ	वृ	वृ	वू	वू	वे	वै	वो	वौ
ऋ	र	रा	रि	री	रु	रू	ऋ	ऋ	लृ	लृ	रै	रै	रो	रौ
ऋ	र	रा	रि	री	रु	रू	ऋ	ऋ	लृ	लृ	रै	रै	रो	रौ
लृ	ल	ला	लि	ली	लृ	लृ	लृ	लृ	लृ	लृ	ले	लै	लो	लौ
लृ	ल	ला	लि	ली	लृ	लृ	लृ	लृ	लृ	लृ	ले	लै	लो	लौ
ए	अघ	अघा	अघि	अघी	अघु	अघू	अघृ	अघृ	अघू	अघू	अघे	अघै	अघो	अघौ
ऐ	आघ	आघा	आघि	आघी	आघु	आघू	आघृ	आघृ	आघू	आघू	आघे	आघै	आघो	आघौ
ओ	अव	अवा	अवि	अवी	अवु	अवू	अवृ	अवृ	अवू	अवू	अवे	अवै	अवो	अवौ
औ	आव	आवा	आवि	आवी	आवु	आवू	आवृ	आवृ	आवू	आवू	आवे	आवै	आवो	आवौ

LITERAE DAEVANĀCARICAE.

Vocales

simplices				diphthongae	
breves		longae		ab initio	in medio et fine
ab initio dictionis	in medio et fine	ab initio	in medio et fine		
अ	a	आ	ā	ए	ae
इ	i	ई	ī	ऐ	ai
उ	u	ऊ	ū	ओ	o
ऋ	ṛi	ॠ	ṛī	औ	au
ऌ	ḷri	ॡ	ḷrī		
		अं	an	अः	ah-

Consonantes

क	ka	ख	kha	ग	ga	घ	gha	ङ	ṅa
च	tsha	छ	tshha	ज	dsha	झ	dshha	ञ	ṅa
ट	ta	ठ	ṭha	ड	dá	ढ	dha	ण	ṅa
त	ta	थ	tha	द	da	ध	dha	न	na
प	pa	फ	pha	ब	ba	भ	bha	म	ma
य	ja	र	ra	ल	la	व	va		
श	sa	ष	sha	स	sa	ह	ha	क्ष	ksha